

UTBILDNINGSTYRELSEN

**GRUNDERNA
FÖR GYMNASIETS
LÄROPLAN
2003**

**GRUNDERNA
FÖR GYMNASIETS
LÄROPLAN
2003**

**Grunderna för läroplanen
i gymnasieutbildning för ungdomar**

© Utbildningsstyrelsen

ISBN 952-13-1834-1 (häft.)
ISBN 952-13-1835-X (pdf)

LAYOUT
Studio Viiva Oy

TRYCKNING
Vammalan Kirjapaino Oy
Vammala 2004

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Dnro	33/011/2003
FÖRESKRIFT	Iakttas som förpliktande
DATUM	27.8.2003
Giltighetstid	fr.o.m. 1.8.2005 tillsvidare
Stadganden som befogetheten att utfärda föreskriften bygger på	Gymnasielagen (629/1998) 10 § 2 mom. (ändrad genom lag 478/2003)
Upphäver föreskrift nr	M 2/011/1994 jämte ändringar och tillägg

Till anordnarna av gymnasieutbildning och gymnasier

GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN 2003 I GYMNASIEUTBILDNING FÖR UNGDOMAR

Utbildningsstyrelsens direktion godkände 15.8.2003 bifogade grunder för gymnasiets läroplan 2003 att iakttas i gymnasieutbildningen för ungdomar från och med 1.8.2005. En läroplan som följer dessa grunder för gymnasiets läroplan skall stegvis tas i bruk från och med 1.8.2005 tillsammans med den nya timfördelningen (statsrådets förordning 955/2002).

Utbildningsanordnaren skall göra upp och godkänna en läroplan för gymnasiet med beaktande av vad som föreskrivs i dessa grunder. Läroplanen skall precisera och komplettera de mål och det centrala innehåll som anges i grunderna.

Utbildningsanordnaren kan inte lämna grunderna för läroplanen obeaktade eller avvika från dem.

Generaldirektör

Kirsi Lindroos

Överdirektör

Aslak Lindström

FÖR KÄNNEDOM

Undervisningsministeriet
Länsstyrelserna, de svenska enheterna för bildning och kultur
Studentexamensnämnden
Finlands Kommunförbund
Finlands Rektorer rf
Undervisningssektorns Fackorganisation rf
Finlands Svenska Lärarförbund
Finlands svenska skolungdomsförbund rf
Finlands Förlagsförening rf
Åbo Akademi i Vasa, Pedagogiska fakulteten
Ålands landskapsstyrelse

1	LÄROPLANEN	7
1.1	Uppgörandet av läroplanen	8
1.2	Läroplanens innehåll	9
2	GYMNASIEUTBILDNINGENS UPPGIFT OCH GRUNDLÄGGANDE VÄRDERINGAR	11
2.1	Gymnasieutbildningens uppgift.....	12
2.2	Grundläggande värderingar	12
3	UNDERVISNINGEN	13
3.1	Inläringssynen	14
3.2	Studiemiljön och olika studiesätt	14
3.3	Verksamhetskulturen	14
3.4	Studiernas uppbyggnad	15
4	STÖD OCH HANDLEDNING FÖR DE STUDERANDE	17
4.1	Samarbetet mellan hem och skola	18
4.2	Handledningsverksamheten	18
4.3	Elevvården	19
4.4	Studerande som är i behov av särskilt stöd.....	19
4.5	Undervisningen av särskilda språkliga och kulturella grupper	20
5	MÅL OCH CENTRALT LÄROINNEHÅLL	23
5.1	Allmänna mål för undervisningen.....	24
5.2	Temaområden	24
5.3	Modersmål och litteratur	31
5.3.1	Modersmål och litteratur, svenska som modersmål	32
5.3.2	Modersmål och litteratur, finska som modersmål	39
5.3.3	Modersmål och litteratur, samiska som modersmål	46
5.3.4	Modersmål och litteratur, romani som modersmål	54
5.3.5	Modersmål och litteratur, teckenspråk som modersmål.....	60
5.3.6	Modersmål och litteratur, svenska som andraspråk.....	62
5.3.7	Modersmål och litteratur, finska som andraspråk	68
5.3.8	Modersmål och litteratur, finska för samer	74
5.3.9	Modersmål och litteratur, svenska för teckenspråkiga	80

5.4	Det andra inhemska språket.....	83
5.4.1	Finska	84
5.4.2	Svenska (i finska skolor).....	92
5.5	Främmande språk	99
5.6	Matematik	117
5.7	Biologi	129
5.8	Geografi.....	137
5.9	Fysik	143
5.10	Kemi	151
5.11	Religion.....	157
5.11.1	Evangelisk-luthersk religion.....	159
5.11.2	Ortodox religion.....	162
5.11.3	Övriga religioner.....	164
5.12	Livsåskådningskunskap	165
5.13	Filosofi	171
5.14	Historia	175
5.15	Samhällslära	183
5.16	Psykologi	189
5.17	Musik.....	195
5.18	Bildkonst.....	199
5.19	Gymnastik	205
5.20	Hälsokunskap.....	209
5.21	Studiehandledning.....	215

6 BEDÖMNINGEN AV STUDIERNA 219

6.1	Syftet med bedömningen	220
6.2	Kursbedömningen.....	220
6.3	Bedömningen av en ämneslärokurs	223
6.4	Fullgörande av hela gymnasiets lärokurs.....	224
6.5	Betygen och uppgifterna i dem.....	225

BILAGA 1 Schema över olika möjligheter till språkstudier

BILAGA 2 Nivåskala för språkfärdigheter

BILAGA 3 Statsrådets förordning om allmänna riksomfattande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen (955/2002)

BILAGA 4 Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare i gymnasieutbildningen

1 Läroplanen

1.1 UPPGÖRANDET AV LÄROPLANEN

Läroplanssystemet för gymnasieutbildningen omfattar:

- gymnasielagen och -förordningen
- statsrådets förordning om allmänna riksomfattande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen
- Utbildningsstyrelsens föreskrift om grunderna för gymnasiets läroplan
- den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner
- den årliga plan som nämns i § 3 i gymnasieförordningen

Läroplanen för gymnasiet skall göras upp enligt grunderna för läroplanen i detta dokument. I läroplanen bestäms om gymnasiets undervisning och fostran. På basis av läroplanen gör gymnasiet upp en plan för hur undervisningen praktiskt skall ordnas under läsåret. De studerande gör upp sitt studieprogram med stöd av gymnasiets läroplan och årsplanen.

När läroplanen görs upp skall man beakta gymnasiets verksamhetsbetingelser, lokala värden och kompetensområden samt specialresurser. Gymnasieortens eller gymnasieregionens natur och miljö samt dess språkförhållanden, historia, näringsliv och kulturliv sätter en lokal prägel på läroplanen. Praktiskt samarbete med sakkunniga på olika områden fördjupar studierna och gör dem mera livsnära. I samband med att läroplanen görs upp uppdateras också det lärostoff som föreskrivs i grunderna för läroplanen.

Utbildningsanordnaren skall, innan läroplanen tas i bruk, godkänna den separat för undervisningen på svenska, finska och samiska samt vid behov för undervisning på något annat språk. Utbildningsanordnaren kan godkänna en läroplan för hela kommunen eller för ett enskilt gymnasium. Läroplanen kan också innehålla regionala delar, delar som gäller hela kommunen eller delar som gäller bara ett enskilt gymnasium.

De studerandes möjligheter att på tre år slutföra de studier som ingår i gymnasiets lärokurs bör tryggas genom flexibla studier och nödvändiga stödåtgärder. Läroplanen skall göras upp så att de studerande har möjlighet att träffa individuella val och också att utnyttja sådan undervisning som andra utbildningsanordnare arrangerar.

Utbildningsanordnaren bestämmer hur läroplanen skall göras upp utifrån grunderna. Planen bör göras upp i samarbete med olika intressentgrupper. På det sättet kan man trygga att gymnasieutbildningen blir högklassig, samhälleligt betydelsefull och att hela skolsamfundet förbinder sig att följa de gemensamt uppställda målen och de olika verksamhetssätten. När läroplanen görs upp bör man sträva efter att utveckla verksamhetskulturen i gymnasiet, att använda resurserna flexibelt och effektivt samt att göra växelverkan både inom gymnasiet och med det omgivande samhället mångsidig.

Vårdnadshavarna och alla medlemmar i skolsamfundet skall ha möjlighet att bekanta sig med läroplanen.

1.2 LÄROPLANENS INNEHÅLL

Gymnasiets läroplan innehåller följande delar:

- verksamhetsidé och värdebetoningar
- verksamhetskulturen i huvuddrag, studiemiljö och arbetssätt
- en plan för handledningen
- integration och temaområden
- timfördelningen
- språkprogrammet
- mål och innehåll för undervisningen per läroämne och per kurs
- principer för självständiga studier
- en informationsteknisk strategi
- samarbetet med vårdnadshavarna
- samarbetet med yrkesläroanstalter och övriga gymnasier
- samarbetet med andra läroinrättningar och instanser
- undervisningen av studerande som är i behov av särskilt stöd
- undervisningen av särskilda språkliga och kulturella grupper
- elevvården
- elevbedömningen
- den kontinuerliga utvecklingen och utvärderingen av verksamheten

Läroplanen skall innehålla beskrivningar av alla kurser. Också målen för och innehållet i de tillämpade kurserna skall slås fast. Om gymnasiet ordnar distansundervisning, undervisning på främmande språk eller möjlighet att avlägga gymnasiediplom, skall också dessa definieras.

2

Gymnasieutbildningens uppgift och grund- läggande värderingar

2.1 GYMNASIEUTBILDNINGENS UPPGIFT

Gymnasiet bygger vidare på den grundläggande utbildningens undervisning och fostran. Gymnasieutbildningens uppgift är att ge en bred allmänbildning. Den skall ge tillräckliga färdigheter för fortsatta studier som bygger på gymnasiet lärokurs. De kunskaper och färdigheter som de studerande tillägnat sig i gymnasiet påvisas genom avgångsbetyget från gymnasiet, studentexamensbetyget, gymnasiediplom och övriga motsvarande prestationer.

Gymnasiet skall ge de studerande färdighet att möta utmaningar i samhället och i omvärlden och förmåga att granska frågor ur olika synvinklar. De studerande skall vägledas till ansvarskännande medborgare som fullföljer sina skyldigheter i samhället och i arbetslivet i framtiden. Gymnasieundervisningen skall utveckla och stödja de studerandes självkännet och deras mognad till vuxna människor samt sporra dem till livslångt lärande och ständig personlig utveckling.

2.2 GRUNDLÄGGANDE VÄRDERINGAR

Gymnasieundervisningens grundläggande värderingar bygger på den finländska bildningstraditionen som utgör en del av det nordiska och det europeiska kulturarvet. I gymnasiet bör man lära sig att värna om, bedöma och förnya kulturarvet. De studerande bör fostras till tolerans och internationellt samarbete.

Undervisningen i gymnasiet skall utgå från vördnad för livet och respekt för de mänskliga rättigheterna. Bildningsidealet är en strävan efter sanning, mänsklighet och rättvisa. Gymnasieutbildningen skall främja en öppen demokrati, jämlikhet och välfärd. De studerande skall ses som individer som själva bygger upp sitt lärande, sina kunskaper och sin världsbild. Undervisningen skall beakta att människan iakttar och strukturerar verkligheten med alla sinnen.

I fostran betonas samarbete, positiv samverkan och ärlighet. Målet är att de studerande skall lära känna sina rättigheter och skyldigheter och mogna till vuxna som tar ansvar för sina handlingar och sina val. Under gymnasietiden skall de lära sig att se att framtiden byggs genom gemensamma beslut och arbete.

Gymnasieundervisningen skall sporra de studerande att upptäcka motsättningar mellan uttalade värderingar och verkligheten och att kritiskt granska olika möjligheter och missförhållanden i det finländska samhället och i den internationella utvecklingen. Under gymnasietiden skall de studerande få en nyanserad uppfattning om medborgarnas grundläggande rättigheter i Finland, i Norden och i Europeiska unionen, om vad dessa rättigheter innebär i praktiken och om hur de upprätthålls och utvecklas. Gymnasiet skall betona principerna för en hållbar utveckling och ge de studerande färdighet att möta utmaningarna i en föränderlig värld.

Gymnasiets värdegrund fördjupas genom temaområdena i punkt 5.2. Dessa innehåller ställningstaganden och värderingar i aktuella frågor som utgör utmaningar för all fostran och undervisning.

Frågor som är väsentliga för det egna gymnasiet skall konkretiseras i läroplanen. De grundläggande värderingarna skall synas i gymnasiets verksamhetskultur, i målen och innehållet för alla läroämnena och i skolarbetets organisation.

3 Undervisningen

3.1 INLÄRNINGSSYNYN

Läroplansgrunderna bygger på en inlärningsyn, där lärandet uppstår som resultatet av en aktiv och målinriktad verksamhet genom vilken den studerande, utgående från sina tidigare kunskapsstrukturer, behandlar och tolkar den information som han eller hon får i samverkan med de andra studerandena, med lärarna och med omvärlden.

Fastän de allmänna förutsättningarna för att lära sig nya saker är lika för alla, så beror det på individens tidigare kunskaper och strategier vad han eller hon lär sig. Lärandet är knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där det försiggår. Färdigheter eller fakta som inlärts i en viss situation överförs inte automatiskt i användbar form.

3.2 STUDIEMILJÖN OCH OLIKA STUDIESÄTT

Av en syn på lärande som betonar den studerandes aktiva kunskapsbygge följer att gymnasiet måste skapa sådana inlärningsmiljöer, där de studerande kan ställa upp egna mål och lära sig att arbeta självständigt och tillsammans i olika grupper och nätverk. De skall ges möjlighet att pröva på och hitta arbetssätt som passar deras egen inlärningsstil. De skall handledas så att de blir medvetna om, kan bedöma och vid behov justera sina arbetssätt. De studerandes förmåga att arbeta självständigt varierar och de behöver läraren som handledare på olika sätt. Eftersom de studerande är olika som individer skall också undervisnings- och studieformerna vara mångsidiga.

De studerande skall ges verktyg med vilka de kan inhämta och producera kunskap och bedöma kunskapens tillförlitlighet. De skall vägledas att skaffa och bygga upp kunskaper och färdigheter på ett sätt som är karakteristiskt på respektive kunskaps- och färdighetsområde. De studerande skall också handledas i informations- och kommunikationsteknik och lära sig att utnyttja bibliotekstjänster.

Inlärningsituationerna skall planeras så att de studerande kan tillämpa det inlärdas också utanför skolan.

En del av studierna kan ordnas om distansstudier, som självständiga studier eller som studier på främmande språk. Om detta bestäms i läroplanen.

3.3 VERKSAMHETSKULTUREN

Verksamhetskulturen är en tolkning av vad gymnasiets uppgift att undervisa och fostra innebär i praktiken. Till den hör gymnasiets alla officiella och inofficiella regler, handlings- och beteendemönster, högtider och traditioner samt de värderingar, principer och kriterier på vilka skolarbetets kvalitet vilar. Verksamhetskulturen syns både på individ- och grupp-nivå och i skolgemenskapen.

Utgående från läroplanen är målet en verksamhetskultur som betonar ansvaret hos medlemmarna i hela gemenskapen, som är öppen för samarbete och växelverkan med samhället och för förändringar i världen. De studerande skall ha möjlighet att vara med om att utveckla sin arbetsgemenskap, bland annat genom elevkårsverksamheten.

Den verksamhetskultur som eftersträvas skall definieras i läroplanen. Målet är att all praxis skall byggas upp systematiskt så att den stöder de mål som ställts upp för undervis-

ning och fostran. Också temaområdena skall konkretiseras i gymnasiets verksamhetskultur. En utvärdering av i vilken mån den faktiska verksamhetskulturen motsvarar den eftersträ- vade är en grundförutsättning för att man skall kunna vidareutveckla gymnasiet. Huvud- dragen i verksamhetskulturen skall beskrivas i läroplanen.

3.4 STUDIERNAS UPPBYGGNAD

Enligt statsrådets förordning består gymnasiestudierna av obligatoriska, fördjupade och tillämpade kurser. De fördjupade kurserna är valfria kurser som ansluter sig till de obliga- toriska kurserna i ett läroämne. De studerande skall välja minst tio fördjupade kurser i sitt studieprogram. Målen för och det centrala innehållet i de obligatoriska kurserna och i de riksomfattande fördjupade kurserna anges i kapitel 5.

Utöver minimiantalet fördjupade kurser enligt statsrådets beslut om allmänna riksomfat- tande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen (955/2002) kan ett gymnasium ha egna fördjupade kurser som definieras i dess läroplan. De tillämpade kurserna kan vara integrativa kurser med inslag från olika läroämnena, metod- kurser eller yrkesinriktade studier hos samma eller någon annan utbildningsanordnare. Det kan också vara fråga om andra studier som är förenliga med gymnasiets uppgift. Också kurser som fordras för gymnasiediplom i färdighets- och konstämnen kan höra till de tillämpade kurserna. Gymnasiediplomen avläggs enligt Utbildningsstyrelsens anvisningar. Alla tillämpade kurser skall definieras i gymnasiets läroplan.

I gymnasiets läroplan bestäms också i vilken ordning kurserna skall avläggas.

4

Stöd och handledning för de studerande

4.1 SAMARBETET MELLAN HEM OCH SKOLA

Vårdnadshavarna skall ges tillräckliga möjligheter att göra sig förtrogna med arbetet i gymnasiet. Genom samarbetet med vårdnadshavarna tryggas studieförutsättningarna och främjas den studerandes hälsa, säkerhet och välbefinnande. Samarbetet mellan hem och skola skall ordnas så att de studerande får stöd i olika frågor som gäller både studierna och välbefinnandet samt i eventuella problemsituationer. Läroanstalten bör ta initiativ till samarbetet. Därvid bör man beakta att det i gymnasiet gäller att både ta hänsyn till självständigheten och ansvarskänslan hos snart vuxna och myndiga individer och att ha omsorg om sådana studerande som behöver stöd.

Den del av läroplanen som gäller samarbetet mellan hem och skola utarbetas i samarbete särskilt med de verkställande social- och hälsovårdsmyndigheterna i kommunen.

4.2 HANDELDNINGSVERKSAMHETEN

Handledningen i gymnasiet bildar en helhet som skall stödja de studerande i olika skeden av deras studier och utveckla deras förmåga att träffa val och ta beslut som gäller deras utbildning och livsbana. Gymnasiets studiehandledning sker både i kursform, personligt och i smågrupper. Syftet med handledningen är att främja likställdhet mellan könen, jämlikhet i utbildningen och etnisk jämlikhet samt att främja de studerandes hälsa och förebbygga utslagning.

Alla som hör till skolans lärar- och handledningspersonal skall delta i handledningen. Studiehandledaren skall ha huvudansvaret för de praktiska arrangemangen kring studiehandledningen och för planeringen och genomförandet av studiehandledningen som helhet. Lärarens uppgift är att handleda de studerande i sitt eller sina ämnen och hjälpa dem att utveckla sin studieförmåga och sina inlärningsfärdigheter. De studerande skall handledas i att lägga upp sitt personliga studieprogram och i att följa upp det. De studerande skall vägledas i studievalen så att de kan planera innehållet i och uppbyggnaden av gymnasiestudierna realistiskt med hänsyn till sina resurser.

I slutet av den grundläggande utbildningen skall de studerande, vårdnadshavarna, studiehandledarna och lärarna informeras om studierna i gymnasiet och om hur man söker till gymnasieutbildningen. De nya studerandena skall i början av utbildningen göras förtrogna med verksamheten i gymnasiet samt med de anvisningar och tillvägagångssätt som tillämpas där.

Studiegemenskapen bör upprätthållas och utvecklas under gymnasietiden. Tillsammans med hemmen bör man följa med och stödja de studerandes studier och välbefinnande. Studieprogrammen bör granskas regelbundet och framstegen i studierna följas upp.

I läroplanen skall det ingå en beskrivning av uppgifterna för de personer som deltar i handledningen och av deras arbetsfördelning. Denna beskrivning skall utgöra ett verktyg vid utvecklingen av hela läroanstaltens undervisningsarbete. De studerande skall upplysas om hur de kan få stöd av handledningspersonalen och om vilka uppgifter de olika personerna har. Av läroplanen skall också framgå hur samarbetet med andra läroanstalter har ordnats. Även riktlinjerna för samarbetet med instanser och sakkunniga utanför skolan bör anges. Samarbetet med vårdnadshavarna beskrivs.

4.3 ELEVVÅRDEN

Till vården av de studerande hör att tillgodose deras fysiska, psykiska och sociala hälsa och välbefinnande. Syftet är att skapa en trygg och sund studie- och arbetsmiljö och att förebygga utslagning. Elevvården går dels ut på att förebygga, dels på att i ett tidigt skede upptäcka inlärningsproblem och ta itu med dem. De studerandes andel och ansvar när det gäller att främja trivseln skall uppmuntras. Alla som arbetar inom skolsamfundet ansvarar för sin del för elevvården. Elevvården kan koordineras och utvecklas i yrkesövergripande elevvårdsgrupper.

Den del av läroplanen som gäller elevvården och samarbetet mellan hem och skola uppgörs i enlighet med vad utbildningsanordnaren beslutar i samarbete med de verkställande myndigheterna inom social- och hälsovården.

I läroplanen skall fastslås

- principerna för samarbetet mellan hem och skola, samarbetet med vårdnadshavarna med beaktande av skolans minderåriga och myndiga studerande
- det stöd och den handledning som skall erbjudas de studerande i anslutning till studierna och på grund av fysiska, psykiska och sociala svårigheter som uppstår i den studerandes utveckling eller livssituation
- samarbetet mellan olika förvaltningsgrenar och de lokala stödnätverk som behövs för att trygga de tjänster som de studerande behöver och för att vägleda de studerande till nödvändiga tjänster
- en av läroanstalten uppgjord plan som definierar den verksamhet som skall främja hälsa och trygghet i studiemiljön och de åtgärder som skall vidtas i problem-, olycksfalls- och krissituationer visavi till exempel mobbning, våld, den mentala hälsan, tobaksrökning, alkohol och narkotika, olika slags olyckor och dödsfall.

Syftet är att stödja individen och att upprätthålla skolans funktionsförmåga i situationer som hotar den fysiska och psykiska säkerheten och välbefinnandet.

4.4 STUDERANDE SOM ÄR I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

Syftet med det särskilda stödet är att hjälpa och stödja den studerande så att han eller hon ges jämbördiga möjligheter att slutföra sina studier i gymnasiet. Särskilt stöd behövs för sådana studerande som tillfälligt har blivit efter i studierna eller vilkas studieförutsättningar har försvagats på grund av handikapp, sjukdom eller funktionshinder. Till samma målgrupp hör också de studerande som behöver psykiskt eller socialt stöd. En studerande kan också vara i behov av stöd på grund av problem med den mentala hälsan, på grund av social missanpassning eller på grund av problem i den aktuella livssituationen.

Studierna för en studerande kan enligt § 13 i gymnasielagen (629/1998, ändrad genom lagen 478/2003) delvis ordnas på annat sätt än vad som föreskrivs i gymnasielagen och gymnasieförordningen och i gymnasiets läroplan. Om en studerande befrias från studierna i ett läroämne, skall han eller hon i stället välja andra studier så att minimiantalet kurser uppfylls.

De inläringstillfällen och prov som avses i § 13 i gymnasielagen skall ordnas så att den studerandes individuella behov beaktas. En plan kan uppgöras för den studerande i vilken det antecknas hur de individuella åtgärderna kan genomföras.

Om en störning i språkutvecklingen hos en studerande upptäcks först i gymnasiet bör stödåtgärder omedelbart planeras och sättas in.

I läroplanen bestäms hur undervisningen och stödåtgärderna för de studerande som är i behov av särskilt stöd skall ordnas.

4.5 UNDERVISNINGEN AV SÄRSKILDA SPRÅKLIGA OCH KULTURELLA GRUPPER

Allmänt

Med särskilda språkliga och kulturella grupper avses här studerande vilkas modersmål är samiska, romani, teckenspråk eller ett främmande språk. I läroplanen skall för dessa bestämmas om undervisningsspråket och om modersmålsundervisning enligt kapitel 5 i grunderna för läroplanen.

Enligt § 6, moment 1, i gymnasielagen kan undervisningsspråket förutom finska eller svenska vara samiska, romani eller teckenspråk. Om denna möjlighet utnyttjas skall man anteckna i läroplanen i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilka sätt ovannämnda språk används i undervisningen eller i studierna. Samiskspråkiga studerande kan undervisas på samiska i något ämne eller i någon kurs, läromedlen kan vara samiska eller samiska kan användas muntligt om läromedlen är finska. Teckenspråk kan användas både som hjälpspråk och som egentligt undervisningsspråk. Om man i enlighet med ovannämnda moment önskar ge en del av undervisningen på ett annat språk än den studerandes skolspråk, till exempel på det andra inhemska språket eller på ett främmande språk, skall också detta definieras i läroplanen. Samtidigt skall man försäkra sig om att den partiella undervisningen på ett annat språk inte äventyrar lärandet.

Undervisningen i modersmålet meddelas enligt § 8 i gymnasielagen utgående från den studerandes undervisningsspråk, som kan vara finska, svenska eller samiska. Om undervisningen i huvudsak ges på samiska skall också undervisningen i läroämnet modersmål och litteratur ske på samiska. Samiska kan undervisas som modersmål och litteratur fastän skolan inte ger undervisning på samiska. För den som studerar samiska som modersmål bedrivs undervisningen i finska antingen enligt den särskilda lärokursen för samiskspråkiga eller enligt lärokursen i modersmål och litteratur för finskspråkiga. I dessa läroplansgrunder ingår en egen lärokurs i finska också för teckenspråkiga. Som modersmål kan enligt § 8, moment 2, i gymnasielagen enligt studerandens val också undervisas i teckenspråk, romani eller ett annat språk som är den studerandes modersmål.

Studerande med ett främmande språk som modersmål skall studera läroämnet modersmål och litteratur antingen enligt lärokursen i svenska/finska som andraspråk eller enligt lärokursen i svenska/finska som modersmål.

Utbildningsanordnaren skall inom ramen för dessa stadganden besluta i vilken omfattning det skall ordnas undervisning på det egna språket, undervisning i det egna modersmålet och undervisning i svenska/finska som andraspråk, hur undervisningen skall organiseras och när det är ändamålsenligt att ordna den i samarbete mellan flera läroanstalter.

De språkliga och kulturella gruppernas särdrag

SAMER

I undervisningen av samiska studerande skall man beakta att samerna är ett ursprungsfolk som har ett eget språk och en egen kultur. Samernas förhållande till naturen, deras traditionella näringar och den samiska gemenskapen utgör det samiska språkets och den samiska kulturens kärna, som gymnasieutbildningen bör främja. I gymnasieundervisningen skall man fästa särskild vikt vid de varierande språkkunskaperna hos de studerande från den grundläggande utbildningen. För de studerande som där fått undervisning på samiska skall denna fortsätta i mån av möjlighet.

Undervisningen skall stödja de studerandes ursprungliga identitet och ge dem möjligheter att stärka sitt språk och att utveckla sin allmänna språkförmåga. Gymnasieundervisningen skall främja kännedomen om den egna kulturen, historien och samegemenskapen i de nordiska länderna samt insikten om samerna som folkgrupp och som ett av världens ursprungsfolk. Syftet med studierna är att de samiska studerandena skall bli allt mera medvetna om sina rötter och sitt kulturarv samt om de olika samiska språken, om deras kulturområden och om olika samiska grupper. Gymnasiet skall ge de studerande förutsättningar att utveckla en sund självkänsla så att de skall kunna bevara sin samiska identitet.

Samiskspråkig undervisning kan ges på nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Huvudsyftet med undervisningen av samisktalande studerande är att stödja utvecklingen till aktiv tvåspråkighet och mångkulturalism och att ge dem förutsättningar för fortsatta studier i och på samiska på högskolestadiet. I undervisningen på samiska skall utvecklingen av de studerandes färdigheter i modersmålet stödjas i alla läroämnena.

Undervisningen och studierna skall hjälpa de studerande att identifiera sig med sitt etniska kulturarv och samhörigheten med samer i andra länder. I undervisningen skall de riksomfattande målen och det centrala läroinnehållet följas – dock så att särdragen i den samiska kulturen och språksituationen beaktas. Samernas egen historia, kännedomen om det samiska samhället i dag, om samernas traditionella näringar och om musik-, berättar- och hantverkstraditionerna skall betonas i undervisningen.

Närmiljön, släktgemenskapen, de samiskspråkiga medierna och aktiva kontakter med andra sameområden kan nyttjas som resurser i undervisningen och studierna. Gymnasiet skall för sin del som studiemiljö stödja den undervisning som ges på samiska.

ROMER

I undervisningen av studerande med romskt ursprung skall de finländska romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet beaktas. Undervisningen i romani i gymnasiet skall stärka identiteten hos romska studerande och ge dem möjlighet att använda sitt språk och uttrycka sig på det. Därvid bör de färdigheter och kunskaper som de fått i hemmet, i sin gemenskap och i den grundläggande utbildningen beaktas. Undervisningen i romani skall i mån av möjlighet ordnas i samarbete med andra läroanstalter och den skall främja de romska studerandenas kännedom om sin historia och sitt språk samt den allmänna medvetenheten om romerna i Finland och i andra länder. I studierna nyttjas närmiljön, släktgemenskapen och medier på romani.

TECKENSPRÅKIGA STUDERANDE

Teckenspråkiga studerande är sådana som är dövfödda, har nedsatt hörsel eller hör och vars modersmål är svenskt eller finskt teckenspråk. De har lärt sig teckenspråket som sitt första språk och det är det språk som de behärskar bäst eller det språk som de använder mest i sitt dagliga liv.

I undervisningen av studerande med teckenspråk som modersmål följs de allmänna målen för fostran och lärande i gymnasiet så att dessa tillämpas på den teckenspråkiga kulturen och kommunikationen. Undervisningsspråket är i så fall svenskt eller finskt teckenspråk. Parallellt med teckenspråket används svenska respektive finska vid läsning och skrivning.

Syftet är att de studerandes teckenspråkiga identitet stärks och att de lär sig att uppskatta sitt språk och sin kultur jämbördigt vid sidan av majoritetsspråket och majoritetskulturen. De studerande skall bli medvetna om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer samt kunna utnyttja tolk- och samhällstjänster på teckenspråk.

Ett annat syfte är att de studerande skall bli medvetna om den akustiska världen, som skiljer sig från teckenspråkets värld, och lära sig de hörandes kultur och handlingsmönster, så att de kan fungera smidigt i två eller flera kulturer.

Eftersom både det svenska och det finska teckenspråket är minoritetsspråk skall man i undervisningen fästa speciell vikt vid att skapa en så stimulerande teckenspråkig studiemiljö som möjligt. Teckenspråket har inte något allmänt använt skrivsystem, vilket gör att betydelsen av den studerandes personliga språkliga umgänge accentueras. I undervisningen utnyttjas de möjligheter som informations- och kommunikationstekniken ger när det gäller att umgås och skaffa information på teckenspråk.

INVANDRARE OCH ANDRA STUDERANDE SOM TALAR ETT FRÄMMANDE SPRÅK

I studierna och undervisningen av invandrare och andra studerande som talar ett främmande språk följs grunderna för läroplanen och gymnasiets lokala läroplan med hänsyn till de studerandes bakgrund och utgångsläge, såsom deras modersmål och kultur, den tid som de kommer att stanna i landet, deras tidigare skolgång och deras kunskaper i svenska/finska. Undervisningen och studierna stöder den studerandes utveckling till en aktiv och balanserad medlem såväl i den finländska som i den egna språk- och kulturgemenskapen.

Invandrare och andra studerande som talar ett främmande språk kan ges undervisning i svenska eller finska som andraspråk i stället för undervisning i modersmålet och litteratur enligt skolspråk om deras kunskaper i svenska eller finska inte kan anses vara lika goda som i modersmålet på språkfärdighetens alla delområden. För invandrare och andra studerande som talar ett främmande språk kan man i mån av möjlighet ordna undervisning i deras eget modersmål i samarbete med andra läroanstalter. Utbildningsstyrelsens rekommendation om målen för och det centrala innehållet i undervisningen i det finns bifogad.

Vid sidan av undervisningen i svenska eller finska och i modersmålet skall invandrare och andra studerande som talar ett främmande språk även ges annat nödvändigt stöd så att de kan klara av sina gymnasiestudier med hela sin kapacitet. Invandrarstuderande och andra studerande som talar ett främmande språk skall redan i början av gymnasiestudierna informeras om sina studiemöjligheter och olika stödåtgärder samt om sina rättigheter i studentexamen.

5

Mål och centralt läroinnehåll

5.1 ALLMÄNNA MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet skall ordnas enligt de allmänna, riksomfattande målen i statsrådets förordning (955/2002) så att det är möjligt för de studerande att skaffa sig en bred allmänbildning och forma en strukturerad världsbild. De studerande skall ges sådan väsentlig kunskap om naturen, människan, samhället och kulturerna som vilar på vetenskaplig grund eller ansluter sig till konst.

De studerandes behov av och intresse för livslångt lärande bör stärkas. Deras studie-, informationsöknings-, informationshanterings- samt problemlösningsfärdigheter och initiativförmåga skall utvecklas. Mångsidiga färdigheter i att använda informations- och kommunikationsteknik skall tillgodoses. Förmågan att samarbeta i olika grupper och nätverk skall betonas. För att kunna samarbeta måste man ha en god uttrycksförmåga, också på det andra inhemska språket och på främmande språk, vara beredd att ta hänsyn till andra och vid behov justera sin egen uppfattning och verksamhet. Samarbets-, interaktions- och kommunikationsförmågan skall utvecklas genom olika former av studier som kräver samverkan.

De studerandes medvetenhet om sambandet mellan människans handlande och världens tillstånd skall utvecklas. Gymnasiet skall ge de studerande förmåga att identifiera och behandla etiska frågor dels på individplanet, dels på ett samhälleligt plan. De studerande bör ges tillfälle att reflektera över olika alternativ, träffa val och förstå direkta och indirekta följder av sina val. Gymnasiet bör sträva efter att hos de studerande utveckla viljan och förmågan att handla ansvarsfullt i ett demokratiskt samhälle så att både deras egen och andras välbefinnande beaktas.

Undervisningen skall befästa de studerandes självkänsla och hjälpa dem att bli medvetna om sin personliga egenart. De studerande skall uppmuntras att uttrycka sina iakttagelser, tolkningar och estetiska uppfattningar på olika sätt. Gymnasieundervisningen skall sporra de studerande till konstnärlig verksamhet, uppmuntra dem att delta i konst- och kulturlivet och leda dem till en livsstil som främjar hälsa och välmående.

Gymnasieundervisningen skall ge de studerande förmåga att planera för framtiden, för fortsatta studier och för ett framtida yrke. De skall göras förtroagna med arbets- och näringslivet och med entreprenörskap. Målet är att de studerande efter slutförda gymnasiestudier på ett flexibelt sätt skall kunna möta utmaningarna i en föränderlig värld, känna till olika påverkningsmöjligheter samt vilja och våga handla. De skall ges förutsättningar för ett mångsidigt och fullödigt liv som människor i olika roller.

5.2 TEMAOMRÅDEN

Temaområdena är samhälleligt betydelsefulla utmaningar som all fostran och utbildning står inför och de utgör samtidigt aktuella etiska ställningstaganden. I praktiken utgör temaområdena ett slags verksamhetsprinciper som strukturerar verksamhetskulturen i gymnasiet och som går över ämnesgränserna och integrerar undervisningen. De angår hela vår livsstil.

Gemensamma mål för alla temaområden är att de studerande skall kunna

- iakttä och analysera moderna företeelser och miljöer
- framföra motiverade uppfattningar om vilket slags framtid som bör eftersträvas
- bedöma den egna livsstilen och rådande trender ur ett framtidsperspektiv
- fatta beslut och arbeta för den framtid som de anser värda att sträva efter.

Gemensamma temaområden för alla gymnasier är

- aktivt medborgarskap och entreprenörskap
- hälsa och trygghet
- hållbar utveckling
- kulturell identitet och kulturkännedom
- teknologi och samhälle
- informations- och mediekunskap

Utöver dessa kan utbildningsanordnaren också godkänna andra temaområden i läroplanen.

Temaområdena skall beaktas i undervisningen i alla läroämnen på ett naturligt sätt och genomsyra gymnasiets verksamhetskultur. Vissa huvudpunkter ingår i ämnesdelarna i läroplanens grunder. Temaområdena kompletteras, aktualiseras och konkretiseras i den lokala läroplanen.

Aktivt medborgarskap och entreprenörskap

Temaområdet aktivt medborgarskap och entreprenörskap syftar till att fostra de studerande till aktiva, ansvarsställande och kritiska medborgare. Detta innebär engagemang och vilja att vara med och påverka den politiska, ekonomiska och sociala verksamheten på olika samhällsområden och i kulturlivet. Engagemanget kan ske på lokal, nationell, europeisk och global nivå.

Målet är att den studerande skall

- fördjupa sin kännedom om det demokratiska samhällets funktionsprinciper och de mänskliga rättigheterna
- kunna bilda sig en egen motiverad uppfattning och diskutera den så att också samtalspartnerns åsikter respekteras
- känna till olika demokratiska system och verksamhetsätt
- som individ och gruppmedlem vilja delta i att skapa allmänt välbefinnande i närmiljön, på hemorten, i samhället och livsmiljön och påverka beslutsfattandet i samhället
- tillägna sig initiativkraft och entreprenörskap som handlingsmönster
- känna till olika former av företagsamhet och dess möjligheter och verksamhetsprinciper
- förstå arbetets betydelse för individen och samhället
- känna till det inflytande som konsumenten har och kunna utnyttja det.

När temaområdet genomförs bör tonvikten ligga på praktiska övningar och på personliga erfarenheter genom engagemang och påverkan. Förutom genom skolans egen insats kan en sådan studiemiljö skapas i samarbete med andra samhällsorgan, med olika organisationer och företag.

Hälsa och trygghet

I gymnasiet bör man låta de studerande uppleva delaktighet, ömsesidigt stöd och rättvisa. Dessa faktorer är viktiga källor till livsglädje och psykisk hälsa och samt ger kraft att orka. Syftet med temaområdet hälsa och trygghet är att de studerande skall inse de grundläggande förutsättningarna för sin egen och för samhällets välfärd. Temaområdet skall sporra de studerande att arbeta för hälsa och trygghet i familjen, i närmiljön och i samhället. Det befäster förmågan att upprätthålla hälsan och tryggheten i vardagen, en förmåga som var och en behöver i livets olika skeden och i synnerhet i krissituationer.

Målet är att de studerande skall

- kunna uttrycka känslor och åsikter i sitt umgänge på ett sätt som utvecklar dynamiken i skolgemenskapen och också hantera besvikelser, motsägelsefulla erfarenheter och konflikter utan våld
- våga ta ett individuellt ansvar för de övrigas hälsa och välbefinnande samt för klimatet i studiegemenskapen och själv kunna ta emot stöd av andra
- kunna bedöma vilka handlingsmönster eller strukturella faktorer i sociala och samhälleliga sammanhang som främjar hälsa och trygghet och vilka som kan äventyra dem
- handla så att han eller hon utövar ett positivt inflytande på trivsels- och tryggheten i studiegemenskapen
- identifiera allvarliga problem och kunna söka hjälp och anlita välfärdstjänster eller vidta andra ändamålsenliga åtgärder även i undantagssituationer
- förmå hantera förändringar och osäkerhet och skapa en grund för nya möjligheter.

Upplevelsen av hälsa och trygghet är i allmänhet samtidigt fysisk, psykisk och social. Också rättvisan spelar i det sammanhanget en väsentlig roll. Upplevelsen är individuell, men fundamentet finns i gemenskapen.

Hållbar utveckling

Syftet med strävan efter en hållbar utveckling är att trygga möjligheterna till ett gott liv för nulevande och kommande generationer. Människan skall i all verksamhet lära sig att anpassa sig till naturens villkor och inse gränserna för vad jordklotet tål. Gymnasiet skall sporra de studerande till ett hållbart levnadssätt och till att verka för en bärkraftig utveckling.

Målet är att de studerande skall

- ha baskunskaper om de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av en hållbar utveckling och förstå att utvecklingen blir bärkraftig endast om dessa genomförs samtidigt
- kunna mäta, bedöma och analysera förändringar i naturen och i den kulturella och sociala miljön
- reflektera över vad ett hållbart levnadssätt, en naturbevarande och ekologiskt bärkraftig produktion innebär, över hurdan en sådan organisation och ett sådant samhälle är som förstärker sitt sociala kapital samt över hur man kan skydda naturens fortbestånd för kommande generationer

- i sitt dagliga liv, som gymnasist, konsument och aktiv medborgare vilja och kunna verka för en hållbar utveckling
- ha förmåga att lokalt, nationellt och internationellt samarbeta för en bättre framtid.

Genom detta temaområde skall de studerande lära sig att granska förutsättningarna för en bärkraftig utveckling ur flera synvinklar: det gäller att klargöra hur människans verksamhet har påverkat miljön och hur människans sätt att forma sin omgivning har förändrats i och med den kulturella evolutionen. Det gäller också att analysera globala miljörisker och orsakerna till dem och att finna olika medel för att korrigera utvecklingens riktning. Problem i anknytning till befolkningstillväxt, fattigdom och hungersnöd diskuteras. De studerande skall lära sig att se materiens och energins kretslopp i naturen och produktionssystemen samt att spara energi och råmaterial. Ett diskussionstema är hurdan en ekonomisk tillväxt som inte baserar sig på ökad användning av råmaterial och energi kunde vara och vilken betydelse ekonomisk stabilitet har för miljöskyddet och för människornas välfärd. De studerande skall bekanta sig med sådana företag och sådan teknik som omsätter principerna för en hållbar utveckling i praktiken och lära sig att utnyttja möjligheterna att som konsument påverka utvecklingen. Vidare undersöks hur människans aktiviteter kan anpassas till omgivningen så att kulturtraditionerna respekteras och så att naturens diversitet bevaras. Därtill gäller det att öva ett miljövänligt levnadssätt och undersöka de strukturella förutsättningarna för det. I undervisningen och gymnasiets vardag ges exempel på goda rutiner.

För att aktivt våga främja en hållbar utveckling måste den studerande få uppleva att hans eller hennes etiska, praktiska, ekonomiska, samhälleliga och yrkesmässiga avgöranden har betydelse. De studerande bör få en uppfattning av de stora förändringar som behövs och av det breda samarbete som är en förutsättning för att uppnå resultat. Vid sidan av undervisningen gäller det att eventuellt genom ett eget miljöprogram eller ett program för en bärkraftig utveckling och genom en miljömedveten verksamhetskultur sporra de unga till ett hållbart levnadssätt.

Kulturell identitet och kulturkännedom

Gymnasieutbildningen skall erbjuda de studerande möjligheter att bygga upp sin kulturidentitet med hjälp av sitt modersmål, sin gestaltning av det förflutna, sin religion samt genom konst- och naturupplevelser och andra frågor som är betydelsefulla för de studerande. De bör känna till de gemensamma nordiska, europeiska och allmänmänniska värderingarna och märka hur sådana värderingar eller en avsaknad av dem avspeglar sig i vardagen, i det finländska samhället och i världen. Gymnasiet skall erbjuda studerandena rikligt med möjligheter att förstå hur vårt kulturarv har uppstått och vilken uppgift eleverna kan tänkas ha när det gäller att upprätthålla och förnya kulturarvet.

Gymnasiet skall främja en positiv kulturell identitet hos de studerande och ge dem insikter i olika kulturer. Det kan bana väg för interkulturell verksamhet och ett framgångsrikt internationellt samarbete.

Målet är att de studerande skall

- känna till olika tolkningar av begreppet kultur och kunna beskriva olika kulturella särdrag
- känna till det andliga och materiella kulturarvet
- vara medvetna om sin kulturella identitet, veta till vilken kulturgrupp de vill höra och kunna fungera som tolkar för sin kultur
- värdesätta kulturell mångfald som en källa till berikande upplevelser och skaparkraft och kunna reflektera över olika alternativ för den kulturella utvecklingen
- kunna kommunicera mångsidigt även på främmande språk med människor som har en annorlunda kulturell bakgrund
- aktivt vilja medverka till att bygga upp ett mångkulturellt samhälle baserat på inbördes hänsyn.

Då verksamhetskulturen utvecklas skall man fästa uppmärksamhet vid gymnasiet som kulturmiljö, vid ett gott uppförande och vid gymnasiets egna traditioner, fester och andra evenemang. Studerandena uppmuntras till kommunikation och samarbete över språk- och kulturgränserna.

Teknologi och samhälle

Utgångspunkten för den tekniska utvecklingen är människans behov av att förbättra sin livskvalitet och underlätta sitt liv under arbete och fritid. Kännedom om lagbundenheterna i naturen utgör grunden för teknologin. I teknologin ingår kunskapen och färdigheten att planera, tillverka och använda tekniska produkter, processer och system. Sambandet mellan teknikens och samhällets utveckling betonas.

Målet är att de studerande skall

- kunna utnyttja naturvetenskaplig kunskap och kunskap från andra vetenskapsgrenar då de reflekterar över tekniska utvecklingsmöjligheter
- kunna förstå och bedöma människans förhållande till den moderna teknologin
- kunna bedöma hur tekniken inverkar på levnadssättet, samhället och miljöns tillstånd
- kunna bedöma de etiska och ekonomiska synpunkter, välfärdsfrågor och jämlikhetsaspekter som styr den tekniska utvecklingen samt ta ställning till och motivera olika tekniska alternativ
- förstå växelverkan mellan teknik och ekonomi och kunna bedöma hur olika alternativ inverkar på arbetets innehåll och på sysselsättningen
- lära sig något om företagsamhet och bekanta sig med det lokala arbetslivet.

Temaområdet skall vägleda de studerande till att reflektera över den tekniska utvecklingen och förändringarna i samhället ur historiska, nutida och framtida synvinklar. De skall lära sig att använda, behärska och förstå teknik. De måste lära sig sådan innovations- och problemlösningsförmåga som behövs i tekniskt utvecklingsarbete. De bör lära sig att granska de värderingar som ligger bakom teknologin samt teknologins följder. Uppgiften är att undersöka den moderna människans beroende av teknik och reflektera över vad detta beroende innebär för individen, arbetslivet och fritiden. Särskilt bör övervägas vilken teknik som kan anses oumbärlig med tanke på människans grundläggande behov och vilken som kan avvaras. De studerande skall uppmuntras att som individer och samhällsmedlemmar ta ställning till den tekniska utvecklingen och engagera sig i beslut om den.

Olika problem på detta temaområde kan konkretiseras så att man bekantar sig med tekniken på olika områden, såsom inom hälsa och välfärd, information och kommunikation, formgivning och musik, miljöskydd, energiproduktion, trafik och lant- och skogsbruk.

Informations- och mediekunskap

I gymnasiet skall de studerande erbjudas undervisning och verksamhetsformer som hjälper dem till djupare insikt om mediernas centrala roll och betydelse i vår kultur. Gymnasiet skall främja de studerandes attityder till medierna och deras förmåga till växelverkan samt stärka deras samarbete med de lokala eller regionala medierna. De studerande vägleds att förstå mediernas inflytande, deras roll som underhållare, informationsförmedlare och samhällseliga opinionsbildare, som källor till beteendemodeller. Medierna skapar samhällsriktighet, de formar världsbilden och identiteten. De studerande skall lära sig att iaktta och kritiskt analysera hur den värld som medierna beskriver förhåller sig till verkligheten. De skall lära sig att värna om skyddet av privatlivet, om säkerheten och om datasekretessen när de rör sig i medievärlden.

Målet är att de studerande skall

- få tillräckliga färdigheter i att tolka och ta emot budskap: de skall lära sig att välja och tolka medietexter kritiskt och tillägna sig samhällseliga kunskaper och färdigheter som de behöver som konsumenter
- kunna behandla estetiska och etiska frågor: lära sig att ta ansvar i produktion och användning av medieinnehåll och i sitt mediebetende
- bli skickliga i att kommunicera, samverka och påverka
- kunna producera medietexter och kunna nyansera uttrycket när de själva skall skapa och förmedla innehållet i dem
- vänja sig vid att använda medierna som studieredskap och studiemiljö, lära sig att använda dem i kommunikationssituationer i studierna samt för att söka efter och förmedla uppgifter
- känna till ekonomiska och samhällseliga faktorer som inverkar på mediernas verksamhet
- erhålla kunskap om kommunikationsbranschen, medieproduktion och upphovsrätter.

Mediekunskap i gymnasiet innebär både färdigheter och kunskaper. Medierna utgör såväl studieobjekt som studieredskap. Mediefostran går ut på att utveckla de studerandes verbala, visuella, auditiva, tekniska och sociala färdigheter samt deras studieteknik. Detta förutsätter samarbete mellan olika läroämnen och samarbete med olika medier samt lärande i autentisk miljö. I de olika läroämnena i gymnasiet måste man analysera och bygga upp kontakterna till medierna och till diskussionen i dem, till teknik, innehåll och material och till den mediekultur som uppstår kring dem. I mediekunskapen betonas samverkan mellan olika medier och visuella aspekter.

5.3 Modersmål och litteratur

5.3.1 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, SVENSKA SOM MODERSMÅL

Modersmålet är av grundläggande betydelse för lärandet. Genom det gestaltar människan sin verklighet och kommunicerar med andra. Modersmålet stärker den personliga och kulturella identiteten samt utvecklar tänkande, kreativitet och en estetisk medvetenhet.

Modersmål och litteratur är som läroämne ett livskunskapsämne och ett centralt färdighets-, kunskaps- och kulturämne. Läroämnet baserar sig på ett vidgat textbegrepp som innefattar förutom skrivna och talade texter även medietexter och bilder av olika slag. Ämnet får sitt innehåll närmast från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna samt från kulturforskningen. Genom läsande, skrivande och muntlig kommunikation tillägnar sig de studerande nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, reflektera, kritiskt granska, tolka och värdera. Genom litteratur och bildmedier får de studerande kunskap och möter förutom den västerländska kulturtraditionen även andra kulturer. Läsning av skönlitteratur bidrar också till personlighetsutvecklingen. En bred kommunikativ kompetens är grunden för lärande och för all samhällelig interaktion. Inom undervisningen i modersmål och litteratur och även vid samarbete med andra ämnen strävar man efter en integration av flera olika färdigheter i ett funktionellt sammanhang.

Att i tal och skrift kunna använda modersmålet är en förutsättning för studier och för att aktivt kunna delta i samhällslivet. Därför är det viktigt att skolan skapar goda möjligheter för språkutveckling, både inom ämnet modersmål och litteratur och inom andra ämnen i gymnasiet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i modersmål och litteratur är att de studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om språk, litteratur och kommunikation
- få en insikt om sambandet mellan språk, litteratur och lärande och kunna utnyttja relevanta begrepp då de läser, skriver, talar och lyssnar
- stimuleras till att söka sig till litteratur och bildmedier som en källa till glädje, kunskap och reflektion
- utveckla sin fantasi och lust att lära genom att tillägna sig skönlitteratur i skilda former från olika tider och kulturer
- fördjupa sina kunskaper utgående från ett vidgat textbegrepp och kunna analysera och tolka olika slags texter
- med hjälp av sin kunskap om litteratur och kommunikation se samband mellan texter och deras sammanhang och genom olika texter och medier bli förtrogna med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medvetna om destruktiva krafter att reagera mot
- fördjupa sina muntliga och skriftliga kommunikationsfärdigheter
- fördjupa och precisera sitt språkbruk, att språket blir mångsidigt, dels att de studerande når sina syften med sin kommunikation
- kunna anpassa sitt språk efter olika situationer, både privat och offentligt
- bli allt säkrare då det gäller att behärska normer för det talade och skrivna språket och förstå avsikten med språkvärden både ur ett samhälleligt perspektiv och för sitt eget språkbruk
- bli medvetna om texters formspråk och retoriska medel och kunna analysera och värdera argumenterande text och själva utnyttja språket som påverkningsmedel

- kunna använda informations- och kommunikationsteknik på ett funktionellt sätt i sina studier och i olika källor söka information samt bearbeta, reflektera över och värdera denna information
- känna sig delaktiga i olika kultursammanhang och ha förmåga att njuta av, använda och skapa kultur samt ha fördjupat sin förståelse för olika kulturer och för människor med andra levnadsförhållanden.

Bedömning

Bedömningen av kurserna i modersmål och litteratur skall beakta läroämnets alla delområden. I kursvitsordet skall ingå bedömning av såväl muntlig och skriftlig produktion som graden av deltagande. För att den studerandes muntliga färdigheter och skriftfärdigheter skall utvecklas är det viktigt att utvärderingen sker i form av en process där den studerande får respons både av läraren och av hela gruppen. Den studerande skall även ges möjlighet till självvärdering, som kan bli ett stöd för en positiv och samtidigt realistisk bild av honom eller henne som talare, läsare eller skribent. Grunden för självvärderingen är att den studerande känner till kursernas mål och innehåll och på detta sätt kan följa med sin egen utveckling.

OBLIGATORISKA KURSER

Kurserna är uppbyggda så att de integrerar de olika modersmålsfärdigheterna och bildar funktionella helheter. På alla kurser fördjupar den studerande sina kunskaper om språk och litteratur, utvecklar färdigheterna i muntlig och skriftlig kommunikation och läser rikligt med fiktion och fakta. Då den studerande har läst alla de obligatoriska lärokurserna har han eller hon fått en fördjupad språkkännedom och ökad språkfärdighet. Den studerande har också fått en bred kunskap om vårt litterära arv och de litterära genrerna i funktionella sammanhang samt fördjupat sin förmåga att analysera, producera och reflektera över olika textgenrer och deras funktion i samhället.

1. En värld av texter (MO 1)

Kursen introducerar modersmål och litteratur som ett ämne där språk, kommunikation, litterära texter och saktexter bildar en helhet som placeras in i ett teoretiskt sammanhang.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå vad det vidgade textbegreppet innebär
- fördjupa sin medvetenhet om olika textgenrer
- känna till olika sätt att läsa, analysera, tolka och producera texter
- kunna välja stilnivå i sitt språk enligt situation
- kunna tolka episka texter
- kunna grundprinciperna för hur man skriftligt relaterar till annan skriven text
- delta konstruktivt i gruppdiskussioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- skillnader mellan tal- och skriftspråk och olika stilmått
- olika textgenrer och deras funktion i samhället
- reflektion kring det egna läsandet
- introduktion till de litterära genrerens historia med fokus på novellen och andra typer av kortprosa
- olika sätt att analysera skönlitterära texter
- grundprinciperna för materialbaserat skrivande
- grundprinciperna för gruppkommunikation

2. Epik och medietexter (MO 2)

Kursen fokuserar på hur man bygger upp texter av olika slag för att nå sina syften.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna använda retorikens grundprinciper
- producera olika typer av medietexter
- kunna bearbeta och analysera längre episka texter
- planera, framföra och utvärdera ett muntligt anförande.

CENTRALT INNEHÅLL

- retorikens grundprinciper som stöd för att disponera muntliga och skriftliga texter
- tidningstexter och andra medietexter
- bild- och filmanalys
- källkritik
- analys av språkets strukturer
- romanen som litterär genre
- gränser mellan fakta och fiktion med dokumentärromanen och populärkulturen som utgångspunkt
- recensioner

3. Texter, kultur och identitet (MO 3)

Kursen tar upp frågor kring språklig och kulturell identitet ur ett finlandssvenskt perspektiv. Den egna litteraturen och dess förhållande till omvärlden diskuteras.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna uttrycka sina tankar, känslor och åsikter kring den egna identiteten i både tal och skrift
- förstå begreppet kulturell pluralism
- kunna diskutera frågor kring det finlandssvenska med utgångspunkt i tryckta och digitala källor av olika slag
- kunna diskutera och analysera texter av finlandssvenska författare från olika tidsperioder

- känna till de drag som kännetecknar det finlandssvenska språkbruket
- kunna utveckla sina texter och analysera språkets form utgående från den språkvårdsteori som behandlas.

CENTRALT INNEHÅLL

- det svenska språkets ursprung och nuläge i Finland
- tvåspråkighet, dialekter, slang och andra språksociologiska fenomen
- begreppet språkvård både ur ett samhälleligt perspektiv och med utgångspunkt i de studerandes egna texter
- analys av text-, sats- och ordstrukturer
- den finlandssvenska litteraturen och dess historia
- förberedda diskussioner, till exempel paneldebatter med anknytning till kursinnehållet

4. Texter i Norden (MO 4)

Kursen behandlar de nordiska språkens och den nordiska litteraturens historia, nordiska texter, texter på nordiska språk samt nordisk kultur. Inom litteraturundervisningen fokuseras dramatiken.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna igen de olika nordiska språken i både talad och skriven form
- besitta grundläggande strategier för att kunna göra sig förstådda i Norden
- kunna läsa och tematisera medietexter på nordiska språk, närmast danska och norska
- behärska den grundläggande terminologin inom dramatiken
- kunna diskutera dramatiska texter både utgående från skriven text och dramatiska framföranden
- känna till principerna för välläsning.

CENTRALT INNEHÅLL

- de nordiska språkens gemensamma bakgrund
- skillnader och likheter mellan de nordiska språken
- samtalsstrategier som underlättar umgänget i Norden
- produktion av texter i anslutning till teman i de nordiska texter som behandlats
- skönlitterära författarskap och texter i den nordiska litteraturen
- dramatikanalys och teaterbesök
- läsning, dramatisering och gestaltning av texter

5. Moderna texter (MO 5)

Kursen innehåller litteraturanalyser och tar upp grundläggande textanalytiska termer.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till olika stilmedel och kunna kommentera bildspråket i en text, speciellt i lyriska texter
- kunna tolka, analysera och gestalta texter och relatera dem till den kulturella kontexten
- förstå hur man sett på litteraturen och dess uppgift under olika tidsperioder och strömningar under den moderna litteraturens historia.

CENTRALT INNEHÅLL

- lyrikanalys: stil, struktur, reception
- produktion av reflekterande och analyserande texter
- 1900- och 2000-talets litteratur och litterära ismer
- litterära diskussioner inför publik

6. Textens makt (MO 6)

Kursen handlar om det maktbruk som kan ske genom språket.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna analysera argumentationen i en text både skriftligt och muntligt och kritiskt kunna värdera medietexter och andra slag av saktexter
- producera både skriftliga och muntliga texter som innehåller en effektiv argumentation
- utveckla sin förmåga att analysera en skönlitterär text utgående från ett läsarorienterat perspektiv
- kunna diskutera hur författare använder språk, stil och innehåll som maktmedel
- kunna och våga uttrycka och motivera sina åsikter i en debatt
- utöka sin medvetenhet om hur bild- och textflödet påverkar samhället och den enskilda individen.

CENTRALT INNEHÅLL

- argumentationsanalys
- analys av medietexter och olika trender i texternas innehåll, språk, stil och utformning
- reklamanalys
- källkritik
- skillnader mellan kvinnligt och manligt språk
- äldre och nyare tendenslitteratur
- teori och praktik kring hur man för en muntlig debatt

7. Muntlig kommunikation (MO 7)

Kursen ger den studerande möjlighet att fördjupa sina kunskaper och färdigheter inom muntlig kommunikation samt insikt i den muntliga kommunikationens betydelse i alla sociala sammanhang.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om interaktion och muntlig kommunikation
- utveckla sin säkerhet att uttrycka sig samt utveckla sin förmåga att uppträda, lyssna och samtala
- känna till och kunna analysera faktorer som påverkar såväl talarens som budskapets trovärdighet.

CENTRALT INNEHÅLL

- typiska drag i olika interaktionssituationer
- verbal och nonverbal kommunikation
- olika sätt att uppträda vid förhandlingar, på möten och i olika slags diskussioner
- kulturbundna, speciellt finlandssvenska, särdrag vid muntlig kommunikation

8. Fördjupad skriv- och textkompetens (MO 8)

Kursen handlar om att fördjupa och utveckla färdigheterna i att analysera, tolka, reflektera över samt producera texter.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sin förmåga att läsa olika texter analytiskt och kritiskt
- bygga upp en till innehållet, strukturen och stilen enhetlig och logisk text.

CENTRALT INNEHÅLL

Följande teman repeteras och fördjupas:

- textgenrer
- textanalys och textanalytiska begrepp
- textkomposition: att producera idéer, planera, välja synvinkel, disponera, bearbeta, rubricera och redigera texten i en slutlig form
- språkstruktur och språkriktighet

9. Litteratur som glädje och kunskap (MO 9)

Kursen ger den studerande möjlighet att utveckla sin kunskap, fantasi och lust att lära genom att tillägna sig skönlitteratur i olika former.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- hitta nya vägar för sitt kreativa tänkande genom läsning
- göra jämförelser mellan olika tiders sätt att behandla teman och motiv i skilda kulturer och relatera dem till sin egen tid och sin egen livssituation
- förstå att litteraturen belyser människans eviga frågeställningar
- fördjupa sin förmåga att använda sig av olika litteraturvetenskapliga perspektiv vid studiet av texter.

CENTRALT INNEHÅLL

- tematisk läsning av litteratur från olika tider och/eller kulturer
- intertextualitet
- att skriva analytiskt om litteratur
- att gestalta och bearbeta litteratur genom dramatisering och kreativt skrivande

5.3.2 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, FINSKA SOM MODERSMÅL

Undervisningen i modersmål och litteratur styrs av uppfattningen att modersmålet är ett begrepps-system med vilket människan strukturerar världen och bygger upp en social verklighet. Med modersmålet tillägnar människan sig kulturen i sitt samhälle och bygger upp sin identitet. Detta möjliggör social växelverkan samt en kontinuitet i kulturen och en utveckling av den.

Som läroämne är modersmål och litteratur i gymnasiet ett centralt färdighets-, kunskaps-kultur- och konstämne som ger stoff för språklig och kulturell allmänbildning. Det får sitt innehåll från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna samt från kulturforskningen. Kunskap i språk, litteratur och kommunikation samt färdigheter i läsning, skrivning och muntlig kommunikation inlärs i olika kommunikations- och interaktions-situationer.

Undervisningen i modersmål och litteratur skall ge de studerande vägledning i att uppskatta den egna kulturen och det egna språket. Läroämnet skall också leda de studerande till att förstå mångkulturalism och flerspråkighet och till språklig och kulturell tolerans.

Syftet med undervisningen i litteratur i gymnasiet är att de studerande skall begripa skönlitteratur, kunna analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Skönlitteraturen ger stoff för andlig tillväxt, för en utmejslad kulturidentitet och för en mångsidigare uttrycksförmåga.

Undervisningen i modersmål och litteratur syftar till sådana kommunikations- och interaktionsfärdigheter som skapar tillräckliga förutsättningar för fortsatta studier, för delaktighet i arbetslivet och för ett aktivt medborgarskap. Grunden för socialt umgänge och för lärande är en bred kommunikativ kompetens och en säker läs- och skrivförmåga samt förmåga att använda språket såsom situationen kräver. I läroämnet modersmål och litteratur vägleds de studerande till att aktivt inhämta kunskaper samt att till kritiskt behandla och tolka information.

I undervisningen eftersträvas en inre integration inom läroämnet eftersom olika kunskaps- och färdighetsområden har funktionella samband med varandra. En förenande faktor är språket och uppfattningen att människan är en kommunikativ individ som handlar målinriktat, uttrycker sig och tolkar och producerar betydelser.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i modersmål och litteratur är att de studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om språk, litteratur och kommunikation och kunna utnyttja relevanta begrepp
- fördjupa sina kommunikations- och interaktionsfärdigheter och göra dem mångsidigare, så att de är kapabla till en målinriktad och ändamålsenlig interaktion
- lära sig att använda språket mera ändamålsenligt än tidigare både i tal och skrift
- lära sig att förstå och analysera förhållandet mellan text och kontext
- fördjupa sin textuella kompetens så att de kan analysera, tolka, bedöma, utnyttja och producera olika slag av texter med en allt större medvetenhet om textens syfte och sammanhang
- lära sig att bedöma textuttrycket, till exempel retoriska medel och argumentation, samt att tillämpa sina kunskaper då de lyssnar, läser, talar och skriver
- fördjupa sina kunskaper om litteratur och på så sätt utveckla sitt tänkande, vidga sin litterära allmänbildning, sin fantasi och sin inlevelseförmåga och bygga upp sin världsbild
- behärska normerna för det skrivna språket och förstå vikten av ett gemensamt skriftspråk
- kunna välja och kritiskt bedöma olika källor, informationens tillförlitlighet, dess användbarhet och syften, kunna utnyttja informations- och kommunikationsteknik i studierna i ämnet.
- kunna njuta av kultur och värdesätta dess olika sidor.

Bedömning

Bedömningen av kurserna i modersmål och litteratur skall beakta läroämnets alla delområden. Grunden för bedömningen är att den studerande känner till kursernas mål och innehåll och på detta sätt kan följa med sin egen utveckling. I kursvitsordet ingår bedömning av såväl muntlig och skriftlig produktion som av den studerandes engagemang. För att studerandens muntliga kommunikationsförmåga och skriftliga färdigheter skall utvecklas är det viktigt att han eller hon har en personlig målsättning och får respons både av de andra studerandena och av läraren. Den studerandes färdigheter i självvärdering bör utvecklas. Förmågan att bedöma sig själv hjälper den studerande att bygga upp en positiv men samtidigt realistisk bild av sig som talare, läsare och skribent.

OBLIGATORISKA KURSER

I kurserna skapas en inre integration inom ämnet: läsning, skrivning, muntlig kommunikation, språk, litteratur och medier bör ansluta sig till målen och innehållet för varje kurs så att kunskaps- och färdighetsmoment ständigt samverkar. I alla kurser fördjupas behärsningen av skriftspråket och utvecklas färdigheterna i läsning och i skriftlig och muntlig kommunikation. De studerande skall läsa mycket skönlitterära och andra texter ur den synvinkel som varje kurs erbjuder.

1. Språk, texter och interaktion (ÄI 1)

De studerandes uppfattning om språket, texterna och tolkningen av dem fördjupas och förmågan att läsa texter utvecklas. De skall kunna analysera sin kommunikationsmiljö samt se sin förmåga som talare, lyssnare, skribenter och medieanvändare så att bilden av dem som kommunicerande individer preciseras.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sin textuppfattning
- lära sig att analysera olika slag av texter med allt större insikter i de faktorer som påverkar tolkningen
- lära sig att uppfatta texten som en semantisk helhet och kunna analysera dess särdrag utgående från syfte, kommunikationssituation och kommunikationsverktyg
- lära sig att medvetet iaktta sitt språkbruk, sina läsvanor och sitt umgänge
- bli vana vid att granska språkdräkten i texter som de åstadkommit
- fördjupa sina kunskaper om gruppkommunikation; utveckla och lära sig att iaktta sitt sätt att delta, samverka och bidra till atmosfären inom gruppen samt bedöma hur resultatrikt grupparbetet eller diskussionen har varit.

CENTRALT INNEHÅLL

- grundläggande faktorer som styr tolkningen och författandet av texten, såsom textens syfte, mottagare, genre och typ
- kommunikationssituationens och kommunikationsmedlets inverkan på texten

- ett vidgat textbegrepp, till exempel talade och skrivna texter, medietexter, elektroniska och grafiska texter, sakprosa och skönlitteratur, offentliga och privata texter
- att ge akt på och öva språket och innehållet i olika texter: klarhet, åskådlighet och harmoni
- refererat och kommentarer
- självvärdering av kunskaperna om, färdigheterna i, attityderna till och motivationen för kommunikation ur gymnasiets synvinkel
- interaktionsfärdigheter i grupp

2. Textstrukturer och textbetydelser (ÄI 2)

De studerande övar sig i att analysera språket, strukturerna och betydelseerna i texter samt lär sig att se textens beroende av kontexten och av sambandet med andra texter. De fördjupar sin kännedom om olika textgenrer och utvecklas som skribenter, så att de kan åstadkomma olika slag av texter.

MÅL

De studerande skall

- kunna bedöma innehåll, infallsvinklar, stil och form samt lära sig att analysera texter som helheter bestående av temporala, kausala, kontrastiva och andra betydelseförhållanden, lära sig begrepp som behövs vid analys av texter och kunna tillämpa dem också då de själva skriver
- bli vana att bearbeta sina texter enligt sin egen och andras bedömning
- lära sig att planera och utarbeta talade och skrivna saktexter samt kunna förmedla sitt budskap till åhörare och läsare på eftersträvat sätt
- lära sig strategier för att hämta information, använda tryckta och elektroniska källor samt finna ändamålsenliga och tillförlitliga uppgifter som grund för en artikel eller ett muntligt framförande.

CENTRALT INNEHÅLL

- textuella medel, till exempel satstyper och satsstrukturer, ordval, språkbilder; indelning, referens, anknytningar; fokusering, avgränsning av ämnet och val av synvinkel
- att bygga upp ett ämne, inrikta och presentera det åskådligt och bedöma det
- skrivandet som process: att söka fram ändamålsenligt material, att göra ett kritiskt urval av fakta och synpunkter, att hänvisa till materialet och utnyttja det i sin text samt att finslipa både texten och språkdräkten, särskilt textens struktur och enhetlighet

3. Litterära medel och litterär tolkning (ÄI 3)

De studerandes uppfattning om skönlitteraturen, språkets konstnärliga uppgift och dess kulturella betydelse fördjupas.

MÅL

De studerande skall

- lära sig att förstå bildspråk, symbolik och flertydighet
- fördjupa sina kunskaper om litterära genrer och deras särdrag
- utvecklas i att analysera fiktiva texter med hjälp av olika läsar- och tolkningsaspekter samt nödvändiga litteraturvetenskapliga begrepp
- lära sig att motivera sin tolkning av texter såväl muntligt som skriftligt
- öva sig i att i sitt eget språk ändamålsenligt utnyttja olika språkliga medel som studerats under kursen.

CENTRALT INNEHÅLL

- litterär analys genom att utnyttja begrepp och angreppssätt som är motiverade för tolkningen
- prosan som litterär genre; anföringstekniska medel, till exempel berättare, synvinkel, ämne, person, tid, miljö, tema, motiv
- lyriken som litterär genre; begrepp som diktartjag, vers, strof, meter, upprepning, metaforer
- dramat som litterär genre
- novell-, dikt- och dramaanalys
- användning av litterära medel i egna texter

4. Texter och påverkan (ÄI 4)

De studerande lär sig att granska texter och språket i dem speciellt ur inflytelsesynvinkel. De sätter sig in i argumentation och fördjupar kunskaperna om den. De lär sig att analysera och skriva argumenterande texter.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sin medieläskunskap, varvid de skall kunna analysera och tolka olika medietexter, deras bakgrund och syften samt kritiskt bedöma den information som massmedierna förmedlar och deras inverkan på individerna och samhället
- som skribent såväl som talare kunna motivera sina synpunkter ur olika synvinklar samt bedöma andras strävan efter inflytande och textens trovärdighet
- kunna granska litteraturens samhälleliga inflytande
- lära sig att analysera och bedöma texter och de värderingar som de förmedlar också ur etisk synvinkel.

CENTRALT INNEHÅLL

- direkt och indirekt påverkan: till exempel övertalning, styrning, manipulation; reklam, propaganda; ironi, satir, parodi
- textgenrer som strävar efter att påverka läsaren, grafiska och elektroniska texter: åsikt, kolumn, kåseri, recension, ledare, kommentar, reklam

- argumenterande och retoriska sätt att påverka
- ställningstagande inlägg, diskussioner och debatter
- litteratur som medvetet försöker påverka samhället och andra ställningstagande texter
- det ideologiska i texterna, källkritik och mediekritik
- språkbrukarens ansvar; val av medier samt nätetik

5. Text, stil och kontext (ÄI 5)

De studerande lär sig att analysera olika texter och stilen i dem så att de kan beakta kontextens innebörd när det gäller att tolka och författa texter.

MÅL

De studerande skall

- lära sig att sätta in både fiktion och sakprosa i sitt kulturella sammanhang och bedöma dem i förhållande till andra texter
- lära sig att analysera stilfigurer och deras betydelse för texthelheten
- klara av en självständig skrivprocess från att välja ämne och perspektiv, samla in och utnyttja material till att bearbeta texten och finslipa stilen så att resultatet är resonerande texter
- utveckla sitt uttryckssätt och sin litterära stil.

CENTRALT INNEHÅLL

- skönlitterära och andra texter som representerar olika tidsperioder och stilar, speciellt utgående från den kulturella kontexten
- analys av texter som speglingar av människosyn, världsbild, värderingar och ideologier såväl ur samtida som nutida perspektiv
- hur stilfaktorer, såsom ordval, nyans, språkbilder, rytm och satsstruktur inverkar på texten
- en resonerande text enligt eget val om något ämne som anknyter till kursens innehåll
- finslipning och vård av den egna stilen

6. Språk, litteratur och identitet (ÄI 6)

De studerande får en överblick över det finska språkets samt den finska litteraturens och kulturens betydelse för individen och samhället.

MÅL

De studerande skall

- lära känna finskans utvecklingsskeden och förstå vilken inverkan européernas språkliga och kulturella kontakter har haft på den finska kulturens utformning och ständiga förändring
- sätta värde på mångkulturalismen och flerspråkigheten i dagens Finland och inse modersmålets betydelse för varje människa
- känna till centrala verk och teman i den finska litteraturen. De skall kunna bedöma deras betydelse ur ett eget kulturellt perspektiv samt deras betydelse för uppkomsten av en kulturell och individuell finsk identitet.

CENTRALT INNEHÅLL

- texter i muntlig och skriftlig tradition: från folkdiktning till litteratur, från en skriftspråkskultur till modern kommunikation
- finskans utformning och utveckling under internationellt inflytande; principerna för språkvård med tanke på de studerande som språkbrukare
- språkets och litteraturens betydelse för uppbyggandet av en nationell identitet
- finsk skönlitteratur i sin tids- och kulturkontext, centrala verk och teman
- uppsatser och anföranden om ämnen som anknyter till kursens teman

FÖRDJUPADE KURSER

7. Fördjupad muntlig kommunikationsförmåga (ÄI 7)

De studerande fördjupar och breddar sina kunskaper och färdigheter i muntlig kommunikation och lär sig att bedöma talets betydelse i mänskliga relationer, studier och arbetsliv.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om interaktion och muntlig kommunikation
- bli modig när det gäller att tala och säker i att uttrycka sig samt utvecklar sin förmåga att uppträda och samtala i grupp
- känna igen och kunna analysera faktorer som påverkar såväl talarens som budskapets trovärdighet.

CENTRALT INNEHÅLL

- delfaktorer och typiska drag i olika interaktionssituationer
- verbal och nonverbal kommunikation
- olika särdrag och beteenden vid uppträdanden, förhandlingar, möten och diskussioner
- övning i att uppträda och samtala i grupp i olika interaktionssituationer
- kulturella särdrag i muntlig kommunikation och finskt tal

8. Fördjupad textkompetens (ÄI 8)

De studerande fördjupar allsidigt sin förmåga att analysera och producera texter.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sin förmåga att läsa olika slags texter analytiskt och kritiskt
- befästa sin förmåga att författa en till innehållet, strukturen och stilen enhetlig och logisk text.

CENTRALT INNEHÅLL

Följande teman repeteras och fördjupas:

- texttyper och textgenrer
- textanalys och textanalytiska begrepp
- textkomposition: att kasta fram idéer, planera, välja synvinkel, disponera, bearbeta, finslipa stilen, rubricera och redigera texten i en slutlig form
- språkvård

9. Skrivande och modern kultur (Äi 9)

De studerande sätter sig in i den kulturella och samhällsliga debatten, i aktuella frågor i massmedierna och i den moderna litteraturen. Deras kritiska och kulturella läsförmåga fördjupas, tankeförmågan utvecklas och den skriftliga färdigheten utvecklas så att den motsvarar fordringarna på gymnasiets avgångsnivå.

MÅL

De studerande skall

- kunna behandla aktuella teman inom språk, litteratur och kommunikation i tal och skrift
- lära sig att bedöma och klassificera aktuella texter på etiska och estetiska grunder och se deras betydelse som en del av den samhällsliga debatten
- hitta texter i modern litteratur som intresserar dem och delta i den debatt som förs kring dem
- visa mogenhet vid valet av synvinkel för sin text och vid behandlingen av ämnet, självständighet i tankearbetet och förmåga att uttrycka sin åsikt.

CENTRALT INNEHÅLL

- den moderna litteraturen och olika företeelser i den
- muntliga och skriftliga anföranden om språkliga och kulturella ämnen
- aktuella ämnen i medietexter, texternas uttrycksformer och inverkan på läsaren
- insyn i läsar- och författarkretsar

5.3.3 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, SAMISKA SOM MODERSMÅL

Alla de samiska språk som talas i Finland; enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska kan undervisas som modersmål. Undervisningen i samiska som modersmål och litteratur betonar och stärker språkets ställning som ett centralt och grundläggande kunskaps-, kommunikations- och kulturämne till vilket samekulturen bidrar med sina särdrag. Undervisningen i språk och litteratur stärker i egenskap av kunskapsämne allmänbildningen och synen på modersmålet som en integrativ helhet. Som kommunikationsmedel förbättrar modersmålet de muntliga och skriftliga färdigheterna samt den allmänna uttrycksförmågan. Som kulturämne stärker modersmålet och litteraturen den personliga identiteten och kännedomen om den samiska kulturen genom att betona dess särdrag och beakta den samhälleliga, sociala och historiska utvecklingen.

Undervisningen i modersmål och litteratur styrs av uppfattningen att modersmålet utgör ett begreppssystem genom vilket människan strukturerar världen och bygger upp en social verklighet. Med modersmålet tillägnar den studerande sig kulturen i samhället och bygger upp sin samiska identitet. Genom läroämnet modersmål och litteratur möjliggörs också växelverkan mellan samer som bor i olika länder samt kontinuitet i kulturen och en utveckling av den.

Modersmål och litteratur utgör som läroämne ett centralt färdighets-, kunskaps- kultur- och konstämne i gymnasieundervisningen. Det får sitt innehåll från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna och från kulturforskningen. Kunskap i språk, litteratur och kommunikation samt färdigheter i läsning, skrivning och muntlig kommunikation inlärs i olika kommunikations- och interaktionssituationer.

Genom undervisningen i modersmål och litteratur vägleds de studerande i att uppskatta sitt språk, sin kultur och sin historia. Läroämnet skall föra dem till förståelse för mångkulturalism och flerspråkighet samt till språklig och kulturell tolerans. I undervisningen skall studerandenas mångkulturella bakgrund och deras två- eller flerspråkighet beaktas.

Syftet med undervisningen i litteratur i gymnasiet är att de studerande skall lära sig att förstå ordkonst och att analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Läsning av skönlitteratur ger stoff för etisk tillväxt, för en samisk kulturidentitet, för språklig och kulturell allmänbildning och för en mångsidig uttrycksförmåga.

Undervisningen i samiska som modersmål och litteratur ökar medvetenheten om det egna språket och den egna kulturen. Den syftar till sådana kommunikations- och interaktionsfärdigheter som ger tillräckliga förutsättningar för fortsatta studier, för deltagande i arbetslivet och för ett aktivt medborgarskap. Grunden för social interaktion och för lärande är en bred kommunikativ kompetens och en säker läs- och skrivförmåga samt förmåga att använda språket på det sätt som situationen kräver. Läroämnet modersmål och litteratur skall leda de studerande till att aktivt inhämta kunskaper, till att kritiskt behandla och tolka information och till att använda olika slags medier. I undervisningen eftersträvas en så långtgående inre integration inom läroämnet som möjligt, emedan olika kunskaps- och färdighetsområden har funktionella samband med varandra. En förenande faktor är språket och uppfattningen att människan som kommunikativ individ aktivt söker och skapar betydelser.

Samiskan skall också berika de läroämnena som den studerande undervisas i på finska. Det nära släktskapet mellan samiskan och finskan ger möjligheter till många jämförelser som är till nytta för de studerande. Samiskans betydelse skall betonas och den skall användas i undervisningen inom sådana temaområden som anknyter till samekulturen, samernas historia, natur, näringar, religion och konst. I litteratur- och språkundervisningen skall samekulturens särställning understrykas. Traditionernas och den muntliga kunskapens ställning samt de insikter som på så sätt erhålls bör framhållas, eftersom den skriftliga informationen är relativt ung.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i samiska som modersmål och litteratur är att de studerande skall

- stärka sin kulturidentitet och öka sin kännedom om samekulturen
- fördjupa sina kunskaper om språk, om litteratur på samiska, om annan samisk konst, kultur och kommunikation samt kunna utnyttja relevanta begrepp som läsare och skribent, talare och lyssnare och som medieanvändare
- fördjupa och precisera sina kommunikations- och interaktionsfärdigheter och göra dem mångsidiga, så att de är kapabla till en målinriktad och ändamålsenlig växelverkan
- lära sig att förstå vad ett vidgat textbegrepp innebär
- fördjupa sina textkunskaper så att de kan analysera, tolka, bedöma och åstadkomma olika slag av texter med en stor medvetenhet om texternas syfte och sammanhang
- lära sig att kritiskt bedöma textuttrycket, till exempel de retoriska medlen och argumentationen och att tillämpa sina kunskaper då de läser och skriver texter
- fördjupa sina kunskaper om litteratur och på så sätt utveckla sitt tänkande, vidga sin litterära allmänbildning, sin fantasi och sin inlevelseförmåga och bygga upp sin världsbild
- lära sig att använda språket mera ändamålsenligt såväl i muntlig som skriftlig språkform och förstå skillnaden mellan dem
- behärska normerna för skrivet språk och förstå skriftspråkets betydelse
- välja och kritiskt bedöma olika informationskällor, informationens tillförlitlighet, användbarhet och syften och utnyttja informations- och kommunikationsteknik i sina ämnesstudier
- njuta av kulturen, värdesätta ett mångsidigt kulturutbud och i bästa fall själv utvecklas till kulturutövare
- bli kapabla att främja samernas inbördes umgänge över riksgränserna
- får färdigheter för fortsatta studier i samiska
- växa till aktiva medlemmar av sin kulturgemenskap.

Bedömning

Bedömningen av kurserna i modersmål och litteratur skall beakta läroämnets alla delområden. I kursvitsordet ingår bedömning av såväl muntlig och skriftlig produktion som av aktivitet i studierna. För att den studerandes muntliga och skriftliga färdigheter skall utvecklas är det viktigt att han eller hon får respons både av andra studerande och av läraren. I undervisningen skall den studerandes förmåga till självvärdering utvecklas så att han eller hon kan bygga upp en positiv men samtidigt realistisk bild av sig själv som talare, läsare och skribent. Grunden för självvärderingen är att den studerande känner till kursernas mål och innehåll och på detta sätt kan följa med sin egen utveckling. Vid slutbedömningen beaktas vilken mognad den studerande nått som läsare och språkbrukare.

OBLIGATORISKA KURSER

I kurserna skapas en inre integration inom ämnet: läsning, skrivning, muntlig kommunikation, språk, litteratur och medier ansluter sig till målen och innehållet för varje kurs så att kunskaps- och färdighetsstudierna står i fortlöpande växelverkan med varandra. Litteratur, muntlig kommunikation och skrivning samt språkkännedom och språkvård ingår i alla kurser. De studerande får lära sig att värna om språkets renhet.

1. Språk, texter och interaktion (MOS 1)

De studerandes textuppfattning fördjupas och förmågan att läsa allt flera olika slags texter utvecklas. De lär sig att strukturera och iakta sin omvärld och sina färdigheter som talare, lyssnare, skribent, läsare och medieanvändare så att bilden av dem som kommunicerande individer preciseras.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sin textuppfattning
- lära sig att granska sitt språkbruk, sina läsvanor och sin kommunikation allt mera medvetet
- sätta sig in i den muntliga och skriftliga språkformens uppgifter och särdrag, bli medvetna om språket och lära sig att bedöma sig själva som språkbrukare samt, som stöd för sitt skriftliga uttryck, lära sig att bearbeta sin text med hjälp av språkriktighetsguider
- känna igen faktorer som styr textiakttagelser och texttolkningar
- förstå texten som en betydelsehelhet och granska dess egenskaper utgående från syfte, kommunikationssituation och kommunikationsmedel
- lära sig att känna igen centrala texttyper och textgenrer
- bli vana vid att granska språkdräkten i de texter som de skrivit
- lära sig att granska skönlitterära texter ur läsarens perspektiv och att kommentera dem
- reflektera över tvåspråkighet, flerspråkighet och mångkulturalism samt lära sig att förstå modersmålets betydelse för varje människa
- fördjupa sina kunskaper om gruppkommunikation; utveckla och lära sig att iakta sitt sätt att delta i grupparbete med hänsyn till interaktionen och atmosfären i gruppen samt bedöma hur framgångsrikt grupparbetet eller diskussionen har varit.

CENTRALT INNEHÅLL

- observation och analys av den egna kunskapen om, attityder till, färdigheter i och motivation för kommunikation
- olika sätt att klassificera texter
- skriftspråk, talspråk, det egna språkets huvuddialekter, mångspråkighet och språklig identitet
- drag som varierar i språket
- medie- och nättexter i gränsområdet mellan det talade och det skrivna språket
- karaktäristiska uttryckssätt i tal och skrift
- kommunikationssyftets, -situationens och -medlets inverkan på det talade och det skrivna språket

- grundläggande faktorer som styr tolkningen av texten, såsom syfte, författare, textgenre och texttyp
- kommunikationssyften och principer för interaktion
- interaktionsfärdigheter i grupp
- berättelser i skönlitteraturen, i medierna och i det verkliga livet
- experiment med olika läsarpositioner
- att beskriva och dela med sig av läsoplevelser
- att referera och kommentera

2. Textstrukturer och betydelser (MOS 2)

De studerande övar sig i att analysera i synnerhet strukturer och betydelser i saktexter och lär sig att se textens samband med kontexten och andra texter. De studerande fördjupar speciellt sin kännedom om olika textgenrer och utvecklas i förmågan att skriva olika slags texter.

MÅL

De studerande skall

- lära sig strategier för att hämta information, använda tryckta och elektroniska källor samt hitta användbar och tillförlitlig information som grund för sin uppsats eller sin muntliga framställning
- lära sig att analysera en text som en helhet bestående av temporala, kausala, kontrastiva och andra betydelseförhållanden, lära sig begrepp som behövs vid analys av texter och kunna tillämpa dem också då de själva skriver en text
- bli vana att bearbeta sina texter utgående från sin egen och andras bedömning
- kunna bedöma valet av textinnehåll, synvinkel, stil och form
- bli vana vid att producera och bearbeta muntliga framställningar och skrivna saktexter; lära sig att planera och utarbeta sådana samt kunna förmedla sitt budskap till åhörare och läsare på åsyftat sätt.

CENTRALT INNEHÅLL

- informationssökning
- textuella medel: satstyper och satsstrukturer, ordval, val av synvinkel, benämningar, satsstrukturer
- texten som en strukturell helhet: koherens, anknytningar och andra referensförhållanden
- skrivandet som process: att söka fram ändamålsenligt material, att göra ett kritiskt urval, att hänvisa till materialet och utnyttja det i text samt att finslipa både texten och språkdräkten i synnerhet med avseende på dess struktur och enhetlighet
- analys av skrivna texter och muntliga framställningar och responsgivning
- att bygga upp ett informativt anförande och konsten att uppträda
- analys av en novell som en strukturell helhet och en genre inom skönlitteraturen
- begrepp i anslutning till analys av skönlitterär text: anföringsätt, berättare, perspektiv, ämne, tema, motiv
- principer för textöversyn

3. Skönlitterära texter (MOS 3)

De studerandes uppfattning om ordkonsten, språkets konstnärliga uppgift och dess kulturella betydelse fördjupas.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om litterära genrer och deras särdrag
- utvecklas i att analysera fiktiva texter genom att använda olika tolkningsaspekter och nödvändiga litteraturvetenskapliga begrepp så att de också kan ge en skriftlig eller muntlig tolkning av texten och föra en litterär diskussion
- förstå fiktionens karaktär och kunna analysera dess sätt att med språkets medel bygga en egen värld samt lära sig att jämföra fiktiv framställning med annan framställning
- bli djärva att skriva fiktiva texter
- öva sig i förmågan att rikta budskapet och skapa kontakt
- fördjupa sina uttrycksmedel.

CENTRALT INNEHÅLL

- analys av skönlitterär prosa genom behövliga begrepp
- lyriken som litterär genre med tillhörande begrepp
- novell- och diktanalys
- eget fiktivt uttryck genom försök i olika genrer
- språkets bilder
- teater och drama
- åskådlighet i framställningen med språk- och ljudmåleri
- övning i förmågan att rikta sig till läsarna och skapa kontakt

4. Sätt att påverka (MOS 4)

De studerande lär sig att analysera olika texter och språket i dem speciellt med hänsyn till hur de kan påverka. De sätter sig in i olika sätt att påverka och argumentera och fördjupar sina kunskaper om dem. De lär sig att analysera och skriva argumenterande texter.

MÅL

De studerande skall

- både som skribenter och talare kunna motivera sina synpunkter allsidigt och kritiskt bedöma andras synpunkter
- fördjupa sin medieläskunskap och kunna analysera och tolka olika medietexter, deras bakgrund och syften samt kritiskt bedöma den information som massmedierna förmedlar och dess inverkan på individerna och samhället
- kunna analysera den samiska litteraturens samhälleliga påverkan
- lära sig att analysera och bedöma texter och de värderingar som de förmedlar också från etiska utgångspunkter.

CENTRALT INNEHÅLL

- direkt och indirekt påverkan
- textgenrer som strävar efter att påverka, grafiska och elektroniska texter
- argumentationsmetoder, retorik och sätt att påverka
- struktur och språkbruk i argumenterande texter
- inlägg, diskussioner, debatter eller förhandlingar som strävar efter att påverka
- det ideologiska i texter, källkritik och mediekritik
- individens ansvar; val av medier och nätetik
- litteratur som medvetet försöker påverka och andra ställningstagande texter
- litteraturens betydelse för samhällsutvecklingen

5. Text, stil och kontext (MOS 5)

De studerande lär sig att analysera texter och deras stil så att de kan beakta kontextens betydelse när de läser och tolkar dem och också när de författar egna texter.

MÅL

De studerande skall

- lära sig att sätta in såväl fiktiva texter som saktexter i sin kulturella miljö och på så sätt lära sig att uppfatta växelverkan mellan den samiska litteraturen, annan kommunikation och olika företeelser i samhället i förhållande till andra texter
- lära sig att analysera stilelement och deras betydelse för texthelheten
- klara av en självständig skrivprocess: att välja ämne och perspektiv, att samla in och ordna upp ett material, att bearbeta texten och finslipa stilen så att det uppstår en självständigt resonerande text
- utveckla sitt uttryckssätt och sin litterära stil.

CENTRALT INNEHÅLL

- skönlitterära och andra texter som representerar olika tidsperioder och stilar, särskilt utgående från den kulturella kontexten
- klassiska texter inom den samiska litteraturen
- kontextualitet, bland annat människosyn, världsbild och värderingar som fastställer texten
- intertextualitet, dvs. texternas förhållande och anknytning till andra texter
- stilmått såsom ordval, nyans, språkbilder, rytm och satsform osv. och deras inverkan på texten
- skrivprocessen och att utnyttja informations- och kommunikationstekniken i dess olika skeden
- essän som textgenre
- finslipning och vård av stilen

6. Språk, litteratur och identitet (MOS 6)

De studerande skapar sig en helhetsbild av samiskan och av den samiska litteraturens och kulturens betydelse för individen och för det samiska samhället.

MÅL

De studerande skall

- lära känna det samiska språkets utvecklingsskeden och förstå vilken inverkan språk- och kulturkontakterna har haft
- lära sig att acceptera mångkulturalism och flerspråkighet i det samiska samhället och att förstå modersmålets betydelse för varje människa
- öva sig i att iaktta förändringar i språk och kommunikation, känna igen faktorer som bidrar till dem och bli medvetna om betydelsen av att välja rätt språkbruk och kommunikationssätt
- känna till centrala verk och teman i den samiska litteraturen, kunna bedöma deras betydelse för den egna kulturen, som skapare av en kulturell och individuell identitet.

CENTRALT INNEHÅLL

- utformningen av samiskan och dess ställning i dag
- språkets och litteraturens betydelse för ett folk
- samisk skönlitteratur i sin tids- och kulturkontext, centrala verk och teman ur litteraturen
- språket som en heterogen och mångkulturell företeelse
- samernas flerspråkiga identitet
- texten i den muntliga och skriftliga traditionen: från muntlig berättelsetradition till skriven litteratur
- samiskans ställning i dag
- en uppsats över ett språkligt ämne
- syften med och problem i den samiska språkvården
- särdrag i den samiska kommunikationskulturen

FÖRDJUPADE KURSER

7. Muntlig kommunikation (MOS 7)

De studerande fördjupar allsidigt sina kunskaper och färdigheter i muntlig kommunikation och lär sig att bedöma den muntliga kommunikationens betydelse i mänskliga relationer, i studier och arbetsliv.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om interaktionens natur och särdrag och om talspråkskulturen
- bli modiga att tala och utveckla sin säkerhet att uttrycka sig samt sin förmåga att uppträda och att kommunicera i grupp
- känna igen och kunna analysera faktorer som påverkar såväl talarens som budskapets trovärdighet.

CENTRALT INNEHÅLL

- delfaktorer och typiska drag i olika interaktionssituationer
- verbal och nonverbal kommunikation
- olika sätt att uppträda och gå tillväga vid förhandlingar, på möten och i olika slags diskussioner
- övning i att uppträda och kommunicera i grupp i olika interaktionssituationer
- kulturbundna särdrag i muntlig kommunikation och av talspråkskulturen

8. Textkompetens (MOS 8)

De studerande fördjupar allsidigt sin förmåga att analysera och skriva texter.

MÅL

De studerande skall

- fördjupa sin förmåga att läsa olika slags texter analytiskt och kritiskt
- förbättra sin förmåga att skriva en till innehållet, strukturen och stilen enhetlig och logisk text.

CENTRALT INNEHÅLL

Följande teman repeteras och fördjupas:

- texttyper och textgenrer
- textanalys och textanalytiska begrepp
- textkomposition: att kasta fram idéer, planera, välja synvinkel, disponera, bearbeta, finslipa stilen, rubricera och redigera texten i en slutlig form
- rättstavningsnormer

9. Aktuella texter (MOS 9)

De studerande sätter sig in i den kulturella debatten i det samiska samhället, i aktuella frågor i massmedier och i den moderna litteraturen. Deras kritiska och kulturella läsfärdighet fördjupas, tankeförmågan och den skriftliga färdigheten utvecklas så att de motsvarar fordringarna på gymnasiets avgångsnivå.

MÅL

De studerande skall

- kunna behandla aktuella teman inom språk, litteratur och kommunikation genom att diskutera och skriva om dem
- lära sig att bedöma och klassificera aktuella texter på etiska och estetiska grunder och se deras betydelse som en del av samhällsdebatten
- kunna hitta texter i den moderna litteraturen som intresserar dem och delta i den debatt som förs kring dem
- visa mogenhet vid valet av synvinkel för sina texter, vid behandlingen av ämnet, beträffande självständigheten i tankearbetet och när det gäller att uttrycka sin egen åsikt.

CENTRALT INNEHÅLL

- den moderna litteraturen och dess fenomen
- muntliga och skriftliga anföranden om aktuella ämnen som behandlar språk och kultur
- studier av aktuella ämnen i medietexter, texternas uttrycksformer och inverkan
- deltagande i någon läsar- och författarkrets med hjälp av modern teknik

5.3.4 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, ROMANI SOM MODERSMÅL

Undervisningen i romani som modersmål skall bygga upp språk- och kulturidentiteten hos en romsk studerande och främja den romska befolkningens internationella kontakter och samhörighet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i romani som modersmål är att de studerande skall

- vidga och fördjupa de kunskaper i romani som de inhämtat i grundskolan eller på annat håll
- uppnå en fungerande tvåspråkighet så att romanins användningsområde utvidgas från all dagliga bekanta samtalsituationer till ett mera officiellt språkbruk
- avancera från tal till skrift och träna sig speciellt i sakprosa i tal och skrift
- kunna använda romani mera nyanserat än tidigare också för att uttrycka sina känslor och tankar
- känna till romanins historia, bakgrund, utveckling och struktur och förstå vilka faktorer som inverkar på dess utveckling och framtid och också själva vilja bidra till att återuppliva romani
- fördjupa sina kunskaper om romsk kultur och om såväl det materiella som det andliga kulturarvet
- förstå minoritetsspråkens och minoritetskulturernas förhållande till majoritetsspråken och lagbundenheterna mellan dem
- bli starka i sin språk- och kulturidentitet och växa till aktiva medlemmar i sin kultur-gemenskap
- få nycklar till att förstå romska dialekter i olika delar av världen och på så sätt kunna främja de internationella kontakterna romer emellan
- bli kapabla att fortsätta studierna utomlands, också i romani.

Bedömning

Bedömningen av romani som modersmål skall allsidigt beakta läroämnets olika områden. På kursvitsordet inverkar skriftliga och muntliga arbeten, den studerandes aktivitet och hans eller hennes intresse för den romska kulturen. För att den muntliga förmågan och skrivfärdigheterna skall utvecklas är det viktigt att den studerande får respons både av andra elever och av läraren. Undervisningen skall utveckla de studerandes förmåga att bedöma sig själv så att de kan bygga upp en positiv men samtidigt realistisk uppfattning om sin förmåga att tala, läsa och skriva på romani.

OBLIGATORISKA KURSER

Inom kurserna integreras muntlig kommunikation, läsning, skrivning, språk, litteratur och olika medier. Alla dessa moment skall ansluta sig till målen och innehållet för varje kurs så att kunskaperna och färdigheterna utvecklas i växelverkan med varandra. I alla kurser utvecklas de studerandes förmåga att tala och skriva på romani och att läsa texter. Dessutom fördjupas deras insikter i den romska kulturen.

1. Grunderna i språket befästs (MOR 1)

Då studierna i romani inleds på gymnasienivå skall de studerandes kunskaper i romani samt deras tidigare insikter i den romska kulturen uppmärksammas och kartläggas.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- utvidga det förråd av all dagliga ord och uttryck som de lärt sig i familjekretsen och i skolan
- sätta sig in i romanins ljud- och formbyggnad och lära sig ett äkta (normativt) uttal
- öva sig i språkets grundstrukturer och därvid också ge akt på dess gamla ursprungliga särdrag
- utveckla såväl sina muntliga som skriftliga färdigheter i romani.

CENTRALT INNEHÅLL

- det all dagliga ordförrådet och den kultur som ansluter sig till det, till exempel om familjeliv, släkt, inredning av hemmet, föremål, klädsel
- ordens genus och rektionssystem
- kasusformernas byggnad utgående från stamformen (ackusativen) och dess användning ensamt och tillsammans med olika prepositioner
- mindre muntliga och skriftliga arbeten
- diskussioner

2. Språkfärdigheten vidgas utanför den närmaste kretsen (MOR 2)

De studerandes ordförråd och deras kännedom om romanins byggnad utvidgas så att de lär sig att använda romani också i situationer utanför den närmaste kretsen i hemmet.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- vänja sig vid att uträtta ärenden på romani i situationer utanför hemmet
- utvidga sitt ordförråd och sina uttrycksmedel
- fördjupa sina kunskaper och färdigheter i språkets struktur
- läsa texter som behandlar romani och den romska kulturen.

CENTRALT INNEHÅLL

- texter och talsituationer som ansluter sig till exempel till uppköp, handel, arbete, intressen och resor
- räkneorden på romani, uttryck med räkneord (till exempel då man talar om priser), kalenderord och andra uttryck för tid
- verbläran och verbfraser
- ackusativen som ägarmarkör
- texter som behandlar romernas vandringar och näringar

3. Romernas muntliga och skriftliga tradition (MOR 3)

De studerande fördjupar sina kunskaper om romani samt om den muntliga och skriftliga kulturtraditionen.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sin kännedom om romernas muntliga tradition
- bekanta sig med litteratur som är skriven på eller översatt till romani
- stärka sin identitet genom att berätta och genom att uttrycka känslor
- fördjupa sin kännedom om språkets vokabulär och uttrycksmedel
- fördjupa sin kunskap om romanins struktur.

CENTRALT INNEHÅLL

- berättelser, sägner, sagor samt sånger och dikter på romani
- analys och tolkning av litteratur skriven på eller översatt till romani, till exempel Bibelns texter
- abstrakta ordförråd och språkbilder i romani
- adjektiven
- användningen av kasusformerna
- satslära
- berättelser och dramatisering på romani

4. Romanins och den romska kulturens historia och utbredning (MOR 4)

De studerande fördjupar sin kunskap om romernas liv och bakgrund.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- både på sitt eget språk och på andra språk sätta sig in i texter som behandlar romernas ursprung, deras utbredning, språkliga grupperingar och dialekter
- förkovra sig i att upprätthålla internationella kontakter med romerna
- fördjupa sin kännedom om ordförrådet och bekanta sig med ordens etymologi
- utarbeta skriftliga och muntliga framställningar om teman som ansluter sig till kursen
- bekanta sig med återupplivandet och utvecklingen av romanin.

CENTRALT INNEHÅLL

- artiklar, föredrag och undersökningar som ansluter sig till kursens ämnesområden
- föremål, bilder, böcker och annat material som behandlar romernas internationella sammankomster och färder
- kontakter per brev, e-post eller med hjälp av annan elektronisk kommunikation
- romska dialekter
- ordförrådets utformning och utveckling (ursprungliga ord, lånord och främmande ord)
- en uppsats som behandlar ett område eller en person som anknyter till den romska traditionen
- diskussioner om romanin och dess utvecklingsbehov, om språkvård och om det arbete som utförs av språknämnden för romani

5. Romsk litteratur och annan romsk konst (MOR 5)

De studerande bekantar sig med romsk litteratur och annan konst som ansluter sig till den romska kulturen. Kursen kan integreras i konstämnen eller i litteraturstudier på något annat språk.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bekanta sig med litteratur som är utgiven på romani eller som behandlar den romska kulturen
- lära sig att referera, analysera och tolka skönlitterära texter, filmer och skådespel och granska dem ur romanins och den romska kulturens synvinkel
- utveckla sina färdigheter att producera olika slag av texter på romani.

CENTRALT INNEHÅLL

- analys, tolkning och jämförelse av romska och andra skönlitterära texter, också filmer och skådespel, i finländsk litteratur och i världslitteratur som behandlar den romska kulturen
- den inhemska och utländska romska konsten
- en resonerande text om något ämne eget val som anknyter till kursens innehåll
- ett fiktivt alster på romani, till exempel en dikt, en dialog, en kortpjäs eller en videofilm

6. Romanin och den romska kulturen i dagens samhälle (MOR 6)

Under kursen utvidgas de studerandes bruk av romani till ämnesområden och situationer i förenings-, församlings- och samhällslivet.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- utveckla sin muntliga och skriftliga förmåga att uttrycka sig på romani
- utveckla sin interaktionsförmåga
- fördjupa sin kunskap om strukturen i romani
- fördjupa sin kännedom om de romska språkens och kulturernas nuläge.

CENTRALT INNEHÅLL

- anföranden, korta tal och redogörelser om kursens ämnesområde
- olika slag av texter på romani, t.ex. nyheter, dokument, romska organisationers webbsidor
- språk och terminologi i officiella texter
- mera komplicerade språkstrukturer, till exempel infinitiv- och participkonstruktioner
- den romska traditionens speciella beskaffenhet, t.ex. romsk musik, romska dräkter och festsedvänjor

7. Talkonsten och den muntliga kulturen på romani (MOR 7)

De studerande fördjupar och utvidgar sina kunskaper och färdigheter i tal och talkultur på romani och lär sig att bedöma den muntliga kommunikationens betydelse i mänskliga relationer, studier och arbetsliv.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om romernas muntliga kultur och det som kännetecknar umgänge på romani
- bli modiga att tala romani och säkra i att uttrycka sig samt utveckla sin framställningsförmåga och sin förmåga att kommunicera i grupp
- känna igen och kunna analysera faktorer som inverkar såväl på talarens som på budskapets trovärdighet.

CENTRALT INNEHÅLL

- bidragande faktorer och särdrag i romska interaktionssituationer
- verbal och nonverbal kommunikation ur romernas synvinkel
- särdrag och förfaringssätt vid uppträdanden, förhandlingar, möten och olika diskussioner ur den romska kulturens synvinkel
- träning i att uppträda och kommunicera i grupp på romani i olika slag av interaktionssituationer
- kulturella drag i romernas muntliga kommunikation och romernas muntliga kultur

8. Kurs i skrivande och textkompetens (MOR 8)

De studerande fördjupar sin förmåga att allsidigt analysera och skriva olika slag av texter på romani.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- stärka sin förmåga att analytiskt läsa olika slag av texter på romani
- befästa sin förmåga att skriva en text på romani som till innehållet, strukturen och stilen är enhetlig och logisk.

CENTRALT INNEHÅLL

- analys av romska texter som representerar olika textgenrer
- att komponera en text på romani: idéer, planering, val av synvinkel, disposition, bearbetning, utformning av stilen, rubricering och redigering
- att återuppliva ursprungliga strukturer och gammal vokabulär i romani
- romsk språkvård

9. Aktuellt i romanin och i romsk kultur (MOR 9)

De studerande fördjupar sina kunskaper om den romska kulturen och sätter sig in i den kulturella debatten i dagens samhälle, i aktuella frågor i massmedierna och i modern litteratur ur romernas synvinkel. Den kritiska och kulturella läsförmågan fördjupas, tankeförmågan utvecklas och den skriftliga färdigheten förkovras i riktning mot de krav som kan ställas vid gymnasiets slut.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- behandla aktuella litterära och kommunikativa teman genom att på romani diskutera och skriva om språket, den romska litteraturen och litteratur som översatts till romani eller som behandlar romer
- lära sig att bedöma och klassificera aktuella romska texter på etiska och estetiska grunder och att se deras betydelse i den romska kulturen och i den samhälleliga debatten
- hitta texter som intresserar dem i litteratur på romani och i litteratur som behandlar romer och kunna delta i den debatt som förs kring dem
- visa mogenhet vid valet av synvinkel för en text och vid behandlingen av ett ämne, visa självständighet i tankearbetet och när det gäller att ge uttrycket en personlig prägel.

CENTRALT INNEHÅLL

- romsk litteratur och litteratur som har översatts till romani
- muntliga och skriftliga anföranden på romani om aktuella ämnen som behandlar språk och kultur, speciellt romani och romsk kultur
- aktuella ämnen i medietexter; analys av texternas uttrycksformer och av deras inverkan ur romernas synvinkel
- insyn i läsar- och författarkretsar genom modern teknik

5.3.5 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, TECKENSPRÅK SOM MODERSMÅL

I gymnasiet följer lärokursen i teckenspråk som modersmål till struktur, mål och innehåll i tillämpliga delar lärokursen i modersmål och litteratur för studerande med svenska som modersmål. Det allmänna målet för undervisningen i teckenspråk som modersmål är att stärka de studerandes identitet och jaguppfattning som teckenspråkiga personer och som medlemmar i ett teckenspråkigt samfund i en talande omgivning. Målet är att de studerande skall utveckla en god förmåga att kommunicera på teckenspråk vilket skapar en grund för inläring av svenska och andra talade språk samt allsidiga kommunikations- och studiefärdigheter. Därtill skall de lära sig känna den teckenspråkiga kulturen och de teckenspråkiga traditionerna, så att de kan forma sin identitet, utveckla en god självkänsla, knyta sociala kontakter, uttrycka tankar och känslor samt förkovra sig i metaspråkliga och kommunikativa färdigheter.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen är att de studerande skall

- kunna reagera på andras tecknande, fråga och diskutera på teckenspråk samt motivera sin åsikt
- läsa sig att uttrycka sig väl, logiskt klart och nyanserat på teckenspråk i olika kommunikations- och samarbetsituationer
- lära sig att såväl spontant som förberett berätta om och beskriva sina erfarenheter
- lära sig beakta sina samtalspartners språkliga behov och begränsningar och kunna välja ett för situationen lämpligt framställningssätt
- känna till begreppen i teckenspråket och deras väsentliga innehåll
- lära sig att skilja det väsentliga från det oväsentliga, reda ut förhållanden mellan orsak och verkan och att dra slutsatser av en teckenspråkig framställning
- kunna skapa och utforma kreativa konstnärliga teckenspråkiga framställningar
- lära sig att skaffa fram fakta ur olika källor genom att utnyttja teckenspråkig kommunikationsteknologi
- lära sig att förhålla sig kritiskt till information och att välja, bedöma och tolka information ur olika synvinklar och förmedla den vidare på teckenspråk
- lära sig att jämföra särdragen i tecknade språk med talade språk i allmänhet och att jämföra dragen i den teckenspråkiga kulturen och det finlandssvenska teckenspråket med den finländska kulturen och svenskan och på så sätt fördjupa sina metaspråkliga och metakulturella färdigheter
- känna till egenarten hos det finlandssvenska teckenspråket vid sidan av finskt teckenspråk och andra länders nationella teckenspråk
- lära sig att agera med utländska döva och att använda internationellt tecknande med dem
- lära sig att använda tolktjänster och att samarbeta med en teckenspråkstolk
- inse teckenspråkets och den teckenspråkiga kulturens betydelse för den egna identiteten och för den mentala hälsan.

CENTRALT INNEHÅLL

Innehållet i kurserna i teckenspråk följer i tillämpliga delar det centrala innehållet i kurserna i svenska som modersmål, så att teckenspråkets särdrag betonas.

Kommunikation

- olika kommunikationssituationer, arbete i par, smågrupper och grupper
- olika sätt att beskriva (transkribera) de tecken som använts
- analys av det finlandssvenska teckenspråkets ljud- och teckenstruktur, dess grundläggande form-, sats- och textstruktur samt det viktigaste om hur tecknen, tecken-systemet och teckenspråkets ordförråd uppstått och en jämförelse av dem med motsvarande strukturer i svenska språket
- strategier som utvecklar förståelsen av teckenspråk
- val av textnivå för teckenspråkiga texter och litteraturanalyser
- framföranden på teckenspråk tillsammans med de övriga studerandena och med läraren
- grunderna för interkulturell kommunikation i olika praktiska kommunikationssituationer
- analyserande, reflekterande och rapporterande teckenspråkiga framställningar
- övning och fördjupning i medieläskunnighet
- teckenspråkig kommunikationsteknik
- teckenspråk i andra länder
- internationellt tecknande
- tolkade diskussions- och framställningssituationer

Språkkännedom

- analys av begrepp och fenomen som gäller tecknens uppbyggnad och teckenspråkets grammatikaliska processer
- processerna för att bilda och böja tecken samt teckenspråkets satslära
- fasta och produktiva tecken och de teckenspråkiga idiomens betydelser
- stilskillnader i teckenförrådet
- att hämta och använda den information som finns i ordböcker på teckenspråk, i databaser och källor i olika kommunikationsmedier och nät
- jämförelse av det finlandssvenska teckenspråkets teckenförråd, uppbyggnad och grammatik med det finska teckenspråket och teckenspråken i andra länder
- jämförelse av teckenspråkets struktur med svenska språket och andra talade språk

Kulturmedvetenhet

- introduktion till särdragen hos dövblinda och deras sätt att kommunicera
- introduktion till särdragen hos grupper av döva i andra länder och det teckenspråk de använder
- övning i kommunikation med svensk- och finskspråkiga med eller utan tolk
- undersökning av skillnader och gemensamma drag i kulturen hos teckenspråkiga och hos dem som använder talat språk med hjälp av grunderna för interkulturell kommunikation och grundläggande begrepp inom kulturforskningen

Litteratur

- jämförelse mellan olika slag av teckenspråkiga text- och stilarter och användning av dem
- utvidgning och fördjupning i den teckenspråkiga berättar- och kulturtraditionen
- fördjupad insyn i den egna sociala och kulturella identiteten med hjälp av teckenspråkig litteratur i eget land och i andra länder

5.3.6 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Mål för undervisningen

En studerande med ett annat modersmål än svenska, finska eller samiska i ett svenskt gymnasium i Finland skall genom studierna i svenska som andraspråk

- förbättra och fördjupa sina kunskaper och färdigheter i svenska så att han eller hon kan studera, utnyttja litteratur och massmedier samt knyta och upprätthålla sociala kontakter på svenska
- kunna uttrycka sig, våga samtala och argumentera på svenska både i skolan och senare i sina studier och sitt arbete
- bli medveten om de viktigaste skillnaderna mellan alldagligt, ibland även dialektalt eller dialektalt färgat finlandssvenskt talspråk och standardspråk och lära sig förstå även tydlig rikssvenska i teve och radio
- behärska svenskans ljud-, form-, sats- och meningsbyggnad och kunna analysera språket så bra att han eller hon åtminstone med hjälp av ordböcker, grammatikor och språkriktighetsguider eller personlig handledning förmår förbättra och utveckla sitt språk
- lära sig att läsa och utnyttja texter av olika slag både i studierna i olika läroämnen och vid uppsatsskrivning och diskussioner
- kunna läsa litteratur på svenska och även lyssna till litteratur med hjälp av teater, film och andra medier; den studerande skall därvid bekanta sig närmare åtminstone med någon känd rikssvensk eller finlandssvensk författares produktion
- bli förtrogen med det finländska samhället, särskilt med den svenska och tvåspråkiga kulturen i Finland
- kunna iakta och bedöma hur de egna färdigheterna framskrider och tillägna sig en positiv attityd till språk och språkinläring
- bli allt mera medveten om sin och sin familjs två- eller flerspråkighet och om språkets betydelse för kulturen och identiteten.

Bedömning

En studerande med ett främmande språk som modersmål skall för profilen goda kunskaper uppnå åtminstone nivån B2.2 (fungerande självständig språkfärdighet) på nivåskalan för språkkunskaper när det gäller att förstå svenska i tal och skrift, och åtminstone nivån B2.1 (självständig språkfärdighet, grundnivå) när det gäller att tala och skriva svenska. Den muntliga förmågan kan dock tillåtas variera, beroende på den studerandes kontakter med talad svenska utanför skolan.

De studerande skall bedömas enligt lärokursen i svenska som andraspråk om de har valt denna lärokurs, oberoende av om de fått särskild undervisning enligt den eller inte. Kurser i svenska som modersmål ersätter kurser i svenska som andraspråk fullt ut, medan kurser i svenska som andraspråk ersätter kurser i svenska som modersmål bara i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. I det senare fallet förutsätts som regel tilläggsstudier.

1. Grunderna stabiliseras (S2 1)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- lära sig att tillfredsställande använda standardsvenska i tal och skrift i första hand för studiernas behov
- få en säkrare kunskap om och en känsla för svenskans grundläggande särdrag i jämförelse med sitt eget modersmål och eventuella tidigare skolspråk utomlands
- våga delta både i undervisnings- och gruppsamtal i klassen
- kunna skriva och berätta om sina iakttagelser och upplevelser.

CENTRALT INNEHÅLL

- kartläggning av enskilda studerandes språkfärdighet
- de studerandes bakgrund och erfarenheter
- att leva i olika kulturer
- studiesätten i gymnasiet, textläsnings- och studieteknik
- intervjuer och anföranden om all dagliga ting och situationer
- svenskans viktigaste särdrag i ljud- och frasbyggnaden utifrån studerandenas tal och skriftliga prestationer
- diskussioner om sociala och kulturella olikheter

2. Text och dialog (S2 2)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- börja läsa mera skönlitterär text på svenska
- förstår åtminstone tydlig rikssvenska i massmedier
- kan följa med samtal och debatter även i snabbt tempo
- känner till olika genrer
- kan utnyttja bibliotek och Internet
- i någon mån uppfattar olika stilarter och dialekter.

CENTRALT INNEHÅLL

- exempel på skönlitterär text ur olika genrer, även dikt, drama och film
- några av de mest kända författarna i världslitteraturen, gärna med hänsyn till elevens språk- och kulturbakgrund
- dialoger och annat situationsbundet tal
- uppläsning och välläsning
- teater

3. Språkbruket omkring oss (S2 3)

MÅL

Målen är att de studerande skall

- i språkbruket kunna ta hänsyn även till situationens krav och bli medvetna om sina möjligheter till språklig växelverkan
- bli kapabla att skilja mellan olika register och grader av formalitet i tal och skrift
- behärska även längre meningar och märka hur ordförrådet kan nyanseras och utvidgas.

CENTRALT INNEHÅLL

- olika typer av språksituationer
- saktexter i jämförelse med skönlitterära texter
- språket i olika servicesituationer
- skönlitterära vardagsskildringar, gärna finlandssvenska
- skriftlig och muntlig rapportering
- tempus och modus i svenskan, svårare verb- och prepositionsfraser
- adjektiv och adverb

4. Finlandssvensk, finländsk och nordisk kultur och identitet (S2 4)

Kursen fokuserar, med hänsyn till elevens tidigare skolgång och erfarenheter och med beaktande av innehållet i andra läroämnen, på svenska, finska och tvåspråkiga kulturella drag i Finland ur invandrarsynvinkel. Med hjälp av lämpliga program och artiklar i massmedier berörs även kulturer och flerspråkighet i det övriga Norden.

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- fördjupa sin kännedom om lokalsamhället, dess historia och kultur med hjälp av läsning och intervjuer
- via aktualiteter, massmedier, kartor, guider och uppslagsverk få en allmän uppfattning om Finland och Finlands svenskbygder samt även om minoriteter och migration i Norden
- lära sig att ta reda på fakta och reflektera över språkets betydelse för identiteten och bli kapabla att delta i samhälls- och föreningsliv.

CENTRALT INNEHÅLL

- artiklar, webbsidor, broschyrer och litteratur om lokalsamhället
- artiklar, program och fakta om Finland, om det finländska samhället samt om det övriga Norden
- reportage från olika delar av landet
- några finlandssvenska författare och smakprov på deras författarskap; gärna texter som belyser liv och intressanta personer i olika miljöer i Finland under olika tider
- ett skönlitterärt arbete med någon form av redovisning

5. Att tolka och skriva texter (S2 5)

MÅL

Målet för kursen är att de studerande skall

- kunna analysera texter av olika slag samt kommentera och tolka innehållet i dem
- kunna ta reda på och bedöma fakta och bemöta åsikter
- kunna disponera och kritiskt granska egna texter
- fästa uppmärksamhet vid språkriktighet, referenser, bilder och bildmaterial
- i någon mån kunna bedöma och analysera konst, dikter och prosatexter som underlag för uppsatser och recensioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- egenheter och språkriktighetsfrågor i svenskan utgående från de studerandes egna alster
- tillvägagångssätt vid textanalys och argumentation
- bildkonst, dikter och skönlitterära utdrag som grund för uppsatsskrivning
- citat och referenser till texter, källor och yttranden
- form och redigering; tryckalster och litteratursökning

6. Språk och påverkan (S2 6)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- lära sig att läsa och följa med artiklar och debatter, särskilt i massmedier, uppfatta textens huvudinnehåll och se skillnader mellan fakta och åsikter
- förstå mediernas inflytande i samhället, kunna ta ställning till innehållet i dem och våga uttala egna åsikter
- uppfatta huvudpersonernas värld, tankar och åsikter i skönlitterära texter
- behärska även längre meningar och stycken på svenska, också mera abstrakt och kunskapskrävande text.

CENTRALT INNEHÅLL

- aktualitetsprogram och deras tillkomst
- analys av några saktexter och skönlitterära utdrag
- reklam och annonser
- att kritiskt välja, ta del av och bedöma program- och textutbud
- åsikter och aktualiteter i par och grupp kring opinionstexter
- svårare sats- och meningsbyggnad; olika slag av bisatser
- numeralia, pronomina, förkortningar och främmande ord i svenskan

7. Fördjupad textkompetens (S2 7)

Kursen syfte är dels att förbättra de studerandes språkriktighet i skrift, dels att stärka deras förmåga att läsa, tolka, analysera och utnyttja olika slags material vid uppsatsskrivning.

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- fördjupa sin förmåga att läsa olika texter analytiskt och kritiskt
- lära sig att variera och utveckla uttrycket
- kunna strukturera, korrigera och redigera sina texter
- reflektera över sina erfarenheter och åsikter i förhållande till textens budskap och kunna uttrycka dem tydligt.

CENTRALT INNEHÅLL

- olika slag av texter från flera områden än i kurs 6
- innehållsfrågor och sammandrag i anslutning till texterna
- språkriktighetsövningar, till exempel förvandlings-, parafraserings- och kompletteringsuppgifter
- stil- och variationsövningar
- skriftliga mognadsprov och tester på olika nivåer

8. Muntlig kommunikation (S2 8)

Kursens huvudsyfte är att göra studerande med främmande språk som modersmål skickliga och djärva att tala svenska i olika sammanhang.

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- kunna ta del av föredrag, föreläsningar och diskussioner på svenska även när de hålls under akustiskt krävande förhållanden och när talet går i snabbt tempo eller behandlar svåra samhällsliga och kulturella ämnen
- våga delta i samtal och debatter på svenska och redogöra för sina synpunkter
- kunna förbereda och hålla små föredrag på svenska
- våga föra sin språkgrupps talan och försvara sitt språk och sin kultur i formella och informella sammanhang
- känna till tolktjänster, veta hur man använder tolkar och translatorer och när man har rätt att göra det.

CENTRALT INNEHÅLL

- föredrag och diskussioner i klass, via medierna, konferenssystem eller under studiebesök
- antecknings- och möteteknik
- mötes-, tal- och samtalsstilar på svenska och finska i jämförelse med andra länder och kulturer
- olika slag av tekniska hjälpmedel
- kravnivå och innehåll i officiella språkprov och diplom

9. Litteratur som glädje och kunskap (S2 9)

Kursen har samma huvudsyfte som kurs 9 i lärokursen i svenska som modersmål, men den anpassas till de studerandes språkkunskap, läserfarenheter och till litteraturen i den kulturkrets därifrån de kommer. Kursen kan vara tematisk, det vill säga det gäller att söka och läsa litteratur som behandlar ett visst ämne och representerar en viss genre. Den kan också gå ut på att dramatisera litteratur eller studera angränsande konstarter, såsom bildkonst, musik, arkitektur och dans kring ett tema.

5.3.7 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, FINSKA SOM ANDRASPRÅK

De studerande i finska skolor vars modersmål inte är finska, svenska eller samiska kan erhålla undervisning i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen i finska som andraspråk. Utgångspunkten för lärokursen är inlärningsituationen för den som lär sig skolspråket som andraspråk; de lär sig finska i en finskspråkig miljö och kunskaperna i finska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av det egna modersmålet. Målen för och innehållet i lärokursen finska som andraspråk skall dock bygga på de grunder de studerande inhämtat i den grundläggande utbildningen eller på annat håll.

Det viktigaste målet för undervisningen i finska som andraspråk är att den studerande skall uppnå sådana färdigheter att han eller hon fullödigt kan studera samtliga läroämnen i gymnasiet och har möjlighet att fortsätta sina studier och klara sig i arbetslivet på finska. Undervisningen i finska som andraspråk skall tillsammans med undervisningen i det egna modersmålet stärka den studerandes mångkulturella identitet och skapa en grund för funktionell tvåspråkighet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i finska som andra språk är att de studerande skall

- förkovra sina färdigheter i finska så bra att de kan använda dem som tanke- och studieredskap, för att uttrycka sig och påverka samt för att skapa och upprätthålla sociala relationer
- kunna och våga uttrycka sig begripligt i olika kommunikationssituationer i vardagslivet och i studierna
- behärska grundstrukturerna i finskan på språkets olika nivåer och bli mera medvetna om finskans särdrag i förhållande till sitt eget språk eller till andra språk
- kunna utnyttja olika slags texter och lära sig en sådan kritisk tolknings- och bedömningsförmåga som behövs i ett informationssamhälle
- förbättra sin förmåga att söka, välja, bearbeta och förmedla information ur olika källor
- vänja sig vid att i sitt arbete använda ordböcker och språkguider
- göra sig förtrogna med det finländska samhället, medierna, kulturen och litteraturen (i samarbete med den övriga ämnesundervisningen)
- lära sig iaktta hur språket varierar beroende på talaren, situationen och regionen och utvidga sin kunskap om grundläggande skillnader och funktioner hos talspråket och skriftspråket
- lära sig att förstå inlärningsprocessen för ett andraspråk, kunna ge akt på sina egna språkkunskaper, bedöma sina framsteg och inta en positiv attityd till att utveckla sin språkfärdighet både på egen hand och tillsammans med andra
- lära sig att reflektera över sin två- eller flerspråkighet så att deras syn på språkets betydelse för identiteten fördjupas.

Bedömning

Nivån B2.2 (fungerande självständig språkfärdighet) på den europeiska nivåskalan för språkkunskaper beskriver i huvuddrag goda kunskaper hos en studerande i gymnasiets slutskede som läser finska som andraspråk. De starkaste områdena i den studerandes språkfärdighetsprofil är hörförståelse och läsförståelse: där skall en studerande med goda kunskaper nå upp till nivån B2.2. I skrift bör han eller hon uppnå nivån B2.1 (självständig språkfärdighet, grundnivå).

Den studerande skall bedömas enligt lärokursen i finska som andraspråk om han eller hon har valt denna lärokurs, oberoende av om han eller hon fått särskild undervisning i finska som andraspråk eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av kurserna i finska som andraspråk. Kurser som fullgjorts enligt lärokursen i finska som modersmål ersätter kurser i finska som andraspråk fullt ut, och vitsordet från dessa kurser överförs till finska som andraspråk. Kurser i finska som andraspråk ersätter kurser i finska som modersmål endast i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och innehåll. I det senare fallet förutsätts som regel kompletteringar för de obligatoriska kursernas del och vitsordet omprövas i samband med dessa.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Säkrare grunder (F2 1)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- inöva finskt standardspråk för gymnasiestudiernas behov både i tal och skrift
- bli medvetna om finskans grundstrukturer och säkra i att behärska dem
- kunna ställa upp mål för studierna i finska och bli modiga i att använda språket.

CENTRALT INNEHÅLL

- kartläggning av de studerandes språkfärdighet
- de studerandes bakgrund och erfarenheter
- att leva i två kulturer och språk
- studiekulturen i gymnasiet, studietekniken i finska
- intervjuer i par, små anföranden om alldagliga ting och sociala situationer
- finskans viktigaste särdrag i ljud- och formbyggnaden
- materialbaserad uppsatsskrivning

2. Språket i bruk (F2 2)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- träna sig i att kommunicera enligt de krav situationen ställer och bli medvetna om sina möjligheter att agera i olika interaktionssituationer
- lära sig att särskilja olika genrer och nyanser i skrivet och talat språk
- lära sig att analysera och behärska språkets viktigaste satsstrukturer och att förstå olika sätt att bilda ord.

CENTRALT INNEHÅLL

- varierande språk- och talsituationer
- olika skönlitterära texter och saktexter
- olika servicesituationer
- muntlig och skriftlig rapportering av fakta som införskaffats
- grundstrukturer på satsnivå
 - att bygga upp en sats
 - satsens olika delar, speciellt objektet
 - säregna finska satstyper
- ordbildningsätt

3. Påverkan genom språket (F2 3)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- förstå olika typer av muntliga och skriftliga saktexter, i synnerhet opinionstexter samt lära sig att hitta tankarna i en text och att ta ställning till dem
- fatta mod att bilda egna åsikter, uttrycka dem och motivera dem
- lära sig att iakttä hur de blir påverkade
- inse att skönlitteraturen kan påverka och forma vår världsbild
- förbättra sin behärskning av språkets grundstrukturer, särskilt kasusformernas betydelsebärande uppgifter och bindning till verbets rektion.

CENTRALT INNEHÅLL

- debattartiklar och aktuella program
- övningar i att analysera och tolka saktexter
- argumentationsövningar både i tal och skrift
- gruppdiskussioner
- skönlitteraturen och medierna som opinionsbildare
- analys av nominalformer och satsmotsvarigheter
- komparation och rektionsfrågor

4. Fördjupad textkompetens (F2 4)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- uppöva en analytisk läs- och skrivförmåga och våga börja uttrycka sig personligt
- träna sig i att upptäcka grundtankarna i olika texter, att tolka det huvudsakliga innehållet i en text och vänja sig vid materialbaserat skrivande.

CENTRALT INNEHÅLL

- olika slag av medietexter; att tolka och utnyttja dem
- att producera texter utifrån olika slags material
- kreativt skrivande
- referat

5. Den finländska kulturen blir bekant (F2 5)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- bekanta sig med den finländska kulturen, särskilt med litteratur, konst och mediekultur och kan jämföra den med andra bekanta kulturer
- utnyttja medierna som kulturförmedlare och få konstupplevelser och stoff för att bygga upp sin identitet.

CENTRALT INNEHÅLL

- de viktigaste litterära genrerna
- läsning av finsk litteratur såsom noveller, kortprosa, dikter, romanavsnitt och åtminstone ett verk i sin helhet
- ett studiebesök, till exempel på en konstutställning eller på teatern
- presentation av en författare och hans verk

6. Mot en fungerande tvåspråkighet (F2 6)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- stärka sin språkkunskap genom mera krävande texter och uppgifter
- fördjupa sina kunskaper om de grundläggande normerna för skriftspråket och kunna tillämpa dem på egna texter
- få en klar bild av den finska identiteten, till exempel med hjälp av finsk litteratur.

CENTRALT INNEHÅLL

- repetition av svårare strukturer i språket
- klarhet i skriftspråket, till exempel genom korrekt användning av skiljetecken
- ett brett ordförråd på olika ämnesområden
- strukturövningar, läsförståelse, texttolkning, uppsatser
- ett finskt skönlitterärt verk

7. Talspråket i fokus (F2 7)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- sätta sig in i det finska talspråkets särdrag
- lära sig att i tal och skrift känna igen talspråkligheter och kunna jämföra talspråk och standardspråk med varandra.

CENTRALT INNEHÅLL

- grammatiken i finskt talspråk
- särdragen i finskt talspråk
- standardiserat talspråk, dialekt, slang
- särdrag i talspråk
- ett självständigt projekt: planering av arbetsprocessen, intervju med en finskspråkig person, inspelning, transkribering, ändring av talet till standardspråk, muntlig presentation av arbetet för klassen, skriftlig rapport

8. Att skriva olika texter (F2 8)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- fördjupa sitt skriftliga uttryck och göra det mångsidigare
- bli säkra i att behärska språkets strukturer och vana vid skrivprocessen.

CENTRALT INNEHÅLL

- skriftliga övningar för olika ändamål enligt de studerandes behov: sakprosa och formulär, till exempel en ansökan, ett besvär eller en utredning
- materialbaserat skrivande, till exempel en kommentar, en analys eller en recension
- iakttagelser om textgenren och om språket i utgångstexten
- kreativt skrivande enligt de studerandes behov och intresse
- skrivandet som process, processens olika skeden
- granskning och finslipning av textens disposition, utformning och språkdräkt
- språkstrukturer enligt de studerandes behov

9. I texternas värld (F2 9)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- fördjupa sin förmåga att läsa analytiskt och med inlevelse
- förbättra sin kännedom om den finska litteraturen och i mån av möjlighet om litteraturen i den egna kulturen.

CENTRALT INNEHÅLL

- läsning av skönlitterära texter och sakprosa av olika slag
- ett valfritt skönlitterärt verk, till exempel ett verk som är viktigt för den egna kulturella identiteten
- presentation av en författare eller ett verk
- att diskutera och skriva om litteratur; att dela med sig av sina läserfarenheter
- översättningsövningar

5.3.8 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, FINSKA FÖR SAMER

I gymnasierna på samernas hembygdsområde kan undervisning ges i samiska som modersmål, och undervisning och studier kan också i andra ämnen helt eller delvis ske på samiska. De studerande kan då välja om de skall studera finska enligt lärokursen i modersmål och litteratur eller enligt denna, speciellt för samiska studerande utarbetade lärokurs. Ändamålet med denna lärokurs är att tillsammans med undervisningen och studierna i olika ämnen på finska och med undervisningen i och på samiska trygga studerandenas utveckling till tvåspråkiga medborgare med förutsättningar att fungera både på samiska och på finska i flerspråkiga och mångkulturella samhällen och med framgång kunna fortsätta studierna.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen är att de studerande skall

- uppnå en tvåspråkighet som behövs speciellt i de samiska områdena och en fungerande kulturidentitet
- få de färdigheter och kunskaper i finska och i kommunikation som är nödvändiga i studierna och i samhället, så att de har språkliga förutsättningar att sköta personliga kontakter och medborgerliga uppgifter
- få färdighet och mod att både muntligt och skriftligt uttrycka sig på finska klart och nyanserat enligt vad som krävs i olika kommunikationssituationer
- utvidga sitt förråd av ord och uttryck från vardagsspråket till vokabulären i olika läroämnen i skolan så att de kan läsa, tolka och utnyttja olika slags texter
- vänja sig vid att följa med även finskspråkig press och elektronisk kommunikation
- fördjupa sig i finsk litteratur och kultur ur samisk synvinkel och bekanta sig med världslitteraturen via finskan
- få stoff att jämföra likheter och olikheter mellan samiskan och finskan som besläktade språk och lära sig att förstå sambanden mellan språk och kultur
- lära sig att värdesätta och förstå både finskans och samiskans betydelse i tvåspråkiga samhällen samt att se sina egna möjligheter att fungera och påverka som en tvåspråkig medlem i dem.

Bedömning

I bedömningen skall de studerandes samisk- eller tvåspråkiga bakgrund beaktas, i synnerhet i det fall att också undervisningen och studierna i den grundläggande utbildningen har skett och fortfarande sker på samiska. Hur målen för lärokursen i finska för samer har uppnåtts bedöms inte med den bifogade språkfärdighetsskalan i dessa läroplansgrunder. Förutom språkfärdighetens olika delområden skall man dessutom beakta de studerandes förmåga att använda finska som ett verktyg i sina studier och för andra i lärokursen nämnda kommunikativa och kulturella ändamål. I vitsordet ingår också den studerandes förmåga att själv bedöma sin språkkunskap och sitt utvecklingsbehov.

1. Bättre basfärdigheter (FIS 1)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- känna igen för finskan typiska uttryckssätt och strukturer, i synnerhet sådana som avviker från samiskan och lära sig att behärska dem bättre i umgänge och skriftlig produktion på finska
- stärka det grundläggande ordförrådet i synnerhet i de läroämnena som de studerande i gymnasiet helt eller delvis studerar på finska samt lära sig att söka information och utnyttja den i sina studier
- vänja sig vid att höra finskt standardspråk i skolan och i massmedierna, iaktta sitt språkbruk, märka interferens och dialektala drag i eget och andras tal och inse situationens och ämnets betydelse vid valet av uttryckssätt och talstil
- preliminärt bekanta sig med fritt valbara exempel ur finsk och till finska översatt litteratur samt bli intresserade av att läsa och att utnyttja bibliotekstjänster.

CENTRALT INNEHÅLL

- för finska språket typiska strukturer och uttryckssätt som på grund av samiskan eller bristande övning visar sig svåra, åtminstone på språkljuds- och formnivå både i tal och skrift
- exempel på finsk sakprosa och på sådana begreppssystem som behövs i andra läroämnena och vid informationssökning
- inspelningar och radio- och tv-program på standardspråk; jämförelser med eget tal och talet i omgivningen
- avsnitt ur skönlitteraturen som kan intressera unga, förtrogenhet med bibliotekets samlingar och med bruket av dem

2. Språkbruket (FIS 2)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- lära sig att i olika sammanhang uttrycka sig utförligare och exaktare och att finna egna uttryckssätt
- lära sig att utnyttja det de läst, hört och sett för att skriva eller uttrycka sig på annat sätt
- förstå, vara medvetna om och vid behov också själva använda olika för finskan typiska krävande syntaktiska strukturer, såsom infinitiver, particip och satsmotsvarigheter vid sidan om bisatser
- lära sig att iaktta det parallella bruket av finska och samiska i sin omgivning och i massmedier i norra Finland samt att bli medvetna om sin egen roll som läsare, lyssnare och brukare av båda språken.

CENTRALT INNEHÅLL

- textutdrag, brev, meddelanden, anmälningar, reklam, bilder och inspelningar på finska som anknyter till närmiljön, naturen eller till frågor som är aktuella i andra läroämnena
- olika sätt att skriva, tala och diskutera utgående från ovannämnda texter, bilder och iakttagelser
- finskans nominalformer och satsmotsvarigheter och hur man använder dem parallellt med bisatser
- språksituationer, exempel på text och tal ur medierna och rollspel
- bruket av språket för konstnärliga ändamål, exempelvis i diktning, teater och musik

3. Textkompetens (FIS 3)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- utvidga sitt ordförråd och sin kunskap om betydelser och uttryckssätt genom att läsa olika slags texter på olika ämnesområden
- lära sig att referera, reflektera över och bedöma situationer, händelser och människorelationer samt att skapa egna beskrivande och begrundande berättelser om aktuella ämnen, om naturen och om människorna
- lära sig att planera, bearbeta, fördjupa och finslipa sina texter
- bekanta sig med principerna för språkvård och lära sig att själva vårda och förbättra sitt språk med hjälp av ordböcker och handböcker eller respons.

CENTRALT INNEHÅLL

- artiklar om olika ämnen samt skönlitterära texter
- beskrivna eller berättade situationer, aktuella teman som utgångspunkt för berättelser eller diskussion
- principer för struktur, referens och koherens hos en text
- centrala principer för språkvård samt språkriktighetsaspekter utgående från de studerandes alster
- att leta reda på och använda ordböcker, språkguider och språkrådgivning

4. Inflytande genom språket (FIS 4)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- allt bättre klara av servicesituationer och offentliga funktioner i det finländska samhället
- lära sig att skriva och argumentera genom opinionstexter och intervjuer
- bekanta sig med hur medierna fungerar ur en skribents eller redaktörs synvinkel; lära sig saklig framställning och mötesteknik
- vara medveten om tele- och textkommunikationens möjligheter, förpliktelser och begränsningar, även ur juridisk och etisk synvinkel.

CENTRALT INNEHÅLL

- formellt språkbruk i jämförelse med informellt och fiktivt
- offentliga tjänster i närsamhället och i övriga delar av landet; tvåspråkighetens krav på dem
- informativa och argumenterande medietexter såväl i dagstidningar som i radio och teve
- agenda för olika slags möten utgående från saklistor och protokoll
- exempel på god och dålig tele- och textkommunikation

5. Finskan och den finska litteraturen (FIS 5)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- bekanta sig med huvuddragen i finskans och den finska litteraturens utveckling så att de får en uppfattning om det finska standardspråkets uppkomst och natur i förhållande till dialekterna, till finskans släktspråk och till andra europeiska språk
- uppfatta skillnader mellan olika syften för dialekter och standardspråk och kunna urskilja influenser från andra språk
- bekanta sig med de viktigaste stilriktningarna i världslitteraturen och med den finska litteraturens klassiker genom utdrag ur dessa; i viss mån kunna analysera och utnyttja dem i uppsatser och diskussioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- de viktigaste dragen eller skedena i det finska språkets och den finska litteraturens utveckling
- grundläggande uppgifter om finskans släktspråk, dialekter och inflytande från andra språk i finskan
- några stilriktningar inom världslitteraturen och hur de återspeglats i finsk litteratur och kultur
- en klassiker efter eget val och presentation av denna i form av ett referat eller en recension

6. Språk, kultur och identitet (FIS 6)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- känna till finskans, samiskans, svenskans och norskans långa samexistens samt språkstrider och språklagstiftning i norra Finland och Skandinavien och utveckla en positiv attityd till de krav och möjligheter som två- och flerspråkigheten innebär
- bekanta sig med både samiska och finska kulturyttringar och traditioner; lära sig att berätta om dem och analysera dem
- bli medvetna om sambanden mellan språk, bildning, konst och identitet samt kunna reflektera över aspekter på två- och flerspråkighet både ur individuell och samhällelig synvinkel
- bekanta sig med språken och kulturerna i grannländerna och med deras växelverkan med finskan och samiskan, speciellt på Nordkalotten.

CENTRALT INNEHÅLL

- språkliga och andra företeelser i texter, tal, seder, kultur och konst som belyser finskans och samiskans nuläge och traditioner, deras växelverkan och samexistens
- företeelser i den finska kulturen som är intressanta samt viktiga drag i den egna kulturen
- det finska språket och den finska kulturen i olika konstarter, såsom i diktning, musik, teater och film
- den byggda miljöns och turismens förhållande till naturen och en hållbar utveckling
- migrationsrörelsernas och det internationella samarbetets inverkan på språk och kultur.

FÖRDJUPADE KURSER

7. Muntlig kommunikation (FIS 7)

Till mål och innehåll är kursen likadan som motsvarande fördjupade kurs i modersmål och litteratur och den kan vid behov integreras med denna, med beaktande av de samisktalandes utgångspunkter och behov.

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- även i krävande situationer och i samhällsliga frågor våga uttrycka sig och argumentera på finska så att de kan delta i aktuella diskussioner både med jämnåriga och med andra
- kunna be om ordet och hålla korta anföranden om aktuella samhällsliga frågor eller om sådant som anknyter till studier eller intressen
- vara medvetna om de krav som är förknippade med att tala och att framträda samt våga och kunna i grupp och inför publik presentera och motivera sina åsikter på ett övertygande sätt.

CENTRALT INNEHÅLL

- förmågan och konsten att tala samt regler och sätt för att uppträda
- aktuella frågor och händelser i närsamhället eller i massmedierna som frammanar åsikter och ståndpunkter
- teman som ansluter sig till gymnasiestudierna, exempelvis allmänna temaområden eller valfria studier i läroplanen
- händelser som anknyter till de studerandes intressen eller diskussionsämnen som gäller deras studier och framtid

8. Konsten och förmågan att skriva (FIS 8)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- få övning i att utgående från texter argumentera och skriva om aktuella eller litterära teman, i synnerhet ur den samiska kulturens och det samiska områdets perspektiv
- vänja sig vid att strukturera och finlipa sin framställning och att ge akt på sitt språk med avseende på såväl språkriktighet och stil som på verkningsfullhet

- få en uppfattning om ämnen och representanter för modern finsk litteratur samt om aktuella teman och händelser inom teater, diktning och övriga till språket anknyttande konstarter och bli förmögna att i viss mån även analysera och tolka dem.

CENTRALT INNEHÅLL

- opinionstexter, bilder, personer och händelser som grund för uppsatsskrivning
- olika sätt att beskriva, argumentera, stilisera och hänvisa
- grammatikaliska frågor, stilistiska aspekter och språkriktighetssynpunkter, allt efter behov
- utdrag ur modern litteratur, prov på novellistik, diktning, hörspel och skådespel

9. En mångartad och flerkulturell värld (FIS 9)

MÅL

Målen för kursen är att de studerande skall

- bli kapabla att läsa även relativt svåra texter med anknytning till världspolitik, ekonomi, något vetenskapsområde eller miljön samt att tolka statistiskt material och illustrationer i anslutning till texterna
- intressera sig för andra minoritetskulturer, för det mångkulturella Europa och för identitetsfrågor genom massmedier, litteratur eller evenemang
- våga ta ställning till aktuella problem från sina egna utgångspunkter samt i ord och eventuellt i konstform kunna presentera sina tankar, intryck och känslor om det som händer i världen
- veta någonting om de problem och hjälpmedel som är förknippade med översättning och tolkning och även själva i någon mån pröva på översättning eller tolkning från samiska till finska eller tvärtom.

CENTRALT INNEHÅLL

- aktuella artiklar, program och evenemang som anknyter till världens gång
- texter, tv-program eller undersökningar om andra minoritetsfolk och minoritetskulturer
- minoriteter och minoritetskulturer i politiken, i näringslivet och i olika konstarter
- en lättare uppgift att översätta eller tolka, en aktuell text eller berättelse, ett tal, meddelande eller evenemang, med hjälpmedel, parvis eller som ett individuellt projekt

5.3.9 MODERSMÅL OCH LITTERATUR, SVENSKA FÖR TECKENSPRÅKIGA

Syftet med undervisningen i svenska för teckenspråkiga studerande är att stödja deras språkliga utveckling så att de uppnår en utmärkt tvåspråkighet och kan verka som jämbördiga medlemmar såväl i ett svenskt som i ett teckenspråkigt samfund.

De allmänna målen för och det centrala innehållet i undervisningen i läroämnet svenska för teckenspråkiga är i huvuddrag desamma som för dem som studerar svenska som modersmål, med beaktande av graden av den teckenspråkiga studerandens hörselskada, av teckenspråkets betydelse som förstaspråk samt av olika skeden och störningar i språkutvecklingen, både den teckenspråkiga och den svenska.

Lärokursen svenska för teckenspråkiga skall således utarbetas utgående från lärokursen i svenska som modersmål, men betona den teckenspråkiga studerandes individuella behov så att nedan angivna mål uppfylls. Texterna och litteraturen skall väljas så att de också behandlar det teckenspråkiga samfundet, dess historia, kultur och traditioner.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen är att de studerande skall

- lära sig att uttrycka sig allsidigt också på svenska
- lära sig att ta emot tankar som framförts på svenska, att bilda sig egna åsikter och motivera dem på det sätt som kommunikationssituationen kräver
- känna till skillnaderna mellan strukturerna i svenskan och i teckenspråket
- lära sig att formulera sig tydligt på svenska utan att blanda in teckenspråkiga strukturer
- i olika kommunikationssituationer aktivt kunna uttrycka tankar och åsikter med personer som talar svenska som modersmål
- kunna planera och utveckla sin skriftliga framställning
- känna till olika grupper av språkanvändare i det teckenspråkiga samfundet och beakta mottagaren i sin egen kommunikation
- lära sig att utnyttja olika text- och nätmiljöer och fungera i växelverkan med motparten
- fördjupa sin kännedom om litteratur på svenska och kunna göra litterära analyser av det lästa
- utveckla sin medvetenhet och kunskap om språket samt utvidga och precisera begrepps- och ordförrådet
- kunna redogöra för likheter och skillnader mellan svenska och teckenspråk i textslag och strukturer
- utvecklas till en mångsidig och självständig skribent som kan utnyttja sin språk- och kulturkännedom
- känna till språksituationen i Finland, få grundläggande fakta om nationalspråken i Finland och om svenska dialekter och förstå betydelsen av att kunna svenska vid sidan av teckenspråket
- lära sig att producera nyansrika texter och framställningar på svenska då de berättar om sin kultur, sitt samfund och dess medlemmars liv och situation samt om samfundets traditioner och historia med beaktande av läsarnas kultur och dess särdrag
- bli kapabla att med hjälp av sina kunskaper förstå och diskutera hur svenskan genomgår förändringar i kontakt med andra språk i mångkulturella samhällen.

Kurskoderna bildas med symbolen T2 och kursens nummer.

CENTRALT INNEHÅLL

- förmågan att uttrycka sig och kommunicera på svenska utvecklas och stärks liksom också grundelementen i kommunikation
- frågor, berättelser och redogörelser, framförande av åsikter, ärenden på svenska samt stärkande och bearbetande av läs- och skrivfärdigheterna
- riklig läsning av olika texter som studerandena berättar och skriver om samt dramatiserar och bedömer
- ett utredande, slutledande, analytiskt och inlevelsefullt sätt att läsa uppövas
- fördjupad medvetenhet och kunskap om språk och kultur genom att jämföra språken och kulturerna och genom att diskutera och undersöka dem
- förkovran i kännedom om och användning av svenska språket, dess grammatik och strukturer
- bedömning av de egna kunskaperna i svenska och den egna kommunikationen
- jämförelse mellan talade och skrivna språkformer
- utvecklad satsbyggnad, textförfattande och övning i framställningsförmåga samt förmåga att se vilket sätt att läsa och skaffa information och vilket textslag skrivandet förutsätter
- allsidigt utnyttjande av informations- och kommunikationstekniska medier och kommunikationsmiljöer
- kontakt med en talande publik, disposition och åskådliggörande av framställningar
- övning i att producera olika slags texter och att i dem beakta läsarnas kultur och synvinkel

5.4 Det andra inhemska språket

5.4.1 FINSKA

Syftet med undervisningen i finska i de svenska gymnasierna i Finland är att ge eleverna en så god grund som möjligt för högskole- och yrkesstudier, där det också kan ingå kurslitteratur och undervisning på finska. Samtidigt fördjupas de studerandes kunskaper och färdigheter från den grundläggande utbildningen, så att de även reder sig i samhälleliga och mera formella språksituationer. Finskundervisningen bidrar sålunda till att fördjupa studerandenas kännedom om det finländska samhället och den nationella kulturen samt ökar deras medvetenhet om språkets betydelse och funktioner. Tvåspråkiga studerande skall ges möjlighet att fördjupa sina kunskaper i finska språket och litteraturen enligt den särskilt definierade modersmålsinriktade lärokursen nedan (s.89–91).

A-lärokurs (Kurs som påbörjats i årskurserna 1–6)

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen är att de studerande skall

- lära sig förstå och bli kapabla att delta i alldagliga samtal, också när samtalet förs i relativt snabbt tempo och delvis behandlar ämnen utöver de alldagliga
- vänja sig vid att ta del av text och program på finska i massmedierna samt följa allmänt hållna anföranden, föredrag och föreläsningar på finska, så att de kan redogöra för innehållet i dem, svara på frågor och diskutera dem på svenska eller finska
- lära sig att skriva sammandrag, redogörelser, uppsatser och korta anföranden samt vid behov med hjälpmedel översätta enkel text från och till finska
- i ovannämnda sammanhang och vid behov i internationellt umgänge kunna uppvisa grundläggande kännedom om det finländska samhället, den finländska kulturen och den finska litteraturen.

Målen för A-lärokursen motsvarar i huvuddrag kriterierna på nivå B2.1 (självständig språkfärdighet, grundnivå) för språkförståelse samt nivå B1.2 (flytande grundläggande språkfärdighet) för språkanvändning i tal och skrift på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga).

Bedömning

Vid bedömningen av A-lärokursen i finska i gymnasiet skall både den muntliga och skriftliga språkfärdigheten på lärokursens ämnesområden beaktas. För enspråkigt svenska studerande fästs uppmärksamhet vid text- och hörförståelse samt vid behärskningen av språkets grundstrukturer och basordförråd, för tvåspråkiga studerande särskilt vid språklig medvetenhet och skriftlig förmåga. Både i kursbetygen och i avgångsbetyget antecknas vilken lärokurs de studerande huvudsakligen följt.

1. Människans vardag och fritid (FINA 1)

I kursen repeteras och fördjupas all dagliga umgänges- och servicesituationer med tonvikt på muntlig språkfärdighet. Under kursen bekantar sig de studerande främst med olika verksamheter, situationer och tjänster i närsamhället och läser någon vardagsskildring ur skönlitteraturen. Vid kursens slut skall de studerande även i tal kunna uttrycka sina behov, önskemål och åsikter samt berätta om sin skol- och arbetsdag, sina matvanor, sitt liv, sin hälsa, sin omgivning, sina fritidsintressen och intressanta händelser. För detta ändamål repeteras och fördjupas grammatiken, särskilt finskans verbböjning och grundläggande objektsregler.

2. Natur och miljö (FINA 2)

Under kursen behandlas naturen och olika miljöer i Finland ur närings-, turist- och rekreationssynvinkel. De studerande skall läsa några saktexter om natur och miljö samt iakta och diskutera företeelser och frågor i anslutning till dem. Som komplement läses och refereras utdrag ur någon litterär rese- eller naturskildring. I grammatiken repeteras och fördjupas finskans nomenböjning, subjekt och unipersonella uttryck. Vid kursens slut skall de studerande på finska kunna presentera sevärdheter på sin hemort, berätta om en resa eller upplevelse i naturen samt kunna ta del av diskussioner om miljöfrågor.

3. Handel, teknik och kommunikation (FINA 3)

I denna kurs skall de studerande via artiklar, beskrivningar eller bruksanvisningar på finska bekanta sig med handel, teknik och tekniska uppfinningar i människans tjänst, särskilt med fordon och trafikregler, och något om datateknik. I anslutning till texterna behandlas finskans particip och participuttryck samt åtminstone receptivt de satsmotsvarigheter som bygger på dem. Vid kursens slut skall de studerande kunna redogöra för olika konsumtionsvanor samt diskutera vardagsteknik och kommunikationsmedel.

4. Samhället och massmedia (FINA 4)

Kursen behandlar grundläggande begrepp och drag i politik och samhälle med hjälp av en text om Finlands samhällsskick och om närsamhället. I finska tidningar läses nyhetsreportage eller ledare med hänsyn till deras huvudinnehåll och aktuella debattämnen. De studerande uppmanas under kursens gång att följa med lämpliga nyhets- och aktualitetssändningar i teve eller radio så att de kan redogöra för eller diskutera innehållet i dem. I grammatiken behandlas finskans infinitiver och de satsmotsvarigheter som bygger på dessa. Vid kursens slut skall de studerande visa att de kan ta del av huvudinnehållet i en finsk dagstidning, redogöra för en aktuell fråga, föra anteckningar och skriva en kort redogörelse för dem även på finska.

5. Utbildning, yrkes- och näringsliv (FINA 5)

I denna kurs diskuteras på finska olika utbildningsvägar och yrkesval samt näringsliv och tjänster i Finland på olika nivåer. De studerande skall ta del av utbildningen och studierna på ett särskilt område och läsa texter, annonser eller broschyrer om något eller några yrken enligt eget val. Finlands näringsliv, handel och produktion behandlas utförligare än i kurs 2. I grammatiken fördjupas insikterna i och behärskningen av finskans objekt och de viktigaste adverbialen. Vid kursens slut skall de studerande både i tal och skrift kunna redogöra för sina studie- och yrkesplaner, per telefon och e-post begära upplysningar på finska samt svara på frågor om sig själv och sina önskemål, till exempel i en antagnings- eller platsintervju.

6. Finsk kultur och litteratur (FINA 6)

Under kursen genomgås utifrån texter, konstnärliga produkter eller studiebesök viktiga kulturområden och konstarter i Finland samt behandlas några internationellt kända finska konstnärer och författare. De studerande skall under kursens gång läsa åtminstone ett finskt verk enligt eget val och muntligt eller skriftligt kunna redogöra för och diskutera innehållet i det. Vid kursens slut skall studerandena kunna ange några kända finska konstnärer, kompositörer och författare, berätta litet om dem och nämna något av deras huvudverk. I grammatiken behandlas olika slags attribut samt stil- och variationsfrågor i anslutning till texterna.

FÖRDJUPADE KURSER

7. Skriv och tala finska bättre! (FINA 7)

Under kursen skall de studerande på basis av innehållet och prestationerna i de tidigare avlagda kurserna öva upp sin förmåga att skriva och tala finska om olika ämnen. I anslutning till skrivövningar repeteras och fördjupas efter behov finskans grammatik samt vokabulären och idiomatiska uttryckssätt på olika områden. Den muntliga språkfärdigheten uppövas till exempel med sikte på en lämplig nivå i det nationella muntliga språkprovet.

8. Världen och vi (FINA 8)

I denna kurs läses och fördjupas innehållet och ordförrådet i populärvetenskapliga texter om aktuella ämnen på olika områden, särskilt på de allmänna temaoråden som nämns i punkt 5.2. Kursen fokuserar även mera djupgående än i kurs 6 skönlitterära textutdrag med hänsyn till författarnas intentioner och texternas samhälleliga och kulturella bakgrund. De studerande övar sig att sammanfatta, kommentera och diskutera innehållet i texterna. Betydelse- och stilfrågor diskuteras.

B1-lärokurs (Kurs som påbörjats i årskurserna 7-9)

Allmänna mål

Målen för undervisningen är att de studerande skall

- förstå och kunna delta i ett vardagligt samtal när talet är tydligt, förs i normalt tempo och det sagda vid behov kan upprepas
- kunna ta del av radio- och teveprogram som behandlar allmänna frågor samt läsa allmänt hållen finsk saktext och lättare fiktiv text, så att de kan föra anteckningar, svara på frågor om innehållet och sammanfatta det, åtminstone på svenska
- kunna skriva enkla men i någon mån detaljerade brev, redogörelser och berättelser om alldagliga ämnen och teman som behandlats i kurserna, med nöjaktig behärskning av det centrala ordförrådet och finskans basstrukturer
- i ovanstående sammanhang uppvisa grundläggande kännedom om det finländska samhället och finsk kultur samt kunna nämna åtminstone några kända finska författare och ha bekantat sig med något smakprov ur deras produktion.

Målen motsvarar nivå B1.2 (flytande grundläggande språkfärdighet) för språkförståelse och nivå B1.1 (fungerande grundläggande språkfärdighet) för språkanvändning i tal och skrift på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga).

OBLIGATORISKA KURSER

1. Vardagsfinska (FINB 1)

I den första kursen skall de studerande lära sig förstå och använda finska i tal och skrift i alldagliga servicesituationer, t.ex. i butiker, telefon, banker, på posten och på resor, samt lite utförligare än i den grundläggande utbildningen berätta om sig själva och sin närmiljö samt skriva personliga meddelanden och små berättelser om den. I grammatiken repeteras och utvidgas finskans verblära i aktiv och passiv och i anslutning därtill de viktigaste objektsreglerna, pronomina och unipersonella uttrycken.

2. Människor, natur och sevärdheter i Finland (FINB 2)

I denna kurs läser de studerande texter och lämpliga broschyrer om platser, sevärdheter och naturen på olika orter i Finland samt även utdrag ur någon lättare skönlitterär skildring om människorna och livet där. De skall lära sig att kort presentera sin hemort och berätta om iakttagelser och upplevelser på resor samt, till exempel med hjälp av annonser, guider och webbsidor på Internet, söka reda på fakta, tidtabeller, evenemang med mera. I grammatiken repeteras kasus- och pluralböjningen med särskild uppmärksamhet på finskans konsonant- och vokalväxlingar.

3. Utbildning, intressen och fritid (FINB 3)

I kurs 3 skall de studerande öva sig att samtala och berätta om sin skolgång, sin fritid och sina framtidsplaner. Via tryckta guider, webbsidor eller artiklar skall de bekanta sig närmare med någon utbildning och läsa, titta eller lyssna på reportage om fritidssysslor som intresserar dem. Under kursen skall de studerande göra en liten utredning eller presentation på finska om ett utbildningsområde eller en hobby. I grammatiken behandlas satsers huvuddelar (subjekt, objekt, predikat och predikativ) samt infinitiv I och III.

4. Affärs- och yrkesliv (FINB 4)

I denna kurs skall de studerande öva sig att läsa och ta reda på fakta ur reklam och broschyrer samt läsa någon artikel om yrkesliv och lämpliga eller intressanta yrken. Konsumtionsvanor och arbetsvanor diskuteras med hänsyn även till människans hälsa och omgivningens förväntningar. Studerandena skall kunna svara på frågor om texternas innehåll och i enkla ord redogöra för det även på finska. I grammatiken behandlas finskans räkneord och användningen av dem i pris- och tidsuttryck, samt adjektiv och adverb.

5. Trafik, teknik och miljö (FINB 5)

I den sista obligatoriska kursen skall de studerande läsa några lättare texter om trafik och fortskaffningsmedel, vanliga tekniska hjälpmedel samt exempel på bruksanvisningar. Deras förtjänster och nackdelar diskuteras både ur användnings- och miljösynvinkel. I texterna studeras även användningen av finskans particip och viktigaste nominaluttryck samt typexempel på hur finskans ordförråd är uppbyggt genom sammansättningar och avledningar. Vid kursens slut skall de studerande på finska kunna beskriva något färdmedel eller annat tekniskt hjälpmedel och sina erfarenheter av det.

FÖRDJUPADE KURSER

6. Att förstå, tala och skriva finska bättre (FINB 6)

I denna kurs skall de studerande öva upp förmågan att förstå talad finska i olika sammanhang, till exempel under guidningar, föredrag och program i massmedierna, och kunna svara på frågor, sammanfatta innehållet och skriva korta uppsatser i anslutning till dem. Samtidigt repeteras finskans basordförråd och basstrukturer i olika sammanhang och uppövas förmågan att tala och reagera på finska i situationer och uppgifter av den typ som också förekommer i muntliga test.

7. Finland i dag (FINB 7)

I denna kurs skall de studerande via massmedier och lämpliga faktatexter bekanta sig med det finländska samhälls- och kulturlivet i dag. De studerande skall genom artiklar, teve eller radioprogram fördjupa sig på något område eller i någon genre och bekanta sig med en berömd finländsk person eller kända inhemska alster på området. I texterna iakttas vid sidan av innehållet även förekomsten av idiomatik, nominalformer och satsmotsvarigheter.

De studerande skall åtminstone med hjälp av lexikon kunna tillgodogöra sig huvudinnehållet även i något svårare sakprosa, såsom i nyhetsartiklar och ledare, och stimuleras att på egen hand ta del av skönlitteratur eller någon annan konstform på finska.

Modersmålsinriktad lärokurs

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga studerande i svenska gymnasier en möjlighet att förbättra och fördjupa sina kunskaper och färdigheter i finska och göra dem mera medvetna om sin tvåspråkighet och sitt dubbla kulturarv. Kurserna är disponerade kring samma teman som A-lärokursen för att studierna skall kunna ordnas både som individuell fördjupning och som särskilda kurser. I den modersmålsinriktade lärokursen betonas särskilt språkmedvetenhet, språkkännedom, språkriktighet och litteratur.

Allmänna mål

Tvåspråkiga studerande som studerar enligt denna lärokurs skall

- bli mera medvetna om finskans byggnad och användning i jämförelse med svenskan, så att de kan nyansera och förbättra sitt språk samt undvika interferens mellan språken
- fördjupa och nyansera sitt ordförråd så att de kan läsa, tolka och utnyttja texter och källor på sådana ämnesområden som kan anses höra till allmänbildningen eller tangerar studierna
- förbättra sin förmåga att samtala, berätta och argumentera på finska i enlighet med situationens krav på språkvarietet och utförlighet
- förbättra sin förmåga att skriva en god standardfinska för olika ändamål, så att de kan avfatta redogörelser, sammandrag, essäer och berättelser av olika typer samt vid behov även översätta från och till finska
- i ovannämnda sammanhang uppvisa grundläggande kännedom om finsk kultur och litteratur samt ha läst och kunna kommentera några lämpliga finska skönlitterära verk och texter.

Målen motsvarar åtminstone nivån B2.2 (fungerande självständig språkfärdighet) för alla delområden på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga).

Bedömning

Studerande som avlägger gymnasiets studier i finska helt eller delvis enligt den modersmålsinriktade lärokursen skall ges en särskild anteckning om det på avgångsbetyget. Eleven anses ha följt den lärokurs enligt vilken flertalet kurser har avlagts. För de enskilda kurserna antecknas likaså vilkendera lärokursen som följts och avlagts av respektive studerande.

1. Människans vardag och fritid (FIM 1)

I den första kursen nyanseras och fördjupas förmågan att uttrycka sig nyanserat och korrekt i olika sammanhang. De studerande görs uppmärksamma på skillnaderna mellan spontant talspråk, slang, dialekter och standardfinska genom studier av språket i närmiljön eller lämplig litteratur. Grammatiska grundbegrepp repeteras och befästs i denna kurs, med särskild uppmärksamhet på sådana drag i finskans verblära och grundläggande syntax där tal- och skriftspråket skiljer sig från varandra.

2. Natur och miljö (FIM 2)

Kursens syfte är att bredda och fördjupa de studerandes ordförråd visavi naturen samt diskutera och göra dem uppmärksamma på natur- och miljöskyddsfrågor. Under kursen läses texter av olika slag om Finlands natur och miljö. De studerande bör ges möjlighet att diskutera textinnehållet och sina iakttagelser både i tal och skrift. Texturvalet breddas med några skönlitterärt hållna texter, till exempel rese- och naturskildringar, och de studerande skall även själva lära sig att skildra naturen och sina upplevelser i den. I grammatiken studeras idiomatiska drag i nomenböjningen och detaljer i ordförrådet på kursens ämnesområden, som är viktiga för att språket skall bli rikare, mera levande och så exakt som möjligt.

3. Handel, teknik och kommunikation (FIM 3)

I kursen fördjupas och diskuteras ämnen som berör konsumtion, teknik och informationsteknik. Som underlag för detta läses lämpliga artiklar och bruksanvisningar på dessa områden samt även reklam och annonser. Eleverna skall till exempel på finska kunna redogöra för något varuslag, någon uppfinning eller olika kommunikationsmedel. Som komplement läses lämpliga fiktiva texter, till exempel ur detektivromaner. I grammatiken fördjupas elevernas insikter i den finska satsbyggnadens särdrag.

4. Samhället och massmedia (FIM 4)

I denna kurs studeras det finländska samhället genom massmedierna samt mediernas roll att förmedla, granska och diskutera aktuella händelser, företeelser och åsikter. De studerande skall läsa och analysera någon tidning, tidningsavdelning eller något program i radio och teve. De skall även ges möjlighet att själva, på basis av händelser eller intervjuer, utarbeta ett reportage eller en artikel på finska samt lära sig att avfatta annonser och annonssvar. I grammatiken behandlas olika texters stil och byggnad. Disposition och styckeindelning, särskilt finskans interpunktion, behandlas utifrån elevernas alster och vad som kommit upp i modersmål och litteratur. Olika sätt att skapa sammanhang och variation diskuteras.

5. Utbildning, yrkes- och näringsliv (FIM 5)

I denna kurs skall de studerande bekanta sig med utbildningsterminologi och olika utbildningsvägar i Finland. Som underlag studeras, liksom i A-lärokursen, olika slag av dokument som behövs i utbildning och yrkesliv. Olika studievägar och studiesätt, inträdeskrav och sysselsättningsmöjligheter diskuteras. Genom artiklar eller intervjuer på finska kan eleverna fördjupa sig i något yrkesområde och öva sig att genomföra små undersökningar. Anställnings- eller arbetsintervjuer tränas. I anslutning till texterna iaktas särskilt attribut och adverbial, rektionsfrågor och finskans motsvarigheter till svenskans prepositionsattribut. Dessa belyses och övas även genom översättning från och till finska.

6. Finsk kultur och litteratur (FIM 6)

I den sista obligatoriska kursen skall de studerande bekanta sig närmare med några av den finska litteraturens klassiker, dikter, folkdiktning och skådespel samt andra konstformer med hänsyn till sina intressen och undervisningen i respektive konstämnen. Varje studerande skall läsa åtminstone ett skönlitterärt verk och recensera eller analysera det i form av en hem- eller klassuppsats. Under kursen behandlas gemensamt några kända finska författare. Skönlitteraturen anknyts vid tillfälle till bildkonst, film och musik. I kursen kan även ingå ett teater- eller annat studiebesök.

FÖRDJUPADE KURSER

7. Muntlig uttrycksförmåga (FIM 7)

Kursen går ut på att studera språklig växelverkan samt olika regler och sätt för formell och informell kommunikation. De studerande skall förkovra sig i att tala och uppträda på finska. De skall lära sig att kritiskt iaktta sin framställning och sitt språk samt vänja sig vid att både ge och ta kritik. Kursen kan utmynna i ett muntligt föredrag, en uppläsning eller ett drama.

8. Skrivandets konst (FIM 8)

I denna kurs skall de studerande analysera olika slag av texter på finska och lära sig att skriva redogörelser, protokoll, utredningar, kommentarer, analyser, essäer med mera utifrån ett bestämt material. Skrivprocessen från planering till redigering och korrekturläsning genomgås med hjälp av tillgänglig datateknik och program. Syftet är att lära sig att kritiskt granska och bearbeta en text både innehållsligt och språkligt samt därvid kunna använda ordböcker, språkriktighetsguider och andra källor. Bilder, bildtexter och diagram beaktas. Vid behov ges övning och handledning även i att skriva fiktiv text.

5.4.2 SVENSKA (I FINSKA SKOLOR)

Undervisningen i svenska skall utveckla de studerandes färdigheter i interkulturell kommunikation. Den skall ge dem kunskaper och färdigheter i det svenska språket och dess användning samt erbjuda dem möjligheter att utveckla sina insikter i, förståelse för och uppskattning av de nordiska samhällena och deras kulturer. Den skall hjälpa de studerande att fördjupa sina kunskaper om det tvåspråkiga Finland. Undervisningen i svenska bör också ge de studerande beredskap för självständiga studier i svenska. Syftet är att hjälpa dem att inse att en förutsättning för verklig kommunikationsförmåga är en långsiktig och allsidig kommunikativ träning. Som läroämne är svenskan ett färdighets-, kunskaps- och kulturämne.

Mål för undervisningen

De studerande skall i de olika långa lärokurserna nå följande nivåer på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga):

Lärokurs ^{x)}	Hörförståelse	Tal	Läsförståelse	Skrift
A-lärokurs ^{x)}	B2.1 ^{xx)}	B1.2	B2.1	B1.2
B1-lärokurs	B1.2	B1.1	B1.2	B1.1

x) A-lärokursen är den lärokurs som inletts på lågstadiet i den grundläggande utbildningen antingen som obligatoriskt eller frivilligt ämne. B1-lärokursen är den obligatoriska lärokurs i svenska som i de finska skolorna vanligen påbörjas i åk 7 i den grundläggande utbildningen.

xx) Symbolerna B2.1, B1.2 osv. står alltså här endast som beteckningar för vissa nivåer på språkskalan i bilaga 2. De skall inte förväxlas med symbolen för lärokursernas längd i den första spalten.

Därtill skall de studerande

- kunna kommunicera på ett sätt som är karakteristiskt för svenskan och svensk kultur
- kunna bedöma sin språkfärdighet i relation till målen
- känna till sina starka sidor som språkbrukare och språkstudering och veta var de bör förkovra sig
- kunna utveckla sin språkfärdighet genom ändamålsenliga strategier så att de kan gå framåt i studierna och bättre utbyta tankar och åsikter.

Bedömning

Vid bedömningen av läroämnet skall alla områden inom språkfärdigheten beaktas enligt prioriteringarna i kursbeskrivningarna.

Kurser

Kursens teman skall behandlas ur den egna kulturens samt ur det finlandssvenska och det nordiska kulturområdets synvinkel så att de studerande ges möjligheter till jämförelser. Dessutom skall de perspektiv beaktas som nämns i de allmänna temaområdena i kapitel 5. I varje kurs kan också andra ämnen tas upp med hänsyn till de studerandes intressen och till aktuella frågor.

De studerande skall i varje kurs ges tillfälle att lyssna, läsa, tala och skriva för olika ändamål fastän prioriteringarna varierar kursvis. I alla kurser fästs vikt vid att kännedomen om strukturerna och ordförrådet utvidgas och att användningen blir mångsidig och exakt i enlighet med målen för varje lärokurs. Man bör framhålla skillnaderna i kommunikation på finska och på svenska samt kulturella faktorer som förklarar skillnaderna. Skönlitteratur och annat autentiskt material ger möjligheter till detta. För att de studerandes kulturkänsla skall utvecklas bör de göras medvetna om kulturbundenheten i sitt handlande och sina värderingar.

I varje kurs fästes vikt vid de studerandes studieförmåga. De skall handledas att se sina starka sidor och sina utvecklingsbehov som språkbrukare och språkstuderande. De bör uppmantras att använda sig av strategier som är ändamålsenliga för deras utvecklingsbehov och för respektive studie- och kommunikationsuppgift.

Lärokurs som påbörjats i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen (A)

OBLIGATORISKA KURSER

1. Vardagsliv i de nordiska länderna (RUA 1)

Kursen länkar samman språkundervisningen i den grundläggande utbildningen och i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna enligt de studerandes behov. Ämnesområdena och situationerna skall ansluta sig till det dagliga livet och till personligt umgänge, och språket bör vara familjärt och informellt. I kursen betonas diskussion, förmågan att uttrycka åsikter samt viktiga strategier vid muntlig kommunikation.

2. Människor omkring oss (RUA 2)

I kursen uppövas förmågan att tala svenska allsidigt samtidigt som strukturerna befästs och utvidgas. Ämnesområde är mänskliga relationer och olikheter och frågor i anslutning till människans välfärd. Livet förr och nu jämförs. Temaområdet ”hälsa och trygghet” ger uppslag till kursinnehåll. Den skriftliga färdigheten uppövas med kommunikativa uppgifter. Behärskningen av olika strategier när det gäller att uttrycka sig på svenska befästs och man fäster vikt vid säkerheten i talet.

3. Finland – en del av Norden och Europa (RUA 3)

I denna kurs presenteras Finland, den finlandssvenska delen av befolkningen och dess kultur ur olika synvinklar, och våra förhållanden jämförs med förhållandena i de övriga nordiska länderna och i Europa. Finland behandlas som ett mångkulturellt land och tvåspråkigheten i landet lyfts fram. Av de allmänna temaområdena i kapitel 5 betonas speciellt ”kulturell identitet och kulturkänedom”. De studerande tränar sig i skriftlig framställning genom att skriva texter för olika ändamål.

4. Vår livsmiljö (RUA 4)

I kursen läggs tonvikten på god förmåga att förstå svenska genom ett urval av mera krävande texter. Ämnesområdena är natur, miljö, teknik och kommunikation. De allmänna temaområdena ”hållbar utveckling”, ”informations- och mediekunskap” och ”teknologi och samhälle” ger uppslag till kursinnehåll. I kursen övas olika strategier för insiktsfullt läsande.

5. Studier och arbete (RUA 5)

Ämnesområden är arbete, näringar, studier samt servicesituationer i samhället. I kursen övas muntlig och skriftlig kommunikation som är typiska för dem. I kursen ingår också övningar i att förstå och använda språket i formella situationer. Också i det allmänna temaområdet ”aktivt medborgarskap och entreprenörskap” finns det uppslag till kursinnehåll.

6. Kultur och kulturutövare (RUA 6)

Under kursen behandlas kulturen i bred bemärkelse. Temaområdena ”kulturell identitet och kulturkännedom” och ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. De studerande skall genomföra ett projekt om ett ämne som de själva valt och presentera det.

FÖRDJUPADE KURSER

I de fördjupade kurserna skall språkfärdigheten utvecklas allsidigt.

7. Globalisering och internationalisering (RUA 7)

Ämnesområdena skall beröra samhälle, politik och ett aktivt medborgarskap samt globala trender, aktuella händelser och olika världsbilder.

8. Vetenskap, ekonomi och teknik (RUA 8)

I kursen läggs tonvikten på bättre språkförståelse med hjälp av krävande språkligt stoff från olika vetenskapsgrenar, från tekniska rön och företagsvärlden. De allmänna temaområdena i kapitel 5.2 ger uppslag till kursinnehåll.

Lärokurs som påbörjats i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen (B1)

OBLIGATORISKA KURSER

1. Skola och fritid (RUB 1)

Kursen länkar samman språkundervisningen i den grundläggande utbildningen och i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna enligt de studerandes behov.

Ämnesområdena är studier och de ungas intressen, och språket skall vara familjärt och informellt. I kursen betonas diskussion, förmåga att uttrycka sin åsikt samt centrala strategier i muntlig kommunikation.

2. Vardagsliv i de nordiska länderna (RUB 2)

I kursen fortsätter de studerande att vidga ordförrådet och befästa strukturerna. Tonvikten ligger på muntlig kommunikation samt på korta kommunikativa uppgifter i skrift. De ungas liv, studier, arbete, intressen, tjänster och fritid behandlas också här. Temaområdena ”hälsa och trygghet” samt ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. Behärskningen av olika strategier när det gäller att uttrycka sig på svenska befästs och man fäster vikt vid säkerheten i talet.

3. Finland, Norden och Europa (RUB 3)

Kursen behandlar hemlandet, finlandssvenskarna och de andra nordiska länderna i jämförelse med dem samt Finland som en nordisk stat i Europa. Temaområdet ”kulturell identitet och kulturkännedom” ger flera uppslag till kursinnehåll. Skrivfärdigheten övas upp genom att de studerande skriver lämpliga texter för olika ändamål. I kursen övas olika strategier för insiktsfullt läsande.

4. Att leva ensam och tillsammans med andra (RUB 4)

Ämnesområdena är livsvärden, mänskliga relationer, möten mellan olika kön och åldersgrupper i studierna och i arbetet samt aktuella samhälleliga fenomen. Temaområdet ”hälsa och trygghet” ger uppslag till kursinnehåll.

5. Vår livsmiljö (RUB 5)

Denna kurs behandlar naturen, den föränderliga livs- och arbetsmiljön samt massmedierna. Temaområdena ”hållbar utveckling”, ”teknologi och samhälle” samt ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. I kursen övas olika strategier för insiktsfull läsning och den skriftliga framställningen slipas upp genom att de studerande skriver texter för olika ändamål.

FÖRDJUPADE KURSER

I de fördjupade kurserna läggs tyngdpunkten på en allsidig utveckling av språkfärdigheten.

6. Kultur i ord och handling (RUB 6)

Kulturen behandlas i denna kurs i bred bemärkelse. Temaområdena ”kulturell identitet och kulturkännedom” och ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. De studerande skall utföra ett projekt om ett självvalt ämne och presentera det.

7. Globalisering och internationalisering (RUB 7)

Ämnesområdena utgörs av världsomspännande företeelser och internationell påverkan. I kursen behandlas samhällsfrågor, delaktighet i beslutsfattande samt internationell påverkan och internationellt ansvar. I kursen förkovras de studerandes förmåga att förstå svenska med hjälp av mera krävande språkligt stoff.

Modersmålsinriktad lärokurs

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i svenska är att ge tvåspråkiga studerande i finska gymnasier en möjlighet att förbättra och fördjupa sina kunskaper och färdigheter i svenska och göra dem medvetna om sin tvåspråkighet och sitt dubbla kulturarv. Den modersmålsinriktade lärokursen övar upp färdigheter som den studerande behöver för att kunna påvisa mer avancerade färdigheter än de som A-lärokursen i det andra inhemska språket förutsätter. Kurserna är disponerade kring samma teman som A-lärokursen så att studierna skall kunna ordnas både som särskilda kurser och som individuella studier. I den modersmålsinriktade lärokursen betonas särskilt språkbruk, språkkännedom, språkriktighet och litteratur.

Mål

Målen är att de studerande som studerar enligt denna lärokurs skall

- bli mera medvetna om det svenska språkets struktur och användning i jämförelse med finskan, så att de kan nyansera och förbättra sitt språk samt undvika interferens mellan språken
- fördjupa och nyansera sitt ordförråd och utveckla sin förmåga att läsa, tolka och utnyttja texter som, förutom all dagliga ämnesområden, handlar om sådant som kan anses höra till allmänbildningen eller tangerar studierna
- förbättra sin förmåga att samtala, berätta och argumentera på finska i enlighet med situationens krav
- förbättra sin förmåga att skriva en god svenska så att de för olika ändamål kan avfatta redogörelser, sammandrag, essäer och berättelser av olika typ samt vid behov även översätta från och till svenska
- uppvisa god kännedom om svenskspråkig kultur och litteratur i ovannämnda sammanhang
- ha läst och kommenterat några lämpliga svenskspråkiga skönlitterära verk och texter.

Målen motsvarar nivån B2.2 för alla delområden på nivåskalan för språkkunskaper (bilaga).

Bedömning

Studerande som avlägger gymnasiet studier i svenska helt eller delvis enligt den modersmålsinriktade lärokursen skall ges en särskild anteckning om det på avgångsbetyget. Eleven anses ha följt den lärokurs enligt vilken flertalet kurser avlagts. För de enskilda kurserna antecknas likaså vilken lärokurs som följts och avlagts av respektive studerande.

1. Vardagsliv i de nordiska länderna (RUÄO 1)

Kursen fördjupar den studerandes förmåga att i olika situationer uttrycka sig på svenska om ämnesområden som ansluter sig till det dagliga livet. Den studerande bekantar sig förutom med det allmogliga språket även med språkets olika register, såsom talspråk, slang och dialekter, genom att iaktta språket i sin omgivning och genom att läsa avsnitt ur ungdomslitteraturen. I kursen fördjupas de studerandes ordförråd och grammatikens grundstrukturer. I kursen betonas dessutom övning i muntlig kommunikation och dagligt språkbruk via radio och teve. Kursens ämnesområde ger även möjlighet att bekanta sig med livet i de övriga nordiska länderna och med språkbrukssituationer genom autentiskt material.

2. Människor omkring oss (RUÄO 2)

I kursen uppövas förmågan att tala svenska allsidigt, och strukturerna och ordförrådet befästs och utvidgas. Ämnesområdena är mänskliga relationer, olikheter samt frågor i anslutning till människans välfärd. Livet förr och nu i Finland och i de nordiska länderna jämförs. Temaområdet ”hälsa och trygghet” ger uppslag till kursinnehåll. Skrivkunnigheten tränas med hjälp av kommunikativa uppgifter. Behärsksningen av olika strategier när det gäller att uttrycka sig på svenska befästs och man fäster vikt vid säkerheten i talet.

3. Finland – en del av Norden och Europa (RUÄO 3)

Ämnesområdena är hemlandet, vårt språk och vår kultur, speciellt det svenska språkets ställning och den finlandssvenska delen av befolkningen, och våra förhållanden jämförs med förhållandena i de övriga nordiska länderna och i Europa. Finland behandlas som ett tvåspråkigt och mångkulturellt land. Speciellt betonas det allmänna temaområdet ”kulturell identitet och kulturkännedom”. Av kursens ämnesområde följer att textförståelsen poängteras. De studerande skall avfatta redogörelser och rapporter om kursens teman.

4. Vår livsmiljö (RUÄO 4)

I denna kurs läggs tonvikten på bättre förmåga att förstå svenska genom ett rätt krävande språkligt stoff. Ämnesområdena är natur, miljö, teknik och kommunikation. I kursen utnyttjas såväl skönlitterära texter som rese- och naturskildringar. De studerande skall skriva om sin syn på och sina erfarenheter av naturen. De allmänna temaområdena ”hållbar utveckling”, ”informations- och mediekunskap” samt ”teknologi och samhälle” ger flera uppslag till kursinnehåll.

5. Studier och arbete (RUÄO 5)

Ämnesområdena är studier, arbete, näringar och servicesituationer i vårt samhälle. Med hjälp av artiklar och intervjuer skall de studerande bekanta sig med olika slags studiemöjligheter och med vissa yrkesområden. Olika för arbetslivet typiska språkbrukssituationer och funktioner övas muntligt och skriftligt. Översättning ingår också i kursen.

6. Kultur och kulturutövare (RUÄO 6)

I den sista obligatoriska kursen skall de studerande bekanta sig med någon finlandssvensk eller rikssvensk författare eller diktare eller med folkdiktning och konst. Varje studerande skall läsa åtminstone ett skönlitterärt verk och bedöma det skriftligt. Skönlitteraturen kan också förknippas med bildkonst, film och musik, men dessa studeras också separat via någon finlandssvensk, svensk eller nordisk konstnärs produktion. Lärostoff och arbetssätt väljs i enlighet med de studerandes intresse och smak. I kursen ingår också ett teater- eller studiebesök.

FÖRDJUPADE KURSER

I de fördjupade kurserna läggs tyngdpunkten på en allsidig utveckling av språkfärdigheten.

7. Globalisering och internationalisering (RUÄO 7)

Ämnesområdena skall beröra samhälle, politik och ett aktivt medborgarskap samt globala trender, aktuella händelser och olika världsbilder. De studerande skall ta reda på fakta genom att läsa svenskspråkiga tidningsartiklar, genom att lyssna på radioprogram eller titta på tv-program och analysera det de läst och hört. De studerande skall på svenska både skriftligt och muntligt redogöra för sina egna åsikter om något av kursens ämnesområden.

8. Vetenskap, ekonomi och teknik (RUÄO 8)

I kursen läggs tonvikten på bättre språkförståelse med hjälp av ett krävande språkligt stoff med utgångspunkt i olika vetenskapsgrenar, tekniska rön och företagsvärlden. De studerande skall bekanta sig med populärvetenskapliga artiklar om ämnena, utarbeta sammandrag utifrån artiklarna och muntligt och skriftligt presentera sina åsikter om ämnena.

5.5 Främmande språk

5.5 FRÄMMANDE SPRÅK

Syftet med undervisningen i främmande språk i gymnasiet är att utveckla de studerandes förmåga till interkulturell kommunikation: den skall ge dem kunskaper och färdigheter i språket och dess användning och erbjuda dem möjligheter att utveckla sina insikter i, sin förståelse för och uppskattning av språkområdet och kulturen i ifrågavarande samhällen. Härvid bör speciellt den europeiska identiteten och den europeiska mångspråkigheten och mångkulturalismen beaktas. Språkundervisningen skall göra de studerande kapabla till självständiga studier i språk och hjälpa dem att förstå att kommunikationsförmåga bara nås genom långsiktig och allsidig praktisk träning. Främmande språk utgör som läroämnen både färdighets-, kunskaps- och kulturämnen.

Mål för undervisningen

I de skilda lärokurserna skall de studerande nå följande nivåer enligt nivåskalan ^{x)} för språkkunskaper (Bilaga):

Språk och lärokurs	Hörförståelse	Tal	Läsförståelse	Skrift
Engelska A	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1
Övriga språk A	B1.1–B1.2	B1.1	B1.2	B1.1–B1.2
Engelska B1	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
Engelska B2	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk B2	A2.2	A2.1–A2.2	A2.2–B1.1	A2.1–A2.2
Engelska B3	B1.1	A2.2	B1.1	B1.1
Övriga språk B3	A2.1–A2.2	A2.1	A2.1–A2.2	A1.3–A2.1

x) Angående bokstavs- och siffersymbolerna, se anmärkningarna på sidan 92 och bilaga 1 (s. 229).

Därtill skall de studerande

- lära sig kommunicera på ett sätt som är betecknande för språket och dess kultur
- kunna bedöma sin språkfärdighet i relation till målen
- känna till sina starka sidor som språkbrukare och språkstudering och veta var de bör förkovra sig
- kunna utveckla sin språkfärdighet genom strategier som är ändamålsenliga för deras behov i respektive studie- och kommunikationssyften.

Bedömning

Vid bedömningen av läroämnet skall alla områden inom språkfärdigheten beaktas enligt prioriteringarna i kursbeskrivningarna.

Kurser

Ämnena behandlas med hänsyn till Finland, till målspråket och till kulturområdet för respektive främmande språk också ur ett vidare perspektiv så att de studerande ges en möjlighet till jämförelser. Dessutom beaktas de frågor som tas upp i de allmänna temaområdena i kapitel 5.2. I varje kurs kan också andra ämnen tas upp med hänsyn till de studerandes intressen och till vad som är aktuellt.

De studerande skall i varje kurs ges tillfälle att lyssna, läsa, tala och skriva för olika ändamål fastän prioriteringarna varierar kursvis. Kännedomen om strukturer och ordförråd utökas och språkbruket görs allt exaktare och mångsidigare i alla kurser enligt målen för respektive lärokurs. I lärokurser där studierna inletts i grundskolan övas mera krävande former av kommunikation. De studerandes uppmärksamhet fästs vid skillnaderna i språkbruket på modersmålet och på det främmande språket samt vid kulturella faktorer som förklarar skillnaderna. Skönlitteratur och annat autentiskt material ger möjligheter till detta. För att de skall få en känsla för kulturen i fråga bör de studerande ledas till insikt om kulturbundenheten i sitt handlande och sina värderingar.

I varje kurs fästs vikt vid de studerandes studieförmåga. De handleds att känna igen sina starka sidor och utvecklingsbehov som språkbrukare och språkstudierande. De skall uppmanas att använda sig av strategier som är ändamålsenliga för deras utvecklingsbehov och för respektive studie- och kommunikationsuppgift.

Följande koder används för de främmande språken:

EN engelska
LA latin
FR franska
SA samiska
TY tyska
RY ryska
IA italienska
SP spanska
PO portugisiska
SX annat språk

Kurskoderna för de främmande språken bildas enligt språkens bokstavsbezeichnungar, nivåbezeichnungarna för lärokurserna och kursnumren. Exempelvis FRB32 betyder kurs nummer 2 i lärokurs B3 i franska.

Lärokurs som påbörjats i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen (A)

OBLIGATORISKA KURSER

1. De unga och deras värld

Kursen sammanlänkar språkundervisningen i den grundläggande utbildningen med språkundervisningen i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna enligt de studerandes behov. Ämnesområdena och situationerna skall ansluta sig till det dagliga livet och till personligt umgänge och människorelationer och språket bör vara familjärt och informellt. Temaområdet "hälsa och trygghet" ger uppslag till kursinnehåll. I kursen betonas diskussion, förmåga att uttrycka åsikter och viktiga strategier vid muntlig kommunikation.

2. Kommunikation och fritid

I kursen övas den muntliga förmågan mångsidigt och strukturerna befästs och utvidgas. Ämnesområdena och situationerna skall beröra fritid och intressen samt tjänster i samband med dem. De allmänna temaområdena ”hälsa och trygghet” samt ”informations- och mediekunskap” bör betonas när kursstoffet behandlas. Den skriftliga färdigheten övas med hjälp av kommunikativa uppgifter. Behärskningen av strategier vid muntlig kommunikation befästs och kursen fäster vikt vid de studerandes säkerhet att uttrycka sig.

3. Studier och arbete

Kursens ämnesområden och situationer skall anknyta till studier och arbetsliv och i kursen övas muntlig och skriftlig kommunikation som är typiska för dem. I kursen skall också ingå övningar i att förstå och använda språket i formella situationer. Det allmänna temaområdet ”aktivt medborgarskap och entreprenörskap” ger uppslag till kursinnehåll.

4. Samhället och omvärlden

I kursen betonas muntlig språkfärdighet och textförståelse på en mera krävande nivå. Övningarna utgår från texter om samhället i Finland och i respektive främmande länder. Det allmänna temaområdet ”aktivt medborgarskap och entreprenörskap” ger uppslag till kursinnehåll. I kursen övas olika strategier för läsförståelse. De studerande övar sin skriftliga färdighet genom att skriva texter för olika ändamål.

5. Kultur

I kursen behandlas kultur i bred bemärkelse. Temaområdena ”kulturell identitet och kulturkännedom” och ”informations- och mediekunskap” ger uppslag till kursinnehåll. De studerande skall utföra ett större arbete om ett självvalt ämne och presentera det.

6. Vetenskap, ekonomi och teknik

I kursen betonas de studerandes förmåga att förstå också krävande språkligt stoff. Ämnen hämtas från olika vetenskapsgrenar, tekniska rön, olika former av kommunikation och näringslivet. Temaområdet ”teknologi och samhälle” ger uppslag till kursinnehåll. Övningarna i lässtrategier fortsätter och de studerande slipar sin skriftliga uttrycksförmåga genom att skriva texter för olika ändamål.

FÖRDJUPADE KURSER

I de fördjupade kurserna skall de studerande vinnlägga sig om att utveckla språkfärdigheten allsidigt.

7. Naturen och en hållbar utveckling

Kursen skall ge den studerande färdigheter att förstå och använda språket på ämnesområden som anknyter till naturen, naturvetenskaperna och en hållbar utveckling.

8. Globalisering och internationalisering

Ämnesområdena skall beröra globala utvecklingslinjer, aktuella händelser och olika världsbilder.

Obligatorisk lärokurs som påbörjats i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen (B1)

OBLIGATORISKA KURSER

1. De unga och deras värld

Kursen sammanlänkar språkundervisningen i den grundläggande utbildningen och språkundervisningen i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna enligt de studerandes behov. Ämnesområdena och situationerna skall anknyta till det dagliga livet och till personligt umgänge och människorelationer och språket skall vara familjärt och informellt. Det allmänna temaområdet ”hälsa och trygghet” ger uppslag till kursinnehåll. I kursen betonas diskussion, förmåga att uttrycka åsikter och centrala strategier i muntlig kommunikation.

2. Kommunikation och fritid

I kursen uppövas den muntliga språkfärdigheten mångsidigt och strukturerna befästs och vidgas. Ämnesområdena och situationerna skall anknyta till fritid och intressen och till tjänster i anslutning till dem. Temaområdena ”hälsa och trygghet” samt ”informations- och mediekunskap” ger olika uppslag till kursinnehåll. Den skriftliga färdigheten tränas med hjälp av kommunikativa uppgifter. Behärskningen av strategier för muntlig kommunikation befästs och kursen fäster vikt vid de studerandes säkerhet i att uttrycka sig.

3. Studier, arbete och samhälle

Kursens ämnesområden och situationer skall anknyta till studier och arbetsliv och i kursen tränas muntlig och skriftlig kommunikation som är typiska för dylika situationer. Därtill skall de studerande öva sig i att förstå och använda språket i formella situationer. I kursen övas olika strategier för läsförståelse. Temaområdet ”aktivt medborgarskap och entreprenörskap” ger uppslag till kursinnehåll.

4. Kultur

I denna kurs behandlas kulturen i bred bemärkelse. Temaområdena ”kulturell identitet och kulturkännedom” och ”informations- och mediekunskap” betonas när kursinnehållet behandlas. De studerande skall utföra ett projekt om ett ämne som de själva valt och presentera det.

5. Vetenskap, ekonomi och teknik

I kursen betonas förmågan att förstå mera krävande språkligt stoff. Texter, övningar och samtalsämnen väljs från olika vetenskapliga områden, om tekniska rön, om olika former av kommunikation och om näringslivet. Temaområdet ”teknologi och samhälle” ger uppslag till kursinnehåll. Övningarna i lässtrategier fortsätter och de studerande slipar sin skriftliga uttrycksförmåga genom att skriva texter för olika ändamål.

FÖRDJUPADE KURSER

I de fördjupade kurserna skall de studerande vinnlägga sig om att utveckla språkfärdigheten allsidigt.

6. Naturen och en hållbar utveckling

Kursen skall ge den studerande färdigheter att förstå och använda språket om ämnen som anknyter till naturen, naturvetenskaperna och en hållbar utveckling.

7. Globalisering och internationalisering

I denna kurs behandlas globala utvecklingslinjer, aktuella händelser och ämnen som anknyter till olika världsbilder.

Valfri lärokurs som påbörjats i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen (B2)

FÖRDJUPADE KURSER

1. Fritid och intressen

Ämnesområdena och situationerna skall anknyta till de ungas dagliga liv, intresseområden, fritid och hobbyer samt till tjänster i anslutning till dem. I kursen befästs det ordförråd och de strukturer som de studerande lärt sig i den grundläggande utbildningen. Talförståelse och muntlig kommunikation betonas, bland annat övas förmågan att uttrycka åsikter och kännedomen om språkets grundstrukturer utvidgas.

2. Världen och vi

Kursen skall handla om människor, geografi, historia, sevärdheter och rekreativsmöjligheter i Finland och i respektive främmande länder. Tonvikten ligger på talförståelse och muntlig kommunikation och grundstrukturerna befästs. Skrivfärdigheten övas med hjälp av kommunikativa uppgifter.

3. Förr och nu

I denna kurs behandlas livet förr och nu såväl ur individens som ur samhällets synvinkel. Teman är till exempel hälsa och välfärd. Tonvikten ligger på talförståelse och muntlig kommunikation och grundstrukturerna befästs. Den skriftliga förmågan övas med hjälp av kommunikativa uppgifter.

4. Studier och framtidsplaner

Kursen skall handla om skola, studier efter gymnasiet och arbetsliv samt om de ungas framtidsplaner. De studerande skall öva sig i att uttrycka sig muntligt och skriftligt om dessa teman, bland annat i att lägga fram önskemål och planer för framtiden.

5. Kultur

Kursen kan till exempel handla om bildkonst, musik, film, teater eller idrott på kulturområdet i fråga. Alla områden av språkfärdigheten övas.

6. Vår gemensamma jord

Studierna i kursen utgår från allmänt hållna texter, också medietexter, om den samhälleliga verksamheten i Finland och i respektive främmande länder samt om jordens tillstånd och om framtiden. I kursen betonas textförståelse samt muntliga och skriftliga skildringar och korta referat.

7. Vetenskap och teknik

Kursinnehållet skall bygga på allmänt hållna texter från olika vetenskapsområden, om teknik och om olika former av kommunikation. Tonvikten i kursen läggs vid textförståelse och skriftliga övningar.

8. Naturen och en hållbar utveckling

Kursen skall handla om naturen och naturfenomen samt om människans förhållande till naturen i den egna kulturen och i de länder och kulturer där språket i fråga talas. Kursens tonvikt ligger på textförståelse och skriftliga uppgifter.

Lärokurs som påbörjas i gymnasiet (B3)

FÖRDJUPADE KURSER

1. God dag, trevligt att träffas

Språket i kursen skall gälla grundläggande funktioner, såsom att hälsa, att ta avsked och att presentera sig. De studerande skall öva sig i att berätta om sig själv och genom frågor locka sin/sina samtalspartner till detsamma. Ämnesområdena skall också täcka familjen och

mänskliga relationer och de studerande skall lära sig att klara sig i enkla all dagliga språksituationer. Kursens tonvikt ligger på muntlig kommunikation.

2. Så ska saker och ting skötas

Kursen skall handla om släkt, vänner och andra mänskliga relationer och om dagliga rutiner. De studerande skall öva sig i att klara sig i olika all dagliga situationer, som att göra uppköp och uträtta ärenden i bank, post och hos läkare samt att utnyttja trafikmedel, inkvarterings- och förplägnadstjänster. I kursen betonas talförståelse och muntlig framställning.

3. Fritid och intressen

Ämnesområden och situationer i denna kurs tas ur de ungas dagliga liv och handlar om fritidsverksamhet och hobbyer samt tjänster i anslutning till dem. I kursen betonas talförståelse och förmågan att tala det främmande språket, bland annat hur man uttrycker åsikter på det. Kännedomen om språkets grundstrukturer utvidgas.

4. Världen och vi

Kursen skall handla om människor, geografi, historia, sevärdheter och rekreativsmöjligheter i eget land och i främmande länder. I kursen betonas talförståelse och muntlig kommunikation och grundstrukturerna befästs. Den skriftliga förmågan övas med hjälp av kommunikativa uppgifter.

5. Förr och nu

I kursen behandlas livet förr och nu såväl ur individens som ur samhällets synvinkel. Teman är till exempel hälsa och välfärd. I kursen betonas talförståelse och muntlig kommunikation och grundstrukturerna befästs. Den skriftliga förmågan övas med hjälp av kommunikativa uppgifter.

6. Studier och framtidsplaner

Kursen skall handla om skola, studier och arbetsliv samt om de ungas framtid. De studerande skall öva sig i att tala och skriva kring dessa teman samt lära sig att lägga fram önskemål och planer för framtiden.

7. Kultur

Kursen kan handla till exempel om bildkonst, musik, film, teater eller idrott i respektive främmande kulturer. Alla områden inom språkfärdigheten övas.

8. Vår gemensamma jord

Kursstoffet skall bygga på lättfattliga texter – också medietexter – som anknyter till samhällsrelig verksamhet i Finland och i ifrågasvarande främmande länder och handla om jordens tillstånd och om framtiden. I kursen betonas textförståelse, beskrivningar och enkla redogörelser i tal och skrift.

SAMISKA

Undervisning i samiska som främmande språk kan ges i någon av de tre varianter av samiska som talas i Finland: nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Undervisningen i samiska som främmande språk utvecklar de studerandes kännedom om det samiska språket, den samiska kulturen och litteraturen och ger kunskaper och färdigheter i språket och dess användning. Undervisningen i samiska skall ge de studerande beredskap att studera språket också på egen hand och få dem att förstå att förmåga att kommunicera bara uppnås genom långsiktig och allsidig praktisk träning. Samiska som främmande språk är ett färdighets-, kunskaps- och kulturämne. Läroämnet öppnar också vägar till internationellt samarbete och för fortsatta studier i samiska.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i samiska som främmande språk är att de studerande skall

- lära sig att kommunicera på ett sätt som är betecknande för det samiska språket och för dess kultur
- kunna bedöma sin språkfärdighet i relation till målen
- känna till sina starka sidor som språkbrukare och språkstudering och veta var de bör förkovra sig
- förmå utveckla sin språkfärdighet genom strategier som är ändamålsenliga för att de skall kunna gå framåt, studera och utbyta tankar och åsikter på samiska
- lära sig känna och uppskatta samiskan och den samiska kulturen.

Bedömning

Vid bedömningen av läroämnet skall alla områden inom språkfärdigheten beaktas enligt betoningarna i kursbeskrivningarna.

Kurser

Ämnena behandlas med hänsyn till samernas bosättningsområde, samiskan och den samiska kulturen. Ämnena kan behandlas också ur ett vidare perspektiv beroende på temat, så att de studerande ges möjligheter till jämförelser. I varje kurs kan också andra ämnen tas upp med hänsyn till de studerandes intressen och till aktuella frågor.

De studerande skall i varje kurs ges tillfälle att lyssna, läsa, tala och skriva för olika ändamål fastän prioriteringarna varierar kursvis. Kännedomen om strukturer och ordförråd växer och språkbruket blir allt exaktare och mångsidigare i alla kurser enligt målen för respektive lärokurs. I de lärokurser där studierna inletts i grundskolan övas mera krävande former av kommunikation. I undervisningen bör man ta hänsyn till att samiskan inte är ett främmande språk för alla studerande. De studerande skall handledas i att bli medvetna om kulturbundenheten i sitt handlande och sina värderingar.

I varje kurs fästes vikt vid de studerandes inlärningsförmåga. De skall handledas i att känna igen sina starka sidor och utvecklingsbehov som språkbrukare och språkstudering och uppmuntras att använda sig av strategier som är ändamålsenliga för deras utvecklingsbehov och för respektive studie- och kommunikationsuppgift.

Lärokurs som påbörjats som frivillig i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen (A)

Mål för lärokursen

Målen för undervisningen är att de studerande skall

- förstå huvudpunkterna och de viktigaste detaljerna i tal och skriven text som behandlar bekanta och allmänna ämnen
- kunna förstå tal som riktats till dem eller huvudpunkterna i en pågående diskussion, kunna ta ställning i en diskussion och uttrycka sina åsikter
- förstå språk som talas tydligt och med normal hastighet och klara sig i de vanligaste vardagssituationerna och i informella diskussioner, också i något mera krävande situationer
- kunna uttala samiska på ett naturligt och förståeligt sätt
- kunna berätta och skriva om bekanta ämnen, också om detaljer, kunna redogöra, beskriva, jämföra, komprimera
- kunna använda ett rätt omfattande alldagligt ordförråd och utvidga det
- kunna använda flera olika språkstrukturer i sina framställningar
- bli kapabla att läsa texter på några sidor och att skriva en begriplig text som i någon mån innehåller detaljer
- förmå producera informell text på olika ämnesområden
- kunna skriva resuméer, sammandrag och redogörelser
- känna till samiskans struktur
- känna till uttryckssätt som är kännetecknande för samiskan och den samiska kulturen
- känna till samernas andliga och materiella kultur
- stifta bekantskap med olika samesamhällen
- känna till det samiska språkområdet och de samiska språken
- bli medvetna om vikten av att kunna samiska i sameområdet
- kunna göra iakttagelser om samiskans inverkan på omgivningen
- komma till insikt om det samiska kulturarvets betydelse.

OBLIGATORISKA KURSER

1. De unga och deras värld

Kursen sammanlänkar språkundervisningen i den grundläggande utbildningen och språkundervisningen i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna. I grammatiken repeteras böjningen av verb och nomen. Ämnesområdena och situationerna skall ansluta sig till det dagliga livet samt till personligt umgänge och mänskliga relationer. I kursen betonas samtal och förmåga att uttrycka åsikter.

2. Kommunikation och fritid

I kursen tränas muntlig kommunikation allsidigt och strukturerna befästs och utvidgas. Ämnesområdena och situationerna skall beröra fritid och intressen samt tjänster i samband med dem.

3. Studier, arbete och framtidsplaner

Kursens ämnesområden skall anknyta till studier, till arbetsliv och till de studerandes framtidsplaner. I kursen inövas muntlig och skriftlig kommunikation som är typisk för dessa områden. Man bekantar sig till exempel med samesamfundet som arbetsgivare. Därtill skall de studerande presentera något yrke, skriva en arbetsansökan och en meritförteckning samt sätta sig in i möjligheterna att fortsätta studierna i samiska.

4. Sápmi – Samelandet

I kursen betonas tal och textförståelse på en mera krävande nivå. Ämnesområden är det samiska bosättningsområdet, dess historia, språk- och kulturområden, ortnamn och näringar. Behandlingen skall utgå från texter om det samiska samhället och den samiska kulturen. I kursen övas olika strategier för läsförståelse, som att gissa innebörden och ordens betydelse med ledning av sammanhanget och att göra upp en tankekarta. De studerande övar den skriftliga framställningsförmågan genom att skriva texter för olika ändamål.

5. Kultur och konst

Ämnesområdena kan bestå av samisk teater, litteratur, samiska historier och berättelser, jojkning (leu'dd), musik, samiskt hantverk (duodji) och film. De studerande får välja ämnesområde och arbetsmetod enligt intresse. De kan till exempel utföra ett större skriftligt arbete om det tema de valt och presentera det muntligt.

6. Samisk naturkunskap

Kursen skall ge de studerande färdigheter att förstå och utveckla teman som anknyter till naturen, naturvetenskaperna och en hållbar utveckling. Lämpliga ämnesområden utgör till exempel förhållandet mellan människan och naturen, den föränderliga livs- och arbetsmiljön, naturen, terrängen, snön, samiska näringar såsom renskötsel, jakt och fiske. Övningarna i lässtrategier fortsätter. De studerande slipar den skriftliga uttrycksförmågan genom att skriva för olika ändamål.

FÖRDJUPADE KURSER

7. En bredare världsbild

Kursens tonvikt ligger på förståelse av ett mera krävande språk. Ämnesområden utgör det samiska samhället, samerna och andra ursprungsfolk, det arktiska området och dess invånare samt aktuella händelser. Under kursen repeteras grammatikfrågor efter behov.

8. Den samiska folktraditionen

Kursens ämnesområden utgörs av jojkning (leu'dd), musik, samiskt hantverk (duodji), kadrilj, matkultur, näringar, samiska traditioner, mytologi och religion. Texterna anknyter till den samiska folktraditionen. Under kursen repeteras grammatikfrågor enligt behov och de studerande fördjupar sig i textförståelseuppgifter och skriftliga övningar.

Lärokurs som påbörjats i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen (B2)

Mål för lärokursen

Målen för undervisningen är att de studerande skall

- förstå huvudpunkterna i tal och skriven text som anknyter till bekanta eller allmänna ämnen
- kunna förstå det centrala i tal som riktas till dem eller en pågående diskussion
- förstå språk som talas tydligt och med normal hastighet och klara sig i de vanligaste alldagliga service- och kommunikationssituationerna
- kunna skriva och berätta om bekanta och vanliga vardagssituationer och ämnen i huvuddrag
- kunna berätta om sig själv, om sin familj och hemtrakt samt om ämnen som anknyter till måltider och boende
- kunna uttala samiska på ett naturligt och förståeligt sätt
- kunna använda ett alldagligt elementärt ordförråd och utvidga sitt ordförråd
- kunna läsa korta texter
- kunna skriva några stycken förståelig text
- kunna samiskans nomenböjning och verbböjningen i presens, preteritum, perfekt och pluskvamperfekt och bekanta sig med subjektet och objektet
- känna till kommunikationssätt som är kännetecknande för målspråket och dess kultur
- lära känna samernas andliga och materiella kultur
- bekanta sig med de samiska samfundet
- känna till det samiska språkområdet och de samiska språken
- inse vikten av att på samernas hembygdsområde kunna samiska
- bli medvetna om det samiska kulturarvets betydelse.

FÖRDJUPADE KURSER

1. De unga och deras värld

Kursen befäster det ordförråd och de strukturer som inlärts i den grundläggande utbildningen. I grammatiken repeteras böjningen av verb och nomen. Ämnesområdena och situationerna skall ansluta sig till intressanta företeelser i det dagliga livet samt till personligt umgänge och mänskliga relationer. I kursen betonas hörförståelse och tal, bland annat förmågan att uttrycka sin åsikt. Kännedomen om språkets grundstrukturer utvidgas.

2. Kommunikation och fritid

I kursen betonas muntlig kommunikation och språkets strukturer befästs. Ämnesområdena och situationerna skall beröra fritid och intressen samt tjänster i samband med dem. Den skriftliga förmågan uppövas med hjälp av kommunikativa uppgifter.

3. Studier, arbete och framtidsplaner

Kursens ämnesområden och situationer skall anknyta till studier, arbetsliv och till de studerandes framtidsplaner. I kursen övas muntlig och skriftlig kommunikation som är typisk för dessa, till exempel hur man berättar om egna önskningar och planer. Under kursen kan de studerande också bekanta sig med samesamfundet som arbetsgivare. Därtill skall de studerande kunna presentera något yrke, skriva en arbetsansökan och en meritförteckning samt sätta sig in i möjligheterna att fortsätta studierna i samiska.

4. Sápmi – Samelandet

I kursen behandlas samiska organisationer, samernas bosättningsområde, historia och samelandet, ortnamn och näringsgrenar. Texterna skall behandla det samiska samhället och den samiska kulturen. De studerande övar upp den skriftliga framställningsförmågan genom att skriva texter för olika ändamål. I kursen övas alla områden inom språkfärdigheten.

5. Kultur och konst

Ämnesområden kan vara samisk teater, litteratur, samiska historier och berättelser, jojkning (leu'dd), musik, samiskt hantverk (duodji) eller film. I kursen betonas textförståelse, muntlig och skriftlig beskrivning och enkla redogörelser.

6. Samisk naturkunskap

Kursen skall hjälpa de studerande att förstå och utveckla teman som anknyter till naturen, naturvetenskaperna och en hållbar utveckling. Lämpliga ämnesområden är till exempel förhållandet mellan människan och naturen, den föränderliga livs- och arbetsmiljön, naturen, terrängen, snön, samiska näringar såsom renskötsel, jakt och fiske. I kursen betonas textförståelse och skriftlig framställning.

7. En bredare världsbild

Ämnesområden är det samiska samhället, samerna och andra ursprungsfolk, det arktiska området och dess invånare, aktuella händelser. Under kursen repeteras grammatikfrågor efter behov.

8. Den samiska folktraditionen

Ämnesområdena är jojkning (leu'dd), musik, samiskt hantverk (duodji), kadrilj, mattraditioner, näringar, samiska traditioner, mytologi och religion. Övningarna utgår från texter som anknyter till den samiska folktraditionen. Under kursen repeteras grammatikfrågor enligt behov och de studerande fördjupar sig i textförståelseuppgifter och skriftliga övningar.

Lärokurs som påbörjas i gymnasiet (B3)

Mål för lärokursen

Målen för undervisningen är att de studerande skall

- begripa huvudpunkterna i tal och skrift som anknyter till bekanta eller allmänna ämnen
- kunna förstå det centrala i tal som riktas till dem eller en pågående diskussion
- förstå samiska som talas långsamt och tydligt och klara sig i de vanligaste all dagliga service- och kommunikationssituationerna
- i korthet kunna berätta om sig själv, om sin familj och hemtrakt samt bland annat om ämnen som anknyter till måltider och boende
- kunna uttala samiska på ett naturligt och förståeligt sätt
- kunna samiskans nomenböjning och verbböjningen i presens, preteritum, perfekt, pluskvamperfekt, samiskans nomina och bekantar sig med subjektet och objektet
- kunna skriva en kort sammanhängande text om vardagliga ämnen och berätta om sig själva, om sina hem och familjer
- kunna läsa korta texter
- kunna skriva en kort begriplig text
- kunna använda ett all dagligt elementärt ordförråd och utvidga sitt ordförråd
- bekanta sig med olika samesamhällen
- lära sig känna samernas andliga och materiella kultur och ha kunskap om det samiska språkområdet och de samiska språken
- inse vikten av att kunna samiska i sameområdet
- bli medvetna om det samiska kulturarvets betydelse.

FÖRDJUPADE KURSER

1. God dag, trevligt att träffas

I kursen uppövas grundläggande språkbeteenden, såsom att hälsa, att ta avsked och att presentera sig. Den studerande skall öva sig i att berätta om sig själv och genom frågor locka sin/sina samtalspartner till detsamma. Ämnesområdena skall också täcka familjen och mänskliga relationer och den studerande skall lära sig att klara sig i enkla all dagliga språksituationer. Kursens tonvikt ligger på muntlig kommunikation.

2. Vardagsliv och vardagsspråk

Kursen tar upp hem, släkt, vänner och andra mänskliga relationer samt intressen, rutiner och ordförråd som hör till de ungas dagliga liv. Den studerande skall öva sig i att klara sig i olika all dagliga situationer, såsom att göra uppköp och utnyttja tjänster som bank, post, läkare, trafikmedel, inkvarterings- och förplägnadstjänster på samiska. Månaderna, årets och dygnets tider samt klocktiderna inlärs. I kursen betonas talförståelse och muntlig framställning.

3. Studier, arbete och framtidsplaner

Kursens ämnesområden skall anknyta till skola, fortsatta studier och arbetsliv och till den studerandes framtid i sameområdet eller på annat håll. Under kursen skall den studerande öva sig i att tala och skriva kring dessa teman, till exempel bekanta sig med samesamhället som arbetsgivare, presentera något yrke, skriva en arbetsansökan och en meritförteckning eller sätta sig in i möjligheterna till fortsatta studier i samiska. I kursen betonas talförståelse och muntlig framställning, bland annat förmågan att uttrycka åsikter. Grundstrukturerna befästs.

4. Sápmi – Samelandet

Ämnesområdena är samerna, det samiska bosättningsområdet, dess historia och Samelandet. I kursen betonas talförståelse och muntlig kommunikation, och grundstrukturerna befästs. Den skriftliga förmågan övas med hjälp av kommunikativa uppgifter.

5. Kultur och konst

Kursens ämnesområden kan vara samisk teater, litteratur, samiska historier och berättelser, jojkning (leu'dd), musik, hantverk, mattraditioner, kadrilj, film, näringar, sameområdet, folktraditioner eller mytologi. I kursen betonas muntlig kommunikation och grundstrukturerna befästs. Den skriftliga förmågan övas med hjälp av kommunikativa uppgifter.

6. En bred världsbild

Ämnesområdena i denna kurs är det samiska samhället, samiska organisationer, samarbete över gränserna, samerna och andra ursprungsfolk, det arktiska området och dess invånare samt massmedierna som förmedlare av aktuella händelser. I kursen övas muntlig och skriftlig kommunikation i anslutning till dessa teman.

7. Samisk naturkunskap

Kursen skall ge de studerande färdigheter att förstå och utnyttja teman som anknyter till naturen, naturvetenskaperna och en hållbar utveckling. Ämnesområdena är till exempel förhållandet mellan människan och naturen, den föränderliga livs- och arbetsmiljön, naturen, terrängen, snön och samiska näringar såsom renskötsel, jakt och fiske. I kursen uppövas alla områden av språkfärdigheten.

8. Samisk folktradition

Ämnesområdena är jojkning (leu'dd), musik, samiskt hantverk (duodji), kadrilj, mattraditioner, näringar, samiska traditioner, mytologi och religion. Övningarna utgår från texter som anknyter till den samiska folktraditionen. Under kursen repeteras grammatikfrågor enligt behov och de studerande fördjupar sig i textförståelseuppgifter och skriftliga övningar.

LATIN

Genom undervisningen i latin skall de studerande lära känna den romerska litteraturen och den grekisk-romerska kulturen, bli medvetna om och börja förstå de drag i de europeiska språken och kulturerna i Europa som härstammar från antiken. Undervisningen skall också ge dem färdigheter för fortsatta studier i latin.

Mål för undervisningen

Den lärokurs som påbörjats i den grundläggande utbildningen (B2) och den lärokurs som påbörjas i gymnasiet (B3)

Målen för undervisningen är att de studerande skall

- med hjälpmedel kunna förstå bearbetad eller enkel autentisk text (B3)
- med hjälpmedel kunna förstå lättare autentisk text (B2)
- kunna använda språket inom ramen för det genomgångna lärostoffet
- känna till den grekisk-romerska världens historia, kultur och mytologi
- bli medvetna om latinets betydelse för de europeiska språkens utveckling
- kunna upptäcka latinets inverkan på de språk de kan eller studerar
- bli medvetna om det grekisk-romerska kulturarvets betydelse för den europeiska kulturen
- kunna iakta den grekisk-romerska kulturens inverkan på den europeiska och den finländska kulturen.

Bedömning

De studerandes kunskaper bedöms enligt läroämnets mål.

FÖRDJUPADE KURSER

I den kortare lärokursen (B3) studeras den centrala formläran under de fyra första kurserna och i de följande kurserna fördjupas den. Under de fyra första kurserna studeras också kasus-, tempus- och modusbruket samt satsmotsvarigheterna i huvuddrag. Satsläran fördjupas i de följande kurserna. I de första kurserna övas användningen av lexikon.

Kännedomen om form- och satsläran utvidgas under studiernas gång så att de studerande behärskar dem så väl att de kan förstå text på latin enligt de uppställda målen.

I alla kurser skall de studerande handledas i att jämföra antikens företeelser med motsvarande nutida fenomen och lära sig att iakta den grekisk-romerska kulturens inverkan på nutida kulturer och latinets inverkan på de moderna språken.

Lärokurs som börjat som på årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen (B2)

1. Skeden i Roms historia

De studerande skall stifta bekantskap med Roms förhistoria och dess myter i huvuddrag, med vändpunkterna i Roms historia och med Roms utveckling till ett imperium.

2. Romerska stormän

De studerande skall bekanta sig med några centrala gestalter i Roms historia.

3. Vårt kulturarv

De studerande skall stifta bekantskap med olika områden inom antikens kultur och granska deras betydelse i vårt kulturarv.

4. Budskap från det förgångna

Texter som anknyter till antikens litteratur behandlas ur informativ synvinkel. De studerande skall undersöka vad texterna kan berätta om romarnas liv och om deras förhållande till olika företeelser i livet.

5. Latinet genom seklerna

Med hjälp av bearbetade texter och lätta autentiska textutdrag undersöks hur latinet har använts under olika tider från senantiken fram till våra dagar.

6. Epik och lyrik

De studerande bekantar sig med episk och/eller lyrisk poesi och med några poeter.

7. Retorik och filosofi

De studerande skall stifta bekantskap med antikens talarkonst och filosofi närmast genom levnadsbeskrivningar och den litterära produktionen.

8. Latinet under medeltiden och nutiden

De studerande skall via medeltida texter bekanta sig med särdrag i latinet under medeltiden. De skall också stifta bekantskap med nutidens globala latinitet, till exempel med latinet inom medicinen samt inom zoologin och botaniken.

Lärokurs som börjar i gymnasiet (B3)

1. Antiken i fokus

Italien under antiken, romarna och latinet behandlas ur ett nutida perspektiv. Man går närmare in på latinets olika skeden.

2. Livet under antiken

De studerande skall bekanta sig med det privata och offentliga livet samt med arbetet i en stad under antiken.

3. Kunskap, färdigheter och det mytologiska arvet

De studerande skall stifta bekantskap med romarnas intressen, med fostran av den romerska ungdomen och med deras skolgång samt med den grekisk-romerska mytologin under antiken.

4. Skeden i Roms historia

De studerande skall bekanta sig med Roms förhistoria och dithörande myter i huvuddrag, med vändpunkterna i Roms historia och med Roms utveckling till ett imperium.

5. Romerska stormän

De studerande skall lära sig känna några betydande personer i Roms historia.

6. Vårt kulturarv

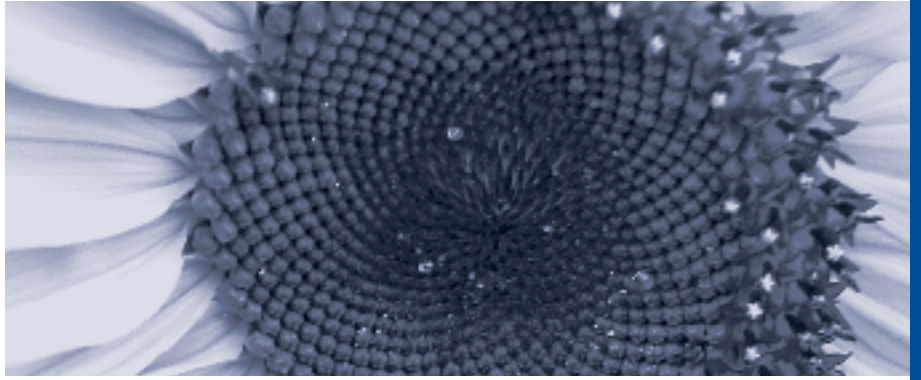
De studerande skall bekanta sig med olika områden inom antikens kultur och studera deras betydelse för vårt kulturarv.

7. Budskap från det förgångna

Texter som anknyter till antikens litteratur behandlas ur informativ synvinkel. De studerande skall undersöka vad texterna kan berätta om romarnas liv och om deras inställning till olika företeelser i livet.

8. Latinet genom seklerna

Med hjälp av bearbetade texter och lätta autentiska textutdrag undersöks hur latinet har använts under olika tider från senantiken fram till våra dagar.

5.6 Matematik

5.6 MATEMATIK

Matematikens ställning i den moderna kulturen förutsätter förmåga att förstå, utnyttja och producera information i matematisk form. Syftet med undervisningen i matematik är att introducera matematikens grundidéer och strukturer samt modeller för matematiskt tänkande för de studerande. De skall lära sig använda matematikens språk i tal och skrift samt utveckla förmågan att kalkylera och lösa matematiska problem.

Undervisningssituationerna i matematik skall arrangeras så att de inspirerar de studerande att ställa frågor utifrån sina iakttagelser, att komma med antaganden och dra slutsatser samt att motivera dessa. De skall särskilt vägledas i att gestalta de matematiska begreppens innebörd och i att se hur dessa begrepp ansluter sig till större helheter.

De studerande skall sporras att utveckla kreativa lösningar på matematiska problem. I undervisningen undersöks sambanden mellan matematiken och vardagslivet och möjligheter att utveckla de studerandes personlighet utnyttjas medvetet. Det innebär bland annat att man styr de studerandes intresse, sporrar dem att experimentera och stimulerar dem att söka efter kunskap.

I den mån resurserna medger det kan öppenheten i kursbeskrivningarna utnyttjas till att fördjupa det centrala innehållet och till att skapa integrativa helheter.

Bedömning

I matematikundervisningen skall bedömningen utveckla de studerandes förmåga att presentera lösningar, stödja dem i processen att bilda matematiska begrepp och analysera skriftlig framställning samt lära dem att bedöma sitt arbete. Vid bedömningen av kunnandet fästs uppmärksamheten vid räknefärdigheten, vid valet av metoder samt vid hur exakt och konsekvent slutsatserna är motiverade.

Byte av lärokurs

Vid byte av den långa lärokursen till den korta rekommenderas följande kursmotsvarigheter: MAA1 → MAB1, MAA3 → MAB2, MAA6 → MAB5, MAA7 → MAB4 och MAA8 → MAB3. I läroplanen kan också föreskrivas tilläggsprestationer, särskilt om kursvitsordet måste omprövas.

Den långa lärokursen i matematik

Syftet med den långa lärokursen i matematik är att ge de studerande matematiska färdigheter som behövs i yrkesstudier och högskolestudier. De som studerar lång matematik ges tillfälle att tillägna sig matematiska begrepp och metoder samt att lära sig förstå den matematiska kunskapens natur. Undervisningen syftar till att ge de studerande en klar uppfattning om matematikens betydelse i samhällsutvecklingen och av dess tillämpningsmöjligheter i vardagsliv, vetenskap och teknik.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen enligt den långa lärokursen i matematik är att de studerande skall

- vänja sig vid långsiktigt arbete och därigenom lära sig att lita på sin matematiska förmåga, sina färdigheter och sin tankeförmåga
- uppmuntras till experimentell och undersökande verksamhet samt till att hitta och kritiskt bedöma lösningar
- förstå och kunna använda matematikens språk, det vill säga kunna följa en matematisk framställning, läsa matematisk text och samtala om matematik samt lära sig att sätta värde på en exakt framställning och klara motiveringar
- lära sig att se matematisk kunskap som en logisk struktur
- utveckla sin förmåga att bearbeta uttryck, dra slutsatser och lösa problem
- bli kapabla att behandla information på ett för matematiken karakteristiskt sätt, vänja sig vid att göra antaganden, att undersöka antagandenas riktighet och motivera dem samt vid att bedöma motiveringarnas giltighet och resultatens generaliserbarhet
- bli vana att ställa upp matematiska modeller i praktiska problemsituationer och att utnyttja olika strategier för att lösa dem
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, tekniska hjälpmedel och olika informationskällor.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Funktioner och ekvationer (MAA 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förkovra sig i att lösa ekvationer och utföra procenträkningar
- fördjupa sin förståelse för begreppen proportionalitet, kvadratroten och potens
- vänja sig vid reglerna för kvadratrots- och potensberäkningar
- fördjupa sina insikter i funktionsbegreppet genom att undersöka potens- och exponentialfunktioner
- lära sig att lösa potensekvationer

CENTRALT INNEHÅLL

- potensfunktioner
- potensekvationer
- rotuttryck och potenser med rationell exponent
- exponentialfunktioner

2. Polynomfunktioner (MAA 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få rutin i att använda polynomfunktioner
- lära sig att lösa polynomekvationer av andra graden och undersöka antalet lösningar
- lära sig att lösa polynomekvationer av högre grad som kan lösas utan att dividera polynomen
- lära sig lösa enkla polynomolikheter.

CENTRALT INNEHÅLL

- produkten av polynom och kvadrerings- och konjugatreglerna
- polynomfunktioner
- polynomekvationer av andra graden och av högre grader
- undersökning av antalet rötter till andragradsekvationer
- faktorisering av polynom av andra graden
- lösning av polynomolikheter

3. Geometri (MAA 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- träna sig i att gestalta och presentera information om rum och former både i två och tre dimensioner
- öva sig att formulera, motivera och använda geometriska satser
- kunna lösa geometriska problem genom att utnyttja figurers och kroppars egenskaper, likformighet, Pythagoras sats samt trigonometrin för rät- och snedvinkliga trianglar.

CENTRALT INNEHÅLL

- likformighet hos figurer och kroppar
- sinus- och cosinussatserna
- geometrin för cirkeln, dess delar och räta linjer i anslutning till den
- beräkning av längder, vinklar, areor samt volymer i anslutning till figurer och kroppar

4. Analytisk geometri (MAA 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå hur den analytiska geometrin binder ihop geometriska och algebraiska begrepp
- förstå begreppet punktmängdens ekvation och lära sig undersöka punkter, räta linjer, cirklar och parabler med hjälp av deras ekvationer
- fördjupa förståelsen av begreppet absolutbelopp och lära sig att lösa ekvationer med absoluta värden och motsvarande olikheter av typen $|f(x)| = a$ eller $|f(x)| = |g(x)|$
- förbättra sin förmåga att lösa ekvationssystem.

CENTRALT INNEHÅLL

- punktmängdens ekvation
- räta linjens, cirkelns och parabelns ekvationer
- ekvationer och olikheter med absoluta belopp
- lösning av ekvationssystem
- en punkts avstånd från en linje

5. Vektorer (MAA 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå vektorbegreppet och bli insatta i grunderna för vektorkalkyl
- lära sig undersöka figurers egenskaper med hjälp av vektorer
- kunna undersöka punkter, avstånd och vinklar i två- och tredimensionella koordinatsystem med hjälp av vektorer.

CENTRALT INNEHÅLL

- vektorernas primära egenskaper
- addition och subtraktion med vektorer samt produkten av en skalär och en vektor
- skalärprodukten av vektorer i koordinatsystemet
- räta linjer och plan i rymden

6. Sannolikhet och statistik (MAA 6)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att åskådliggöra diskreta och kontinuerliga statistiska fördelningar samt att bestämma och tolka fördelningarnas karakteristika
- bli insatta i kombinatorikens metoder
- bli förtrogna med sannolikhetsbegreppet och reglerna för sannolikhetsberäkningar
- förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och kunna bestämma och tillämpa fördelningens väntevärde
- bli insatta i begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och lära sig tillämpa normalfördelningen.

CENTRALT INNEHÅLL

- diskret och kontinuerlig statistisk fördelning
- fördelningens karakteristika
- klassisk och statistisk sannolikhet
- kombinatorik
- reglerna för beräkning av sannolikheter
- diskret och kontinuerlig sannolikhetsfördelning
- väntevärde för diskret fördelning
- normalfördelning

7. Derivatan (MAA 7)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna bestämma nollställena för rationella funktioner och lösa enkla rationella olikheter
- få en åskådlig uppfattning av funktionens gränsvärden, kontinuitet och derivata
- kunna bestämma derivatan för enkla funktioner
- kunna undersöka polynomfunktioners förlopp med hjälp av derivatan och bestämma deras gränsvärden
- kunna bestämma det största och minsta värdet för en rationell funktion i samband med tillämpade problem.

CENTRALT INNEHÅLL

- rationella ekvationer och olikheter
- gränsvärden, kontinuitet och derivata
- derivering av polynomfunktioner och av produkter och kvoter av funktioner
- undersökning av polynomfunktioners förlopp och bestämning av funktionens gränsvärden

8. Rot- och logaritmfunktioner (MAA 8)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till egenskaperna hos rot-, exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anslutning till dem
- kunna undersöka rot-, exponential- och logaritmfunktioner med hjälp av derivatan
- lära sig derivera sammansatta funktioner
- kunna undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- rotfunktioner och rotekvationer
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer
- derivatan av sammansatta funktioner
- inversa funktioner
- derivatan av rot-, exponential- och logaritmfunktioner

9. Trigonometriska funktioner och talföljder (MAA 9)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln
- lära sig att lösa trigonometriska funktioner av typen $\sin f(x) = a$ eller $\sin f(x) = \sin g(x)$
- behärska de trigonometriska sambanden $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ och $\tan x = \sin x / \cos x$

- kunna undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av derivatan
- förstå begreppet talföljd
- lära sig att definiera talföljder med hjälp av rekursionsformler
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av aritmetiska och geometriska talföljder och deras summor.

CENTRALT INNEHÅLL

- riktade vinklar och radianer
- trigonometriska funktioner och deras symmetriska och periodiska egenskaper
- trigonometriska ekvationer
- derivatorna av trigonometriska funktioner
- talföljder
- rekursiva talföljder
- aritmetiska talföljder och summor
- geometriska talföljder och summor

10. Integralkalkyl (MAA 10)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå begreppet primitiv funktion och lära sig att bestämma primitiva funktioner till elementära funktioner
- förstå begreppet integral och dess samband med arean
- lära sig att bestämma areor och volymer med hjälp av integraler
- göra sig förtrogna med tillämpningar av integralkalkyl.

CENTRALT INNEHÅLL

- primitiva funktioner
- primitiva funktioner till elementära funktioner
- integral
- beräkning av areor och volymer

FÖRDJUPADE KURSER

11. Talteori och logik (MAA 11)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att formalisera påståendesatser och undersöka deras sanningsvärden med hjälp av sanningstabeller
- förstå begreppet öppen sats och lära sig att använda kvantorer
- lära sig bevisföringsprinciper och öva sig i bevisföring
- lära sig talteoriens grundbegrepp och göra sig förtrogna med primtalens egenskaper

- lära sig att undersöka hela tals delbarhet med hjälp av delbarhetsekvationer och kongruens mellan hela tal
- kunna bestämma den största gemensamma faktorn hos hela tal med Euklides algoritm

CENTRALT INNEHÅLL

- formalisering av satser
- sanningsvärden hos satser
- öppna satser
- kvantorer
- direkta bevis, kontrapositionsbevis och indirekta bevis
- hela tals delbarhet och delbarhetsekvationer
- Euklides algoritm
- primtal
- aritmetikens grundsats
- kongruens hos hela tal

12. Numeriska och algebraiska metoder (MAA 12)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig förstå begreppen absolut fel och relativt fel och med hjälp av dem förstå reglerna för exakthet hos närmevärden vid grundläggande räknesätt
- förstå begreppet iteration och lära sig att lösa ekvationer numeriskt
- lära sig att undersöka delbarheten hos polynom och att bestämma faktorerna till ett polynom
- lära sig ett algoritmiskt tänkesätt
- bli vana vid att använda moderna matematiska redskap
- lära sig att bestämma förändringshastigheter och areor numeriskt

CENTRALT INNEHÅLL

- absoluta och relativa fel
- Newtons metod och iterering
- delbarhetsalgoritmer för polynom
- delbarhetsekvationer för polynom
- förändringshastigheter och ytor

13. Fortsättningskurs i differential- och integralkalkyl (MAA 13)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sin kännedom om de teoretiska grunderna för differential- och integralkalkyl
- komplettera sina färdigheter i integralkalkyl och kunna tillämpa dem bland annat för att undersöka kontinuerliga sannolikhetsfördelningar
- kunna undersöka gränsvärden för talföljder, serier och deras summor

CENTRALT INNEHÅLL

- funktioners kontinuitet och deriverbarhet
- allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner
- gränsvärden för funktioner och talföljder när variabelns värde går mot oändligheten
- generaliserade integraler

Den korta lärokursen i matematik

Syftet med den korta lärokursen i matematik är att ge de studerande förmåga att skaffa, behandla och förstå matematisk information samt att utnyttja matematiken i olika livssituationer och i fortsatta studier.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i den korta lärokursen i matematik är att de studerande skall

- kunna utnyttja matematiken som hjälpmedel i det dagliga livet och i samhällelig verksamhet
- få positiva inlärningserfarenheter när de sysslar med matematik och lära sig att lita på sin kapacitet, sina färdigheter och sin förmåga att tänka, uppmuntras att lära sig nytt genom experiment, undersökningar och upptäckter
- skaffa sig sådana kunskaper och färdigheter som behövs för fortsatta studier
- anamma matematiken som ett redskap med vars hjälp man kan beskriva, förklara och bygga upp modeller av fenomen samt dra slutsatser
- få en uppfattning om den matematiska kunskapens natur och dess logiska struktur
- tränas i att ta emot och analysera den information som massmedierna ger i matematisk form och förmå bedöma uppgifternas tillförlitlighet
- bli införstådd med matematikens betydelse för den kulturella utvecklingen
- lära sig att använda figurer, scheman och modeller som tankeredskap.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Uttryck och ekvationer (MAB 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli vana att använda matematik när det gäller att lösa vardagliga problem och lära sig att lita på sin matematiska förmåga
- förstå begreppen lineärt samband, proportionalitet och polynomfunktioner av andra graden
- befästa sin förmåga att lösa ekvationer och lära sig att lösa ekvationer av andra graden.

CENTRALT INNEHÅLL

- lineära samband och proportionalitet mellan storheter
- uppställning av ekvationer
- grafisk och algebraisk lösning av ekvationer utifrån problem

- tolkning och prövning av lösningar
- polynomfunktioner av andra graden samt andragradsekvationer

2. Geometri (MAB 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- träna sig i att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar
- bli skickligare i att rita plana figurer och tredimensionella kroppar
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri.

CENTRALT INNEHÅLL

- figurers likformighet
- en rätvinklig triangels trigonometri
- Pythagoras sats
- area och volym hos figurer och kroppar
- bruk av geometriska metoder i koordinatsystemet

3. Matematiska modeller I (MAB 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- se regelbundenheter hos och samband mellan fenomen i den reella världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller
- vänja sig vid att bedöma olika modellers lämplighet och användbarhet.

CENTRALT INNEHÅLL

- tillämpning av lineära och exponentiella modeller
- potensekvationer
- lösning av exponentialekvationer med hjälp av logaritmer

4. Matematisk analys (MAB 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna undersöka förändringshastighet hos funktioner med hjälp av grafiska och numeriska metoder
- förstå begreppet derivata som ett mått på förändringshastigheten
- kunna undersöka polynomfunktioners förlopp med hjälp av derivatan
- lära sig fastställa det största och minsta värdet för en polynomfunktion i tillämpningsuppgifter.

CENTRALT INNEHÅLL

- derivatan för en polynomfunktion
- analys av polynomfunktioners tecken och förlopp
- det största och minsta värdet för en polynomfunktion
- grafiska och numeriska metoder

5. Statistik och sannolikhet (MAB 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli vana att handskas med och tolka statistiskt material
- bekanta sig med hur fickräknare och datorer används i statistiska uppgifter
- bli insatta i sannolikhetslärans grunder.

CENTRALT INNEHÅLL

- karakteristika för kontinuerliga och diskreta statistiska fördelningar
- normalfördelningen och normeringen av den
- kombinatorik
- sannolikhetsbegreppet
- formler för sannolikhet och användning av modeller som åskådliggör dem

6. Matematiska modeller II (MAB 6)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få en säkrare och allsidigare förmåga att lösa ekvationer
- kunna lösa lineära optimeringsproblem i praktiska situationer
- förstå begreppet talföljd
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av aritmetiska och geometriska talföljder och summor.

CENTRALT INNEHÅLL

- lineära ekvationer med två variabler
- lineära ekvationspar
- grafisk lösning av olikheter med två variabler
- lineär optimering
- talföljder
- aritmetiska och geometriska talföljder och summor

7. Ekonomisk matematik (MAB 7)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att förstå begrepp som används i det ekonomiska livet
- tillägna sig matematiska färdigheter för att kunna planera sin egen ekonomi
- få matematiska grunder för studier i företagsekonomi
- kunna tillämpa statistiska metoder.

CENTRALT INNEHÅLL

- index-, kostnads-, transaktions-, kredit- och skattekalculer och andra liknande beräkningar
- matematiska modeller i ekonomiska sammanhang med hjälp av talföljder och summor

8. Matematiska modeller III (MAB 8)

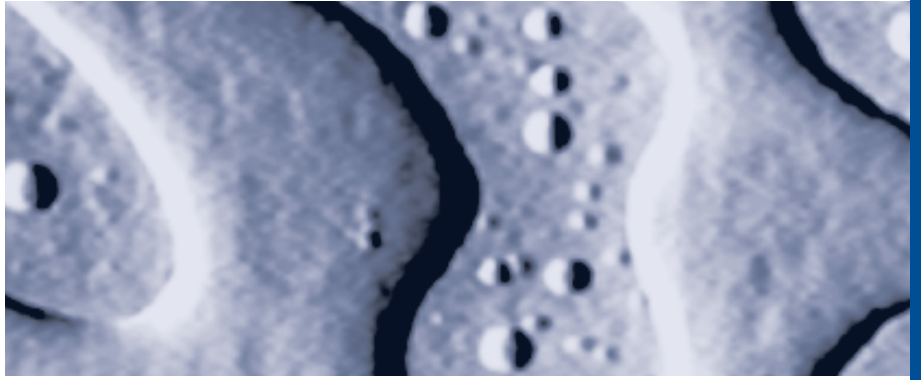
MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sina insikter i den matematik som behövs i ett alltmer tekniskt samhälle
- få hjälpmedel för att bearbeta periodiska fenomen matematiskt.

CENTRALT INNEHÅLL

- trigonometriska funktioner med hjälp av enhetscirkeln
- radianbegreppet
- trigonometriska ekvationer av typen $f(x) = a$
- grafiskt framställda funktioner av formen $f(x) = A \sin (bx)$ som modell för periodiska fenomen
- vektorbegreppet och principerna för grundläggande beräkningar med vektorer
- framställning i komponentform och skalär produkt av vektorer i koordinatsystemet
- undersökning av punkter och vinklar i två- och tredimensionella koordinatsystem med hjälp av vektorer

5.7 Biologi

5.7 BIOLOGI

Biologi är en naturvetenskap som utforskar den levande naturens uppbyggnad, funktioner och växelverkan allt från molekyl- och cellnivå till biosfären. För biologin som vetenskap är det karaktäristiskt att man når fram till ny kunskap genom observation och experiment. Biovetenskaperna är kunskapsområden som utvecklas snabbt och som kan tillämpas på många områden i samhället. Biologin förser oss med nya fakta om den levande naturens mångfald och om hur man kan främja en hållbar utveckling.

Syftet med undervisningen i biologi är att den studerande skall förstå hur den organiska världen är uppbyggd, hur den fungerar, hur den har utvecklats och kan se människan som en del av den. Det är viktigt att inse hur människan genom sin verksamhet påverkar miljön. Gymnasiets biologi skall även skapa en grund för att förstå de möjligheter som biovetenskaperna ger då det gäller att förbättra människosläktets, övriga organismers och ekosystemens välbefinnande. Undervisningen skall utveckla ett naturvetenskapligt tänkesätt hos de studerande, väcka deras intresse för biovetenskaper och hos dem främja ett sådant handlingsmönster som bevarar naturens mångfald och utvecklar ansvar för miljön.

Mål för undervisningen

Biologiundervisningens mål är att de studerande skall

- behärska de centrala begreppen inom biologin
- kunna identifiera kännetecken på liv och strukturera livets fenomen och de olika systemen från molekylnivå till biosfären
- lära sig att sätta värde på mångfalden av organismer och förstå hur dessa anpassat sig i olika miljöer
- förstå arvsmassans och evolutionens betydelse för organismernas utveckling
- bli förtrogna med olika metoder för att få fram biologisk kunskap och bedriva biologisk forskning samt kritiskt kunna bedöma biologisk information från olika källor
- kunna planera och genomföra ett enkelt biologiskt experiment och tolka dess resultat
- känna till biovetenskapernas, till exempel bioteknikens och läkarvetenskapens tillämpningar
- känna till grunddragen i människans anatomi
- förstå arvs- och miljöfaktorernas betydelse för hälsan både ur individens och ur mänsklighetens synvinkel
- bli medvetna om nödvändigheten av en hållbar utveckling och inse att de har ett eget ansvar för ekosystemens framtid

Bedömning

I biologin bedöms de studerandes förmåga att behärska och använda centrala begrepp inom biologin samt att tillämpa biologisk kunskap. Vid bedömningen skall läraren fästa uppmärksamhet vid de studerandes förmåga att förstå naturvetenskapliga lagbundenheter, orsak och verkan, insikten om växelverkans betydelse samt helhetsuppfattningen. Vid bedömningen av färdigheterna betonas de studerandes naturvetenskapliga skicklighet, deras förmåga att arbeta i grupp och deras förmåga att utnyttja olika källor och kritiskt bedöma fakta. Man kan också ta hänsyn till visat intresse för biologins olika delområden.

1. Organismernas värld (BI 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till karakteristika och grundförutsättningar för liv samt veta hur man undersöker livsfunktionerna
- förstå vad diversitet innebär inom biosystem på olika nivåer
- förstå evolutionens kontinuitet, mekanismer och betydelse
- känna till vad variation, anpassning och relationerna mellan arterna betyder för livets utveckling
- kunna gestalta strukturen hos biosfären i dag och tyda dess utveckling
- känna till de centrala principerna för ekosystemens funktion.

CENTRALT INNEHÅLL

Biogin som vetenskap

- livets egenskaper och grundförutsättningar
- biologiska vetenskaper och forskningsmetoder

Hur biodiversiteten kommer till synes

- ekosystemens och arternas mångfald
- djurens beteende som uttryck för mångfalden
- den genetiska mångfalden

Evolutionen – livets utveckling

- livets ursprung
- förökningsstrategier och evolutionskrafter
- arternas uppkomst och undergång
- biosfären i dag

Hur naturen fungerar

- växelverkan mellan levande och icke levande natur
- ekosystemens struktur och funktion
- egenskaper i populationer
- förhållanden mellan arter
- organismernas anpassning till omgivningen och deras utbredning

2. Cellen och ärftligheten (BI 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå cellens betydelse som livets grundenhet, känna igen olika celler och deras strukturer
- förstå hur cellstrukturerna har utvecklats och deras betydelse samt evolutionsprocessen som en helhet

- kunna redogöra för cellens kemiska byggnad och funktion samt koppla dessa till hur individen fungerar
- behärska processerna i cellens energihushållning och inse dessa processers betydelse
- känna till den genetiska informationsstrukturen och informationsöverföringen från cell till cell och generation till generation
- veta hur generna styr cellens funktioner
- kunna grundprinciperna för ärftlighetens lagbundenheter
- veta hur man undersöker celler och behärska experimentella arbetssätt.

CENTRALT INNEHÅLL

Cellen som grundenhet för livet

- hur celler undersöks
- olika slags celler
- cellens byggnad och funktion

Cellens energihushållning

- bindningen av energi
- frigörelse av energi

Hur cellfunktionerna styrs

- DNA-strukturen och DNA:s funktion
- proteinsyntesen

Cellförökningen

- mitosen och dess betydelse
- cellens delning, tillväxt och differentiering

Ärftlighetens grunder

- gener och alleler
- könscellerna och deras uppkomst genom meios
- ärftlighetsmekanismerna

Populationsgenetiken och den syntetiska evolutionsteorin

FÖRDJUPADE KURSER

3. Miljöekologi (BI 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna ekologins grunder och förstå hur den mänskliga verksamheten inverkar på den levande naturen
- förstå biodiversitetens betydelse för mänsklighetens framtid
- gestalta orsaker till miljöproblemen och se deras följder i ekosystemen
- stifta bekantskap med de finländska ekosystemen och deras särdrag samt vara insatta även i de ekosystem som människan bearbetat

- känna till och kunna bedöma metoder med vilka man kan analysera miljöns tillstånd och lösa de problem som uppkommit
- kunna planera och genomföra en liten undersökning om miljöns tillstånd och presentera resultaten av den
- utveckla sin förmåga att avläsa miljön, inse sitt ansvar för miljöns tillstånd och kunna handla enligt principerna för en hållbar utveckling.

CENTRALT INNEHÅLL

Ekologisk forskning

- fördjupning av de ekologiska grundbegreppen
- den ekologiska forskningens syfte
- indikatorer över miljöns tillstånd
- planering och genomförande av en egen undersökning

Biodiversiteten och dess betydelse

- biodiversiteten som en naturresurs
- utrotningshotade organismarter och livsmiljöer och skyddet av dem
- biodiversitetens minskning

De ekologiska miljöproblemen, orsaker och tänkbara lösningar

- problem i anslutning till ämnenas kretslopp
- lokala miljöproblem

Den finländska naturens ömtålighet

- skogarna i norr
- kärren
- sjöarna och vattendragen
- Östersjön

En hållbar framtid

- ekologiskt hållbar utveckling och individens val
- den byggda miljön och stadsekologi
- ekologiskt hållbar produktion
- miljöteknikens möjligheter

4. Människans biologi (BI 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna redogöra för huvuddragen i människocellens differentieringsprocess samt för vävnadernas och organens byggnad och för hur de fungerar
- förstå regleringsmekanismerna i den kemiska jämvikten och hur de påverkas av yttre och inre faktorer
- inse betydelsen av nervsystemets verksamhet och hormonsignaler som reglerare av individens funktioner

- förstå de fysiologiska förändringar som sammanhänger med förökningen och människans livscykel samt det sociala umgängets betydelse för människans hälsa
- kunna förklara organismens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot och känna till hur de viktigaste sjukdomarna uppstår
- förstå människans utveckling som art och inse hur arvsmassan och miljön tillsammans bidrar till hälsan
- kunna åskådliggöra vad de lärt sig med exempel ur vardagslivet, bekanta sig med nyheter på området och bedöma dem kritiskt.

CENTRALT INNEHÅLL

Särdragen hos människans celler och vävnader

- cellernas uppkomst, tillväxt och differentiering i vävnader samt stamcellernas betydelse
- hur cellerna åldras och dör
- cancer

Organismens byggnad, funktion och betydelse

- matsmältningen och födan
- andningsorganen och regleringen av andningen
- blodet och blodomloppet
- sekretionsorganen och den kemiska jämvikten
- det muskuloskeletala systemet

Regleringen av livsfunktionerna

- de inresekretoriska körtlarna och hormonerna
- nervsystemet och sinnena
- värmeregleringen

Människans förökning

- könsutvecklingen och sexualiteten
- befruktning, graviditet och förlossning

Människans livscykel och sociala natur

Genotypens betydelse

- människans evolution och människan som art
- ärftlighet och hälsa

Organismens anpassningsförmåga och försvarsmekanismer

- organismens försvarssystem
- människan och mikroberna
- giftiga ämnen och mutagener

5. Bioteknologi (BI 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få djupare insikter i cellens finstruktur och i hur de olika celldelarna fungerar
- förstå hur de molekyler som är viktiga för liv är uppbyggda och hur de inverkar på cellfunktionerna
- behärska strukturen hos de viktigaste mikrobgrupperna, som hos bakterier och virus, samt principerna för deras funktion och förökning
- känna till hur en gen fungerar och hur dess funktion regleras
- känna till metoder för att söka upp och identifiera gener, kunna redogöra i huvuddrag för tekniken inom genöverföring och behärska de viktigaste begreppen inom gen- och bioteknik
- vara införstådda med de tillämpningsmöjligheter som biotekniken erbjuder i olika biovetenskaper och i industrin
- kunna bedöma de möjligheter, risker och etiska problem som den biotekniska utvecklingen för med sig och utifrån dem kunna träffa motiverade val i vardagslivet.

CENTRALT INNEHÅLL

Cellens finstruktur och kommunikationen mellan cellerna

Cellerna som proteintillverkare

- strukturen hos DNA, gener och genom
- enzymerna som redskap för cellen och biotekniken

Genfunktionerna

- hur en gen fungerar och hur dess funktion regleras
- mutationer

Genteknologin och dess möjligheter

- gentekniska metoder och kartläggning av gener
- genforskning inom medicinska vetenskaper
- genforskning som ett sätt att identifiera individer

Mikroberna och deras betydelse

- bakteriernas och virusens struktur, funktion och förökning
- bakterieodling och bakteriebehandling
- mikroberna i naturen och i människans tjänst

Biotekniken i industrin

Växt- och djurförädling

Etik och lagstiftning inom gentekniken

5.8 Geografi

5.8 GEOGRAFI

I geografin undersöks hur den livlösa och levande naturen samt de system som människan har skapat utifrån den är uppbyggda och hur de fungerar. Undervisningen i geografi skall vägleda de studerande så att de blir medvetna om växelverkan mellan naturen och den mänskliga verksamheten och så att de ser världen som en föränderlig och kulturellt flerformig livsmiljö. I studierna i geografi integreras naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga element. Syftet med undervisningen är att de studerande skall bli kapabla att gestalta regionala miljöfrågor och kunna sträva efter lösningar i enlighet med principerna för en bärkraftig utveckling.

Undervisningen i geografi i gymnasiet skall hjälpa de studerande att förstå globala, regionala och lokala företeelser och problem och ge dem en inblick i hur problemen kan lösas. De studerande skall lära sig hur man med geografisk kunskap bättre kan se de faktorer som bidrar till att världen förändras. De skall lära sig att formulera motiverade åsikter, att ta ställning till de förändringar som pågår både nära inpå och i hela världen samt att medverka aktivt till att främja välbefindandet för naturen och människan.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i geografi är att de studerande skall

- kunna skaffa sig, tolka och kritiskt bedöma geografisk kunskap med hjälp av kartor, statistik och skriftliga, digitala och andra mediala källor och allsidigt utnyttja datatekniken för förmedling av geografiska uppgifter
- förstå vad regioner, lägen och orter innebär i geografisk kontext
- kunna beskriva regionala fenomen, strukturer och växelverkan i naturen och i den mänskliga verksamheten och kritiskt kunna ta ställning till det som sker i världen
- förmå gestalta, analysera och bedöma tillståndet i den naturliga och byggda miljön och de förändringar som pågår i den, samt se hur det står till med den mänskliga välfärden lokalt och globalt
- förstå begreppet regional utveckling och kunna diskutera olika möjligheter att lösa ekonomiska och sociala jämlikhetsproblem
- känna till och förstå olika slags kulturer och lära sig att tolerera och respektera olikhet
- känna till planeringsförfaranden på olika nivåer och veta hur man kan inverka på utformningen av den egna miljön
- kunna ta ställning till olika frågor som berör omvärlden och handla som aktiva världsmedborgare till förmån för en bärkraftig utveckling.

Bedömning

I geografin bedöms hur förmågan att tänka geografiskt utvecklats visavi kunskaper och färdigheter. Bedömningen skall inriktas på behärskningen av grundbegreppen, på skickligheten i att motivera geografiska påståenden och ställningstaganden samt på förmågan att se regionala samband. Vid bedömningen beaktas dessutom förmågan att tolka och bedöma geografiskt kunskapsstoff och att tillämpa geografisk kunskap i olika situationer. Färdigheter som skall bedömas är förmågan att analysera, behandla och lägga fram geografiska uppgifter såsom att läsa kartor och annan grafisk framställning samt förmågan att samarbeta.

1. Den blå planeten (GE 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna använda naturgeografiska grundbegrepp
- förstå de fenomen som beror på jordklotets planetarism
- kunna beskriva atmosfärens, hydrosfärens och litosfärens struktur och funktioner
- förstå hur och varför naturlandskap förändras och kunna utläsa landskapens struktur, uppkomst och utveckling ur kartor och bilder
- förstå indelningen av den livlösa och levande naturen på jordklotet i zoner
- kunna tillämpa den geografiska kunskap de fått både lokalt och globalt.

CENTRALT INNEHÅLL

Det geografiska tänkesättet

- begreppet geografi
- geografin som naturvetenskap
- geografiskt kunskapsstoff, geografiska forskningsmetoder och undersökningsförlöpp
- förändringar i världsbilden och kartbildens utveckling

Jordens planetariska karaktär

- solsystemets uppkomst och grundläggande struktur
- solen och dess inverkan på jordklotet
- jordens planetariska rörelser och de fenomen som beror på dem

Atmosfären i rörelse

- atmosfärens struktur och betydelse
- vindarna och deras uppkomst, planetariska och regionala vindar samt lokala vindfenomen

Hydrosfären i rörelse

- vattnets kretslopp i naturen
- regnens uppkomst och spridning
- havsvattnets rörelser och rörelsernas betydelse

Vädret och klimatet

- väder och väderprognostisering
- värme- och klimatzoner
- väderförändringar

Jordklotets föränderliga ytformationer

- jordens struktur
- endogena och exogena processer som bearbetar jordens yta

Jordklotets växtzoner

- växtzonernas läge och avbildningar av dem
- förutsättningarna för mänsklig verksamhet och verksamhetens inverkan i olika växtzoner

Tolkning av naturlandskap med hjälp av kartor och bilder

2. En gemensam värld (GE 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna använda kulturgeografiska begrepp och tolka fenomen och strukturer som har att göra med mänsklig verksamhet med hjälp av kulturgeografiska teorier och modeller
- känna till olika kulturer och kunna analysera faktorer som bidragit till deras uppkomst
- kunna analysera den demografiska utvecklingen och kolonisationen i olika regioner samt orsakerna till och följderna av urbaniseringen
- kunna bedöma verkningarna av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder på olika områden av mänsklig verksamhet och inse betydelsen av en ekologiskt och ekonomiskt bärkraftig utveckling
- känna till målen för regional planering och olika möjligheter att påverka den
- känna till de olika uttrycksformerna för olika samhälleliga utvecklingsstadier
- kunna bedöma det mänskliga välbefindandet, miljöns tillstånd och hur kulturellt och socialt hållbar utvecklingen är nu och i framtiden i jordklotets olika regioner.

CENTRALT INNEHÅLL

Kulturgeografins väsen och uppgifter

- betraktelsesätt och infallsvinklar
- geografisk uppfattning och mentala kartor
- platsupplevelser och regional identitet

Befolkningen och bosättningen

- befolkningens utveckling och tillväxt
- bosättningsens regionala fördelning, flyttningsrörelser och urbanisering
- kulturerna och kulturernas förändring samt minoritetskulturer

Naturtillgångar

- klassificering och tillgång på resurser

Primärproduktionen och miljön

- livsmedelsproduktion och tillgång på livsmedel samt hållbart jordbruk och fiske
- jordbruksformer
- skogarna som en naturresurs och hållbar skogshushållning

Industrin och energin

- råvaror och energitillgångar
- industrins lokalisering
- principerna för en bärkraftig industri och energihushållning

Rörelser och växelverkan

- trafiksystem
- turismen och dess betydelse på olika områden
- världshandeln
- regionala spridningsfenomen – geografisk diffusion

Den mänskliga verksamhetens regionala struktur

- centrum och periferier
- markanvändningen på landsbygden och i städerna
- centralorter och influensområden
- tolkning av kulturlandskap med hjälp av kartor och bilder

Dirigering av utvecklingen och hållbar utveckling

- regionplanering och principerna för delaktighet i planeringen
- utvecklingskillnader på olika plan
- internationellt samarbete
- globaliseringen

FÖRDJUPADE KURSER

3. Riskernas värld (GE 3)

MÅL

Kursen mål är att de studerande skall

- känna till de risker som ansluter sig till naturfenomen, till människans verksamhet samt till växelverkan mellan natur och människa på jorden och kunna bedöma deras betydelse ur människans och miljöns synvinkel
- veta hurdana risker som förekommer i olika områden på jorden och kunna jämföra och bedöma riskfylldheten både globalt och lokalt
- kunna bedöma sambandet mellan graden av utveckling i olika områden och de risker som förekommer där
- kunna följa med och kritiskt bedöma aktuella nyheter i olika medier angående risker och kunna tillämpa det de lärt sig när det gäller att analysera och bedöma sådana nyheter
- känna till på vilket sätt man kan lösa och undvika risktillstånd eller lindra deras skadeverkningar
- inse att människan med sin verksamhet påverkar vår planets livsduglighet, vårt välstånd och vår trygghet
- vet vilka möjligheter det finns att förutsäga och gardera sig mot hot, reglera konflikter och verka enligt principerna för hållbar utveckling.

CENTRALT INNEHÅLL

Riskernas geografi, klassificering av risker och riskernas betydelse

Risker och riskfyllda områden i anslutning till naturföreteelser

- risker relaterade till rymden, endogena risker, stormar, översvämningar, torka och risker som härstammar från organismer
- att gardera sig mot risker i naturen

Miljörisker och riskfyllda områden som beror på förhållandet mellan människan och naturen

- risker på grund av exploateringen av naturen: energifrågor och naturresurser, tillgången på rent vatten, erosion och uppkomsten av öknar, klimatförändringar, föroreningar och utarmningen av biodiversiteten

- möjligheter att förhindra och minska miljöriskerna med metoder för hållbar utveckling

Mänsklighetens risker och riskfyllda områden

- befolkningstillväxt och hunger, urbanisering, riskerna med globalisering, samhälleliga och politiska spänningar, krig, flyktingströmmar och social ojämlikhet
- möjligheter att reglera konflikter

Tekniska risker

4. Regionstudier (GE 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna grunderna i kartografi
- känna till principerna för geografiska informationssystem (GIS) och olika möjligheter att tillämpa dem
- kunna samla in uppgifter om ett område med hjälp av fältobservationer, enkäter och intervjuer och genom att undersöka kartverk, kartor, statistik och andra källor
- kunna utnyttja datanät i insamlingen av materialet, vid bearbetningen av det i samverkan med andra och vid publiceringen av resultatet
- kunna visualisera uppgifter från området i form av kartor, diagram och fotografier
- kunna analysera och tolka materialet och utifrån det utarbeta en beskrivning av området ifråga
- känna till grunderna för vetenskapligt skrivande, som vikten av att kritiskt utnyttja källor och utarbeta hänvisningar, och vara medvetna om upphovsrättsliga frågor.

CENTRALT INNEHÅLL

Kartografins grunder och geografiska källor

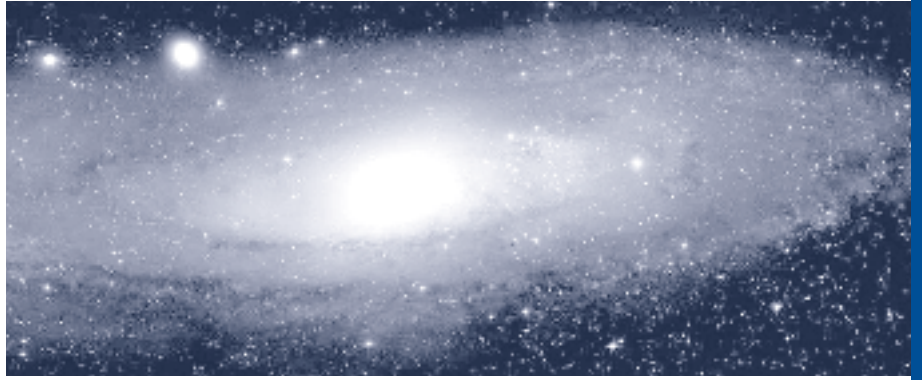
- fältobservationer, enkäter och intervjuer
- kartor, kartskalor, kartprojektioner och karttyper, flygfoton och satellitbilder
- numeriska källor och visualisering av dem i form av kartor och diagram
- tryckt källlitteratur och källor i digital form som datanät och CD-ROM-databaser

Geografiska informationssystem

- grunderna för geografisk information och informationssystemens tillämpningar
- exempel på behandling av geografiskt källmaterial, tolkning och visualisering av områden på olika nivåer med hjälp av GIS-program

En egen undersökning av ett område

- val av ett område för undersökningen
- insamling av material med hjälp av kartor, statistik, digitalt GIS-material eller annat källmaterial, behandling och tolkning av materialet samt en mindre områdesrapport
- ämnesområden: det undersökta områdets läge som en del av större områden, områdets storlek, dess naturförhållanden, befolkning och bosättning, naturtillgångar och markanvändning, näringar, trafik och tjänster, indelning av området i delområden samt områdets problem och utvecklingsmöjligheter

5.9 Fysik

5.9 FYSIK

Fysiken är en empirisk naturvetenskap, inom vilken man försöker förstå och förklara naturens grundstruktur och -fenomen med hjälp av information som fås genom experiment. Målet är att kunna ställa upp allmängiltiga lagbundenheter och lägga fram dem i form av matematiska modeller.

Den experimentella sidan av undervisningen kan beroende på ämnesområdet, på vilket skede undervisningen befinner sig i och på vilken utrustning som är tillgänglig, bestå av självständigt arbete som de studerande utför eller av lärardemonstrationer. Den kan också åskådliggöras genom studiebesök och videoframställningar eller enbart genom föreläsningar. Genom experiment leds den studerande fram till nya naturvetenskapliga begrepp, principer och modeller. Undervisningen i fysik skall utveckla de studerandes förmåga att arbeta experimentellt tillsammans med andra. Den experimentella verksamheten utvecklar även förmågan att visualisera naturvetenskapens karaktär och tänka naturvetenskapligt.

De studerande skall lära sig att observera strukturer och fenomen i naturen utgående från sina tidigare erfarenheter och uppfattningar. De skall lära sig att bli medvetna om tidigare uppfattningar, ifrågasätta dem och förtydliga den egna världsbilden via nyinlärd kunskap. De studerande skall lära sig att planera experiment tillsammans, diskutera information eller material som framställts experimentellt, hur detta skall bearbetas och uttryckas samt hur pålitligt det är. Gruppen lär sig på så sätt att dela med sig av ny kunskap.

I naturvetenskapliga studier används experimentella metoder, olika kunskapskällor samt olika sätt att bearbeta information. Den främsta kunskapskällan i fysiken är själva naturen. I skolan tillkommer läro- och uppslagsböcker, digital utrustning och ämnesexperter.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i fysik är att de studerande skall

- se människan som en del av naturen och förstå fysikens roll när det gäller att beskriva naturen
- inse betydelsen av experimentell verksamhet och teoretiska resonemang då naturvetenskaplig kunskap byggs upp
- uppfatta fysikens betydelse inom vetenskap, konst, teknik, kommunikation och näringsliv samt i människans vardagsmiljö
- verka aktivt och ansvarsfullt för en hälsosam och trygg miljö
- strukturera sin uppfattning om naturens byggstenar och fenomen med hjälp av fysikaliska begrepp och principer
- kunna lösa naturvetenskapliga och tekniska problem kreativt med de verktyg fysikens lagar och begrepp erbjuder
- kunna skaffa och bearbeta information i samarbete med andra studerande på samma sätt som i en expertgrupp
- lära sig planera och utföra enkla mätningar och att tolka, bedöma och tillämpa resultaten
- kunna utnyttja olika kunskapskällor och mångsidigt presentera och publicera fakta, även med hjälp av teknisk utrustning
- förmå analysera fysikens betydelse för individen och samhället som nyttjare av kunskaper i fysik, bli bekant med fysikaliska tillämpningar och en ändamålsenlig, etisk och kontrollerad användning av dem när man tillverkar produkter för att underlätta vardagslivet; det är viktigt att uppöva förmågan att se vilka följder tekniska tillämpningar kan få.

Bedömning

I fysiken bedöms hur väl de studerande lärt sig att behärska och tillämpa faktainnehållet i de olika kurserna i läroplanen speciellt med hjälp av matematiska modeller. I bedömningen skall också iaktas deras skicklighet i informationsteknik och experimentellt arbete samt utrönas hur väl andra nödvändiga färdigheter, som att beskriva fysikaliska problemlösningsprocesser, har utvecklats.

OBLIGATORISK KURS

1. Fysiken som naturvetenskap (FY 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- uppfylla sitt behov av kunskap och förståelse och ta emot intryck som väcker och fördjupar intresset för fysik
- bekanta sig med grundbegrepp om materiens och universums struktur och kunna bilda sig en uppfattning om naturens grundelement och fenomen via fysikaliska begrepp och principer
- förstå hur naturvetenskapliga teorier byggs upp genom experimentell verksamhet och genom modeller som ställs upp med hjälp av experimentresultat
- kunna planera och utföra enkla naturvetenskapliga experiment, tolka och bedöma empiriska resultat och presentera dem för andra
- kunna tolka och framställa experimentresultat i grafisk form
- kunna använda sig av informations- och kommunikationsteknik i studierna.

CENTRALT INNEHÅLL

- fysikens betydelse under olika historiska tidsperioder samt i våra dagar
- materiens och universums grundstruktur och grundformerna för växelverkan
- energins bindning och frigörelse, speciellt strålning, i både naturliga och artificiella processer
- betydelsen av experiment och modeller då fysikaliska teorier byggs upp, mätningar, presentation av mätresultaten och uppskattning av deras tillförlitlighet
- kraft som orsak till att en rörelse förändras
- de grundbegrepp som behövs för att beskriva rörelser samt grafisk avbildning av rörelser

FÖRDJUPADE KURSER

Målen för de fördjupade kurserna är att de studerande skall

- bli kapabla att bedriva studier i naturvetenskapliga ämnen och på områden som tillämpar naturvetenskap
- kunna undersöka fenomen i naturen, ställa upp modeller och beskriva fenomenen med hjälp av matematiska och grafiska metoder
- förmå konstruera fysikaliska modeller och använda dem för att göra förutsägelser

- undersöka och åskådliggöra modeller med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- bekanta sig med den klassiska fysikens deldiscipliner och med grunderna för modern fysik
- bekanta sig med fysikens tekniska tillämpningar
- bekanta sig med fysikens betydelse inom olika samhällssektorer
- bekanta sig med fysikaliska tillämpningar och med de riskfaktorer som de medför.

2. Värme (FY 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig känna värmefenomen
- kunna undersöka fenomen som hör samman med värmelärans huvudsatser eller ämnens termodynamiska tillstånd
- bli kapabla att delta i kritiska diskussioner och i beslutsprocesser som gäller miljö och teknologi.

CENTRALT INNEHÅLL

- gasers tillståndsförändringar och värmeutvidgning
- tryck, hydrostatiskt tryck
- uppvärmning och avkylning av kroppar, fasförändringar och värmeenergi
- mekanisk energi, arbete, effekt och verkningsgrad
- värmelärans huvudsatser, energi i slutna system
- energikällor

3. Vågrörelse (FY 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få en allmän bild av periodiska fenomen i naturen och bekanta sig med de centrala principer som förklarar dessa
- göra sig förtrogna med vibrationsrörelsens och vågrörelsens grunder genom att undersöka mekanisk vibration, ljud eller elektromagnetiska vågrörelser.

CENTRALT INNEHÅLL

- harmoniska krafter och vibrationsrörelser
- vågrörelsers uppkomst och utbredning
- vågrörelsers interferens, diffraktion och polarisation
- reflexion, brytning och totalreflexion
- ljus, speglar och linser
- ljud, hälsoeffekter av buller och olika sätt att skydda sig mot kraftigt ljud

4. Rörelselagarna (FY 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå rörelsefenomen och kunna bearbeta modeller som beskriver dem
- kunna undersöka translationsfenomen experimentellt och med hjälp av dem förstå Newtons lagar
- förstå konserveringslagarnas betydelse i fysiken.

CENTRALT INNEHÅLL

- rörelsemodeller och Newtons lagar
- distans- och kontaktkrafter, speciellt krafter som motverkar rörelse, samt lyftkraft
- rörelsemängdens konstans och impulsprincipen
- kinetisk och potentiell energi samt begreppet arbete
- vibrationsrörelsens energi

5. Rotation och gravitation (FY 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sitt kunnande i mekanik och sin förmåga att numeriskt kalkylera med fenomen som sammanhänger med statik och rotation
- fördjupa sina kunskaper om den mekaniska världsbilden.

CENTRALT INNEHÅLL

- kraftmoment och rotationsjämvikt
- modeller för rotationsrörelse, likformig och likformigt accelererad rotationsrörelse
- ekvationen för rotationsrörelse
- rörelsemängdsmomentets konstans
- rotationsrörelsens energi
- cirkelrörelse och dess acceleration
- gravitation och rörelser som påverkas av gravitation
- kaströrelser och planeternas rörelser
- satelliter och deras användning

6. Elektricitet (FY 6)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå elektricitetsens grundbegrepp och bekanta sig med mätteknik
- kunna utföra grundläggande elmätningar samt konstruera och undersöka enkla strömkretsar.

CENTRALT INNEHÅLL

- galvaniska element, elström i metalliska ledare
- mätning av ström och spänning
- Ohms lag
- Joules lag
- motstånd, koppling av motstånd och Kirchhoffs lagar
- Coulombs lag, homogena elfält och materia i elfält
- kondensatorer, kopplingar och energi
- elström i halvledare, till exempel i dioder

7. Elektromagnetism (FY 7)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- fördjupa sina kunskaper om elektromagnetiska fenomen
- bli förtrogna med elsäkerhet
- fördjupa sina kunskaper om betydelsen av elektromagnetiska fenomen i samhället.

CENTRALT INNEHÅLL

- magnetisk kraft, magnetfält och materia i magnetfält
- laddade partiklar i homogena el- och magnetfält
- induktionslagen och Lenz lag
- induktionsfenomen: virvelströmmar, generatorer och självinduktion
- energitransport med hjälp av elström
- mätning av effektiv spänning och ström samt bestämning av impedansens frekvensberoende
- svängningskretsar och antenner, elektromagnetisk kommunikation
- elsäkerhet
- energiindustrin

8. Materia och strålning (FY 8)

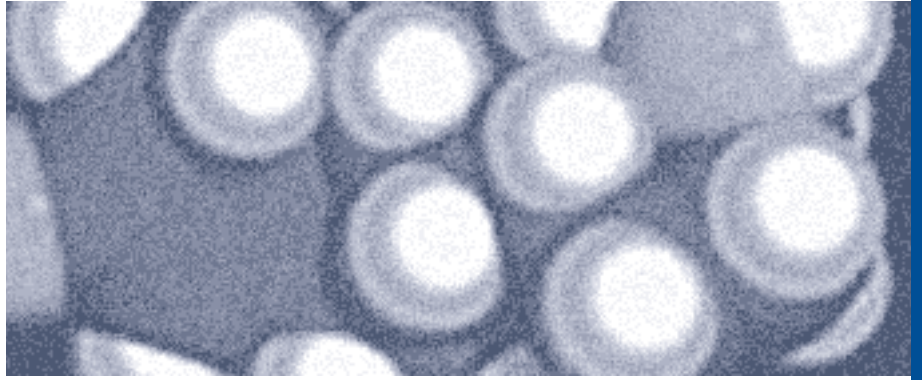
MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bekanta sig med kvantfenomen, dualism och ekvivalensen mellan materia och energi som de principer som styr materiens struktur och dynamiken hos dess beståndsdelar
- fördjupa sin helhetsbild av fysikens utveckling och dess tillämpbarhet vid tolkning av naturfenomen.

CENTRALT INNEHÅLL

- elektromagnetisk strålning
- röntgenstrålning
- svarta kroppars strålning
- den fotoelektriska effekten
- strålningens partikelkaraktär och partiklars vågkaraktär
- atommodeller med Bohrs atommodell som exempel
- kvantfenomen, linjespektrum, atomens energitillstånd och energinivådiagram
- atomkärnans byggnad
- radioaktivitet och strålsäkerhet
- ekvivalensen mellan massa och energi
- kärnreaktioner och kärnenergi
- materiens minsta beståndsdelar och klassificeringen av dem

5.10 Kemi

5.10 KEMI

Syftet med undervisningen i kemi är att stödja utvecklingen av ett naturvetenskapligt tänkande och av en modern världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen skall gestalta kemin som en central naturvetenskap som strävar efter att undersöka och utveckla material, produkter, metoder och processer enligt principerna för en hållbar utveckling. Genom att undersöka olika ämnen, deras strukturer, egenskaper och reaktioner med andra ämnen skall de studerande lära sig att förstå vardagslivet, naturen och teknologin samt kemins betydelse för människans och naturens välbefinnande.

Karaktäristiskt för kemiundervisningen är att observera och undersöka egenskaper hos kemiska fenomen och ämnen med hjälp av experiment, att undersöka och förklara fenomen med hjälp av modeller och strukturer, att beskriva fenomen med kemins symbol- språk samt att konstruera modeller av kemiska fenomen och bearbeta dem matematiskt. De studerande vägleds med mångsidiga undervisnings- och bedömningsmetoder att utveckla sina kunskaper och färdigheter i kemi samt alla områden av sin personlighet. I kemiundervisningen skall man beakta de studerandes studiefärdigheter och skapa en positiv bild av kemi och kemistudier.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i kemi är att de studerande skall

- förstå kemins viktigaste grundbegrepp och känna till kemins samband med all dagliga företeelser samt kemins betydelse för människans och naturens välfärd
- via experiment och på andra sätt aktivt kunna ta fram och bearbeta information om kemiska fenomen och ämnen som är viktiga för livet och miljön samt bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse
- kunna planera och genomföra experiment som belyser olika fenomen samt beakta arbetssäkerheten
- kunna tolka, värdera, presentera och diskutera den information som de skaffat sig experimentellt eller med andra metoder
- bli insatta i informations- och kommunikationsteknikens möjligheter som verktyg vid informationssökning och vid uppställandet av modeller
- bli insatta i modern industri- och miljöteknik
- kunna utnyttja sina kunskaper i kemi i diskussioner och beslut som gäller naturen, miljön och teknologin samt i egenskap av konsument främja ett hälsosamt liv och en hållbar utveckling
- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier.

Bedömning

I bedömningen poängteras de studerandes förmåga att förstå och tillämpa kemiska fakta. Dessutom skall man bedöma deras förmåga att experimentellt söka fram och på olika sätt bearbeta information, det vill säga

- att göra observationer och att planera och genomföra mätningar och experiment
- att använda redskap och kemikalier på ett tryggt sätt

- att presentera resultaten både muntligt och skriftligt
- att tolka och bedöma resultaten och ställa upp formler
- att dra slutsatser och att tillämpa dem.

De studerandes kunskaper och färdigheter i kemi skall bedömas genom kurstentamina samt genom iakttagelser av deras aktivitet, experiment, arbetsbeskrivningar, projekt, föredrag och rapporter. Dessutom iaktas kontinuerligt hur deras begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter utvecklas.

OBLIGATORISK KURS

1. Människans kemi och kemin i livsmiljön (KE 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få en bild av kemin, dess möjligheter och betydelse
- fördjupa sina insikter i kemins grunder i samband med genomgången av kursens stoff
- kunna redogöra för organiska föreningars struktur, egenskaper och reaktioner och förstå deras betydelse för människan och hennes livsmiljö
- känna till olika blandningar och begrepp i anslutning till dem
- utveckla de färdigheter som behövs för att presentera och diskutera kemiska fakta och företeelser
- lära sig ett undersökande arbetssätt och att kritiskt söka efter och bearbeta fakta
- kunna undersöka organiska föreningars egenskaper och reaktioner experimentellt, känna till separations- och identifieringsmetoder och kunna framställa lösningar.

CENTRALT INNEHÅLL

- organiska ämnesgrupper som kolväten, organiska syreföreningar, organiska kväveföreningar samt deras egenskaper och tillämpningar
- bindningar i och polaritet hos organiska föreningar
- olika slags blandningar, substansmängder och halter
- organiska föreningars redoxreaktioner och reaktioner med protonöverföringar

FÖRDJUPADE KURSER

2. Kemins mikrovärld (KE 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till sambanden mellan ämnens struktur och deras egenskaper
- kunna utnyttja kemiska formler, tabeller och system för att klarlägga egenskaper hos kemiska föreningar

- förstå organiska föreningars strukturer och känna till metoder som används för att bestämma dem
- med hjälp av olika experiment och modeller kunna undersöka fenomen som hör samman med ämnens strukturer, egenskaper och reaktioner.

CENTRALT INNEHÅLL

- grundämnenas egenskaper och det periodiska systemet
- elektronhöljets strukturer och atomorbitaler
- bestämning av oxidationstal och föreningsformler
- kemisk bindning, bindningsenergi och kemiska ämnens egenskaper
- hybridisering av atomorbitaler och organiska föreningars bindnings- och rymdstrukturer
- isomeri

3. Reaktioner och energi (KE 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå de faktorer som påverkar förloppet av kemiska reaktioner samt inse faktorernas betydelse för livsmiljön (industrin)
- förstår bindning och den frigörelse av energi som sker vid kemiska reaktioner och inse förändringarnas betydelse i samhället
- kunna skriva reaktionsformler och bearbeta reaktionslikheter matematiskt
- kunna undersöka fenomen med hjälp av experiment och olika modeller vid reaktioner, reaktionshastigheter och reaktionsmekanismer.

CENTRALT INNEHÅLL

- symbolspråket för kemiska reaktioner
- organiska och oorganiska reaktionstyper, mekanismer och tillämpningar
- stökiometriska beräkningar och den allmänna gaslagen
- energiförändringar i kemiska reaktioner
- reaktionshastigheter och de faktorer som påverkar hastigheterna

4. Metaller och material (KE 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till viktiga industriella råvaror och förädlingen av dem
- känna till olika oxidations- och reduktionsmedel och kunna skriva redoxreaktioner
- kunna principerna för elektrokemiska fenomen och kunna redogöra för kvantitativa tillämpningar av dem

- känna till olika material och deras sammansättning, egenskaper och framställningsmetoder och kunna redogöra för metoder för utvärdering av konsumtionsvarornas inverkan på miljön
- kunna undersöka fenomen som berör metaller och elektrokemi med hjälp av experiment och modeller.

CENTRALT INNEHÅLL

- metallernas elektrokemiska spänningsserie, normalpotential, kemiska element och elektrolys
- redoxreaktioner
- metaller, icke-metaller och deras syre- och väteföreningar
- biopolymerer, syntetiska polymerer och kompositser

5. Reaktioner och jämvikt (KE 5)

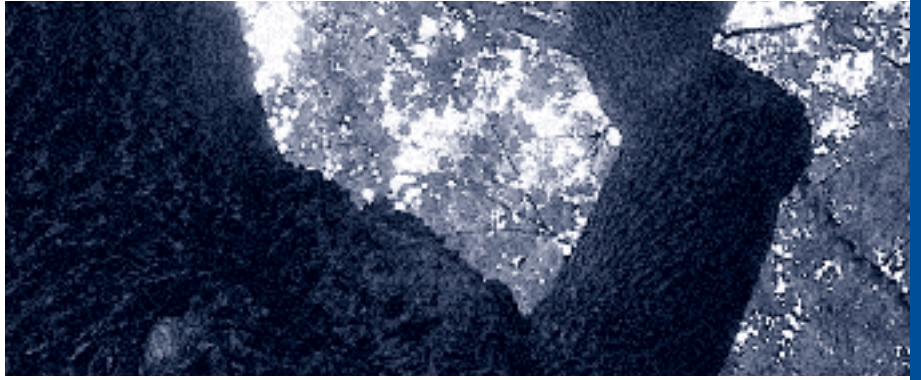
MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå hur reaktionsjämvikt inställer sig och förstå matematiska tillämpningar utifrån den
- förstå betydelsen av jämvikt och känna till vilken roll jämvikten spelar i industriprocesser och naturfenomen
- kunna undersöka fenomen som gäller kemisk jämvikt med hjälp av experiment och modeller.

CENTRALT INNEHÅLL

- reaktionsjämvikt
- jämvikt mellan syror och baser, starka och svaga protolyter, buffertlösningar och deras betydelse
- löslighet och mättad lösning
- grafisk framställning av jämvikt

5.11 Religion

5.11 RELIGION

Den viktigaste uppgiften för undervisningen i religion är att fördjupa de studerandes förtrogenhet med den egna religionen och dess kulturarv samt med den livssyn och det etiska tänkande som växer fram ur religionen. Med övriga religioner skall de bekanta sig utifrån religionernas egna utgångspunkter. I religionsundervisningen skall religionen granskas ur ett brett perspektiv som en del av kulturen och samhället och som en del av grupper och individers liv.

I religionsundervisningen skall olika synsätt och den enskildes övertygelse respekteras. Vid genomgången av lärostoffet skall den senaste teologiska och religionsvetenskapliga forskningen utnyttjas. Eftersom religionen utgör en del av kulturen och samhället, har religionsundervisningen naturliga kopplingar även till de humanistisk-samhälleliga vetenskaperna och till konstämnen.

Religionsundervisningen skapar förutsättningar för att förstå olika religioner och att använda denna insikt för att analysera världsåskådningar, kultur och samhälle och till att främja kulturell växelverkan. I undervisningen utnyttjas religionernas egna källor, ny forskning och aktuellt material ur olika medier. I undervisningen betonas aktiverande arbetssätt så att lärostoffet kopplas till de studerandes erfarenhetsvärld och de uppmuntras att bearbeta och tillägna sig kursernas innehåll och utvecklas i riktning mot målen.

Mål för undervisningen

Målen för religionsundervisningen är att de studerande skall

- tillägna sig kulturell läsförmåga i anslutning till olika religioner så att de förstår religionens betydelse och inflytande på den enskilda människan och på grupper samt på samhället och kulturen
- behärska begrepp, kunskaper och färdigheter med vilkas hjälp de kan reflektera över och analysera olika religiösa frågor
- kunna bygga upp, gestalta och bedöma sin världsåskådning och kulturidentitet och värdesätta den religiösa traditionen i sin egen kultur och i andra kulturer
- respektera människor med en annan övertygelse och kunna leva och verka i ett mångkulturellt samhälle och en mångkulturell värld tillsammans med människor som kommer från andra kulturer och har ett annat tänkesätt och en annan tro
- förstå betydelsen av ett personligt ansvar och vara medvetna om de värderingar som ligger bakom olika etiska ställningstaganden samt om värderingarnas betydelse
- vara kapabla att diskutera och reflektera över religiösa och moraliska frågor och på egen hand kunna söka fram och kritiskt bedöma fakta om religion.

Bedömning

I religionsundervisningen skall bedömningen inriktas på hur väl de studerande kan tänka och uttrycka sig i religiösa termer, vilket innebär förmåga att jämföra, analysera och bedöma religioner och den växelverkan som sker mellan religionen, kulturen och samhället. De skall handledas i att själva bedöma hur väl de uppnått sina mål. Studiernas omfattning och kvalitet samt de studerandes individuella färdigheter skall beaktas. Bedömningen skall sporra de studerande till att planera, utvärdera och utveckla sitt arbete.

5.11.1 Evangelisk-luthersk religion

OBLIGATORISKA KURSER

1. Religionens natur och betydelse (RE 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få kunskap om religionen som företeelse och känna till Bibelns särart som representant för den sakrala litteraturen
- förstå religionens globala natur och religiösa föreställningar samt inse hur religionen är integrerad i kulturen och samhället
- få material och begreppsliga redskap för att analysera sin världsåskådning
- lära känna Bibelns inflytande på den västerländska kulturen och bibelforskningen som en del av religionsforskningen
- genom insikter i det heliga lära sig att respektera människor med en annan övertygelse.

CENTRALT INNEHÅLL

- religionsbegreppet och religionsforskning
- religiösa kärnfrågor
- religionen i ett samfund och som en personlig upplevelse
- Bibeln som helig litteratur
- Bibelns tillkomst och innehåll i stora drag
- olika sätt att undersöka och tolka Bibeln
- Bibelns inflytande på världsbilden och kulturen

2. Kyrkan, kulturen och samhället (RE 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå hur den kristna kyrkan har utvecklats, spritts och inverkat på omgivningen under olika tider och hur den har stått i växelverkan med kulturen och samhället
- veta hur kyrkans lära är uppbyggd, hur gudstjänstlivet och konsten har påverkat varandra och kunna redogöra för kyrkans politiska och sociala betydelse under olika historiska skeden
- förstå hur kristendomen verkar i form av olika kyrkosamfund på olika håll i världen
- kunna analysera uttryck för olika kristna traditioner i våra dagar och förstå den gemensamma ekumeniska grunden.

CENTRALT INNEHÅLL

- den kristna kyrkans uppkomst
- från urkyrkan till separationen mellan den östkatolska och den västkatolska kyrkan
- den västkatolska kyrkan under medeltiden
- utvecklingen inom den östkatolska kyrkan

- reformationen och kyrkornas utveckling under nya tiden
- den moderna kristenheten och kyrkornas roll i dagens värld
- dialogen mellan olika kyrkor och religioner

3. Människans liv samt etik (RE 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna ställa etiska frågor och förstå betydelsen av livsfrågorna och av etisk reflexion
- få begreppsliga verktyg för att kunna diskutera etiska frågor
- förstå att de träffar moraliska val varje dag och veta att de ansvarar för sina beslut
- få baskunskap om människans livsfrågor och aktuella etiska teman och kunna koppla dem till frågeställningar som är centrala ur religiös synvinkel
- förstå hur Bibeln ansluter sig till livsfrågorna och etiken
- förstå sambandet mellan kristendom och etik, det viktigaste innehållet särskilt i den lutherska etiken och de teologiska motiveringar som ligger bakom kyrkornas etiska ställningstaganden.

CENTRALT INNEHÅLL

- de centrala livsfrågorna: livets mening, lidandet, döden
- den kristna synen på Gud, människan, naturen och frälsningen
- begreppen gott och ont
- den kristna etiken och etiska teorier
- individuetiska frågor
- samhällsetiska frågor

FÖRDJUPADE KURSER

4. Religionernas värld (RE 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära känna de utmärkande dragen för världsreligionerna
- förstå den inre mångfalden i religionerna och deras inflytande på tänkandet, kulturen och samhället
- förstå hur likartade de grundläggande frågorna om människans liv är i olika religioner och lära sig att uppskatta den religiösa och etiska traditionen i andra religioner.

CENTRALT INNEHÅLL

Under kursen behandlas hinduismen, buddhismen, de kinesiska och japanska religionerna, judendomen och islam utgående från temana nedan. Dessutom granskas de drag som är gemensamma för naturfolkens religioner.

- religionernas utbredning och antalet anhängare
- religionernas heliga skrifter och läror
- religionernas etiska regler
- religiösa kulturer och ritualer
- religiösa inriktningar
- religionerna och samhället

5. Vad tror finländaren på? (RE 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till de uttryck som religionen har tagit sig i Finland från den fornfinska religionen till religiositeten i våra dagar
- förstå den diskussion om världsåskådningar och religiösa frågor som har förts i Finland och de faktorer som ligger bakom diskussionerna
- kunna analysera de religiösa rörelserna i Finland utgående från deras verksamhet och viktiga lärofrågor.

CENTRALT INNEHÅLL

- den fornfinska religionen
- huvudlinjer i den finländska kyrkohistorien
- den lutherska kyrkan och övriga kristna kyrkor i dagens Finland
- icke-kristna rörelser i Finland
- kristendomens inflytande på den finländska kulturen och det finländska samhället

5.11.2 Ortodox religion

OBLIGATORISKA KURSER

1. Den ortodoxa världen (RO 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till kyrkans uppkomst och utveckling och de faktorer som har format kyrkan av idag
- förstå hur den egna kyrkan har utvecklats under historiens gång
- stifta bekantskap med lokala ortodoxa kyrkor och med deras historiska och kulturella betydelse
- lära sig se den egna religiösa traditionen som ett led i en historisk kedja.

CENTRALT INNEHÅLL

- fornkyrkan
- den bysantinska tiden – läran och förvaltningen uppkommer
- separationen mellan den östliga och den västliga kyrkan
- den ryska kyrkan och de övriga lokala ortodoxa kyrkorna
- de orientaliska kyrkorna
- kyrkorna i väst

2. Dogmatik och etik (RO 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till källorna och motiveringarna för den ortodoxa kyrkans lära
- förstå skillnaderna i kyrkornas läror och de orsaker som lett till en divergerande utveckling
- bli insatta i grunderna för den ortodoxa människosynen och etiken och förstå hur kyrkan utifrån dem etiskt kan ta ställning till nya frågor som dyker upp
- inse att de ortodoxa kyrkorna i olika länder kan komma till olika etiska tolkningar.

CENTRALT INNEHÅLL

- källorna för den ortodoxa läran och begreppet helig
- den heliga Treenigheten
- Gudaföderskan
- heliga människor och helgandet av tiden
- den ortodoxa människosynen
- individaletiska och samhällsetiska frågor

3. Bibelkunskap (RO 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till Bibelns tillkomst och uppbyggnad och den kulturhistoria som ligger bakom den
- förstå hur gudsbilden har utvecklats under historiens lopp och inom Bibeln och hur väntan på Messias uppkom och fick sin fullbordan i Palestina
- veta hur Bibeln används i den ortodoxa kyrkan och i dess liturgiska liv
- förstå vad Bibelns olika böcker betyder för kristendomen i våra dagar och speciellt för den ortodoxa kyrkan samt Bibelns betydelse för hur etiken har utformats
- kunna använda Bibeln på egen hand.

CENTRALT INNEHÅLL

- Gud och människan i Pentateuken
- vishetslitteraturen
- profeterna och väntan på Messias
- evangeliernas tillkomst och särdrag
- Jesu person
- Apostlagärningarnas beskrivning av kyrkans första skeden
- Paulus och hans brev

FÖRDJUPADE KURSER

4. Religionernas värld (RO 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna redogöra för de utmärkande dragen för världsreligionerna
- förstå den inre mångfalden i religionerna och deras inflytande på tänkandet, kulturen och samhället
- förstå hur likartade de grundläggande frågorna om människans liv är i olika religioner och lära sig att uppskatta den religiösa traditionen i andra religioner.

CENTRALT INNEHÅLL

Under kursen behandlas hinduismen, buddhismen, de kinesiska och japanska religionerna, judendomen och islam utgående från nedannämnda teman. Dessutom granskas de drag som är gemensamma för naturfolkens religioner.

- religionernas utbredning och antalet anhängare
- religionernas heliga skrifter och läror
- religionernas etiska regler
- religionernas kulturer, ritualer och konst
- religionernas inriktningar
- religionerna och samhället

5. Det ortodoxa Finland (RO 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära känna den finländska ortodoxa kyrkans historia och nutid
- förstå de olika kyrkornas betydelse i Finlands samhällsutveckling
- uppfatta hur religionen kommer till uttryck i konsten
- känna till den mångnationella ortodoxa kulturen i Finland
- kunna analysera den religiösa situationen i Finland i dag.

CENTRALT INNEHÅLL

- fornfinsk tro
- de ortodoxa mellan öst och väst
- från katolicism till lutherdom
- den ortodoxa kyrkan i självständighetstidens Finland
- den ortodoxa traditionen hos invandrare, enhet och särdrag
- den religiösa situationen i våra dagars Finland

5.11.3 Övriga religioner

Vid undervisningen i andra religioner följs i princip samma riktlinjer som i lärokurserna för de ovan beskrivna religionerna, i synnerhet visavi de mål som uppställts för alla religiösa grupper.

För undervisningen i andra religioner utfärdas grunderna för läroplanen genom särskilda beslut. Kursernas koder bildas genom att använda koden RX och kursens nummer.

5.12 Livsåskådningskunskap

5.12 LIVSÅSKÅDNINGSKUNSKAP

Livsåskådningskunskapen vilar på en tvärvetenskaplig grund. Förutom filosofi utnyttjar den humanistiska vetenskaper, samhällsvetenskaper och kulturvetenskaper. I livsåskådningskunskapen ses människorna som naturliga, medvetna och kulturella aktörer som skapar och reproducerar betydelser i inbördes växelverkan. Olika livsåskådningar och mänskliga handlingsätt skall ses som resultatet av en interaktion mellan individer, samfund och traditioner. Livsåskådningskunskapen bygger på en människosyn som betonar människornas möjlighet att leva fria och jämlika, aktiva och målmedvetna. I undervisningen betonas också människans förmåga att undersöka världen och vidga sin kunskap om den samt att i samverkan med andra medvetet styra sitt liv. Från dessa utgångspunkter skall läroämnet hjälpa de studerande att utforma sin livsåskådning och identitet samt att gestalta sina ideal och sina handlingsmönster för ett socialt gott liv.

Livsåskådningskunskapen skall genom reflektion och samtal öka de studerandes allmänbildning beträffande kultur och livsåskådningar. Samtidigt utvecklas deras praktiska omdöme och känsla för situationen, deras etiska sinnelag och tolerans samt deras förmåga att diskutera, lyssna och uttrycka sig. En säkrare förmåga att se och bedöma olika livsåskådningar utgör nyckeln till ett gott liv både individuellt och socialt.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i livsåskådningskunskap är att stödja de studerande i deras strävan att

- bygga upp sin identitet och livsåskådning
- bredda sin kulturella allmänbildning och kunskap om olika livsåskådningar
- utveckla sin omdöme- och handlingsförmåga
- tillägna sig principerna för mänskliga rättigheter, positiv pluralism, samhällelig och global rättvisa och hållbar utveckling.

Bedömning

I livsåskådningskunskapen bedöms förutom hur de studerande tillägnat sig faktakunskaper hur deras förmåga att förstå livsåskådningsfrågor utvecklas och deras förmåga att uttrycka sig mångsidigt, skickligt och kreativt. Livsåskådningsfrågor är ofta personliga, men underlaget för reflektionerna kring dem utgörs av de intellektuella dygderna: kritiskt tänkande, konsekvens, entydighet och systematik. I bedömningen och beskrivningen av olika livsåskådningar, värderingar och föreställningar uppskattas tolerans samt förmågan att beakta olika synvinklar och andras synsätt.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Ett gott liv (LK 1)

Under kursen reflekterar man över vad ett gott liv är, vilka element identiteten och ett individuellt liv består av och vilka möjligheter människan har att eftersträva ett gott liv.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- stärka sin förmåga att binda sig vid de moraliska principer de väljer och sin vilja att verka i samklang med sina värderingar
- bli mera beredda och villiga att bry sig om och ta ansvar för sig själva, för andra människor, för samhället och för naturen
- utveckla sin förmåga att se helheter i en allt komplexare värld och på detta sätt förbättra sin förmåga att bygga upp en egen identitet och livsåskådning
- lära sig att bedöma påståenden om trosföreställningar och livsåskådningar
- utveckla sin förmåga att uttrycka sin identitet och livsåskådning och sina känslor och uppfattningar i anslutning till dem tolerant, logiskt och kreativt.

CENTRALT INNEHÅLL

- grundläggande begrepp: livsåskådning, livsåskådningskunskap, ett gott liv, jaget, identiteten
- ett gott liv: människans grundläggande behov, världsliga och religiösa modeller för ett gott liv
- de grundläggande frågorna om människans existens som individ: den fria viljan och valsituationer, födsel och död, optimism, pessimism och realism
- livskompetens: individens möjligheter att påverka sitt liv; arvsanlagens och miljöns betydelse
- utformningen av identiteten under människans levnadslöpp och etiska avgöranden i olika levnadsskeden
- ett individuellt liv tidigare och i våra dagars mångfasetterade samhälle
- uppfattningar om dygder och laster förr och nu och deras samband med livsstilar och vanor

2. Världsbilden (LK 2)

Under kursen diskuteras uppkomsten av en världsbild och skillnaderna mellan olika världsbilder. De studerande skall göra sig förtrogna med olika sätt att begreppsligt gestalta världen och med den roll som kunskapen och olika samhällsinstitutioner spelar i detta.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära känna historiskt betydelsefulla och nu aktuella världsbilder och få mer kunskap om de trossystem som ligger bakom dem
- lära sig att fråga efter och bedöma de argument som ligger bakom påståenden och trossystem
- utveckla sin förståelse av olika institutioners betydelse när det gäller att utforma och förmedla en världsbild
- kunna strukturera en egen världsbild samtidigt som de är öppna för en meningsfull diskussion.

CENTRALT INNEHÅLL

- begreppen världsbild, världsåskådning och livsåskådning och deras inbördes förhållande
- strukturen hos en världsbild och dess kärnfrågor: uppfattningar om människan, samhället, kulturen och naturen samt om verklighetens beskaffenhet

- världsliga och religiösa åskådningar som grund för världsbilden: gränsdragningen mellan vetenskaper, kvasivetenskaper och religioner
- skolan, medierna och konsten som skapare och förmedlare av världsbilden
- omvälvningar och brytningar i den västerländska världsbilden
- våra erfarenheter, vardagsuppfattningars och föreställningars uppkomst och tillförlitlighet
- rationell bedömning av världsbilder och kunskapskällor

3. Individen och samhället (LK 3)

Under kursen diskuteras individen, gemenskapen, samhället och växelverkan mellan människor. De studerande skall göra sig förtrogna med hur rättvisa, mänskliga rättigheter och demokrati förverkligas.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå gemenskapens betydelse för mänskligheten och den personliga identiteten
- lära sig att iakttä sin position som individ i en gemenskap och i ett samhälle, som medborgare i en stat och som aktör i ett ekonomiskt system
- lära sig att bedöma den verksamhet som individer, grupper och institutioner bedriver som en del av maktutövningen i samhället
- lära sig att bedöma politiska mål och medel och öka sin förmåga och vilja till konstruktivt samhälleligt engagemang
- förstå de mänskliga rättigheternas, demokratins och rättvisans betydelse för ett bra samhälle och för framtiden.

CENTRALT INNEHÅLL

- människan som en social varelse, växelverkan mellan individerna och gemenskapen, det privata och det offentliga
- begreppet makt, olika former av makt och maktstrukturer samt möjligheter att påverka
- olika teorier om hur samhället är uppbyggt och om hur det förändras
- en god medborgare som finländare, europé och världsmedborgare
- de mänskliga rättigheterna och deras historia
- politiska ideal, ideologier, utopier och olika former av demokrati
- rättvisan som en samhällelig, global och ekologisk fråga

FÖRDJUPADE KURSER

4. Det kulturella arvet och identiteten (LK 4)

Under kursen behandlas det kulturella arvet som utgångspunkt för ett gott liv och som mått på ett sådant samt som en företeelse som är stadd i oavbruten utveckling och förändring. De studerande skall göra sig förtrogna med den kulturella mångfalden i världen och i våra dagars finländska samhälle.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig förstå kulturen som en mänsklig verksamhet baserad på betydelser
- bekanta sig med olika kulturtraditioner och de levnadssätt som ansluter sig till dem
- utveckla sin förmåga att bedöma människornas uppfattningar och handlingar i förhållande till deras värderingar och trossystem
- lära sig tolerans gentemot olika övertygelser och identitetsval
- göra sig förtrogna med uttryck för den finländska identiteten
- förstå de människorättsliga dimensionerna i rasism, främlingshat och diskriminering.

CENTRALT INNEHÅLL

- kulturens betydelse förr och nu
- identitet, etnisk börd och kulturarv
- samiska, finländska och europeiska kulturdrag och deras betydelse i dag
- inbördes växelverkan mellan kulturer och civilisationer
- etnisk och kulturell mångfald i Finland och i världen
- livet i ett pluralistiskt samhälle
- etnocentricitet samt rasismens och toleransens historia

5. Olika sätt att förklara världen i livsåskådningstraditionen (LK 5)

Under kursen begrundas olika sätt att förklara världen enligt mytiska traditioner, religiösa traditioner och livsåskådningstraditioner. De studerande skall göra sig förtrogna med olika världsåskådningars uppkomst, historia och med forskningen om dem.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- utveckla sin förmåga att bedöma skillnader och likheter i uppfattningar och trossystem
- lära sig att bedöma påståenden om föreställningar och livsåskådningar
- känna till viktiga trossystem och livsåskådningsmönster i olika kulturer och utöka sin kunskap om bakgrunden till dem och om hur de sprids i våra dagar
- förstå hur myter och religiösa uppfattningar har uppkommit och inse deras betydelse i våra dagar som förklaringar till företeelserna i världen
- lära sig att förstå hur världen förklarats och gestaltats i den europeiska kulturtraditionen.

CENTRALT INNEHÅLL

- mytiska förklaringar om världen förr och nu
- religionens och religiositetens väsen
- sociologisk, moralisk, antropologisk och psykologisk religionskritik
- ateism och agnosticism
- den sekulära humanismens och fritänkandets historia och inriktningar i våra dagar
- humanismen och kristendomen som grundläggande ideologiska strömningar i västerlandet

5.13 Filosofi

5.13 FILOSOFI

Det filosofiska tänkandet gäller hela verkligheten, det gestaltar världens mångfald och människans verksamhet i den. Filosofins särdrag ligger i dess sätt att strukturera problemen begreppsligt, rationellt och i diskuterande form. Studierna i filosofi i gymnasiet skall stödja elevernas individuella utveckling och främja den allmänna förmåga till inläring och reflektion som behövs i ett föränderligt och komplext samhälle. De temaområden som studeras i filosofin är nödvändiga för att man skall förstå kulturarvet och den nutida kulturen.

Filosofins praktiska betydelse ligger i att de studerande lär sig att begreppsligt strukturera frågor om värderingar, normer och betydelser. Studierna i filosofi hjälper dem att se vilken betydelse olika slags kunskaper och färdigheter har för individen och samhället. Som motvikt till specialiserade kunskaper och färdigheter lär man sig genom filosofin att gestalta större begreppshelheter och samband. Filosofin hjälper oss att se hur olika uppfattningar om verkligheten, om värderingar och om normer på olika vetenskapsområden och i olika tanketraditioner kan vara antingen konsekventa och förenliga eller stå i konflikt med varandra. Filosofin utvecklar omdömet.

Undervisningen i filosofi främjar kreativt och självständigt tänkande. Filosofin erbjuder rikligt utrymme för de studerande att utforma sin personliga uppfattning. Genom att sätta sig in i filosofiska grundfrågor på vilka det inte finns enkla svar lär de sig att utforma och motivera sina tankar och samtidigt att respektera andra väl grundade uppfattningar. Genom att tillsammans fundera över och diskutera invecklade frågor utvecklar de studerande självförtroendet; de börjar lita på sina egna möjligheter att lösa även svåra problem. Studierna i filosofi hjälper dem att mogna till aktiva, ansvarsfulla och toleranta medborgare.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i filosofi är att de studerande skall

- lära sig gestalta filosofiska problem och se olika tänkbara lösningar på dem
- förmå strukturera sina tankar begreppsligt i tal och skrift och identifiera påståenden och motiveringar som stöder dem
- begripa motiveringarna för olika filosofiska uppfattningar och kunna diskutera dem följdriktigt och förnuftigt
- lära sig behärska grundläggande allmänbildande fakta ur filosofins historia och nutida strömningar och kunna relatera dem till samhällliga och kulturella företeelser.

Bedömning

I filosofin bedöms med vilken framgång de studerande tillägnat sig begrepp och teorier samt hur väl de kan uttrycka egna filosofiska tankar. De studerandes förhållande till filosofiska frågor är individuellt men som grund för en filosofisk diskussion bör ligga tänkandets kognitiva dygder: kritik, konsekvens, entydighet och systematik.

1. Introduktion i filosofiskt tänkande (FI 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna gestalta filosofiska problem och olika tänkbara lösningar på dem och förstå hur man inom filosofin försöker strukturera verkligheten, kunskap, verksamhet och värderingar begreppsligt
- känna till olika slags filosofiska, vetenskapliga och all dagliga uppfattningar om verkligheten, uppfattningar om vår kunskap om den och om vårt handlande i den
- kunna se skillnader mellan deskriptiva och normativa påståenden och kunna motivera olika uppfattningar om det goda och det rätta.

CENTRALT INNEHÅLL

- vad filosofi är, de filosofiska frågornas natur och deras förhållande till praktiska, vetenskapliga och religiösa spörsmål; filosofins centrala delområden
- filosofiska grundtankar om verklighetens natur: förhållandet mellan ande och materia, mellan frihet och tvång
- grundläggande filosofiska uppfattningar om kunskap och vetande samt om hur de förhåller sig till vetenskapliga och all dagliga synsätt: kunskap, sanning och argumentering, förhållandet mellan teori och erfarenhet när kunskapen utformas
- förhållandet mellan individen och samhället som en filosofisk fråga, begreppen rättvisa och frihet
- det goda och det rätta som filosofiska begrepp, arten av de moraliska värderingar som styr människans handlande, dessa värderingars förhållande till fakta och andra värdeomdömen; filosofiska uppfattningar om skönhet, om ett gott liv och om lycka.

FÖRDJUPADE KURSER

2. Filosofisk etik (FI 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli insatta i den filosofiska etikens viktigaste problem, begrepp och teorier
- kunna bedöma livet och handlandet ur moraliska synvinklar och motivera sina omdömen med etiska begrepp
- förmå strukturera sina egna moraliska avgöranden och motiveringar utgående från den filosofiska etiken
- lära sig ett kritiskt förhållningssätt och tolerans såväl gentemot sig själv som gentemot andra.

CENTRALT INNEHÅLL

- tillämpande och normativ etik angående moralfrågor samt metaetik
- grunden för olika moraliska värderingar och normer, moralens förhållande till rätt och religion, förnuftets och känslornas andel i moralisk övertygelse

- objektivitet och subjektivitet i moraliska värderingar och normer, fakta i etiska grundfrågor samt våra möjligheter att nå fram till etiska sanningar
- grunderna för den klassiska dygdetiken samt för konsekvens- och pliktetiken
- filosofisk etik och frågan om ett gott liv

3. Kunskap och verklighet i filosofin (FI 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna gestalta vad kunskap och vetande innebär i filosofi, i vetenskap och i dagligt liv
- kunna bedöma hurdana bilder av verklighetens grundläggande väsen som uppstår i filosofin, i vetenskap och i olika världsåskådningar
- lära sig att analysera och kritiskt bedöma tankeföreställningar och påståenden
- lära sig att se den vetenskapliga forskningens och härledningens natur.

CENTRALT INNEHÅLL

- metafysikens centrala frågor och grundbegrepp, olika uppfattningar om metafysikens väsen samt verklighetens natur i ljuset av naturvetenskaplig, humanistisk och praktisk kunskap
- det sannas natur och sanningsteorierna
- kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande
- att veta, förstå och tolka; skillnader och likheter mellan praktisk och vetenskaplig kunskap; naturvetenskaplig och humanistisk kunskap
- den vetenskapliga forskningens natur och metodiska grundbegrepp
- grunderna i argumentation och härledning

4. Samhällsfilosofi (FI 4)

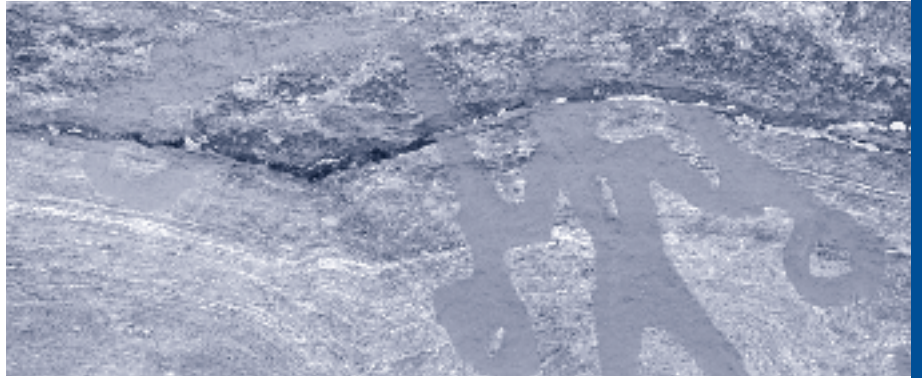
MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli förtrogna med de viktigaste begreppen och inriktningarna inom samhällsfilosofin
- lära sig att gestalta samhällets natur och de centrala samhällsinstitutionernas verksamhet
- kunna bedöma samhällsordningens legitimitet
- kunna analysera förhållandet mellan samhället och individen samt den samhälleliga och politiska verksamheten.

CENTRALT INNEHÅLL

- samhällelig rättvisa
- individens rättigheter och skyldigheter, brott och straff
- det berättigade i samhällsordningen, makten och ägandet: teorier om samhällsfördrag, anarkism och samhälleliga utopier
- politisk filosofi: grundtankarna i konservatismen, liberalismen och socialismen samt nutida samhällsfilosofiska tolkningar av dem
- filosofiska frågor i den moderna kulturen: kön och könsroller, identiteten och uppbyggnaden av den, utanförskap, främlingskap och mångkulturalism

5.14 Historia

5.14 HISTORIA

Undervisningen i historia i gymnasiet skall ge de studerande förutsättningar att förstå olika tidsperioders karaktär, problem och förändringsprocesser i vår tid och hjälpa dem att bilda sig en uppfattning om världen internationellt sett. Historia är ett läroämne som skapar en individuell, nationell och europeisk identitet.

Undervisningen utgår från historiens karaktär som vetenskapsgren och från grunderna för hur historisk kunskap uppstår. Därför bör man fästa uppmärksamhet vid hur historiska fakta analyseras och tolkas kritiskt och sträva efter att betrakta företeelserna ur olika perspektiv. Tid, förändring och kontinuitet samt orsakssammanhang utgör centrala historiska begrepp. I egenskap av ett läroämne där analys av förändringar betonas, skapar historien möjligheter att diskutera framtiden och att försöka bedöma vilka möjligheter den för med sig. Förhållandet mellan människan och miljön samt den mänskliga kulturens bredd, förståelse för kulturella olikheter och betydelsen av internationellt samförstånd skall betonas i undervisningen. Det egna landets förflutna bör granskas mot den världshistoriska bakgrunden.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i historia är att de studerande skall

- lära känna huvudlinjerna och de viktigaste historiska händelserna i Finlands historia och i världshistorien samt händelsernas bakgrund och följder
- se nuet som ett resultat av den historiska utvecklingen och som utgångspunkt för framtiden, kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och på så sätt bygga upp sin medvetenhet om historien
- kunna skaffa sig kunskap om det förflutna och bedöma kunskapen kritiskt samt förstå att historiska fakta kan tolkas på olika sätt, att den historiska kunskapen är relativ och att orsakssammanhagen är mångfacetterade
- kunna bedöma människans handlande i förgången tid och betrakta historiska företeelser både utifrån respektive epok och utifrån vår tid
- förstå kulturens olika uttrycksformer och se hur dessa skiljer sig från varandra
- få stoff för att skapa sig en världsbild som värdesätter mänskliga rättigheter och demokrati samt för att kunna handla som ansvarsmedvetna medborgare.

Bedömning

Bedömningen av insikterna skall utgå från de färdigheter och tänkesätt som är betecknande för historieämnet och från hur den studerande behärskar det centrala innehållet i lärokursen. Vid bedömningen skall speciell vikt fästas vid den studerandes förmåga att bygga upp väl strukturerade helheter, att skilja på väsentliga och oväsentliga fakta, att överblicka tidsförlopp och orsakssammanhang och att kritiskt bedöma historiska fenomen och källor. Kurserna bör bedömas allsidigt: i stället för prov kan man ty sig till olika slag av inlärningsuppgifter, till projektarbeten och andra alternativa bedömningsmetoder.

1. Människan, miljön och kulturen (HI 1)

Kursen behandlar växelverkan mellan människan och naturen samt den uppbyggnad och utveckling av kulturmiljön som skett som ett resultat av denna växelverkan från förhistorisk tid till nu.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå beroendeförhållandet mellan människan och naturen som en del av en bärkraftig utveckling
- inse hur människan brukar naturresurserna som utkomstkälla och hur detta inverkar på miljön och samhällsstrukturen
- kunna ange produktionssekonomins utvecklingslinjer och inverkan på levnadssättet
- känna till huvuddragen i befolkningstillväxten och de faktorer som bidragit till den.

CENTRALT INNEHÅLL

Förhistorien – fångstkulturens tid

- människans utvecklingskedan
- samlarnas och jägarnas levnadssätt

Jordbruket och de förändringar som det medförde

- arbetsfördelningen och kulturens uppkomst
- kulturen i de stora floddalarna

Medelhavets ekonomiska sfär under antiken

- näringslivet i Grekland
- Rom – en miljonstad och ett imperium
- slaveriet och antikens teknik

Det ekonomiska systemet och samhällssystemet under medeltiden

- feodalsamhället
- befolkningen, handeln och städerna under medeltiden

Upptäcktsfärderna

- förutsättningarna för upptäcktsfärderna och följderna av dem
- uppkomsten av en världsekonomi

Den industrialiserade världen

- tekniska innovationer och verkstadsindustrins första skeden
- förändringarna i arbetsfördelningen mellan könen
- samhällsförändringarna och miljökonsekvenserna
- förändringarna i stadsstrukturen

Det globala konsumtionssamhället

- uppdelningen av råvaror och marknader
- massproduktionen och konsumtionssamhället

- den socialistiska planekonomin
- utformningen av den tredje världen
- tillväxtens gränser och nya utmaningar

2. Den europeiska människan (HI 2)

Kursen behandlar centrala vinningar inom den europeiska kulturen samt förändringarna i den europeiska människans världsbild och den vetenskapliga och idéhistoriska utveckling som ligger bakom förändringarna. De studerande skall bekanta sig med den europeiska kulturens vinningar med hjälp av olika slags historiskt källmaterial. Kulturen bör förstås som ett övergripande begrepp.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå vad europeiskheten grundar sig på genom att bekanta sig med Europas centrala kulturarv
- inse betydelsen av vetenskapliga rön för människans världsbild
- kunna analysera olika kulturföreteelser som uttryck för sin tid
- känna till de idéhistoriska strömningarna bakom samhällsutvecklingen
- bli förtrogna med levnadssätten och världsbilden under olika tidsperioder.

CENTRALT INNEHÅLL

Antiken

- demokratis uppkomst
- kulturen under antiken

Enhetskulturen under medeltiden

- den medeltida människans världsbild och sedvänjor
- religionens inflytande på kulturen

Den nya tidens genombrott

- renässansen och kunskapsrevolutionen
- reformationen
- barocken som ett uttryck för envælde och motreformation
- uppkomsten av en naturvetenskaplig världsbild

Upplysningens tidevarv

- upplysningsfilosofin och dess inverkan på samhället och konsten
- det ideologiska arvet från Förenta staternas frigörelse och från franska revolutionen

Idéernas århundrade

- centrala ideella inriktningar och strömningar i konsten
- vetenskapen som utmanare av religionen
- borgerskapets århundrade

Nutiden

- kulturens splittring
- populärkulturen som massunderhållning

3. Internationella relationer (HI 3)

Kursen behandlar de viktigaste händelserna och förändringarna inom den internationella politiken från och med slutet av 1800-talet och deras bakgrund. Företeelserna analyseras utgående från den ekonomiska, ideologiska och maktpolitiska konkurrensen. En central infallsvinkel är demokrati kontra diktatur.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till den internationella politikens grundbegrepp och teori
- förstå hur det internationella samarbetet i huvudsak är uppbyggt och vilka motsättningar som finns
- förstå vilken inverkan ideologiska och ekonomiska intressekonflikter har haft på de internationella relationernas utveckling.

CENTRALT INNEHÅLL

Stormakternas strävan efter dominans

- grundläggande begrepp inom den internationella politiken
- teori och praxis inom imperialismen
- första världskriget och dess inverkan på den internationella politiken

Tiden mellan världskriegen samt andra världskriget

- europeiska ytterlighetsrörelser, demokratins kris och förföljelser
- andra världskriget och dess följdfeomen

Det kalla kriget

- det kalla krigets teori: Förenta staterna och Sovjetunionen som ledare i en bipolar värld
- det kalla krigets ideologiska, ekonomiska och militära fronter
- krisernas karaktär under det kalla krigets tid
- Tyskland som arena för det kalla kriget
- Kinas roll i den internationella politiken

En ny tid av osäkerhet

- Sovjetunionens splittring och bipolaritetens upplösning
- internationella fredssträvanden
- tredje världen som en del av den internationella politiken
- Mellanöstern som ett problemfält
- förändringen i Förenta staternas ställning i den internationella politiken
- nya internationella strukturer

4. Vändpunkter i Finlands historia (HI 4)

Kursens syfte är att analysera viktiga förändringsprocesser och utvecklingslinjer i Finlands historia från 1800-talet till nutiden. Centrala frågor är förändringarna i Finlands statliga och internationella ställning, kriser i anslutning till dem, övergången från ståndssamhälle till medborgarsamhälle samt ekonomiska och kulturella brytningar.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till de viktigaste samhälleliga och ekonomiska förändringarna
- kunna ställa den politiska utvecklingen i Finland i relation till den allmänuropeiska och världspolitiska bakgrunden
- förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet.

CENTRALT INNEHÅLL

Arvet från den svenska tiden

Maktskiftet

- Finlands införlivande med Ryssland
- autonomins uppkomst

Finskhetsrörelsens uppkomst och den nationella väckelsen

- den ideella grunden och centralgestalterna

Samhällelig och ekonomisk brytning

- näringsstrukturens förändring och industrialiseringen av Finland
- ståndssamhällets upplösning och medborgarsamhällets framväxt
- förtrycksperioderna och demokratins uppkomst

Finlands självständighetsprocess

- Finlands frigörelse
- inbördeskriget
- regeringsformen

Från tudelning till enande

- högerradikalismens uppkomst
- levnadsstandardens uppsving
- kulturen som konsumtionsvara

Andra världskriget och dess följder

- kriget och återuppbyggandet
- omläggning av utrikespolitiken

Välfärdsstatens uppkomst

- strukturella förändringar
- de kulturella och samhälleliga förändringarna på 1960- och 1970-talet

Finlands nya internationella ställning

- anslutning till den internationella integrationen kulturellt, ekonomiskt och politiskt
- finländarnas framtid som en del av ett globalt system

5. Finland från förhistorien till autonomin (HI 5)

Kursen behandlar de viktigaste utvecklingslinjerna i Finlands historia före år 1809 och det finländska kulturarvet.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till de historiska utvecklingslinjerna i vårt land och deras beroende av Östersjöområdet
- känna till befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland
- inse sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen
- lära sig att värdesätta det finländska kulturarvet
- lära sig att förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygds historia och kunna se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel.

CENTRALT INNEHÅLL

Förhistorien

- förhistorien och olika tolkningar av finnarnas och samernas härstamning
- bosättning, levnadsvillkor, religion och föreställningar samt yttre förbindelser

Finlands anslutning till den västeuropeiska kulturgemenskapen på medeltiden

- Finland i gränsområdet mellan öst och väst
- ståndssamhällets uppkomst
- bosättning, näringsgrenar, religiösa och politiska förändringar

Den nya tidens nya vindar

- reformationen och centralmaktens allt starkare ställning

Stormaktstiden

- stormaktstidens spår i Finland
- ekonomi, befolkning, utbildning

Frihetens och nyttans tid

- den kulturella och ekonomiska utvecklingen
- reformerna under den gustavianska tiden
- de första stegen till en nationell medvetenhet

6. Kulturmöten (HI 6)

Under kursen behandlas valfritt särdragen och nuläget i någon eller några kulturkretsar samt kulturell växelverkan. Kulturen bör uppfattas som ett övergripande begrepp. De kulturområden som behandlas skall ligga utanför Europa.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli förtrogna med kulturella grundbegrepp och lära sig att förstå värderingar och levnadssätt i en kultur som avviker från den egna kulturen
- förstå sambanden mellan andlig kultur, samhällsstruktur, näringsliv och naturförhållanden
- känna till den historiska utvecklingen i den kultur som behandlas och dess växelverkan med andra kulturer
- lära sig att analysera olika uttrycksformer för kulturen i fråga, till exempel i konsten, religionen och de sociala strukturerna
- kunna beakta olikheter i den kulturella bakgrunden i interaktionssituationer.

CENTRALT INNEHÅLL

Ett eller flera av följande kulturområden skall behandlas:

- Afrika
- arktiska kulturer
- ursprungskulturerna i Australien och Oceanien
- Indien
- den islamska världen
- Japan
- Kina
- Korea
- Latinamerika
- Nordamerikas ursprungskulturer

5.15 Samhällslära

5.15 SAMHÄLLSLÄRA

Undervisningen i samhällslära syftar till att fördjupa de studerandes uppfattning om det omgivande samhället. Samhällets struktur och centrala företeelser, makt, ekonomi och medborgarinflytande granskas ur finländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällsläran bygger på innehållet i samhällsvetenskaper och juridik. Den skall skapa förutsättningar för de studerande att aktivt och kritiskt undersöka aktuella företeelser och delta i samhällelig verksamhet.

Undervisningen skall utgå från centrala samhällsetiska värderingar som rättvisa och jämlikhet, socialt ansvar, respekt för mänskliga rättigheter, uppskattning av arbete och entreprenörskap samt ett aktivt medborgarskap.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i samhällskunskap är att de studerande skall

- uppfatta samhällets karaktär som ett resultat av den historiska utvecklingen
- känna till grunderna för och förfaringssätten i samhällssystemet och näringslivet i Finland och kunna sätta in dem i europeiska och internationella sammanhang
- behärska de centrala begreppen inom samhälle och ekonomi
- få klart för sig vilka möjligheter att påverka och delta som finns i ett demokratiskt samhälle och också kunna utnyttja dem
- kunna skaffa sig aktuella fakta ur olika källor och kritiskt kunna bedöma verbal, visuell och statistisk information
- kunna bilda sig en motiverad åsikt om kontroversiella sociala och ekonomiska frågor som är knutna till värderingar
- bli kapabla att bilda sig en samhällsuppfattning som bygger på ansvars känsla, tolerans och respekt för jämlikhet.

Bedömning

Vid bedömningen av de studerandes insikter i samhällslära fästs vikt vid hur väl de behärskar lärokursens sakinnehåll och centrala begrepp och vid hur väl de kan uttrycka sina kunskaper strukturerat och kritiskt bedöma och tolka samhällsföreteelser samt verbal, numerisk och grafisk information i olika form. Dessa färdigheter bedöms i anslutning till kurserna med mångsidiga provuppgifter eller genom andra bedömningsmetoder.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Samhällskunskap (SL 1)

Under kursen orienteras de studerande i politik och samhällssystem med tonvikt på det finländska samhället, som analyseras med hjälp av begrepp och teorier i statskunskap, socialpolitik och sociologi. Utvecklingen av samhällets grundstrukturer, makt och inflytande utgör centrala perspektiv.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig förstå grundstrukturerna i det finländska samhället
- känna till medborgarnas grundläggande rättigheter och vilka tillvägagångssätt och möjligheter de har för att påverka samhället
- tillägna sig ett balanserat och analytiskt synsätt på samhället
- känna till grunderna för välfärdssamhället.

CENTRALT INNEHÅLL

Det finländska samhällets utveckling

- befolkningsstrukturen i Finland
- välfärdsstatens tillkomst
- välfärdsstatens möjligheter

Makt

- maktbegreppet och former för maktutövning
- olika politiska system

Inflytande

- demokratin och medborgarsamhället
- global påverkan
- utmaningar för medborgarinflytandet

Rättsstaten och säkerhetssystemen

- grundläggande rättigheter
- rättsväsendet och ordningsmakten
- säkerhetspolitik och varierande hotbilder

Socialpolitiken

- syfte, uppgift och former

2. Ekonomisk kunskap (SL 2)

Kursen utgör en introduktion i näringslivets verksamhetsprinciper. Den grundar sig på de ekonomiska vetenskaperna. I den behandlas mikro- och makroekonomiska frågor ur konsumentens, företagets och staternas synvinkel. De studerande ges en inblick i näringslivet med hjälp av olika typer av statistik och andra källor.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bli insatta i nationalekonomins grunder, dess viktigaste begrepp och teorier
- få en inblick i Finlands och det internationella näringslivets nuläge och framtidsutsikter
- bli kapabla att fatta dagliga ekonomiska beslut och granska ekonomiska frågor också ur etisk synvinkel
- känna till arbetets och företagsamhetens betydelse för samhällsekonomin.

CENTRALT INNEHÅLL

Finländarnas näringsgrenar

- primärproduktionen
- teknologin och industrialiseringen
- servicesamhället

Den ekonomiska verksamheten och företagen

- grundläggande ekonomiska begrepp
- efterfrågan, utbud och jämvikt i marknadsekonomin
- olika former av konkurrens
- företagsverksamhet och konsumtion

Fluktuationer och rubbningar i det ekonomiska livet

- ekonomisk tillväxt
- keynesianism och monetarism som alternativa utvägar ur ekonomiska kriser

Penningpolitiken och finansmarknaden

- avregleringen av marknaden
- finansmarknadens struktur
- penningpolitik och ränta

Den offentliga ekonomin och den ekonomiska politiken

- beskattning och finanspolitik
- politiken och marknadskrafterna
- inkomstpolitiken

Finland i den internationella handeln

- den internationaliserade ekonomin och Finland
- globaliseringens effekter

Finlands ekonomiska framtidsutsikter

- riskfaktorer, möjligheter och tillväxtgränser

FÖRDJUPADE KURSER

3. Medborgarens lagkunskap (SL 3)

Kursen skall ge de studerande grundläggande kunskaper om Finlands rättsordning och lära dem att bevaka sina rättigheter samt att själva utföra enkla rättshandlingar.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig grundläggande fakta om Finlands rättsordning och de viktigaste principerna för den
- få baskunskaper om domstolsväsendet i Finland och om internationella domstolar som har betydelse för medborgarna
- lära sig att själva sköta de vanligaste rättsärendena
- lära känna sina rättigheter, förmåner och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument

- kunna hitta och använda viktiga juridiska källor
- vilja handla rätt och lagenligt.

CENTRALT INNEHÅLL

Grunderna i lagkunskap

- Finlands rättshistoria
- rättsordningen och domstolsväsendet
- grundläggande begrepp
- källor för juridisk information

Medborgarens vanligaste rättshandlingar

- familjerätt
- arbetsrätt
- konsumentskydd
- skuld, borgen och bristande betalningsförmåga
- boende
- överklagande av myndigheters beslut

Straff- och processrätt

- rättegångar och alternativ till dem
- straffformer
- internationell rätt och återopande av den

4. Europeiskhet och Europeiska unionen (SL 4)

Kursen orienterar de studerande i Europeiska unionens verksamhet och i den enskilda medborgarens ställning i ett integrerat Europa samt uppmuntrar dem att delta i den aktuella debatten om unionen.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få allsidig och fördjupad information om Europeiska unionen och dess verksamhet
- lära sig att agera som medborgare i Europeiska unionen
- lära sig se fördelar och nackdelar, möjligheter och risker som den europeiska integrationen medför
- kunna skaffa sig jämförande information om Europeiska unionen och dess medborgare
- förstå betydelsen av den europeiska integrationen för sitt eget liv och för det politiska systemet.

CENTRALT INNEHÅLL

Den europeiska identiteten

- gemensamma europeiska värderingar
- medborgarskap i Europeiska unionen

Påverkan och inflytande inom Europeiska unionen

- beslutsprocessen i Europeiska unionen
- finländarnas ställning i Europeiska unionens beslutsprocesser
- olika slags medlemmar

Europeiska unionens regionala verkningar

- de ungas möjligheter att studera och arbeta inom EU
- regionernas EU ur medborgarens synvinkel

Europeiska unionens utmaningar

- utvidgningen av EU
- den gemensamma säkerhetspolitiken
- EU och de globala systemen

5.16 Psychologi

5.16 PSYKOLOGI

I egenskap av en vetenskap som undersöker människans handlande skall psykologin ge de studerande förmåga att allsidigt iakttä och förstå människan och de faktorer som påverkar hennes beteende. Med hjälp av psykologisk kunskap och psykologiska begrepp kan de studerande personligen bli medvetna om och bearbeta psykologiska fenomen. Kunskaper och färdigheter i psykologi stöder självkänslan, självutvecklingen och det psykiska välbefinnandet. Psykologins dels empiriska, dels reflekterande grepp ger de studerande möjlighet att utveckla sitt kritiska tänkande.

Undervisningen skall skapa förutsättningar för de studerande att förstå psykologisk kunskap och personligen kunna tillämpa den. De får hjälp att inse sambandet mellan psykologisk kunskap och sociala, kulturella och aktuella frågor samt att förstå psykiska, biologiska och sociala faktorerens växelverkan och inbördes beroende.

I undervisningen behandlas den psykologiska kunskapens karaktär och dess uppkomst med betoning på centrala frågor i aktuell forskning och i forskningstraditionen.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i psykologi är att de studerande skall

- utgående från vetenskapliga fakta lära sig se människans verksamhet som en helhet som grundar sig på växelverkan mellan psykiska, biologiska och sociala faktorer
- behärska psykologins centrala begrepp, frågeställningar och metoder att skaffa sig information samt känna till psykologiska forskningsresultat och utgående från dem kunna bedöma den vetenskapliga kunskapens möjligheter och begränsningar
- förstå psykologisk teori så att de kan tillämpa den när det gäller att se sin livssituation och sina möjligheter, främja sin psykiska tillväxt och sitt välbefinnande, samt kunna studera och utveckla sitt tänkande, sina människorelationer och sin interaktionsförmåga
- kunna skaffa sig psykologisk kunskap ur olika informationskällor och vara kapabla att bedöma informationens tillförlitlighet
- bli mogna för social och samhällelig verksamhet, lära sig se och möta samhällliga och kulturella förändringar - som den tekniska utvecklingen - och lära sig förstå agerandet hos människor med olika kulturell och social bakgrund.

Bedömning

Vid bedömningen fästs vikt vid sådan kunskap som tar sikte på en kognitivt högstående fattningsförmåga. Förmåga att bearbeta information och behärska helheter i stället för upprepning av enskilda fakta betonas. De studerande skall visa att de har förstått det som de läst och kan tillämpa det inlärd.

OBLIGATORISK KURS

1. Psykisk aktivitet, lärande och interaktion (PS 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- bekanta sig med psykologin som vetenskap och med psykologins tillämpning på olika områden i samhället
- förstå olika sätt att undersöka och förklara människans handlande
- känna till psykologins centrala områden som emotion, motivation och kognitiva funktioner samt kunna iakttä och reflektera över människans handlande med hjälp av begrepp som återger dessa
- med stöd av psykologisk kunskap förstå vad lärande innebär och med hjälp av denna kunskap kunna reflektera över sina studier
- kunna tillämpa socialpsykologisk kunskap, ge akt på social interaktion och kunna uppfatta sig själv som medlem av en grupp.

CENTRALT INNEHÅLL

- psykologin som vetenskap: forskningsobjekt och tillämpningsområden inom psykologin, uppkomsten av psykologisk kunskap, centrala tillvägagångssätt när det gäller att förklara psykologiska fenomen
- den psykiska verksamhetens karaktär: psykologiska grundbegrepp, psykiska, biologiska och sociala faktorer som styr handlandet
- inlärningspsykologins grunder och tillämpningar
- socialpsykologins grunder, som gruppdynamik, roller och normer

FÖRDJUPADE KURSER

2. Människans psykiska utveckling (PS 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå de psykologiska, biologiska och sociala faktorer som utgör grunden för individens psykiska utveckling och inse dessa faktorer beroende av varandra
- känna till centrala utvecklingspsykologiska teorier och kunna tillämpa utvecklingspsykologisk kunskap på sitt eget liv
- förstå att människans psykiska utveckling fortsätter i många former under hela livet
- förstå eventuella problem i anslutning till människans utveckling och vara medvetna om att man kan påverka utvecklingen
- känna till hur den psykiska utvecklingen undersöks.

CENTRALT INNEHÅLL

- individens psykiska utveckling i livets olika skeden
- den psykiska utvecklingens delområden i ljuset av utvecklingspsykologiska teorier
- den psykiska utvecklingens samband med biologiska faktorer, till exempel med arvsfaktorerna och nervsystemets utveckling
- den sociala interaktionens och kulturens betydelse för människans psykiska utveckling
- problem i den psykiska utvecklingen och hur man kan påverka dem
- forskningen om den psykiska utvecklingen

3. Grunderna för människans informationsbehandling (PS 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig förstå principerna för de grundläggande kognitiva processerna, som uppmärksamheten, perceptionen och minnesfunktionerna
- förstå hur aktiviteten kan regleras och inse dess betydelse för människans välmående
- lära sig grundprinciperna för nervsystemets byggnad och funktion samt känna till nervsystemets samband med de grundläggande kognitiva funktionerna
- veta hur de grundläggande kognitiva processerna och nervsystemets funktioner utforskas.

CENTRALT INNEHÅLL

- grundläggande kognitiva processer
- reglering av aktiviteten, sömn och dröm
- nervsystemets struktur, nervcellens och nervsystemets funktion och deras samband med psykiska funktioner
- störningar i den kognitiva aktiviteten, hjärnskador och rehabilitering
- forskning i och tillämpning av kognitiv psykologi och neuropsykologi

4. Motivation, känslor och intelligent aktivitet (PS 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå att människans aktivitet är underkastad såväl medveten styrning som påverkan av omedvetna faktorer
- sätta sig in i grundläggande teorier om motivation och emotioner och förstå hur vetenskaplig forskning som gäller motivation och emotioner bedrivs utgående från dessa teorier
- begripa hur motivationen, emotionerna och de kognitiva funktionerna bildar en dynamisk helhet som styr handlandet
- förstå vilket samband motivationen och emotionerna har med individens och samhällets välmående
- förstå medvetandets, tänkandets och språkets betydelse för människans handlande
- förstå förutsättningarna och utvecklingsmöjligheterna för avancerat tänkande, intelligens och kreativitet ur individens och samhällets synvinkel.

CENTRALT INNEHÅLL

- motiv på olika nivåer och olika sätt att utveckla och upprätthålla motivationen
- känslor som flerdimensionella processer samt deras uppkomst, uttrycksformer och betydelse
- grundläggande teorier och forskning om motivation och emotioner
- motivationens, emotionernas och de kognitiva funktionernas inbördes inverkan på människans handlande
- betydelsen av motivation, emotioner och reglering av dem för välbefinnande på individuell och samhällelig nivå
- motivationens och känslornas samband med sociala och kulturella faktorer samt den biopsykiska grunden för dem
- högtstående kognitiv verksamhet som tänkande, problemlösning och beslutsfattande

5. Personligheten och den mentala hälsan (PS 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- förstå vidden av personlighetsbegreppet och känna till hurdana forskningsmetoder som använts för att komma fram till kunskap om personligheten
- känna till olika sätt att beskriva personligheten
- inse svårigheterna när det gäller att definiera mental hälsa och förstå sambandet mellan den mentala hälsan och psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer
- känna till centrala störningar i den mentala hälsan och olika behandlingsmetoder för dem
- känna till metoder för att upprätthålla den psykiska hälsan.

CENTRALT INNEHÅLL

- centrala begrepp inom personlighetspsykologin, till exempel jaget och identiteten
- definitioner på och förklaringar av personligheten ur olika synvinklar inom psykologin
- personlighetsforskning
- faktorer som påverkar den mentala hälsan samt psykiska störningar
- psykoterapi och medicinering vid behandling av psykiska problem
- upprätthållande av den psykiska hälsan

EILA HIITUNEN © KUVAOSTO 2003

5.17 Musik

5.17 MUSIK

Gymnasiets musikundervisning utgår från tanken att musiken utgör en betydelsefull del av människans kultur. Musikundervisningen syftar till att de studerande skall bli medvetna om sitt förhållande till musiken och fördjupa det. Ett personligt förhållande till musiken stärker identiteten och människans hela välbefinnande samt stöder självkänslan. De studerande skall lära sig att förstå allehanda former av musik och deras betydelse. De skall erbjudas upplevelser, färdigheter och kunskaper som ökar deras musikaliska bildning och sporrar dem till ett livslångt intresse för musik.

Det viktiga i musikundervisningen är att de studerande skaffar sig ett eget uttryck, kreativitet, interaktionsfärdigheter och positiva erfarenheter. Det musikaliska kunnandet, tänkandet och förmågan att bedöma sin egen verksamhet utvecklas i samverkan med andra. Att musicera tillsammans är en enastående gruppdynamisk verksamhet, som förstärker umgänges- och kommunikationsförmågan. Att producera musik – att sjunga, spela och improvisera – och att lyssna utgör det centrala innehållet i undervisningen. I valet av lärostoff bör de studerandes olika inriktning och utgångsnivå beaktas. Under kurserna i musik skall man sträva efter att var och en får meningsfulla musikaliska uppgifter.

I egenskap av ett konstnärligt ämne skall musiken bidra till den kulturella verksamheten i skolan och också skapa sådan. Den utgör en viktig del av skolans fester och andra evenemang. Genom studier i musik fördjupas kännedomen om den egna kulturen och andra kulturer. Den hjälper oss att sätta värde på kulturell mångfald och att förstå den växelverkan som förekommer mellan olika kulturer och konstarter. De studerande skall bli kapabla att arbeta konstnärligt, att engagera sig i kulturellt arbete, att utnyttja modern teknik på musikens område och att kritiskt bedöma det mediala musikutbudet.

Mål för undervisningen

Musikundervisningens mål är att de studerande skall

- bli medvetna om sitt förhållande till musiken och kunna bedöma det samt lära sig att uppskatta olika musikaliska uppfattningar
- lära sig att uttrycka sig musikaliskt genom sång och spel
- utveckla sin förmåga att lyssna på musik och tolka vad de hör, också när de musicerar
- fördjupa sina insikter i olika musikstilar, musikarter och i musikens historia
- bli på det klara med sin musikaliska identitet, lära sig att förstå mångfalden av musikkulturer och bidra till interaktionen mellan olika kulturer
- lära sig att förstå musikens och ljudets betydelse i medierna
- kunna verka ansvarsfullt och träget i aktiv samverkan i sin grupp
- kunna ställa upp mål för sina musikstudier och bedöma resultaten.

Bedömning

Musikundervisningen skall samtidigt erbjuda flera sätt att utveckla de studerandes musikaliska talang och musikaliska kunnande. Varje studerande skall fördjupa sina musikaliska färdigheter både självständigt och i grupp. Dessa särdrag i musikundervisningen förutsätter en kontinuerlig och allsidig bedömning, som styr och preciserar inlärningsprocessen. Bedömningen skall på ett positivt sätt bidra till de studerandes musikaliska förkovran och fördjupa deras förhållande till musiken.

Bedömningen skall ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och vara inriktad på hela den musikaliska processen och på att de mål som uppställts för studierna nås. Vid bedömningen bör man ta hänsyn till den studerandes utgångsläge och se till att hans eller hennes kunskaper kan komma till uttryck på vilket delområde som helst inom musiken. Den studerandes självvärdering utgör en väsentlig del av bedömningen. Det som skall bedömas är den studerandes musikaliska verksamhet i skolan, inte deras allmänna musikalitet.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Musiken och jag (MU 1)

Kursens mål är att de studerande skall finna sitt eget sätt att verka på musikens område. De skall via sitt förhållande till musiken reflektera över musikens betydelse för människan och växelverkan människor emellan. De skall undersöka sina möjligheter att göra och tolka musik, att lyssna på musik och att utnyttja kulturella tjänster. Under kursen skall de studerande bekanta sig med varandras musikintressen och med det lokala musiklivet.

De studerande skall utveckla sin röstbehandling och sin spelförmåga som uttrycksmedel för musik. Under kursen fördjupas deras kännedom om musikaliska grundbegrepp genom praktisk musicering. De studerande skall lära sig att iaktta ljudmiljön och sätta sig in i hörselvård.

2. Ett flerstämmigt Finland (MU 2)

Kursens mål är att de studerande skall lära sig känna den finländska musiken och stärka sin kulturella identitet. De skall undersöka olika musikkulturer i Finland och även deras subkulturer samt lära sig att förstå deras bakgrundsfaktorer, utveckling och väsentliga drag. Under kursen granskas den europeiska konstmusiken inflytande på den finländska musikkulturen.

I studierna utnyttjas allsidiga arbetssätt, särskilt musicering och musiklyssnande. När man musicerar bör man fästa avseende vid det egna uttrycket och vid utvecklingen av förmågan att lyssna och kommunicera. Stoffet bör företräda olika musikarter: populärmusik, konstmusik och folkmusik.

FÖRDJUPADE KURSER

3. Fritt fram för musik (MU 3)

Kursens mål är att de studerande skall stifta bekantskap även med främmande genrer och musikkulturer och förstå musikens kulturbundenhet. De skall studera likheter och olikheter i musikalisk praxis hos olika musikkulturer och lära sig att förstå hur varje kultur själv definierar sin musikuppfattning. Under kursen skall studerandena sätta sig djupare in i några musikstilar eller musikkulturer. De skall utveckla sina egna musikaliska färdigheter och sin förmåga att skaffa sig kunskaper.

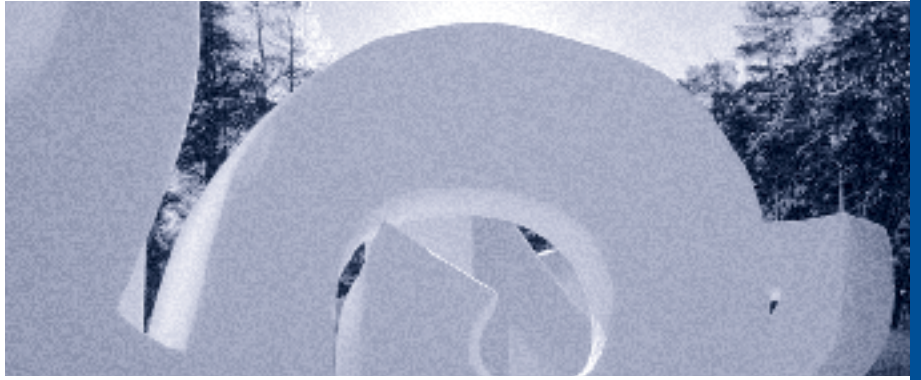
4. Musikens budskap och makt (MU 4)

Kursens mål är att de studerande skall bli förtrogna med hur musiken utnyttjas och med dess möjligheter att påverka inom olika konstformer och medier. De studerande skall sätta sig in i musikens andel till exempel i filmer, teater, massmedier och Internet samt undersöka hur musiken samverkar med text, bild och rörelse. I innehållsanalysen och arbetsätten betonas mångsidighet. Musikens förmåga att påverka undersöks genom analys av existerande material och av musik som de studerande själva åstadkommit.

5. Ett musikaliskt projekt (MU 5)

Kursens mål är att de studerande skall lära sig att i grupp eller självständigt planera och genomföra ett helt musikaliskt projekt, i vilket de utnyttjar de kunskaper och färdigheter som de förvärvat sig. Det kan vara fråga om t.ex. en mindre konsert, ett program för en fest i skolan, en inspelning eller ett tvärkonstnärligt projekt.

TIMO JOKELA

5.18 Bildkonst

5.18 BILDKONST

I gymnasiets undervisning i bildkonst lär sig de studerande att tolka, sätta värde på och bedöma sin egen och andras visuella kultur. Syftet med undervisningen i bildkonst är att utveckla de studerandes förståelse för visuella företeelser i samhället och miljön samt för deras betydelser. De studerandes egna konstnärliga arbete ger dem möjligheter att njuta av konst, att uppleva att de lyckas och att uttrycka sådant som är viktigt för dem själva. Undervisningen skall stimulera de studerandes fantasi, kreativa tänkande och associationsförmåga. De skall handledas i att motivera och reflektera över estetiska och etiska värderingar i sitt liv, i bildkonsten, i medierna och i kulturmiljön. Det viktigaste målet för undervisningen är att de studerande skall lära sig att förstå konstens innebörd i sitt liv och i samhället. I undervisningen fördjupas de allmänbildande grunderna i visuell kultur och skapas tillräckliga förutsättningar för fortsatta studier i ämnet.

Innehållet i undervisningen utgörs av konstnärlig uttrycksförmåga och förmåga att tänka i bilder, konstkännedom och kulturellt kunnande, miljöplanering, arkitektur och formgivning samt visuella medietexter.

I undervisningen strävar man efter en inre integration i läroämnet, så att färdighets- och kunskapsinnehåll kompletterar varandra. Läroinnehållet byggs upp i form av tematiska block och undervisningen bedrivs i samarbete med andra konstarter och vetenskapsområden. Utgångspunkten för undervisningen är de studerandes egna erfarenheter utifrån vilka de utför mångsidiga bildproduktions- och tolkningsprocesser. Samarbetet mellan olika läroämnen främjar trivseln i skolmiljön och ökar den kulturella aktiviteten. Genom samarbete med lokala aktörer får de studerande kunskap om projekt och kultur.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i bildkonst är att de studerande skall

- lära sig att se, förstå och bedöma bildkonst och annan visuell kultur i sitt liv och i samhället
- känna till de centrala begreppen i bildkonst och annan visuell kultur och kunna använda dem när det gäller att tolka, bedöma och redogöra för den konstnärliga arbetsprocessen, visuella budskap och egna och andras arbeten
- vänja sig vid att arbeta process- och målinriktat och vid att bedöma sig själva och samarbeta med andra
- lära sig att välja och att på ett ändamålsenligt sätt använda olika material, tekniker och redskap för det konstnärliga uttrycket
- känna till nutidskonst och bildkonstens historia
- förstå mediekulturen och dess inflytande på människan och samhället
- lära sig att planera, utarbeta och bedöma det estetiska innehållet i medieproduktioner och att tillämpa medial teknik i sitt eget konstnärliga arbete
- känna till bildspråket inom arkitektur, formgivning och föremålskultur och dessa områdens historia
- bli medvetna om hur deras egen verksamhet inverkar på naturen, på kulturlandskapet, på den byggda miljön och på den planering och de beslut som berör dessa
- kunna utnyttja och värdesätta kulturella tjänster.

Bedömning

Bedömningen i bildkonst skall vara långsiktig och interaktiv. Den skall informera de studerande om deras framsteg och sporra dem att uttrycka sig djärvt med tilltro till sin egen konstnärliga förmåga. Undervisningen i bildkonst skall utveckla de studerandes förmåga att bedöma sig själva. Bedömningen skall gälla arbetsprocesser och -resultat, innehållsliga, konstnärliga och tekniska färdigheter samt förmågan att tillämpa teoretisk kunskap i den egna framställningen. Vid kursbedömningen beaktas visuella och skriftliga individuella uppgifter och grupparbeten, skisser, självständiga uppgifter och allmän aktivitet.

OBLIGATORISKA KURSER

1. Jag, bilden och kulturen (KO 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till den visuella kulturens innehåll och grunder
- lära sig att uttrycka sig med bildkonstens medel och att komma med personliga idéer
- lära sig att utnyttja konstnärliga begrepp för att iaktta och bedöma sina egna och andra studerandes bilder samt konstnärliga och mediala bilder
- lära sig att kritiskt reflektera över problem i den visuella kulturen och tolka företeelsernas innehåll, former och betydelser ur individens och samhällets synvinkel samt att i sitt eget arbete tillämpa det som de har lärt sig
- förstå bildkonstens och den övriga visuella kulturens betydelse i sitt eget liv och i samhället.

CENTRALT INNEHÅLL

- konstens väsen: konsten ur individens och samhällets synvinkel samt olika konstuppfattningar
- bildens makt och bilder av makten i kulturen
- konsten som tolk för kulturen: finländsk, nordisk och europeisk kultur samt utom-europeiska kulturer
- det egna konstnärliga uttrycket: att rita och måla, att arbeta tredimensionellt, att använda digitala bilder
- olika medel för att bygga upp en bild: komposition, färger, rörelse, rum och tid
- bildtolkning och bildanalys visuellt och verbalt, introduktion i olika sätt att analysera konst, t.ex. formalistisk, semiotisk, ikonografisk och receptionsanalytisk tolkning.

2. Miljö, plats och rum (KO 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig grunderna inom formgivning och arkitektur, uttryckssätt, materialkännedom, estetik och planeringsprocesser

- lära sig att i miljöplanering och formgivning göra iakttagelser ur olika synvinklar, t.ex. ur estetisk och etisk synvinkel, samt att se vad som socialt och kulturellt sett främjar en hållbar utveckling
- lära sig att iakttä miljön i dess olika former: naturmiljön, den byggda miljön, den sociala och psykiska miljön samt se dem som kulturella yttringar
- förstå samhällskonstens och miljökonstens betydelse i miljöplaneringen och i den visuella kulturen i vidare mening.

CENTRALT INNEHÅLL

- rummet som begrepp: att erfara rummet som en psykisk, fysisk och social plats
- grundbegreppen inom arkitektur och formgivning: skala, rörelse, rum, proportionssystem, struktur, färg, form och material
- landskap, byggnader, föremål och konstverk som materiella, andliga och estetiska yttringar av respektive tids kulturhistoria
- arkitektur och formgivning ur miljöns och näringslivets synvinklar
- modeller, reliefer, miniatyrer och experiment med olika material

FÖRDJUPADE KURSER

3. Medierna och bildernas budskap (KO 3)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att analysera och tolka mediernas framställning av världen i förhållande till kulturen och verkligheten
- förstå med vilka medel det visuella uttrycket görs verkningsfullt i medierna
- lära sig att använda olika slags bilder och tekniker i olika massmedier som medel för det de vill uttrycka
- lära sig att analysera och utveckla sitt förhållande till medierna.

CENTRALT INNEHÅLL

- bilden i medierna: bildjournalism, reklam, bilder inom underhållningen, populärkultur, serier, det visuella uttrycket på www-sidor och i datorspel
- grafisk planering: ombrytning, typografi, olika metoder för bildredigering och bildöverföring
- att iakttä kulturen och kritiskt analysera idéinnehållet i mediala bilder från olika tider, olika ställen och olika subkulturer
- fotografiets roll i medierna
- film och video: traditionellt och föränderligt bildspråk
- det visuellas roll i utformningen av produkter och varumärken

4. Från bildkonst till egna bilder (KO 4)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna gestalta huvuddragen i bildkonstens historia tematiskt och kronologiskt
- förstå innehåll och uttrycksätt inom bildkonsten under olika tider och i olika kulturer
- utnyttja sin konstkänedom i sin egen framställning
- lära sig att arbeta självständigt och öva upp sin förmåga att analysera sina alster.

CENTRALT INNEHÅLL

- tolkning och analys av konst i bild och ord
- uttryck för kulturella betydelser och uppfattningar i bildkonsten under olika tidsperioder
- utveckling och skissering av motiv som en del av den konstnärliga processen
- bildens innehåll och form som uttryck för konstnären och kulturen; komposition i färg, ljus, skugga och rörelse; illusoriskt och tredimensionellt; ytstruktur och material

5. Verkstad för samtidskonst (KO 5)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att följa med och bedöma aktuella fenomen inom samtidskonst
- lära sig att iakttä och inse visuella betydelser i sin miljö och att tillämpa dem i sin egen framställning
- lära sig att förstå och använda samtidskonstens medel då de arbetar med olika fenomen
- vänja sig vid att arbeta process- och målinriktat.

CENTRALT INNEHÅLL

- samtidskonstens väsen: fenomen och olika konstuppfattningar bakom samtidskonst
- samtidskonst och växelverkan mellan kulturerna, visuella subkulturer
- tvärkonstnärliga projekt i och utanför skolan
- en egen produktion
- visuella yrken i samhället och organisationer inom konstbranschen

5.19 Gymnastik

5.19 GYMNASTIK

Syftet med undervisningen i gymnastik i gymnasiet är att främja en sund och aktiv livsstil och leda ungdomarna till att inse idrottens betydelse för det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet. Positiva erfarenheter av läroämnet stärker den psykiska aktiviteten och hjälper dem att orka i skolarbetet. I gymnastiken uttrycker de studerande sig och får upplevelser. Gymnastik är ett läroämne som förutsätter aktivitet och det utvecklar därför de studerandes fysiska och motoriska egenskaper och stöder en balanserad tillväxt och mognad. Genom gymnastik och idrott stärks också den sociala förmågan och samhörigheten. De studerande skall ledas till att ta ansvar, till att förstå betydelsen av rent spel och till att iaktta goda vanor. Undervisningen i gymnastik bygger på en etisk och estetisk värdegrund.

Genom att öva upp den fysiska konditionen och iaktta den börjar de studerande inse betydelsen av en god kondition för att orka och kunna arbeta. Genom en mångsidig undervisning i gymnastik skapas förutsättningar för att de självständigt skall kunna utöva olika idrotter och motionsformer.

Gymnastiken skall bedrivas allsidigt med hänsyn till årstiderna och till de lokala förhållandena. Den arrangeras i form av individuell undervisning, smågruppsundervisning och gruppundervisning. De finländska idrottstraditionerna skall beaktas i valet av grenar och motionsformer. För elever som är i behov av särskilt stöd differentieras undervisningen enligt deras individuella behov. Man bör värna om säkerheten och ta hänsyn till särskilda behov för studerande med annan kulturell bakgrund eller religiös övertygelse.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i gymnastik är att de studerande skall

- utveckla sina färdigheter och kunskaper i olika gymnastik- och idrottsgrenar
- lära sig att utöva gymnastik och idrott på egen hand
- kunna bedöma sin fysiska kondition och ställa upp mål för sig
- tillägna sig goda vanor och följa dem, lära sig att iaktta överenskomna regler och att ta hänsyn till naturen
- kunna arbeta i uppbyggande anda, tryggt och ansvarsfullt både självständigt och i grupp.

Bedömning

Vid bedömningen i gymnastik beaktas de studerandes aktivitet, ansvarsfullhet och inställning samt deras färdigheter, kunskaper och funktionsförmåga.

OBLIGATORISKA KURSER

I de obligatoriska kurserna fördjupas de studerandes färdigheter och kunskaper från grundskolan och de ges också möjlighet att bekanta sig med nya grenar. När det är nödvändigt individualiserar undervisningen utifrån de studerandes behov. När man lägger upp kurserna skall årstiderna beaktas så att det under de obligatoriska kurserna går att utöva sommar- och vinteridrott samt både inom- och utomhusgrenar. I undervisningen betonas idrottens inverkan på hälsan och välbefinnandet. Vid gruppbildningen skall också säkerheten beaktas.

1. Färdighet och kondition (GY 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- kunna fortsätta den träning och fördjupa de färdigheter som de har från grundskolan
- få handledning i allsidig idrottsutövning
- få positiva erfarenheter av gymnastik och idrott
- efter råd och lägenhet bekanta sig med nya idrottsformer
- förstå betydelsen av att bygga upp en mångsidig fysisk kondition och kunna verka till förmån för hälsa, välbefinnande och trygghet.

CENTRALT INNEHÅLL

- uppövning av den fysiska konditionen, testning och bedömning av den
- muskelvård och avslappning
- bollspel inomhus och utomhus, klubbspel och racketspel
- gymnastik i olika former
- dans i olika former
- vinteridrott
- simning och livräddning
- friidrott
- orientering och motion i naturen

2. Träning ensam och tillsammans med andra (GY 2)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- få mångsidigare färdigheter och kunskaper inom olika grenar
- få grundläggande kännedom om hur man gör upp ett konditionsprogram och genomför det
- individuellt få vägledning i hur de aktivt kan utöva hälsofrämjande sporter
- lära sig att träna ansvarsfullt både på egen hand och i grupp
- lära sig uppskatta och upprätthålla hälsan och arbetsförmågan
- utvecklas i socialt umgänge.

CENTRALT INNEHÅLL

- träning av den fysiska konditionen, muskelvård och avslappning
- bollspel inomhus och utomhus, klubbspel och racketspel
- gymnastik i olika former
- dans i olika former
- vinteridrott
- konditionssimning och vattengymnastik
- konditionsidrott
- någon ny idrottsgren eller motionsform

FÖRDJUPADE KURSER

Syftet med kurserna är att de studerandes egen aktivitet skall betonas, att deras samverkan skall främjas och att skolans inre samhörighet skall stärkas. Preciseringsen av innehållet i de fördjupade kurserna preciseras i samråd med de studerande.

3. Stimulerande motion (GY 3)

Syftet med kursen är att hjälpa de studerande att orka och att öka vakenheten i studierna genom avslappnande och stimulerande erfarenheter av idrott. Kursen kan bestå av en eller flera motionsformer. Läraren preciserar kursinnehållet tillsammans med gruppen.

4. Motion tillsammans (GY 4)

Syftet med kursen är att främja de studerandes gemensamma motionsintressen. I arbets-sätten betonas samverkan i grupp. Kursinnehållet kan bestå av gamla danser eller någon annan motionsform som idkas tillsammans.

5. Motionsidrott (GY 5)

Syftet med kursen är att effektivera regelbunden motion, att höja och iaktta konditionen och att inse betydelsen av att ständigt röra på sig. De studerande gör upp ett personligt motionsprogram som genomförs både självständigt och i grupp. Läraren preciserar kursinnehållet tillsammans med gruppen.

5.20 Hälsokunskap

5.20 HÄLSOKUNSKAP

Hälsokunskap är ett läroämne som vilar på tvärvetenskaplig grund och vars syfte är att främja ett kunnande som stöder såväl hälsa som välbefinnande och trygghet. Detta kunnande kommer till uttryck i form av kognitiva, sociala, emotionella, funktionella och etiska färdigheter och i förmågan att leta reda på information. Till hälsokunskapen hör också förmågan att ta ansvar för sin egen och andras hälsa. I gymnasiet behandlas hälsa och sjukdom, hälsofrämjande samt förebyggande och vård av sjukdom ur individens, familjens, gemenskapens och samhällets synvinkel.

Hälsa kan ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. I hälsokunskapen i gymnasiet behandlas företeelser med anknytning till hälsa och sjukdomar utgående från erfarenhet och forskning. Det är dessutom viktigt att resonera om olika värderingar kring hälsan.

I den obligatoriska kursen skall de studerande fördjupa sig i faktorer som påverkar hälsa och sjukdom utgående från hur man förebygger folksjukdomarna och de vanligaste smittsamma sjukdomarna samt lära sig hur hälsa och välbefinnande kan främjas. Det är också viktigt att utveckla förmågan till egenvård.

I de fördjupade studierna studeras mera ingående de hälsoresurser som en ung människa behöver i vardagslivet, hennes hälsovanor och olika sätt att ta vara på sig själv samt andra hälsofrågor med utgångspunkt i ansvarsfull vuxenhet och föräldraskap. Hälsa och sjukdom samt våra möjligheter att påverka dessa betraktas utifrån forskning, yrkespraxis inom hälsovården, tillbudsstämde tjänster samt den historiska och samhälls- lliga utvecklingen.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i hälsokunskap är att de studerande skall

- förstå betydelsen av god hälsa och arbetsförmåga samt betydelsen av att förebygga sjukdomar och främja hälsa
- kunna använda centrala begrepp som gäller främjande av hälsa samt hälsa och sjukdom
- förstå betydelsen av att förebygga sjukdomar, särskilt folksjukdomar och smittsamma sjukdomar, och känna till de viktigaste möjligheterna att förebygga och behandla dem ur individens och samhällets synvinkel
- kunna begrunda värdefrågor kring hälsa och motivera sina val samt lära sig att värdesätta hälsa som en resurs och att främja hälsa
- känna till folkhälsans historiska utveckling och faktorer som leder till hälsoskillnader mellan olika befolkningsgrupper
- känna till basservicen inom hälso- och socialvården i Finland samt medborgaraktivitet i folkhälsoarbetet
- bli förtrogna med olika sätt att söka reda på information om hälsa och sjukdom samt kritiskt kunna bedöma informationen och olika företeelser i hälsokulturen.

Bedömning

Vid bedömningen betonas de studerandes förmåga att förstå och tillämpa fakta om hälsa och sjukdom, samt iakttas hur väl de kan använda och kombinera information ur olika källor. Därtill bedöms deras förmåga att reflektera över etiska värderingar om hälsa och

sjukdom och att motivera sitt sätt att sköta sin hälsa samt också deras förmåga att bedöma samhälleliga beslut om hälsa och sjukdom. Hälsokunskapen kan bedömas genom kursprov, genom arbetsuppgifter som utförs enskilt eller i grupp, genom föredrag, mindre kartläggningar och undersökningar samt på basis av konkreta uppdrag.

OBLIGATORISK KURS

1. Hälsokunskapens grunder (HÄ 1)

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till faktorer som inverkar på det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet samt på arbetssäkerhet och annan säkerhet och kunna bedöma hur dessa tryggas i det egna levnadssättet och den egna miljön
- inse betydelsen av att förebygga folksjukdomar och de vanligaste smittsamma sjukdomarna ur individens och samhällets perspektiv samt lära sig att fundera på olika sätt att förebygga dem
- märka vilka faktorer som inverkar på uppkomsten av hälsoskillnader
- kunna skaffa sig, använda och bedöma fakta om hälsa och sjukdomar samt begrunda hälsokulturen och den tekniska utvecklingen ur hälsosynvinkel
- känna till de viktigaste tjänsterna inom hälso- och socialvården.

CENTRALT INNEHÅLL

- faktorer som inverkar på hälsan och arbetsförmågan samt på säkerheten: näring, sömn, vila och belastning, hälsofrämjande motion, mental hälsa, socialt stöd, välbefinnande i arbetet, arbetssäkerhet, säkerheten hemma och på fritiden, omgivningens hälsa
- sexuell hälsa, parförhållande, familj och det sociala arvet från tidigare generationer
- folksjukdomarna och de vanligaste smittsamma sjukdomarna, risk- och skyddsfaktorer som gäller dem och olika sätt att påverka dem
- egenvård av sjukdomar och blesyrer, första hjälpen och att skaffa hjälp
- hälsoskillnader i världen, faktorer som åstadkommer och minskar hälsoskillnader
- metoder att söka fram fakta om hälsa samt kritisk tolkning av information, reklam och marknadsföring som angår hälsan
- hälsovårds- och välfärdstjänster, medborgaraktivitet i folkhälsoarbetet

FÖRDJUPADE KURSER

2. Ungdomar, hälsa och vardagsliv (HÄ 2)

I kursen fördjupas målsättningarna i den obligatoriska kursen beträffande unga människors levnadssätt och hälsovanor i vardagslivet. Kulturella, psykologiska och samhälleliga fenomen samt tolkningar av dessa som förklarar hälsoproblem behandlas tematiskt. De studerande skall också fundera på hur de uppfattar sig själva och andra fysiskt, psykiskt och socialt.

Speciellt betonas ansvaret för den egna hälsan. Under kursens gång diskuterar man särskilt värderingar, utför övningar och rollspel individuellt och i grupp samt tränar sociala färdigheter och arbetsformer som utvecklar förmågan att diskutera och argumentera.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att betrakta sitt liv med utgångspunkt i vuxenhet och föräldraskap
- lära sig att tänka igenom och granska värden och värderingar som gäller hälsa och sjukdom
- kunna motivera sina val ur hälsoperspektiv och kunna bedöma hur avgöranden som gäller levnadsvanor och omgivning påverkar hälsan och välbefinnandet
- kunna beskriva en upplevelse av hälsa och företeelser som förklarar hälsoproblem samt olika tolkningar av dem.

CENTRALT INNEHÅLL

- självkännedom, att bli vuxen, betydelsen av socialt stöd i familj och närmiljö
- förberedelse för föräldraskap och familjeliv
- livsglädje, att uppehålla mental hälsa och få motivation, att möta kriser och depression
- matens betydelse för hälsan, kulturen och samhället samt viktkontroll, hälsotion och ätstörningar
- fysisk och psykisk trygghet, kommunikation utan våld
- sexuell hälsa
- kännedom om företeelser som förklarar hälsoproblem och som sammanhänger med kulturella, psykologiska och samhälleliga faktorer och tolkningar av dessa, exempelvis en upplevelse av att livet är meningsfullt, kroppsuppfattning/kroppslighet, välbegagn och nutida beroenden
- tobak, alkohol och droger ur individens, omgivningens och samhällets synvinkel samt ur global synvinkel

3. Hälsa och forskning (HÄ 3)

Inom ramen för kursen skall de studerande sätta sig in i historiska faktorer och perspektiv som påverkar hälsan, i olika metoder att undersöka hälsa och sjukdom samt i utvecklingslinjer i dödlighet och sjukfrekvens. Under kursen behandlas också den vanligaste forskningen inom hälsovård och egenvård, tolkningar av resultaten och konsekvenserna av dem.

Därtill fördjupas innehållet i den obligatoriska kursen beträffande hälsovårdspraxis av olika slag, utbud på hälsovårdstjänster och individens ställning inom hälso- och sjukvården. I arbetet betonas aktivitet, praktiskt lärande, undersökande metoder och studiebesök.

MÅL

Kursens mål är att de studerande skall

- lära sig att reflektera över huvudlinjerna inom folkhälsovetenskap och förebyggande hälsovård ur nationell och global synvinkel
- lära sig att söka, bedöma och tolka forskningsresultat och praktisk kunskap om hälsa och sjukdom

- kunna genomföra små kartläggningar av hälsa och hälsobeteende i sin studiemiljö
- lära sig att använda hälsovårdstjänster och känna till vilka rättigheter man har som kund och patient
- kunna diskutera och bedöma den teknologiska utvecklingens betydelse ur hälso- och trygghetsperspektiv.

CENTRALT INNEHÅLL

- metoder för att främja hälsa och för att känna igen och förebygga sjukdomar under olika tider
- undersökning av hälsobeteende och upplevd hälsa: mätning av den fysiska och psykiska arbets- och prestationsförmågan samt ergonomiska mätningar, välmåendet i arbetet och de faktorer som påverkar det
- praxis inom hälsovård och välfärdsservice, kundens och patientens rättigheter
- förmåga att kritiskt ta del av och bedöma forskningsresultat och de föreställningar om hälsa som medierna förmedlar, medikalisering
- bedömning och uppföljning av hur levnadsvanorna påverkar hälsan, praktiska undersökningar

5.21 Studiehandedning

5.21 STUDIEHANDLEDNING

Studiehandledningens syfte är att stödja de studerande i studierna under gymnasietiden och se till att de har tillräckligt med sådana kunskaper och färdigheter som de behöver vid övergången till fortsatta studier och arbetsliv.

Studiehandledningen skall bilda ett kontinuum som fortsätter hela den tid gymnasieutbildningen pågår. Kurserna i ämnet skall ge de studerande möjlighet att skaffa sig sådana grundläggande kunskaper och färdigheter som de behöver för att kunna planera sina fortsatta studier och sitt val av yrkesinriktning. I val- och problemsituationer och för att utveckla förmågan att fatta beslut skall de studerande ges handledning enskilt och i smågrupper. I den personliga handledningen skall de studerande kunna diskutera frågor angående sina studier, sitt val av utbildning och sin yrkes- och karriärplanering, sin framtid och sin livssituation. De skall ha möjlighet att i smågrupper diskutera gemensamma frågor som det är meningsfullt att ta upp i grupp.

Studiehandledningen skall stödja och hjälpa studerande som är i behov av särskilt stöd även i praktiska studiefrågor.

Mål för studiehandledningen

I studiehandledningen skall de studerande spöras att bli självständiga och ta ansvar så att de kan lägga upp sitt individuella studieprogram, identifiera problem i studierna och ta reda på hur de kan få hjälp med problemen. Målet är att de studerande skall kunna studera fullödigt under hela gymnasietiden, utveckla sin studieteknik och hitta sin inlärningsstil och styrka.

De studerande skall handledas i att söka fram fakta och utnyttja de möjligheter som informations- och kommunikationstekniken erbjuder. Målet är att de studerande skall känna till de viktigaste ansökningsguiderna om fortsatt utbildning och yrkesval och självständigt kunna utnyttja information på nätet när de söker in till fortsatta studier.

De studerande skall ges vägledning och stöd i att planera sin levnadsbana och hantera sin livssituation. De skall hjälpas att planera de fortsatta studierna och fatta beslut genom information om olika studiealternativ efter gymnasiet och om det centrala utbildningsutbudet vid yrkesläroanstalterna på det andra stadiet, vid yrkeshögskolorna och vid universiteten. Avsikten är att de studerande skall ha beredskap att söka in till fortsatta studier direkt efter gymnasiestudierna. De studerande skall realistiskt kunna bedöma sina förutsättningar och möjligheter i olika skeden av studierna och kunna planera sina gymnasiestudier och träffa sina val på ett ändamålsenligt sätt, hela tiden med hänsyn till sina planer för fortsatta studier.

Studiehandledningens uppgift är också att förmedla kunskap om arbets- och näringslivet och om entreprenörskap. De studerande skall ha möjlighet att bekanta sig med olika yrken och arbetslivet och med studier vid andra läroanstalter. De skall lära sig att söka efter information om utbildningsmöjligheter i andra länder och arbete utomlands.

OBLIGATORISK KURS

1. Utbildning, arbete och framtid (SH 1)

Målet för den obligatoriska kursen i studiehandledning är att de studerande skall få de centrala kunskaper och färdigheter som de behöver för att inleda och slutföra studierna i gymnasiet samt för att kunna söka in till fortsatta studier. I anslutning till kursen ordnas orientering i arbetslivet och i olika utbildningar på det andra stadiet och på högskolestadiet.

Under kursen behandlas frågor som är gemensamma för alla studerande gällande gymnasiestudierna, studentexamen, fortsatta studier och yrkes- och karriärplanering samt andra aktuella frågor som dyker upp i gymnasiestudierna.

CENTRALT INNEHÅLL

- studiernas uppbyggnad och utvecklandet av studiefärdigheter
- självkänedom
- förtrogenhet med egna handlingsmönster och starka sidor
- arbetslivskunskap
- studentexamen
- yrkesinriktning och fortsatta studier
- ansökningsprocedurer för fortsatta studier
- övergången till arbetslivet

FÖRDJUPAD KURS

2. Studier, arbetsliv och yrkesval (SH 2)

Målen för den fördjupade kursen i studiehandledning är att öka de studerandes studiefärdigheter, förbättra deras självkänedom och med tanke på fortsatt utbildning och arbetsliv hjälpa dem att sätta sig in i sådana viktiga frågor som det inte är möjligt att fördjupa sig i den övriga handledningen. Inom ramen för kursen kan de bekanta sig med någon eventuell framtida studieplats.

Målen och det centrala innehållet för den fördjupade kursen skall definieras i läroplanen utifrån de behov som är viktigast för respektive skolas studerande. Frågor som gäller det regionala arbets- och näringslivet, självkänedom och studiefärdigheter eller yrkes- och karriärplanering lyfts fram var för sig eller behandlas integrerat.

6

Bedömningen av studierna

6.1 SYFTET MED BEDÖMNINGEN

Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerandena i deras studier och utveckla deras förutsättningar att bedöma sig själva. Studerandenas inläring och arbete skall bedömas mångsidigt. (Gymnasielagen 629/1998, 17 § 1 mom.)

Syftet med bedömningen av inläringen är att ge de studerande respons på deras framsteg och studieresultat både under gymnasietiden och då gymnasiestudierna slutar. Avsikten med responsen är att uppmuntra och vägleda dem i deras studier. Därtill skall bedömningen informera vårdnadshavaren, de följande läroanstalterna, arbetslivet och andra motsvarande intressenter om den studerandes kapacitet. Bedömningen av lärandet hjälper också läraren och skolan att analysera undervisningens effekter. Vitsordsbedömningen är ett slag av utvärdering.

Bedömningen skall på ett positivt sätt sporra den studerande att ställa upp sina mål och justera sina arbetssätt.

6.2 KURSBEDÖMNINGEN

En kurs skall bedömas när den studerande har slutfört den. Syftet med kursbedömningen är att ge den studerande en uppfattning om hur han eller hon uppnått kursens mål och gått framåt i studierna. Kursbedömningen skall vara allsidig och skall förutom att utgå från eventuella skriftliga prov grunda sig på fortlöpande observationer av framstegen i studierna och på en bedömning av studerandens kunskaper och färdigheter. Också den studerandes eget omdöme kan beaktas bl.a. genom utvärderingssamtal om kursen. Läroplanen ger närmare anvisningar om bedömnings sätt och bedömningsrutiner.

De studerande kan förväntas genomföra en del av studierna självständigt. (Gymnasieförordningen 810/1998, 4 § 1 mom.)

En studerande kan på ansökan beviljas tillstånd att genomföra studier utan att delta i undervisningen. (Gymnasieförordningen 810/1998, 4 § 2 mom.)

En kurs som den studerande har genomfört på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord. I läroplanen det skall ingå närmare bestämmelser om vilka studier som kan bedrivas självständigt och om principerna för hur de skall fullgöras.

Om en studerande genomför en kurs helt eller delvis självständigt följs i tillämpliga delar ovan nämnda bedömningsprinciper. Hur väl kursmålen har uppnåtts och vilka framsteg i riktning mot dem som har gjorts skall i sådana fall bedömas tillräckligt mångsidigt.

Den studerande och hans vårdnadshavare skall tillräckligt ofta få uppgifter om hur den studerande arbetar och om hans framsteg i studierna. Om lämnande av uppgifter bestäms närmare i läroplanen. (Gymnasieförordningen 810/1998, 6 § 1 mom.)

För att försäkra sig om att vårdnadshavarna i enlighet med förordningens bestämmelser får information om den studerandes arbete och framsteg i studierna kan skolan förutsätta att vårdnadshavaren undertecknar meddelandena om framstegen för de studerandes del som ännu inte är myndiga.

Den bedömning som avses i 1 mom. ges antingen med siffror eller på något annat sätt som bestäms i läroplanen. Vid bedömningen med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. Underkänd prestation anges med vitsordet 4. (Gymnasieförordningen 810/1998, 6 § 2 mom.)

De obligatoriska kurserna i vart och ett läroämne och de riksomfattande fördjupade kurser som definierats i grunderna för läroplanen bedöms med siffror. Övriga fördjupade kurser och tillämpade kurser kan i enlighet med vad som bestäms i läroplanen bedömas med siffror, med en anteckning om slutförd kurs (A = avlagd), underkänd kurs (U=underkänd) eller med ett verbalt omdöme. Sifferbedömningen kan kompletteras med ett skriftligt verbalt omdöme och med muntlig respons vid ett utvärderingssamtal. Hur en avbruten kurs skall antecknas kan avgöras i läroplanen.

Diagnostiserade handikapp och därmed jämförbara svårigheter, som t.ex. läs- och skrivsvårigheter, språksvårigheter hos invandrare eller andra faktorer som gör det svårt för den studerande att visa sina kunskaper bör beaktas vid bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och till att visa sina kunskaper också på något annat sätt än skriftligt. Dylika svårigheter kan beaktas i kursvitsordet.

Bedömarna och informationen om bedömningsgrunderna

Om bedömningen av en studerande beslutar i fråga om varje enskilt läroämne eller ämnesgrupp den studerandes lärare eller, om lärarna är många, lärarna gemensamt. (Gymnasieförordningen 810/1998, 9 § 1 mom.)

Den studerande har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och om hur de har tillämpats på honom. (Gymnasieförordningen 810/1998, 9 § 2 mom.)

Information om bedömningsgrunderna förbättrar lärarnas och studerandenas rättsskydd och studiemotivationen. Förutom om de allmänna bedömningsgrunderna bör de studerande upplysas om bedömningen av varje kurs vid kursens början, då bedömningen bör diskuteras.

Hinder för studiegången

I läroplanen bestäms enligt läroämne eller ämnesgrupp de kurser som skall genomföras med godkänt resultat för att den studerande skall kunna gå vidare i studierna i läroämnet eller ämnesgruppen i fråga. En studerande som inte har slutfört ovan avsedda studier med godkänt resultat skall beredas möjlighet att visa att han inhämtat sådana kunskaper och färdigheter som gör det möjligt att gå vidare i studierna. (Gymnasieförordningen 810/1998, 7 § 1 mom.)

Den studerandes framsteg i studierna skall iakttas. Om tillvägagångssättet, som till exempel om huruvida eventuella hinder för att gå vidare i studierna skall tas i bruk, bestäms närmare i läroplanen. Det krav på hur en hel lärokurs skall avläggas som anges i kapitel 6.3 i detta dokument kan emellertid inte skärpas genom att man definierar hur den studerande får gå vidare i studierna.

Läroplanen skall fastslå på vilket sätt den studerande skall ges möjlighet att försöka höja ett redan godkänt kursvitsord. Om en studerande utnyttjar denna möjlighet är det den bättre kursprestationen som blir gällande.

Tillgodoräknande av studier

En studerande får i gymnasiets lärokurs räkna sig till godo i andra sammanhang slutförda studieprestationer om dessa till sina mål och sitt centrala innehåll motsvarar gymnasiets läroplan. (Gymnasielagen 629/1998, 23 § 1 mom.)

Beslut om tillgodoräknande av studieprestationer som slutförts i ett annat sammanhang skall på särskild begäran fattas innan nämnda studier inleds. (Gymnasielagen 629/1998, 23 § 2 mom.)

Utöver bestämmelserna i gymnasielagen (L 629/1998, 23 §) gäller att man genom tillgodoräknande av tidigare studier skall undvika överlappningar och förkorta studietiden. När studier från andra läroanstalter räknas en studerande till godo skall man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationen har utförts. Om det handlar om en kurs som enligt gymnasiets läroplan skall bedömas med siffror, omvandlas vitsordet till gymnasiets vitsordsskala enligt följande motsvarighetstabell:

skalan 1–5	gymnasiets skala	skalan 1–3
1 (nöjaktiga)	5 (hjälpiga)	1
2 (nöjaktiga)	6 (försvarliga)	1
3 (goda)	7 (nöjaktiga)	2
4 (goda)	8 (goda)	2
5 (berömliga)	9 (berömliga), 10 (utmärkta)	3

I sådana fall där man i gymnasiet inte kan avgöra vilket vitsord, det högre eller det lägre, en kurs som avlagts i en annan läroanstalt motsvarar, skall motsvarigheten bestämmas till den studerandes fördel.

Utländska studier kan i gymnasiestudierna räknas till godo som obligatoriska, fördjupade eller tillämpade kurser. Om de räknas till godo som obligatoriska kurser eller som i grunderna för läroplanen definierade fördjupade kurser skall de bedömas med siffror. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen.

När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas hans studier enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den utsträckning som kursernas mål och centrala innehåll motsvarar varandra. Dessa motsvarigheter definieras närmare i samband med lärokurserna i de olika läroämnena. Kursvitsorden för den långa lärokursen överförs då direkt som kursvitsord för de korta kurserna. Resten av studierna enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra fördjupade eller tillämpade kurser i enlighet med vad som bestäms i läroplanen. På den studerandes begäran kan man anordna extra förhör för att fastslå kunskapsnivån. Då en studerande mitt i studierna övergår från kort till lång lärokurs i ett läroämne, skall samma principer följas. Tilläggsprestationer kan då förutsättas, och vitsordet kan samtidigt omprövas.

En invandrarstuderande bedöms enligt lärokursen i finska/svenska som andraspråk (S2) för invandrare, förutsatt att han har valt denna lärokurs, oberoende av om särskild undervisning i finska/svenska som andraspråk har anordnats eller om gymnasiet bara har kunnat erbjuda en del av kurserna i finska/svenska som andraspråk. Kurser som avlagts enligt lärokursen i finska/svenska som modersmål räknas i sin helhet till godo i kurserna i finska/svenska som andraspråk, och vitsordet för dem blir gällande som vitsord för kurserna

i svenska/finska som andraspråk. På sitt betyg kan den studerande ha vitsord bara för lärokursen i finska/svenska i modersmål och litteratur eller för lärokursen i finska/svenska som andraspråk (S2), inte för vardera.

6.3 BEDÖMNINGEN AV EN ÄMNESLÄROKURS

Studierna i gymnasiet indelas i tre delar: obligatoriska, fördjupade och tillämpade kurser.
(Statsrådets förordning 955/2002, 7 § 1 mom.)

En ämneslärokurs består av obligatoriska och fördjupade kurser enligt den studerandes individuella studieprogram samt av tillämpade kurser som nära ansluter sig till de obligatoriska och fördjupade kurserna. Läroplanen skall bestämma i vilken utsträckning de tillämpade kurserna ansluter sig till en ämneslärokurs. Lärokursen i ett läroämne kan vara olika lång för olika studerande. Den studerandes studieprogram preciseras under gymnasiestudiernas gång. Uppgörandet och uppföljningen av programmet hjälper honom eller henne att välja kurserna målmedvetet.

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det aritmetiska medeltalet för de obligatoriska kurser och de i grunderna för läroplanen definierade riksgiltiga fördjupade kurser som den studerande har slutfört. Av dessa studier får den studerande ha underkända kursvitsord enligt följande:

Obligatoriska och i grunderna för läroplanen definierade riksgiltiga fördjupade kurser enligt studerandens studieprogram	Högsta tillåtna antal underkända kurser
1–2 kurser	0
3–5 kurser	1
6–8 kurser	2
9 eller fler kurser	3

Lärokursen i ett läroämne skall innehålla alla den studerandes bedömda obligatoriska kurser och alla hans i grunderna för läroplanen definierade riksgiltiga fördjupade kurser. Ingen kurs kan avlägsnas i efterhand. I läroplanen skall bestämmas närmare om bedömningen av de övriga fördjupade kurser som ansluter sig till lärokursen i läroämnet och om bedömningen av de tillämpade kurserna.

En studerande som inte har godkänts i ett ämne eller som önskar höja sitt vitsord skall ges möjlighet att höja sitt vitsord i ett fristående förhör. (Gymnasieförordningen 810/1998, 8 § 3 mom.)

Om studeranden i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskning av läroämnet än vad vitsordet i ämnet på basis av kursbedömningen skulle förutsätta, skall vitsordet höjas.

Ett vitsord som bildats på basis av de obligatoriska och fördjupade kurserna i de nationella läroplansgrunderna kan förutom i ett fristående förhör höjas:

- genom tilläggsprestationer i de fördjupade och tillämpade kurser som utbildningsanordnaren har definierat i läroplanen
- enligt prövning av dem som beslutar om bedömningen av den studerande, ifall den studerandes kunskaper och färdigheter när studierna i läroämnet slutförs är bättre än vad som vitsordet i läroämnet enligt kursbedömningen skulle förutsätta.

Läroämnen som skall bedömas med siffror i avgångsbetyget

Med de siffervitsord som föreskrivs i gymnasieförordningen bedöms alla obligatoriska läroämnen och valfria främmande språk. För studiehandledningen ges en anteckning om fullgjord prestation. För gymnastik och sådana ämnen som omfattar bara en kurs antecknas bara att prestationen är fullgjord ifall den studerande begär det. Också för valfria främmande språk antecknas att prestationen är fullgjord, ifall den lärokurs som den studerande har avlagt i språket omfattar endast två kurser.

Övriga i läroplanen definierade tillämpade studier som lämpar sig för gymnasiets uppgift bedöms i enlighet med vad som bestäms i läroplanen.

6.4 FULLGÖRANDE AV HELA GYMNASIETS LÄROKURS

Undervisning i olika läroämnen och studiehandledning ges i form av kurser som omfattar i genomsnitt 38 timmar. De studier som är frivilliga för den studerande kan till omfattningen vara kortare eller längre än vad som nämns ovan. Gymnasiets lärokurs omfattar minst 75 kurser. (Gymnasieförordningen 810/1998, 1 § 1 mom.)

De obligatoriska, fördjupade och tillämpade kurser som hör till den studerandes personliga studieprogram skall ha studerats i minst den omfattning som har angetts för dem i timfördelningen 14.11.2002. (Statsrådets förordning 955/2002.)

En studerande har fullgjort gymnasiets lärokurs när han eller hon har avlagt de enskilda ämneslärokurserna med godkänt vitsord på det sätt som angetts ovan och då minimiantalet 75 kurser för gymnasiet uppfylls. Av läroanstaltens egna fördjupade och tillämpade kurser kan endast de kurser som den studerande har avlagt med godkänt vitsord räknas till gymnasiets lärokurs.

Ny bedömning och rättelse av bedömning

Begäran om omprövning av ett beslut som gäller studieframstegen eller slutbedömningen skall göras inom två månader efter delgivningen. Om ny bedömning beslutar skolans rektor och den studerandes lärare gemensamt. (Gymnasieförordningen 561/2003, 13 § 1 mom.)

Om den nya bedömning som avses i 1 mom. eller det beslut genom vilket begäran har avslagits är uppenbart felaktigt, kan länsstyrelsen på den studerandes begäran ålägga läraren att företa en ny bedömning eller bestämma att beslutet om studieframstegen skall ändras eller bestämma vilket vitsord den studerande skall få. (Gymnasieförordningen 561/2003, 13 § 2 mom.)

Utbildningsanordnaren skall informera de studerande om möjligheten till ny bedömning och till rättelse av bedömning.

6.5 BETYGEN OCH UPPGIFTERNA I DEM

Till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs ges avgångsbetyg. Till en studerande som avgår från gymnasiet utan att ha slutfört gymnasiets lärokurs ges skiljebetyg, i vilket bedömningen av de studier som slutförts antecknas. Till en studerande som har slutfört lärokursen i ett eller flera läroämnen ges ett betyg över slutförd lärokurs. (Gymnasieförordningen 810/1998, 8 § 1 mom.)

I fråga om avgångs- och skiljebetyg samt betyg över slutförd lärokurs i ett eller flera ämnen tillämpas vad som bestäms i 6 §. (Gymnasieförordningen 810/1998, 8 § 2 mom.)

I gymnasiet används följande betyg:

1. Avgångsbetyg från gymnasiet ges till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs.
2. Betyg över slutförd enskild lärokurs ges när en person har slutfört en eller flera av gymnasiets ämneslärokurser.
3. Betyg över utträde ur gymnasiet (skiljebetyg) ges till en studerande som avgår från gymnasiet innan han eller hon slutfört gymnasiets hela lärokurs.

Gymnasiets betyg skall innehålla följande uppgifter:

- betygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- de studier som har slutförts
- datum för utfärdandet av betyget och rektors underskrift
- upplysning om skolans rätt att utfärda betyg
- bedömningsskalan
- en utredning om lärokurserna i språk

M = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)

S2 = finska/svenska som andraspråk för studerande med ett främmande språk som modersmål

A = en lärokurs i ett språk som inletts i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen

B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk som har inletts i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen

B2 = en lärokurs i ett valfritt språk som inletts i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen

B3 = en lärokurs i ett valfritt språk som har inletts i gymnasiet.

Finska/svenska som andraspråk (S2) för studerande med ett annat modersmål än finska eller svenska antecknas på betyget under punkten modersmål och litteratur.

Om det modersmål som den studerande läser inte är finska, svenska eller samiska, antecknas detta i de tillämpade studierna som en egen punkt under rubriken ”Annat modersmål”.

I avgångsbetyget från gymnasiet och i ett betyg över slutförd enskild lärokurs antecknas de läroämnen som den studerande har läst, det antal kurser i läroämnena som har fullgjorts och vitsordet i vart och ett läroämne med ord och med siffror (t.ex.: berömliga...9) eller enbart att lärokursen i ett läroämne har slutförts och godkänts (slutförd).

I avgångsbetyget och i ett betyg över slutförd lärokurs skall det också finnas en punkt för tilläggsuppgifter. I denna punkt antecknas bl.a. de intyg över särskilda prestationer som ges som bilagor till avgångsbetyget och kompletterar det, som till exempel avlagda gymnasiedi-plom, prov i muntlig språkkunskap och specificeras sådana studier som hör till gymnasiets lärokurs, men som har avlagts i andra läroanstalter och som inte ingår i ämneslärokurserna.

Om en studerande har studerat över hälften av kurserna i lärokursen i ett ämne på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk, skall en anteckning om det göras i tilläggsuppgifterna på betyget.

I ett skiljebetyg från gymnasiet antecknas läroämnena och de avlagda kurserna i dem samt vitsordet för varje kurs eller enbart att kursen har avlagts (slutförd/underkänd).

Gymnasiet skall föra ett register över de studerandes studieprestationer. Av registret skall framgå de avlagda kurserna och vitsorden i dem.

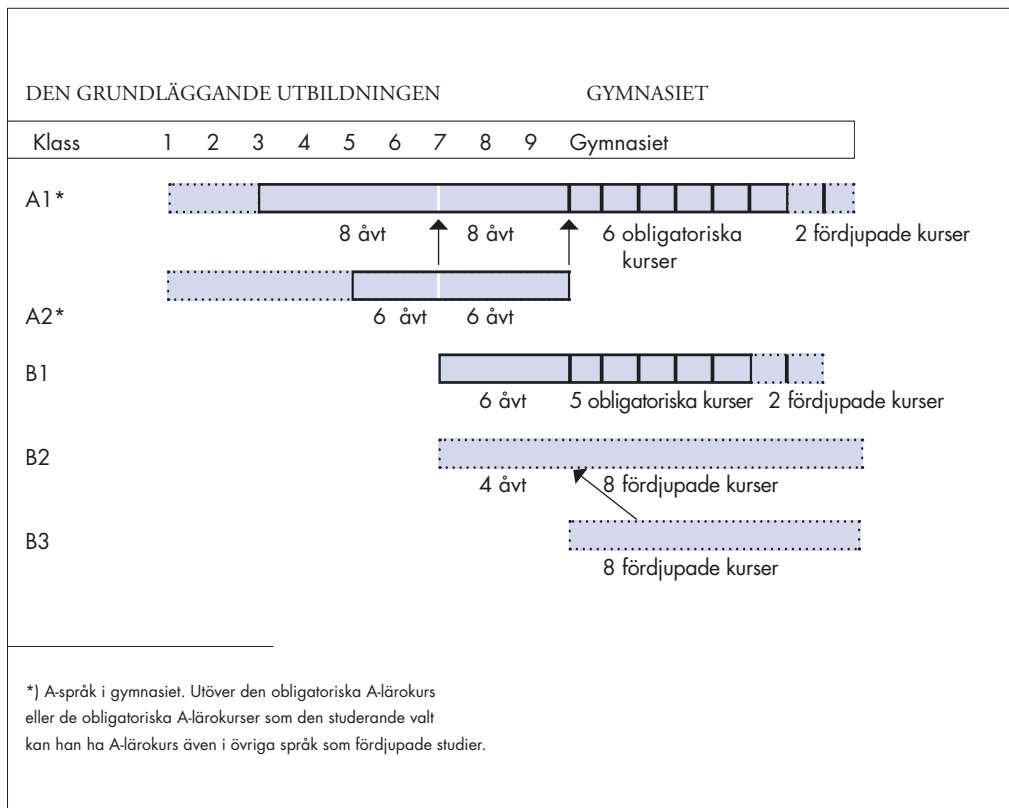
För hela gymnasiets lärokurs ges inget sammantaget vitsord, vare sig som medeltal av vitsorden i de olika läroämnena eller på något annat sätt. Det totala antalet kurser som den studerande avlagt antecknas i betyget.

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

Bilagor

BILAGA 1

Schema över olika möjligheter till språkstudier

BILAGA 2

Nivåskala för språkkunskaper

Nivåskalan är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den allmänneuropeiska referensramen för undervisning, inlärning och bedömning av språk som utvecklats av Europarådet.

Färdighetsnivå A1		Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationerna	
		Hörförståelse	Tal
A1.1	De första grunderna i språket	<ul style="list-style-type: none">• Förstår ett mycket begränsat antal av de allra vanligaste orden och fraserna (hälsningar, namn, tal, uppmaningar) i vardagliga sammanhang.• Förstår trots ansträngning inte mer än det allra mest elementära språkstoffet.• Behöver väldigt mycket hjälp: upprepning, gester, översättning.	<ul style="list-style-type: none">• Kan med korta satser svara på enkla frågor som gäller en själv. Kommunikationen är beroende av samtalspartnern och talaren måste kanske tillgripa sitt modersmål eller gester.• Det kan finnas många långa pauser, upprepningar och avbrott i talet.• Uttalet kan orsaka stora förståelseproblem.• Behärskar ett mycket begränsat ordförråd och några inlärd standarduttryck.• Talaren är oförmögen att uttrycka sig fritt och ledigt, men de få klichéartade uttryck han eller hon behärskar kan vara ganska felfria.
A1.2	Elementär språkfärdighet stadd i utveckling	<ul style="list-style-type: none">• Förstår ett begränsat antal ord, korta satser, frågor och uppmaningar som gäller personliga angelägenheter eller den aktuella situationen.• Måste anstränga sig för att förstå till och med enkla yttranden som inte tydligt anknyter till situationen.• Behöver mycket hjälp: långsammare tal, upprepning, gester och översättning.	<ul style="list-style-type: none">• Kan i någon mån uppge vissa omedelbara behov och fråga och svara i dialoger som handlar om grundläggande personuppgifter. Behöver ofta hjälp av sin samtalspartner.• Pauser och andra avbrott förekommer i talet.• Uttalet kan ofta vålla förståelseproblem.• Har ett mycket begränsat ordförråd, kan vissa situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.• Alla slags fel förekommer i hög grad, också i mycket enkelt fritt tal.

Läsförståelse	Skrivning
<ul style="list-style-type: none"> • Känner till skriftsystemet men förstår mycket lite av texten. • Känner igen ett litet antal bekanta ord och korta fraser och kan förknippa dem med bilder. • Förmågan att förstå obekanta ord ens i mycket förutsebara sammanhang är ytterst begränsad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan delge sina omedelbara behov i mycket korta ordalag. • Kan skriva språkets bokstäver och siffror med bokstäver, anteckna sina personuppgifter och skriva vissa bekanta ord och fraser. • Behärskar ett antal enskilda ord och uttryck. • Är inte förmögen att uttrycka sig fritt men kan skriva vissa ord och uttryck rätt.
<ul style="list-style-type: none"> • Förstår namn, skyltar och andra mycket korta och enkla texter som anknyter till omedelbara behov. • Känner igen enskilda uppgifter i enkel text om det finns möjlighet att vid behov läsa texten på nytt. • Förmågan att förstå obekanta ord ens i mycket förutsebara sammanhang är begränsad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan delge sina omedelbara behov med korta satser. • Kan skriva ett antal satser och fraser om sig själv och sin närmaste krets (t.ex. svar på frågor eller minneslappar). • Behärskar vissa grundläggande ord och uttryck och kan skriva mycket enkla huvudsatser. • Utantillärda fraser kan vara rätt skrivna men alla slags fel förekommer t.o.m. i synnerligen elementär fri skrivning.

	Hörförståelse	Tal
A1.3	<p>Fungerande elementär språkfärdighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår enkla yttranden (personliga frågor och all dagliga anvisningar, önskingar och förbud) i rutinemässigt samtal med stöd av sammanhanget. • Kan följa med enkla samtal som anknyter till konkreta situationer eller den egna erfarenheten. • Förståelsen förutsätter också då det gäller enkla ärenden talat standardspråk som är långsammare än normalt och riktat till lyssnaren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan berätta kort om sig själv och sin närmaste krets. Reder sig i de allra enklaste dialogerna och servicesituationerna. Behöver ibland hjälp av samtalspartnern. • Kan uttrycka sig flytande om det mest bekanta, annars är pauser och avbrott mycket vanliga. • Uttalet kan ibland orsaka förståelseproblem. • Behärskar ett begränsat antal korta utantillärda uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. • Elementära grammatikaliska fel förekommer i hög grad också i mycket enkelt tal.

Läsförståelse

- Kan läsa bekanta och en del obekanta ord. Förstår korta meddelanden som handlar om vardag och rutiner eller där det ges enkla instruktioner.
- Kan hitta enskilda behövliga uppgifter i en kort text (postkort, väderrapporter).
- Läser och förstår också ett kort textstycke mycket långsamt.

Skrivning

- Reder sig i enkla lätt förutsebara skrivuppgifter i de mest bekanta situationerna som anknyter till vardagliga behov och erfarenheter.
- Kan skriva enkla texter (ett enkelt postkort, personuppgifter, enkel diktamen).
- Behärskar de allra vanligaste orden och uttrycken som har att göra med detaljer eller konkreta behov i elevens eget liv. Kan skriva några meningar som består av enkla satser.
- Många slags fel förekommer i elementär fri skrivning.

	Hörförståelse	Tal
A2.1	<p>Den grundläggande språkfärdighetens begynnelse-skede</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan förstå enkelt tal eller följa med i en diskussion om ämnen som är direkt viktiga för honom eller henne. • Förstår det mest centrala innehållet i korta, enkla diskussioner som intresserar (anvisningar, meddelanden) och upptäcker när man på teve övergår från ett ämne till ett annat. • Förståelse av också ett enkelt budskap förutsätter tydligt standardspråk i normalt tempo, och kräver dessutom ofta upprepning. 	<p>Tal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan med korta satser berätta om sin närmaste krets. Reder sig i enkelt umgänge och i de vanligaste service-situationerna. Kan inleda och avsluta en kort dialog men sällan själv uppehålla en längre diskussion. • Vissa bekanta avsnitt är flytande, men det förekommer många klart uppenbara pauser och felaktiga inledningar i talet. • Uttalet är förståeligt trots att den främmande accenten är mycket uppenbar och trots att det felaktiga uttalet kan vålla enstaka problem med förståelsen. • Behärskar det lätt förutsebara basordförrådet och många av de viktigaste strukturerna (såsom konjunktioner och tempusformer i förfluten tid). • Behärskar i fritt tal den allra enklaste grammatiken på elementär nivå, men fortfarande förekommer det många fel även i språkets grundstrukturer.

Läsförståelse

- Förstår enkla texter som innehåller det allra vanligaste ordförrådet (privata brev, korta nyhetsartiklar, vardagliga bruksanvisningar).
- Förstår huvudtankarna i texter och vissa detaljer i en text på några stycken. Kan lokalisera och jämföra enskilda uppgifter och klarar lätt av enkel slutledning utgående från sammanhanget.
- Läser och förstår också korta textstycken långsamt.

Skrivning

- Reder sig i skrivuppgifter i de mest rutinmässiga vardagssituationerna.
- Kan skriva korta, enkla meddelanden (personliga brev, lappar) som har att göra med vardagliga behov och enkla, katalogmässiga beskrivningar om mycket bekanta ämnen (verkliga eller fiktiva personer, händelser, egna och familjens planer).
- Behärskar ett konkret ordförråd som anknyter till grundbehov samt grundläggande tempusformer och satser som är samordnade med enkla bindeord (och, men).
- Kan skriva de allra enklaste orden och strukturerna ganska rätt men gör gång på gång fundamentala fel (tempusformer, böjning) och använder många klumpiga uttryck i fri skrivning.

	Hörförståelse	Tal
A2.2	<p>Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår tillräckligt för att kunna tillfredställa sina konkreta behov. Kan i stora drag följa tydligt tal om fakta. • Kan i allmänhet känna igen ämnet i en pågående diskussion. Förstår vanlig vokabulär och ett mycket begränsat antal idiom i situationsbundet tal som handlar om bekanta eller allmänt kända ämnen. • Förståelsen också av enkla budskap förutsätter standardspråk som uttalas långsamt och tydligt och dessutom rätt ofta behöver upprepas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan ge en kort, katalogmässig beskrivning om sin närmaste krets och dess vardag. Kan delta i rutinsamtal om egna angelägenheter eller sådant som är viktigt för en själv. Kan behöva hjälp för att diskutera och måste undvika vissa ämnesområden. • Talet är tidvis flytande men olika slags avbrott är mycket uppenbara. • Uttalet är förståeligt trots att den främmande accenten är uppenbar och felaktigt uttal förekommer. • Behärskar ett vanligt, vardagligt ordförråd och några idiomatiska uttryck ganska bra. Behärskar flera enkla och även några mera krävande strukturer. • I mera omfattande fritt tal förekommer många fundamentala fel (t.ex. i verbens tempusformer) som tidvis kan göra talet svårförståeligt.

Läsförståelse

- Förstår huvudtankarna och vissa detaljer i meddelanden på några stycken i alldagliga sammanhang som i viss mån är krävande (reklam, brev, matsedlar, tidtabeller) samt faktatexter (bruksanvisningar, smånotiser).
- Kan skaffa ny lätt förutsebar information om bekanta ämnen i välstrukturerade texter på några stycken. Kan utgående från formen och kontexten sluta sig till betydelsen av obekanta ord.
- Upprepad läsning och hjälpmedel är ofta nödvändiga för förståelsen av ett textstycke.

Skrivning

- Reder sig i skrivuppgifter i rutinemässiga vardagssituationer.
- Kan skriva en mycket kort, enkel beskrivning av händelser, tidigare aktiviteter och personliga erfarenheter eller om alldagliga ting i sin livsmiljö (korta brev, minneslappar, ansökningar, telefonmeddelanden).
- Behärskar det grundläggande alldagliga ordförrådet, strukturerna och de vanligaste sätten att binda ihop ord och satser.
- Skriver enkla ord och strukturer rätt men gör fel i ovanligare strukturer och former och använder klumpiga uttryck.

	Hörförståelse	Tal
B1.1	<p>Fungerande grundläggande språkfärdighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår huvudtankarna och viktiga detaljer i tal som behandlar teman som återkommer i skolan, på arbetet eller under fritiden, inklusive korta referat. Får tag i huvudpunkterna i radionyheter, filmer, tv-program och tydliga telefonmeddelanden. • Kan följa tal som baserar sig på gemensam erfarenhet eller allmänbildning. Förstår det gängse ordförrådet och ett visst antal idiom. • Förståelse av längre talsekvenser förutsätter tydligare och långsammare standardspråk än normalt. Upprepningar behövs då och då. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan berätta också vissa detaljer om bekanta saker. Reder sig i de vanligaste alldagliga situationerna och inofficiella samtal på språkområdet. Kan kommunicera om sådant som är viktigt för eleven själv även i lite mer krävande situationer. En lång framställning eller abstrakta ämnen ger upphov till uppenbara svårigheter. • Kan uppehålla förståeligt tal men pauser och tveksamhet förekommer i längre talsekvenser. • Uttalet är klart förståeligt trots att den främmande accenten tidvis är uppenbar och uttalsfel i viss mån förekommer. • Kan använda ett ganska omfattande vardagligt ordförråd samt några allmänna fraser och idiom. Använder många olika slag av strukturer. • I längre fritt tal är grammatikfel vanliga (t.ex. artiklar och ändelser saknas), men de stör sällan förståelsen.

Läsförståelse

- Kan läsa många slags texter på några sidor (tabeller, kalendrar, kursprogram, kokböcker) om bekanta ämnen och utan förberedelser följa huvudtankar, nyckelord och viktiga detaljer i texten.
- Kan följa huvudtankarna, nyckelord och viktiga detaljer i en text på ett par sidor som behandlar ett bekant ämne.
- Förståelsen kan vara bristfällig då det gäller ämnesområden som avviker från all dagliga erfarenheter samt detaljer i texten.

Skrivning

- Kan skriva förståelig text som i viss mån förmedlar detaljerad vardagskunskap om verkliga eller fiktiva ämnen som intresserar.
- Kan skriva en klart utformad koherent text genom att foga ihop enskilda uttryck till längre avsnitt (brev, beskrivningar, berättelser, telefonmeddelanden). Kan effektivt förmedla bekant information genom de vanligaste formerna av skriftlig kommunikation.
- Behärskar ett tillräckligt ordförråd och de strukturer som behövs för texter i de flesta bekanta situationer, trots att interferens och uppenbara omskrivningar förekommer.
- Det rutinmässiga språkstoffet och grundstrukturerna är redan relativt felfria, men en del mer krävande strukturer och ordfogningar orsakar problem.

	Hörförståelse	Tal
B1.2	<p>Flytande grundläggande språkfärdighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår tydlig, faktabaserad information som anknyter till bekanta och relativt allmänna ämnen i sammanhang som i viss mån är krävande (indirekta förfrågningar, arbetsdiskussioner, förutsebara telefonmeddelanden). • Förstår huvudpunkterna och de viktigaste detaljerna i en pågående, formell eller informell mera omfattande diskussion. • Förståelse förutsätter standard-språk eller en relativt bekant accent samt sporadiska upprepningar och omformuleringar. Diskussioner mellan infödda i snabbt tempo samt okända detaljer om främmande ämnesområden orsakar problem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan med beskrivningar, specificeringar och jämförelser berätta om vanliga, konkreta ämnen och kan också redogöra för andra ämnen såsom filmer, böcker eller musik. Kan kommunicera säkert i de flesta vanliga situationer. Den språkliga framställningen är kanske inte särskilt exakt. • Kan uttrycka sig relativt obehindrat. Trots att pauser och avbrott förekommer fortsätter talet och eleven gör sig förstådd. • Uttalet är mycket lätt att förstå trots att intonationen och betoningen inte helt motsvarar målspråkets. • Kan använda ett ganska omfattande ordförråd och vanliga idiom. Använder även många slags strukturer och komplicerade satser. • Grammatikfel förekommer i viss mån men stör sällan ens mer omfattande kommunikation.

Läsförståelse

- Kan läsa texter på några stycken om många slags ämnesområden (tidningsartiklar, broschyrer, bruksanvisningar, enkel skönlitteratur) och klarar också av texter som kräver en viss slutledningsförmåga i praktiska situationer som är viktiga för en själv.
- Kan söka fram och kombinera uppgifter ur olika texter på några sidor för att utföra en viss uppgift.
- Vissa detaljer och nyanser i långa texter kan förbli oklara.

Skrivning

- Kan skriva personliga och mer offentliga meddelanden, och i dem innefatta nyheter och uttrycka tankar om bekanta abstrakta ämnen och om kultur som exempelvis musik eller film.
- Kan skriva en disponerad text på några stycken (anteckningar, korta sammandrag och redogörelser utifrån en klar diskussion eller framställning). Kan i viss mån motivera sina huvudtankar och ta hänsyn till läsaren.
- Behärskar ordförråd och satsstrukturer som behövs för många slag av skrivande. Kan uttrycka samordning och underordning.
- Kan skriva ett förståeligt och relativt felfritt språk, låt vara att det förekommer fel i krävande strukturer, i textens disposition och stil och att påverkan från modersmålet eller något annat språk är uppenbar.

	Hörförståelse	Tal
B2.1	<p>Självständig språkfärdighet, grundnivå</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår de centrala tankarna i muntlig framställning som är invecklad till språk och innehåll och som behandlar konkreta eller abstrakta ämnesområden. Kan följa detaljerade framställningar av allmänt intresse (nyheter, intervjuer, filmer, föreläsningar). • Förstår huvudpunkterna i det talade, talarens avsikter och attityder, stil och grad av formalitet. Kan följa omfattande tal och invecklad argumentation om talets gång är tydligt markerad (t.ex. genom bindeord eller rytmisering). Kan komprimera innehållet eller återge de centrala detaljerna i det hörda. • Förstår en stor del av en pågående diskussion men kan uppleva det svårt att förstå ett samtal i snabbt tempo som förs mellan infödda talare om dessa inte på något sätt försöker förtydliga budskapet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan presentera klara och exakta beskrivningar av många slags erfarenheter, berätta om sina känslor samt redogöra för vilken personlig betydelse händelser och erfarenheter har. Kan aktivt delta i de flesta praktiska och sociala situationer samt i relativt formella diskussioner. Är kapabel att regelbundet kommunicera med infödda utan att oavsiktligt göra sig löjlig eller irriterande. Den språkliga framställningen är inte alltid helt elegant. • Kan tala i ganska jämnt tempo och längre pauser i det talade förekommer endast sällan. • Uttalet och intonationen är tydliga och naturliga. • Kan mångsidigt använda språkets strukturer och ett relativt omfattande ordförråd som inkluderar idiomatiska och abstrakta ord. Visar en växande förmåga att reagera på de formkrav som situationen ställer. • Behärskar grammatiken rätt väl och sporadiska fel försvårar i allmänhet inte förståelsen.

Läsförståelse

- Kan självständigt läsa texter på några sidor (tidningsartiklar, noveller, underhållnings- och faktalitteratur, rapporter och detaljerade anvisningar) inom den egna branschen eller på allmänna ämnesområden. Texterna kan handla om abstrakta eller fackmässiga ämnen och innehålla fakta, attityder och åsikter.
- Kan känna igen skribentens avsikt och textens syfte och lokalisera flera olika detaljer i en lång text. Kan snabbt se textinnehållet och bruksvärdet i ny information för att besluta om det lönar sig att bekanta sig närmare med texten.
- Endast idiom och kulturella anspelningar i långa texter vållar problem.

Skrivning

- Kan skriva klart och detaljerat om många ämnesområden som intresserar, om bekanta abstrakta ämnen, rutinmässiga saktexter samt mer formella sociala meddelanden (kritik, affärsbrev, anvisningar, ansökningar, sammandrag).
- Kan effektivt uttrycka sina kunskaper och åsikter i skrift samt kommentera andras synpunkter. Kan i sina texter kombinera eller komprimera information från olika källor.
- Behärskar ett omfattande ordförråd och krävande satsstrukturer samt språkliga medel för att åstadkomma en klar och koherent text. Följsamheten i olika nyanser och stilar är begränsad och i en lång framställning kan hopp från en sak till en annan förekomma.
- Behärskar rättskrivning, grammatik och användning av skiljetecken rätt bra och felet leder inte till missförstånd. Modersmålets inflytande kan synas i det skrivna. Krävande strukturer samt följsamheten i uttryck och stil kan vålla problem.

	Hörförståelse	Tal
B2.2	<p>Fungerande självständig språkfärdighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förstår pågående eller bandat, klart disponerat standardspråk i alla situationer inom det sociala livet, utbildning och arbetsliv (inklusive officiella samtal och livliga samtal mellan infödda). • Kan för krävande uppgifter kombinera invecklad och detaljerad information utifrån omfattande diskussioner eller framställningar. Kan sluta sig till uttalade attityder och sociokulturella anspelningar samt kritiskt bedöma det hörda. • Förstår främmande talare och språkformer. Kraftigt bakgrundsbuller, språklig humor, ovanliga idiom samt kulturella anspelningar kan ännu vålla svårigheter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan hålla en förberedd framställning om många slags allmänna ämnen. Är kapabel att umgås och fritt och behändigt kommunicera med infödda talare. Kan diskutera och underhandla om mångahanda saker, framföra och kommentera krävande tankegångar och haka på andras inlägg. Kan uttrycka sig säkert, tydligt och artigt enligt situationens krav. Framställningen kan vara schematisk och talaren måste ibland tillgripa omskrivningar. • Kan kommunicera spontant, ofta mycket flytande och obehindrat trots sporadisk tveksamhet. • Uttalet och intonationen är mycket tydliga och naturliga. • Behärskar omfattande språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnesområden säkert och tydligt i enlighet med situationens formella krav. Språkliga orsaker begränsar mycket sällan framställningen. • Behärskar grammatiken väl. Talaren korrigerar ofta själv sina fel och felen stör inte förståelsen.

Läsförståelse

- Kan självständigt läsa invecklade texter på flera sidor som skrivits för olika ändamål (dagstidningar, noveller, skönlitteratur). En del av dem kan vara obekanta eller endast delvis bekanta men betydelsefulla för personen själv.
- Kan känna igen skribentens attityd och textens syfte. Kan lokalisera och kombinera flera abstrakta uppgifter i invecklade texter. Förstår tillräckligt för att kunna komprimera huvudpunkterna eller uttrycka dem på ett annat sätt.
- Endast idiom och kulturella anspelningar i långa texter vållar problem.

Skrivning

- Kan skriva tydliga, detaljerade, formella och informella texter om invecklade verkliga eller fiktiva händelser och erfarenheter för bekanta och tidvis obekanta läsare. Kan skriva essäer, formella eller informella redogörelser, göra erforderliga anteckningar och sammandrag.
- Kan skriva klara och välstrukturerade texter, uttrycka sin åsikt, argumentera systematiskt, analysera, resonera samt komprimera uppgifter och tankar.
- Det språkliga uttrycksförrådet begränsar inte skrivandet märkbart.
- Behärskar grammatiken, ordförrådet och textuppläggningsen väl. Fel kan förekomma i ovanliga strukturer, i idiomatiska uttryck samt i stilfrågor.

	Hörförståelse	Tal
C1.1	<p>Avancerad språkfärdighet, grundnivå</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan relativt lätt förstå längre tal eller framställningar (filmer, föreläsningar, diskussioner, debatter) om olika bekanta och allmänna ämnen även om det talade inte är tydligt strukturerat och innehåller idiomatiska uttryck och registerbyten. • Har lätt för att förstå olika slags inspelningar i detalj och lägger märke till relationen mellan talarna samt deras avsikter. • En främmande accent eller mycket dialektalt talspråk vållar svårigheter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Är kapabel att hålla en längre, förberedd och även formell framställning. Kan aktivt delta i invecklade situationer med abstrakta och detaljerade ämnen samt leda rutinmässiga möten och smågrupper. Kan använda språket för social interaktion av många slag. Variationen mellan olika stilarter och språkformer vållar svårigheter. • Kan kommunicera flytande, spontant och nästan obehindrat. • Kan variera intonationen och placera satsbetoningen rätt för att uttrycka också de allra finaste betydelsenyanserna. • Behärskar ett omfattande struktur- och ordförråd som synnerligen sällan begränsar kommunikationen. Kan uttrycka sig säkert, tydligt och artigt enligt situationens krav. • Behärskar grammatiken väl. En del slumpmässiga fel försvårar inte förståelsen och talaren kan ofta korrigera dem själv.

Läsförståelse

- Förstår i detalj relativt långa och invecklade texter på olika områden.
- Kan efter behov variera sitt sätt att läsa. Kan läsa kritiskt och bedöma stilistiska nyanser samt lägger märke till skribentens attityder och dolda betydelser i texten. Kan lokalisera och kombinera många slags abstrakta uppgifter i invecklade texter, komprimera dem och dra krävande slutsatser utifrån texterna.
- För att förstå de mest krävande detaljerna och idiomatiska avsnitten i en text behövs hjälpmedel eller flera omläsningar.

Skrivning

- Kan skriva tydliga, välstrukturerade texter om invecklade ämnen, uttrycka sig exakt och ta hänsyn till mottagaren. Kan skriva om verkliga och fiktiva ämnen med en säker och personlig stil och kan använda språket smidigt och mångsidigt. Kan skriva tydliga och omfattande redogörelser också om krävande ämnen.
- Skribenten visar att han eller hon behärskar många sätt att disponera texten och göra den mer koherent.
- Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Behärskar idiomatiska uttryck och vanliga fraser väl.
- Behärskar grammatiken, ordförrådet och textuppläggningsen mycket väl. Fel kan sporadiskt förekomma i idiomatiska uttryck samt i stilfrågor.

BILAGA 3

Statsrådets förordning om allmänna riksomfattande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen (955/2002)

Statsrådets förordning

om allmänna riksomfattande mål för gymnasieutbildningen och om timfördelningen i gymnasieundervisningen

Utfärdad i Helsingfors den 14 november 2002

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från undervisningsministeriet, föreskrivs med stöd av 10 § 1 mom. och 39 § gymnasielagen av den 21 augusti 1998 (629/1998), av dessa lagrum 10 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1184/1998:

1 kap.

Allmänt

1 §

Tillämpningsområde

I denna förordning föreskrivs om de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildning enligt gymnasielagen (629/1998), samt om hur den tid som används för undervisningen skall fördelas mellan undervisning i olika läroämnen och ämnesgrupper samt studiehandledning (*timfördelning*).

2 kap.

Gymnasieutbildningens allmänna riksomfattande mål

2 §

Gymnasiet som studiemiljö

Gymnasiet skall för studeranden utgöra en psykiskt och fysiskt trygg studiemiljö som i en öppen och positiv anda möjliggör inlärnin och deltagande. Gymnasiet skall främja växelverkan både inom läroanstalten och i kontakterna till omgivningen.

Förutom att studeranden skall uppmuntras till självständig verksamhet och till att ta ansvar

betonas studerandens ställning som en del av studiesamfundet.

3 §

Undervisningens mål

Utgångspunkterna i undervisningen är respekt för livet och för de mänskliga rättigheterna. Målet är att den studerande även lär sig att uppskatta naturens och kulturernas mångfald.

Undervisningen skall stödja den studerandes utveckling mot att axla en vuxen människas ansvar för sin egen och andra människors välfärd, för livsmiljön samt för medborgarsamhället. Studeranden orienteras i näringslivet och företagsverksamhet. Hans eller hennes kulturella identitet och kunskap om andra kulturer fördjupas.

Undervisningen skall uppmuntra studeranden till att vara aktiv inom studiesamfundet och i samhället på lokal, nationell och internationell nivå. Målet är att studeranden skall lära sig att tillsammans med andra människor verka för de mänskliga rättigheterna, demokrati, jämlikhet och en hållbar utveckling.

Målet är att studeranden tillägnar sig goda seder och kan uttrycka sin kulturella identitet samt blir medveten om sin personliga egenart.

4 §

Behövliga kunskaper och färdigheter

Studeranden skall under gymnasietiden få den goda allmänbildning som är en förutsättning för fortsatta studier, för att fungera som medborgare i samhället och för ett gott liv. Kunskaper och färdigheter skall fördjupas och studeranden skall ges gedigna allmänna kunskaper om människan, samhället, kulturerna och naturen. Målet är att studeranden skall ha bra färdigheter för informationssamhället. Han eller hon tränas i att utnyttja dem till att söka information samt till kommunikation, i att behärska grunderna i mediekunskap samt i att kritiskt bedöma information. Den studerande skall läras samarbetsförmåga så att han eller hon kan verka självständigt och som medlem av en grupp.

Undervisningen skall ge den studerande färdigheter att på ett mångsidigt sätt uttrycka sig kreativt och arbeta i växelverkan med andra. Studeranden skall kunna uttrycka sig muntligt och skriftligt på de båda inhemska språken samt på minst ett främmande språk. Undervisningen skall erbjuda estetiska erfarenheter och upplevelser av olika konstformer.

5 §

Livslångt lärande och utveckling för hela livet

Undervisningen skall utveckla den studerandes studiefärdigheter och förmåga att utvärdera färdigheterna. Den studerande stöds i att känna sina styrkor och utvecklingsbehov som inlärare och utnyttja sådana inlärningsmetoder som lämpar sig för honom eller henne. Den studerande övas i att planera och göra egna val och i att ta ansvar för sina val.

Målet är att studeranden tillägnar sig betydelsen av ett livslångt lärande. Han eller hon stöds i att lita på sina studiefärdigheter och i att göra upp planer för fortsatta studier. Undervisningen skall ge studeranden förutsättningar att finna sin uppgift i samhället och i arbetslivet.

6 §

Särskilda mål för undervisningen för vuxna

Undervisningen för vuxna utvecklas som en form av allmänbildande undervisning. Undervisningen skall erbjuda mångsidiga förutsättningar till grundutbildning, vidareutbildning och kompletterande utbildning samt till livslång personlig utveckling som en del av vuxenutbildningen. Undervisningen för vuxna skall förutom examensinriktad undervisning även omfatta sådan undervisning för ämnesstuderande och andra specialgrupper som är prestationsinriktad och som beaktar vuxenutbildningens särdrag.

Målet är att vuxenstuderanden förutom allmänbildande kunskaper tillägnar sig sådana studiefärdigheter, språk- och kommunikationsfärdigheter samt informationstekniska färdigheter, vilka behövs både för fortsatta studier och för sysselsättning och framgång i arbetslivet. Undervisningen skall utveckla färdigheter för ett livslångt lärande samt stödja studerandens personlighetsutveckling.

3 kap.

Timfördelningen i gymnasieundervisningen

7 §

Strukturen i studierna för ungdomar

Studierna i gymnasiet indelas i tre delar: obligatoriska, fördjupade och tilläpade kurser. De fördjupade kurserna är huvudsakligen fortsättningskurser som direkt sammanhänger med de obligatoriska kurserna. Skolan skall erbjuda de fördjupade kurserna som valfria för den studerande.

De tilläpade kurserna är integrerade kurser, som innehåller stoff från olika ämnen, metodkurser eller av samma eller någon annan utbildningsanordnare ordnade yrkesinriktade studier eller andra studier som är lämpliga för gymna-

siets uppgift. De tillämpade kurserna kan även omfatta gymnasiediplom som avläggs i konst- och färdighetsämnen. De tillämpade kurserna är valfria för den studerande. De studerande

skall ges möjlighet att såsom tillämpade kurser i sina studier innefatta också sådana ovan avsedda studier som ordnas av andra utbildningsanordnare.

8 §

Timfördelningen i undervisningen för ungdomar

Timfördelningen inom undervisningen för ungdomar är följande:

Ämne eller temaområde	Obligatoriska kurser	Antal riksomfattande kurser i form av fördjupade studier
Modersmål och litteratur	6	3
Språk		
språk som påbörjas i årskurs 1–6 i den grundläggande utbildningen (A-språk)	6	2
språk som påbörjas i årskurs 7–9 i den grundläggande utbildningen (B-språk)	5	2
övriga språk		16
Matematik		
kort lärokurs	6	2
lång lärokurs	10	3
Miljö- och naturvetenskaper		
Biologi	2	3
Geografi	2	2
Fysik	1	7
Kemi	1	4
Religion eller livsåskådningskunskap	3	2
Filosofi	1	3
Psykologi	1	4
Historia	4	2
Samhällslära	2	2
Konst- och färdighetsämnen	5	
Gymnastik	2	3
Musik	1–2	3
Bildkonst	1–2	3
Hälsokunskap	1	2
Studiehandledning	1	1
Obligatoriska kurser	47–51	
Fördjupade kurser minst	10	
Tillämpade kurser		
Kurser sammanlagt minst	75	

Förutom de obligatoriska och fördjupade kurserna enligt timfördelningen kan även fördjupade och tillämpade kurser som utbildningsanordnaren beslutar om förekomma. Förutom lektioner ges de studerande också annan handledning inom ramen för studiehandledningen.

Studeranden kan studera flera än ett A-språk. Om han eller hon studerar det andra inhemska språket enligt lärokursen för A-språk är antalet obligatoriska kurser sex.

En studerande med samiska, rommani eller ett främmande språk som modersmål kan undervisas i modersmål och litteratur enligt lärokursen för finska/svenska som andra språk.

Om en studerande med samiska, rommani

eller ett främmande språk som modersmål får modersmålsundervisning i sitt eget modersmål, kan det sammanlagda antalet kurser i modersmål och litteratur och i obligatoriska kurser i övriga språk samt det totala antalet obligatoriska kurser som studeranden skall fullgöra vara mindre än vad som föreskrivs i 1 mom. Det andra inhemska språket studeras då som valfritt ämne.

Om en studerande med ett främmande språk som modersmål får undervisning i finska/svenska enligt lärokursen för finska/svenska som andra språk, får timmarna i modersmål och litteratur och i det andra inhemska språket delas i undervisning i de nämnda ämnena så som utbildningsanordnaren beslutar.

9 §

Timfördelningen inom undervisningen för vuxna

Timfördelningen inom undervisningen för vuxna är följande:

Läroämnen	Obligatoriska kurser	Minimiantal riksomfattande kurser i form av fördjupade studier
Modersmål och litteratur	5	1
Språk		
A-lärokurs	6	2
B1-lärokurs	5	2
Andra lärokurser (B2, B3)		6
Matematik		
kort lärokurs	6	2
lång lärokurs	10	3
Livsåskådningsämnen och samhällsämnen		6
Religion eller livsåskådnings kunskap	1	
Historia	3	
Samhällslära	1	
Filosofi	1	
Naturvetenskapliga ämnen		7
Fysik	1	
Kemi	1	
Biologi	2	
Geografi	1	
Psykologi		2
Övriga ämnen och ämneshelheter som hör till gymnasiets uppgift		
Sammanlagt minst	44	

Förutom de obligatoriska och fördjupade kurserna enligt timfördelningen kan även sådana fördjupade kurser och andra ämnen och ämnesshelheter som hör till gymnasiet uppgift och som utbildningsanordnaren beslutar om förekomma.

En studerande skall studera minst ett språk enligt målen för A-lärokursen. Antingen A- eller B1-språket skall vara det andra inhemska språket. Den studerande skall ges möjlighet att studera ett eller flera främmande språk som valfritt ämne.

I den undervisning som ordnas i en straffanstalt kan avvikelse göras från 1 mom. enligt vad som bestäms i läroplanen.

En studerande som har inlett sina gymnasie-studier innan han eller hon har fyllt 18 år skall utöver de kurser som avses i 1 mom. studera minst en kurs i gymnastik och en kurs i hälsokunskap samt två kurser i bildkonst eller musik eller en kurs i båda de sistnämnda ämnena.

Utöver undervisningen i de olika läroämnen ges de studerande handledning i anslutning till studierna. Det är frivilligt för de studerande att delta i handledningen.

Vad som bestäms i 8 § 4–6 mom. gäller även timfördelningen inom undervisningen för vuxna.

10 §

Specialbestämmelse om undervisning som ges av utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift

I undervisning som ges av utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift enligt 3 och 4 § gymnasielagen kan avvikelse göras från 7 eller 8 § enligt vad som bestäms i tillståndet att ordna utbildning.

4 kap.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

11 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2003.

Genom denna förordning upphävs statsrådets beslut av den 23 september 1993 om timfördelningen i gymnasiet (835/1993) jämte ändringar samt undervisningsministeriets beslut av den 26 september 1994 om timfördelningen i vuxengymnasier (873/ 1994) jämte ändringar.

12 §

Övergångsbestämmelser

En läroplan som gjorts upp enligt ett i 11 § 2 mom. nämnt beslut kan iaktas tills utbildningsstyrelsen beslutar om grunderna för läroplanerna enligt denna förordning och om ibruktagandet av de läroplaner som skall utarbetas enligt dem. Utbildningsstyrelsen skall godkänna läroplansgrunderna så att de läroplaner som baserar sig på denna förordning kan tas i bruk senast den 1 augusti 2005.

De förordnanden som med stöd av de beslut som nämns i 11 § 2 mom. utfärdats för utbildningsanordnare med en särskild utbildningsuppgift upphör att gälla senast den 31 juli 2005.

Åtgärder som verkställigheten av förordningen förutsätter får vidtas innan förordningen träder i kraft.

Den 14 november 2002 i Helsingfors

Undervisningsminister *Maija Rask*
Regeringsråd *Eeva-Riitta Pirhonen*

BILAGA 4

Utbildningsstyrelsens rekommendation om grunderna för undervisningen i modersmål för invandrare i gymnasieutbildningen

Det grundläggande syftet med lärokursen Modersmål och litteratur, annat modersmål, är att stödja den studerandes utveckling till en aktiv och balanserad medlem i såväl sin egen språk- och kulturgemenskap som i den finländska språk- och kulturgemenskapen. Tillsammans stärker undervisningen i svenska/finska som andraspråk eller i svenska/finska som modersmål och undervisningen i den studerandes modersmål den studerandes mångkulturella identitet och skapar en grund för funktionell tvåspråkighet.

Undervisningen i modersmålet gör det möjligt för den studerande att förstå begrepp som är nödvändiga i olika läroämnen. De olika innehållsområdena betonas i förhållande till det timantal som står till förfogande, de studerandes språkfärdighetsprofil, undervisningsgruppens storlek och ifrågavarande språks egenskaper.

I undervisningen skall man utgå från de studerandes språkliga förutsättningar och kulturella erfarenheter. Hänsyn bör tas till att de studerande har olika utgångsläge och till att en invandrarstuderande får ringa stöd av omgivningen för sitt modersmål. I undervisningen skall ofta utnyttjas det stöd som andra studerande som talar samma språk ger, och den studerande bör ges talrika möjligheter att lyssna till och tala sitt modersmål i skolan. Den studerande bör både uppmuntras och stödas att utveckla tänkandet och ett personligt språk. En målinriktad modersmålsundervisning bör stödjas genom samarbete mellan hem och skola.

Allmänna mål

Vid planeringen av undervisningen bör beaktas att målen för hur den studerande skall behärska sitt modersmål inte kan ställas på samma nivå som mål för studerande som talar finska eller svenska som modersmål.

Målen för undervisningen i modersmål för studerande med invandrarbakgrund är att de studerande skall

- bli medvetna om modersmålets struktur och användning
- utvidga sitt ordförråd och förbättra sin läsförståelse
- allsidigt kunna utnyttja talade och skrivna texter på sitt eget språk
- kunna uttrycka sig frimodigt och naturligt på sitt modersmål i olika talsituationer
- bli istånd att skriva för olika ändamål
- fördjupa sin kännedom om den egna kulturen och litteraturen
- visa uppskattning för det egna språket och den egna kulturen och bli motiverade att ytterligare utveckla sina kunskaper i modersmålet.

Bedömning

Bedömningen bör rikta sig allsidigt på olika områden av språkfärdigheten och språkförståelsen. Såväl skriftliga och muntliga arbeten som den aktivitet och det intresse den studerande uppvisar inverkar på kursvitsordet.

Kurser

Muntlig kommunikation, läsning, skrivning och iakttagelser av språket skall anknyta till målen och innehållet i varje kurs.

1. Det egna modersmålet och dess användning (MOM 1)

Kursen sammanbinder modersmålsundervisningen i den grundläggande utbildningen och modersmålsundervisningen i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna. I början av kursen görs en kartläggning av de studerandes färdigheter i modersmålet samt deras tidigare kunskaper och kännedom om sitt modersmål och sin kultur. De studerande skall bekanta sig med användningen av sitt modersmål och med språkets variationer på vederbörande språkområde. De bör ges tillfälle att lyssna på modersmålet i olika talsituationer. Deras traditioner, gymnasiestudier och frågor i anslutning till det finländska samhället diskuteras. Ordförrådet bör utvidgas och grundläggande begrepp på olika områden definieras på modersmålet.

2. Språkfärdighet och språkriktighet (MOM 2)

De studerande skall fördjupa sig i det egna språkets struktur och särdrag i jämförelse med det svenska/finska språket. De bör öva sig i att använda språket i skrift, först för personliga ändamål och sedan för mera krävande uppgifter. I andra språk än dem som använder det latinska alfabetet befästs skrivtekniken i respektive språk, eventuellt också med hjälp av dator.

3. Språkområdets kultur (MOM 3)

De studerande skall bekanta sig med kulturtraditionerna på vederbörande språk- och kulturområde samt också med den muntliga folktraditionen, religionen och olika föreställningar med hänsyn till dessas betydelse i kulturen i fråga. Särdragen i den egna kulturen jämförs med den finländska kulturen. De studerande skall allsidigt sätta sig in i ämnesområdena genom att läsa, tala och skriva om dem.

4. Kommunikation och samhälle (MOM 4)

De studerande skall i mån av möjlighet göra sig förtrogna med aktuella medietexter i språkområdet i fråga, såsom med nyheter, reklam, artiklar och reportage samt lära sig att diskutera och skriva om ämnen som intresserar dem. De skall fördjupa sig i dagens förhållanden på det egna språkområdet. Studerandena skall muntligt eller skriftligt presentera och analysera en tidningsartikel, ett radio- eller ett televisionsprogram som de själva valt.

5. Skönlitteratur och andra konstformer (MOM 5)

De studerande skall bekanta sig med några kända författare och konstnärer på det egna språkområdet. Ett skönlitterärt verk läses tillsammans i klass och dess innehåll och språk diskuteras. De studerande kan läsa och referera ett självvalt verk eller fördjupa sig i någon konstform och berätta om den. Vid lämpliga tillfällen kan de presentera kultur, konst och litteratur på sitt språkområde.

6. Kunskapens värld (MOM 6)

I syfte att utvidga ordförrådet och lära sig moderna begrepp skall de studerande stifta bekant-
skap med texter på olika vetenskapsområden som anknyter till skolans läroämnen. Aktuella
frågor på de olika områdena diskuteras. De studerande skall skriva och presentera en egen
artikel eller saktext. De kan också genomföra ett mera omfattande projekt kring ett tema.

